

นางสาวนงญา พราหมหันต์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

"TOXIC FRUITS" OF FAMILY VIOLENCE : THE SOCIAL CONSTRUCTIONIST PERSPECTIVE
ON MANAGEMENT OF VIOLENT EXPERIENCES

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Criminology and Criminal Justice
Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
Academic Year 2017
Copyright of Chulalongkorn University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ทายาทความรุนแรง : แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม

ต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง

โดย

นางสาวนงญา พรหมหันต์

สาขาวิชา

อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเสริม หุตะแพทย์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ัญญา พรหมพันธุ์ : ทายาทความรุนแรง : แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง ("TOXIC FRUITS" OF FAMILY VIOLENCE : THE SOCIAL CONSTRUCTIONIST PERSPECTIVE ON MANAGEMENT OF VIOLENT EXPERIENCES) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร.ภาวีกา ศรีรัตนบัลล์, หน้า.

งานวิจัยเรื่องทายาทความรุนแรง: แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิจัยผ่านเรื่องเล่า (narrative) ของผู้หญิงอายุระหว่าง 20 - 60 ปี จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มาจากพื้นฐานครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงหรือมีประสบการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นช่วงก่อนอายุ 20 ปีบริบูรณ์

จากการศึกษาวิจัย มีข้อค้นพบดังต่อไปนี้ 1) กรอบแนวคิดทายาทความรุนแรง อธิบายปัจเจกบุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับ “พิษ” “ความรุนแรง” หรือ “ผลกระทบในเชิงลบ” อันเนื่องมาจากประสบการณ์ดังกล่าว ซึ่งอาจสะท้อนผ่านทัศนคติที่รุนแรง อารมณ์ที่รุนแรง จนอาจนำไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรงต่าง ๆ ต่อไปได้ 2) แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมเป็นการอธิบายกลไกทางสังคม 4 ระดับ ประกอบด้วย ความรุนแรงที่แฝงอยู่ในระดับความคิดความเชื่อหรือวัฒนธรรมที่รุนแรง (Toxic Root) สภาพแวดล้อมทางสังคมที่รุนแรง (Toxic Environment) ความสัมพันธ์ที่รุนแรง (Toxic Relationships) และปัจเจกบุคคลในฐานะทายาทความรุนแรง (Toxic Fruits) ซึ่งทั้งหมดถือเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้ความรุนแรงในฐานะโครงสร้างทางสังคมสามารถถูกสืบทอดและถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน รุนแล้วรุ่นเล่า 3) ทายาทความรุนแรงสามารถเลือกจัดการกับประสบการณ์ความรุนแรงได้ 2 แนวทาง ได้แก่ การจัดการด้วยวิถีทางที่รุนแรงและการจัดการด้วยวิถีทางที่ไม่รุนแรง (4) ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาจากพื้นฐานครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงมีแนวโน้มที่จะสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรงต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลนั้นก็สามารถเสริมสร้างพลังแห่งตนและเรียนรู้ที่จะจัดการประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้นด้วยวิถีทางที่ไม่รุนแรงได้เช่นกัน 5) ในการยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัวจำเป็นต้องอาศัย 2 พลังสำคัญ ทั้งพลังภายในของปัจเจกบุคคลเองและพลังภายนอกจากสังคมทุกภาคส่วนที่จะเข้ามามีส่วนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวร่วมกัน เพราะฉะนั้นการเสริมสร้างพลังแห่งตนจึงต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการเสริมสร้างพลังทางสังคมเพื่อยุติโครงสร้างความรุนแรง

โดยสรุป เนื่องจากมนุษย์ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ผลผลิตจากการประกอบสร้างทางสังคมเท่านั้น แต่มนุษย์เสมือนผลผลิตทางสังคมซึ่งมาพร้อมกับเมล็ดพันธุ์ที่ทรงพลัง ซึ่งมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงตนเองและมีความสามารถในการสร้างสรรค์สังคมไปในวิถีทางที่ดีขึ้นต่อไปได้

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ลายมือชื่อ นิสิต

สาขาวิชา อาชญวิทยาและงานยุติธรรม

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2560

5880945324 : MAJOR CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

KEYWORDS: ทายาทความรุนแรง, การสืบทอดทายาทความรุนแรง, การจัดการประสบการณ์ความรุนแรง, การเสริมสร้างพลังแห่งตน, การเสริมสร้างพลังทางสังคม / TOXIC FRUIT OF FAMILY VIOLENCE, REPRODUCTION OF VIOLENCE, MANAGEMENT OF VIOLENT EXPERIENCE, SELF- EMPOWERMENT, SOCIAL EMPOWERMENT

NAYA PRAMAHANT: "TOXIC FRUITS" OF FAMILY VIOLENCE : THE SOCIAL CONSTRUCTIONIST PERSPECTIVE ON MANAGEMENT OF VIOLENT EXPERIENCES. ADVISOR: ASST. PROF. PAVIKA SRIRATANABAN, Ph.D., pp.

The purposes of this study were as follows: (1) to study causes, factors and effects from family violent experiences; (2) to examine the process of violent reproduction from individual aspects; and (3) to explore ways to break the cycle of family violence.

The study was a qualitative research using in-depth interviews as fundamental data gathering tools and key Informants as narrators. The data was collected from five women between twenty and sixty years old who before their twenty year of age had family violence background.

The findings were as follows: (1) the concept of “Toxic Fruit” of family violence used to explain individuals who experienced family violence in childhood, and also received some “toxic” “violence” or “negative impacts” from those events which were likely to reflect as violent attitudes and negative affect that could possibly lead to different types of violent behaviors; (2) The social constructionism perspective was drawn to explain construction, reproduction and transmission of violence in society of which comprising four levels of analysis, i.e. violent culture (toxic root), violent community (toxic environment), abusive relationship (toxic relationship), and violent person (toxic fruit); (3) There were two main alternative choices to be chosen in term of management of violent experiences, which either with violence approaches or non-violence approaches; (4) the research indicated that individuals carrying early violent experiences in childhood tend to reflect on their experiences with violent behaviors. Despite the fact, they remain potential to empower themselves and learn to control their lives without using violence; (5) The power of collaboration between both individual as active agency and the society for all social aspects had such a powerful force to break the cycle of family violence. Therefore, both self-empowerment and social-empowerment shall be together embraced in order to break the violent structure.

In conclusion, because human beings are not merely the “fruits” from the social construction, but we are like the fruits that come with “seeds” containing the power within and the potential to transform themselves, and last but not least the ability to create a better society.

Department: Sociology and Anthropology Student's Signature

Field of Study: Criminology and Criminal Justice Advisor's Signature

Academic Year: 2017

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาวีกา ศรีรัตนบัลล์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำเป็นอย่างดีในทุกขั้นตอนของการศึกษาวิจัย จนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ประธานกรรมการ และ รองศาสตราจารย์ ดร. บุญเสริม หุตแพทย์ กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ที่กรุณาให้เกียรติเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ และได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดเห็น ตรวจสอบและแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัยมาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงระดับปริญญาโท

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทยเป็นอย่างสูงที่อนุญาตให้ผู้วิจัยปฏิบัติภารกิจจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ จนสามารถผลิตองค์ความรู้ที่ผู้วิจัยเชื่ออย่างยิ่งว่าสามารถสร้างประโยชน์ต่อสังคมและสามารถช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์คนอื่นต่อไปได้ และขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่สำนักงานจังหวัดปทุมธานีทุกคนที่เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือให้ผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้องๆ หลักรัฐประศาสนศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรมทุกคน โดยเฉพาะสมาชิก รุ่นบุกเบิก ทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก (อาชญญา รุ่นที่1) รวมทั้ง เพื่อน ๆ รัฐศาสตร์ ภาคปกครอง (สิงห์ดำ 63) ทุกท่าน ที่คอยแบ่งปันความรู้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผลักดันและคอยให้กำลังใจ รวมถึงให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์เสมอมา ขอขอบคุณสำหรับมิตรภาพที่ดี

สำคัญที่สุด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัวทุกคน ที่เป็นผู้ที่จุดประกายให้เกิดวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยเฉพาะ คุณพ่อ คุณแม่ ซึ่งถือเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของผู้วิจัย ขอขอบพระคุณทั้งสองท่านที่ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา ขอขอบพระคุณที่พยายามดิ้นรน ต่อสู้กับเงื่อนไขแห่งชีวิตมาอย่างหนักหน่วง เพื่อให้ลูก ๆ ทุกคนได้มีชีวิตที่ดีกว่า ขอขอบพระคุณสำหรับความรักและความหวังดีที่มีให้ลูกมาตลอดทั้งชีวิต ขอขอบพระคุณทั้งสองท่านเป็นอย่างสูง

ในขณะที่ทำการวิจัยผู้วิจัยบอกคนรอบข้างเสมอว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่ได้เป็นแค่วิทยานิพนธ์หรือเป็นแค่ผลงานที่นำมาซึ่งใบปริญญาใบหนึ่งเท่านั้น แต่แท้จริงแล้ววิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้วิจัยเอง เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวจากประสบการณ์ตรงของตนเองในแบบที่ไม่เคยเปิดเผยให้ผู้ใดรับรู้มาก่อน รวมทั้งเป็นบทเรียนที่ผู้วิจัยได้กลั่นกรองมาแล้วเป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพราะผู้วิจัยไม่อยากสูญเสียประสบการณ์เหล่านั้นให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ โดยที่ไม่มีโอกาสให้สังคมได้เรียนรู้

โดยท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณตัวเองที่ไม่ยอมแพ้ ทุ่มเท และตั้งใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้จนสำเร็จได้ด้วยดี และผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการถอดบทเรียนจากบาดแผลความรุนแรงอันแสนเจ็บปวดของผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะสามารถเปิดมุมมอง ให้แง่คิดที่ดี แก่ผู้อ่านและผู้สนใจที่มีโอกาสเข้ามาศึกษางานชิ้นนี้โดยสามารถที่จะหยิบยกความรู้เหล่านั้นไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุดในชีวิตของท่านต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ (INTRODUCTION).....	4
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statement of the problems).....	4
1.2 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of study).....	6
1.3 คำถามของการวิจัย (Research Questions).....	9
1.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives).....	9
1.5 นิยามศัพท์ (Definition of Terms).....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected results).....	10
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม (LITERATURE REVIEW).....	11
2.1 แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective).....	11
2.2 ความรุนแรง (Violence).....	15
2.2.1 นิยามและรูปแบบความรุนแรง (Definition and Typology of violence).....	15
2.2.2 ความรุนแรงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Violence and Power relations).....	18
2.2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหัวหน้าครอบครัว (Patriarchal Perspective).....	19
2.2.2.2 วงล้อแห่งอำนาจและการควบคุม (The Power and Control Wheel).....	21
2.2.3 ความรุนแรงในฐานะโครงสร้างทางสังคม (Violence as structure).....	23
2.2.4 วัฒนธรรมกับความรุนแรง (Culture and Violence).....	23
2.2.4.1 วัฒนธรรมกับความรุนแรงโดยทั่วไป.....	23
2.2.4.2 วัฒนธรรมกับความรุนแรงในครอบครัว.....	24

2.2.5 อัตลักษณ์กับความรุนแรง (Identity and Violence).....	29
2.2.5.1 อัตลักษณ์	29
2.2.5.2 อัตลักษณ์กับความรุนแรง	30
2.2.5.3 ความรุนแรงในครอบครัวกับอัตลักษณ์แห่งตน	31
(Family Violence and Self- Identity).....	31
2.3 ความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence).....	32
2.3.1 นิยามความรุนแรงในครอบครัว (Definition of Family Violence)	32
2.3.2 วัฏจักรความรุนแรงในครอบครัว (Cycle of Family Violence).....	34
2.3.3 รูปแบบความรุนแรงในครอบครัว (Typology of Family Violence)	35
2.3.4 ที่มาความรุนแรงในครอบครัว (Root Causes of Family Violence).....	40
2.3.4.1 ความขัดแย้งในครอบครัว : จุดเริ่มต้นความรุนแรง	40
2.3.4.2 ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว.....	43
(Risk factors lead to family violence)	43
2.4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว	45
(Conceptual and Theoretical Explanations of Family Violence).....	45
2.4.1 อาชญวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology).....	45
2.4.2 ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory)	47
2.4.2.1 Theory of Structuration ของ Anthony Giddens	47
2.4.2.2 Structuration Theory ของ Rob Stones	51
2.4.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories).....	53
2.4.3 แนวคิดและทฤษฎีอื่นที่เกี่ยวข้อง.....	57
2.4.3.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic theory) ของ Sigmund Freud	57
2.4.3.2 ทฤษฎีกระจกส่องตน (The Looking - glass Self) ของ Cooley	60

2.4.3.3 ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control theory) ของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi.....	60
2.5 แนวคิดและแนวทางในการจัดการความรุนแรงในครอบครัว.....	61
2.5.1 แนวคิดการจัดการความรุนแรงในครอบครัว.....	61
2.5.1.1 แนวคิดการส่งต่อความรุนแรง (Transmission of Violence).....	61
2.5.1.2 แนวคิดการเปลี่ยนผ่านทางความรู้สึก (The Affective Turn).....	62
2.5.1.3 แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment).....	64
2.5.2 แนวทางการจัดการความรุนแรงในครอบครัว.....	66
2.5.2.1 ประเทศไทย.....	66
(1) เครื่องมือเชิงกฎหมาย.....	67
(2) เครื่องมือเชิงนโยบาย.....	68
(3) เครื่องมือเชิงเครือข่ายความร่วมมือชุมชน.....	70
2.5.2.2 ความร่วมมือระหว่างประเทศ.....	71
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	74
2.7 กรอบการศึกษาวิจัย (Conceptual Framework).....	81
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology).....	82
3.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	84
3.2. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	84
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	86
บทที่ 4 ทายาทความรุนแรง (THE TOXIC FRUITS OF FAMILY VIOLENCE).....	87
4.1 ประวัติผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants' Background).....	87
4.2 ปัจเจกบุคคลกับการได้รับความรุนแรงจากสถาบันครอบครัวตั้งต้น.....	96
4.2.1 บทลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment).....	98

1) การลงโทษทางร่างกาย (Physical punishment).....	98
2) การลงโทษทางคำพูดและจิตใจ (Verbal and Psychological Punishment)...	100
3) การลงโทษด้วยการจำกัดพื้นที่ (Grounding as Punishment).....	101
4) การลงโทษด้วยความเงียบ (Silent treatment as punishment).....	102
4.2.2 ตัวแบบที่รุนแรง (Violent Role Models).....	104
1) ตัวแบบการใช้กำลังทำร้ายร่างกาย.....	104
2) ตัวแบบการทำร้ายทางเพศ	105
3) ตัวแบบการใช้คำพูดที่รุนแรง	106
4) ตัวแบบการเจ้าชู้ การนอกใจ.....	107
5) ตัวแบบชมรมวงเมา	108
6) ตัวแบบความประมาท.....	109
7) ตัวแบบตัวแบบอารมณ์ร้อน	109
8) ตัวแบบความเศร้า.....	110
9) ตัวแบบการไม่เคารพผู้อื่น	111
10) ตัวแบบการมองโลกในแง่ร้าย.....	111
11) ตัวแบบการมองตัวเองในแง่ลบ	112
4.2.3 การขาดตัวแบบที่ดีในการดำรงชีวิต (The Lack of Positive Role Models).....	113
4.3 บทสะท้อนที่มาจากความรุนแรงในครอบครัว	114
4.3.1 ระดับบุคคล (Individual).....	114
4.3.2 ระดับของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Personal relationships).....	115
4.3.3 ระดับชุมชน (Community)	117
4.3.4 ระดับสังคม (Society)	118
4.4 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion).....	120

4.4.1	ใครคือทายาทความรุนแรง? (Who?)	121
4.4.2	ปัจเจกบุคคลได้รับความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นมาอย่างไร? (How?)	125
4.4.3	ทำไมจึงเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ? (Why?)	131
4.4.4	บทสรุป: ปัจจัย สาเหตุ และผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว	141
บทที่ 5	การสืบทอดทายาทความรุนแรง (REPRODUCTION OF VIOLENCE).....	149
5.1	สรุปเส้นทางทายาทความรุนแรงกับการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง	153
	154	
5.2	การโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง (Violent Reaction).....	155
5.2.1	การทำร้ายตนเอง (Self-directed violence).....	155
5.2.2	การทำร้ายผู้ที่เกี่ยวข้อง (Interpersonal violence)	157
	1) เพื่อปกป้อง (To Defend).....	157
	2) เพื่อลงโทษ (To Punish).....	161
	2.1) การลงโทษด้วยการทำร้ายร่างกาย.....	161
	2.2) การลงโทษด้วยการทำร้ายทางคำพูดและจิตใจ	162
	2.3) การลงโทษทางการเงิน	164
5.3	การต่อรองเชิงอำนาจด้วยความรุนแรง (Bargaining Power with violence).....	165
5.3.1	บทบาทในครอบครัวกับการต่อรองเชิงอำนาจ.....	165
	1) อำนาจความเป็นพ่อ/แม่	165
	2) อำนาจความเป็นลูก	166
	3) อำนาจความเป็นสามี/ภรรยา.....	167
	4) อำนาจความเป็นญาติพี่น้อง.....	168
5.3.2	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการต่อรองด้วยความรุนแรงในสถาบันครอบครัว	168
5.4	การถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence).....	170

1) ความโกรธ (Anger)	171
2) ความกลัว (Fear).....	172
3) การกล่าวโทษ (Blaming)	172
4) การประชดประชัน (Sarcasm).....	173
5) การหึงหวง (Jealousy).....	174
6) การอิจฉา (Envy).....	175
7) การใส่ร้าย (Accusing).....	175
8) การแก้แค้น (Revenge).....	176
9) การเมินเฉย (Ignoring).....	177
5.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion).....	178
5.5.1 พลวัตของครอบครัว (Family dynamics).....	179
1) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของปัจเจกบุคคล.....	179
2) การเลื่อนไหลของอำนาจภายในสถาบันครอบครัว	180
3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการต่อรองในครอบครัว	183
5.5.2 การสืบทอดความรุนแรง (Reproduction of Violence).....	185
1) ปัจเจกบุคคลกับการโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง	186
1.1) การทำร้ายตนเอง (Self-directed violence).....	186
1.2) การทำร้ายผู้ที่กระทำความรุนแรง (Interpersonal violence).....	188
2) ปัจเจกบุคคลกับการถ่ายทอดความรุนแรง	191
2.1) กรอบความรู้สึก (Affective).....	191
2.2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories).....	192
3) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันทางสังคม	198
3.1) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันครอบครัว.....	198

3.2) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันการศึกษา.....	199
3.3) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันสื่อ.....	201
4) พลังเงียบ: เบื้องหลังความรุนแรงในครอบครัว.....	202
บทที่ 6 การยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัว (BREAKING THE CYCLE OF FAMILY VIOLENCE).....	205
6.1 การหนี: ทางออกจากสถานการณ์ความรุนแรง.....	205
1) การหนีแบบชั่วคราว.....	206
2) การหนีแบบยังคงความสัมพันธ์.....	208
3) การหนีแบบตัดขาด.....	208
4) การหนีออกจากวงจรความรุนแรงอย่างถาวร.....	209
6.2 แนวคิดที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม.....	210
6.3 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion).....	213
6.3.1 ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นกับการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม.....	213
6.3.2 ปัจเจกบุคคลกับการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรง.....	218
6.3.2.1 การหนี: ทางออกจากวงจรความรุนแรง?.....	221
6.3.2.1 การต่อสู้ระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรง.....	225
6.4 สรุปผลการศึกษาวิจัย (Conclusion).....	238
.....	2
รายการอ้างอิง.....	2
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	4

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ 1	องค์ประกอบของการใช้ความรุนแรง.....	15
แผนภาพที่ 2	รูปแบบความรุนแรง (WHO)	17
แผนภาพที่ 3	วงล้อแห่งอำนาจและการควบคุม (The Power and Control Wheel)	22
แผนภาพที่ 4	วัฏจักรของการกระทำรุนแรงในครอบครัว	34
แผนภาพที่ 5	แนวคิดเชิงนิเวศวิทยา ว่าด้วยความรุนแรงในครอบครัว	44
แผนภาพที่ 6	อิทธิพลสภาพแวดล้อมต่อพฤติกรรมอาชญากร	46
แผนภาพที่ 7	การก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ	52
แผนภาพที่ 8	รูปแบบความรุนแรงในครอบครัวผ่านกระบวนการเรียนรู้	62
แผนภาพที่ 9	ทายาทความรุนแรง (Toxic fruits of family violence).....	122
แผนภาพที่ 10	ปัจจัยบุคคลกับการได้รับความรุนแรงจากสถาบันครอบครัวตั้งต้น	125
แผนภาพที่ 11	สรุปบทเรียนที่ปัจเจกบุคคลเรียนรู้จากการถูกล่วงโทษที่รุนแรง	127
แผนภาพที่ 12	บทวิเคราะห์ที่มาของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว.....	131
แผนภาพที่ 13	การประกอบสร้างความรุนแรงระดับต่าง ๆ	140
แผนภาพที่ 14	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	143
แผนภาพที่ 15	การประกอบสร้าง “ความรุนแรง” ในสังคม	144
แผนภาพที่ 16	อิทธิพลสภาพแวดล้อมต่อพฤติกรรมที่รุนแรง	145
แผนภาพที่ 17	การโต้ตอบความรุนแรงด้วยการทำร้ายตนเอง	188
แผนภาพที่ 18	การโต้ตอบความรุนแรงด้วยการการทำร้ายผู้ที่กระทำความรุนแรง.....	189
แผนภาพที่ 19	ความรู้สึกลบสู่พฤติกรรมที่รุนแรง.....	191
แผนภาพที่ 20	ตัวแบบการเรียนรู้ความรุนแรงจากทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง	193
แผนภาพที่ 21	ตัวแบบการเรียนรู้ความรุนแรงตามทฤษฎีการสนับสนุนที่แตกต่างกันของเอเคอร์..	195
แผนภาพที่ 22	รูปแบบความรุนแรงในครอบครัวผ่านกระบวนการเรียนรู้.....	196

แผนภาพที่ 23	ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในวัยเด็ก.....	213
แผนภาพที่ 24	ปัจจัยบุคคลกับการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรง.....	221
แผนภาพที่ 25	การหนีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว.....	224
แผนภาพที่ 26	อิสรภาพจากมโนทัศน์ทายาทความรุนแรง.....	234
แผนภาพที่ 27	การจัดการประสบการณ์ความรุนแรง.....	240

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ขอบเขตของการวิจัย (Scope of study)	8
ตารางที่ 2	สรุปข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลหลัก	95
ตารางที่ 3	ผลกระทบต่อเด็กที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว.....	147
ตารางที่ 4	สรุปเส้นทางทายาทความรุนแรงกับการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง	Error!

Bookmark not defined.

บทที่ 1

บทนำ (INTRODUCTION)

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statement of the problems)

มนุษย์เกิดมาพร้อมกับ “เจตจำนงเสรี” (free will) กล่าวคือ มนุษย์มีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งใดก็ได้บนเส้นทางชีวิตของตน แต่อย่างไรก็ตามยังมีอีกหลายสิ่งซึ่งถือได้ว่าอยู่เหนือความสามารถในการเลือกของมนุษย์ หนึ่งในนั้นก็คือ “จุดเริ่มต้นแห่งชีวิต” (beginning of life) หรือมนุษย์ปราศจากเสรีภาพในการเลือกสภาพครอบครัวตั้งต้น (the first family) ซึ่งเป็นที่มาของตนได้ แต่ครอบครัวกลับเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิต เนื่องจากครอบครัวตั้งต้น คือ สถาบันทางสังคมแห่งแรกของมนุษย์ (family as a foundation of life) ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างรากฐานและภูมิทัศน์ทางความคิดให้กับมนุษย์ เพื่อเตรียมพร้อมที่จะออกไปเผชิญโลกภายนอก เรียนรู้ทางสังคมและทำหน้าที่พลเมืองของสังคมและประเทศชาติต่อไป หากสถาบันครอบครัวทำหน้าที่ที่บกพร่องแน่นอนว่าย่อมส่งผลกระทบต่อสถาบันทางสังคมอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความรุนแรงในครอบครัว (family violence) ถือเป็นปัญหาสากล (universal issues) ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นได้กับทุกครอบครัว ไม่เลือกชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ แม้กระทั่งสถานภาพและบทบาททางสังคม อีกทั้งยังเป็นปัญหาเรื้อรังที่แฝงฝังอยู่ในทุกสังคมมาช้านาน ความรุนแรงกลายเป็นมรดกทางสังคมที่มีการถ่ายทอดและสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานรุ่นแล้วรุ่นเล่า (intergenerational transmission) ผ่านกลไกต่าง ๆ ทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันพื้นฐานอย่างสถาบันครอบครัว แม้ว่าความรุนแรงนั้นจะเป็นตัวทำร้ายมนุษย์และทำลายสังคมเรื่อยมาก็ตาม

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำหน้าที่หล่อเลี้ยงปัญหาความรุนแรงในครอบครัวให้สามารถดำรงคงอยู่ในสังคมเรื่อยมา คือ พลังแห่งความเงียบ (silence is the power behind family violence) อันเนื่องมาจากกรอบความคิดบางอย่างของบุคคลและความเชื่อบางอย่างที่มีอิทธิพลอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมดังที่จะได้ศึกษาต่อไป จึงกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ปรากฏเป็นข่าว มีการแจ้งความหรือรายงานต่อเจ้าหน้าที่นั้น เสมือนยอดของภูเขาน้ำแข็งส่วนที่อยู่เหนือน้ำ (the tip of the iceberg) ซึ่งถือเป็นเพียงแค่น้อยเท่านั้น หากเปรียบเทียบกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นจริงในสังคม กล่าวคือ พลังแห่งความเงียบมีส่วนทำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจำนวนมากถูกปกปิดและซ่อนเร้น (latent violence) อยู่ในสังคม เสมือนภูเขาน้ำแข็งส่วนที่จมอยู่ใต้น้ำ (beneath the surface) เนื่องจากเหตุการณ์ความรุนแรงส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นใต้ชายคาบ้าน (behind closed door) ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัว (private zone) เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด คนนอกไม่ต้องการเข้าไปยุ่งเกี่ยวจึงถือ

เป็นเรื่องยากที่รัฐและสังคมจะเข้าแทรกแซงปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ เมื่อเทียบกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันทางสังคมอื่น ทั้ง ๆ ที่ ปัจจุบันรัฐไทยได้มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะ¹ เพื่อมาบังคับใช้ในการจัดการปัญหานี้มานานกว่าทศวรรษแล้วก็ตาม พลังแห่งความเจียบภัยยังเป็นอุปสรรคในการแก้ไขและป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยรัฐในภาพรวมเรื่อยมา

ลักษณะความรุนแรงในครอบครัวมีความแตกต่างจากความรุนแรงรูปแบบอื่น กล่าวคือ เป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันซึ่งมีความสลับซับซ้อน แตกต่างกันไปตามรูปแบบความสัมพันธ์ของแต่ละครอบครัว บริบทของสังคม และเงื่อนไขต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม โดยทั่วไปไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว แต่มักจะเกิดขึ้นซ้ำไปซ้ำมา เป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้ระดับความรุนแรงถูกสะสม (accumulate) ก่อตัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ก่อนที่จะประทุออกมาสร้างความเสียหายปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมในสังคม

นอกจากนี้ความรุนแรงในครอบครัวบางประเภทอาจไม่ทิ้งบาดแผลที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด แต่กลับสร้างบาดแผลที่มองไม่เห็น (invisible wounds) โดยเฉพาะบาดแผลทางอารมณ์และจิตใจ (emotional and psychological wounds) ซึ่งถือเป็นผลข้างเคียงจากความรุนแรงหรือการถูกทำร้ายทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย (physical abuse) ทางเพศ (sexual abuse) ทางคำพูด (verbal abuse) การละเลยทอดทิ้ง (neglect) เป็นต้น บาดแผลในลักษณะนี้เสมือนแหล่งสะสมความรุนแรงที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในความคิดและจิตใจของมนุษย์ เป็นความเสียหายเบื้องต้น (unseen damages) ซึ่งอาจจะไม่ได้ส่งผลให้เห็นในทันทีแต่อาจจะมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ในระยะยาว (long time impacts) หากไม่ได้รับการจัดการที่เหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัว ถือเป็นปัญหาที่มีความท้าทายต่อสังคมเป็นอย่างมาก การจัดการปัญหาความรุนแรงรูปแบบนี้จึงเป็นเรื่องยาก เนื่องจากสังคมมิสามารถระบุได้อย่างแน่ชัดว่าใคร (Who?) คือเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ (the abused) และใครคือผู้กระทำ (the abuser) ตราบเท่าที่ความรุนแรงเหล่านั้นยังไม่ประทุหรือปรากฏความเสียหายออกมาให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม และบ่อยครั้งที่ “เหยื่อที่ไม่ได้รับการเยียวยา” จากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นผู้กระทำความรุนแรงเสียเอง ซึ่งการแสดงความรุนแรงมีตั้งแต่ระดับเล็กน้อยไปจนถึงระดับที่ร้ายแรง ยกตัวอย่างเช่น พฤติกรรมของเหล่าอาชญากร ฆาตกร นักฆ่าข่มขืน นักข่มขืน นักฆ่าตัวตายทั้งหลาย ดังที่ปรากฏให้เห็นมากมายในสังคม ทั้งนี้ มีงานวิจัยทางอาชญาวิทยาและสังคมวิทยาจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการประกอบสร้างพฤติกรรมอาชญากร (criminal behavior)

¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

พฤติกรรมเบี่ยงเบน (deviant behavior) รวมทั้งพฤติกรรมที่รุนแรง (violent behavior) แทบทุกรูปแบบ เพราะฉะนั้นความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่ปัญหาของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งเท่านั้น แต่ยังเป็นโจทย์ใหญ่ของทุกสังคม เป็นปัญหาระดับโลกที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากปัจเจกบุคคล และสังคมทุกภาคส่วน รวมทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนในการแก้ไขปัญหาที่ร่วมกัน

1.2 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of study)

กรอบความคิดเรื่องทฤษฎีความรุนแรงเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ผ่านสายตาของผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในฐานะตัวแสดงหลักที่ทำหน้าที่เป็น ผู้ถ่ายทอดเรื่องเล่า (narrator) จากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้น (the first family) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษาวิจัย

1.2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา (Content Scope)

ขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหาของงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของปัจเจกบุคคล (personal experiences of family violence) โดยเน้นศึกษาความรุนแรงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในครอบครัวตั้งต้น ในฐานะสถาบันพื้นฐานแห่งชีวิตมนุษย์

1.2.2 ขอบเขตด้านประชากร (Population Scope)

การกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านประชากร เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือก ผู้ให้ข้อมูลหลัก พิจารณาจาก 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ผู้ถูกกระทำ ผู้กระทำ ระยะเวลาการถูกกระทำ และระดับความรุนแรง ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

(1) ผู้ถูกกระทำ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากข้อมูลของมูลนิธิเพื่อนหญิง (2560) ระบุว่าเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ซึ่งจากการรวบรวมเชิงสถิติของมูลนิธิเพื่อนหญิง ปี 2552-2558 พบว่า มีผู้หญิง กว่า 6,000 คน เข้ามาขอความช่วยเหลือ ข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลของของกระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในรายงานสรุปข้อมูลความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงใน ครอบครัว กล่าวถึงจำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัวจำแนกตามประเภทความรุนแรงแบบรายปีช่วง ปี 2551-2559 ระบุว่าราว 90% ของผู้ถูกกระทำเป็นผู้หญิง โดยประเภทความรุนแรงที่พบมากที่สุด คือ ทางร่างกาย, ทางจิตใจ, ทางเพศ และสังคม ตามลำดับ นอกจากนี้ข้อมูลจากมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล มีการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชายไทย พบว่า 85% มีความคิดเห็นว่าตนเองมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ

จากข้อมูลข้างต้น งานวิจัยนี้จึงกำหนดขอบเขตการศึกษาเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 20 ถึง 60 ปี

(2) ผู้กระทำ

จากการศึกษาหลักการสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม อธิบายความสำคัญของความสัมพันธ์ใกล้ชิด กล่าวคือ บุคคลใกล้ชิดมีอิทธิพลในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของกันและกัน เช่น ทฤษฎีการเลียนแบบของทาร์ด (Tarde's imitation theory) อธิบายกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ผ่านกฎของความใกล้ชิด (The Law of Imitation of Close Contact) และ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างของ ซัทเธอร์แลนด์ (Sutherland's Differential Associations Theory) อธิบายสาเหตุของพฤติกรรมว่าเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่มเป็นต้น แนวความคิดเหล่านี้ มองว่า สถาบันครอบครัวเป็นกลุ่มทางสังคมที่มีความใกล้ชิดกันมากกว่าสถาบันทางสังคมอื่นมีความสำคัญในการส่งผ่านความคิด พฤติกรรมระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยบุคคลที่มีอิทธิพล เช่น พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง เป็นต้น ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละครอบครัว และบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดมากกว่าก็จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นมากกว่าเช่นกัน

จากข้อมูลข้างต้น งานวิจัยนี้จึงกำหนดขอบเขตการศึกษาผู้กระทำที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ถูกระทำ และเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน โดยไม่จำกัดเพศและอายุของผู้กระทำ

(3) ระยะเวลาการถูกระทำ

จากการศึกษาของ ชิกมันด์ ฟรอยด์ อธิบายว่าพัฒนาการของบุคคลในระดับขั้นต่าง ๆ ² (ตั้งแต่ช่วงแรกเกิด - 20 ปี) จะมีผลต่อการสร้างบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ โดยที่ผู้ที่มีปัญหาความขัดแย้งทางจิตใจในพัฒนาการบางขั้น ก็จะทำให้ทางออกโดยการแสดงพฤติกรรมถดถอยกลับไปสู่ขั้นพัฒนาการในวัยเด็กที่ตนพึงพอใจมากกว่า สภาพการณ์เช่นนี้เรียกว่า การติดขั้นพัฒนาการ (fixation) และพฤติกรรมการติดขั้นพัฒนาการดังกล่าวนี้อาจจะนำไปสู่ลักษณะพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่อไปได้

จากข้อมูลข้างต้น งานวิจัยนี้จึงกำหนดขอบเขตการศึกษาประสบการณ์ความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นของบุคคลที่เกิดขึ้นช่วงก่อนอายุ 20 ปีบริบูรณ์

(4) ระดับความรุนแรง

เนื่องจากความรุนแรงมีหลายระดับแบ่งตามลักษณะพฤติกรรมที่เป็นอันตราย (a range of harmful behaviors) โดยที่ความรุนแรงหรือการทำร้ายระหว่างกันบางรูปแบบไม่ทิ้งบาดแผลที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนแก่ผู้ถูกระทำ เช่น การทำร้ายทางการเงิน การทำร้ายกันทางอารมณ์และจิตใจ การทำร้ายทางคำพูด และความรุนแรงจากภาวะขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตหรือการละเลย/ทอดทิ้ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความรุนแรงระดับที่เป็นอันตรายร้ายแรง เริ่มตั้งแต่ การทำร้ายทาง

² ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม ในบทที่ 2.4.3.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic theory) ของ Sigmund Freud

ร่างกาย การทำร้ายทางเพศที่มีการข่มขู่ บีบบังคับ ใช้กำลัง เช่น ตบตี ชกต่อย กักขัง บีบบคอ ขว้างปา สิ่งของ เป็นต้น ไปจนถึงการใช้อาวุธเพื่อทำร้ายทางร่างกายจนถึงบาดเจ็บอย่างชัดเจน และความรุนแรงระดับที่ร้ายแรงสูงสุด คือ การทำร้ายกันจนถึงขั้นที่มีผู้เสียชีวิตกลายเป็นการฆาตกรรม

ในส่วนของงานวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาระดับความรุนแรงเฉพาะที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดทางด้านร่างกาย รวมทั้งความบอบช้ำทางจิตใจในหลากหลายระดับความรุนแรง แต่จำกัดขอบเขตการศึกษาไม่ถึงขั้นที่มีผู้เสียชีวิตจากความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้น การจำกัดขอบเขตการศึกษาเช่นนี้ เนื่องจากผู้วิจัยต้องการสะท้อนให้เห็นมิติความรุนแรงที่ซ่อนเร้นอยู่ในสังคม เสมือนภูเขาน้ำแข็งใน ส่วนที่จมอยู่ใต้น้ำ (beneath the surface) ที่อาจยังไม่ประทุเป็นอาชญากรรมร้ายแรง หรือยังไม่สร้างความเสียหายให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจน แต่หลบซ่อนเป็นภัยเงียบอยู่ในสังคม

ตารางที่ 1 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of study)

ประเด็นการศึกษา	การกำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลหลัก
1. ผู้ถูกระทำ จากการรวบรวมข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้ถูกระทำส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยที่ทุกวัยมีโอกาสตกเป็นเหยื่อความรุนแรง	- ผู้หญิง ที่มีอายุระหว่าง 20 ถึง 60 ปี
2. ผู้กระทำ หลักการสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม อธิบายว่า ความสัมพันธ์ใกล้ชิดมีอิทธิพลในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์	- ผู้กระทำความรุนแรงเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ถูกระทำซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน รวมทั้งบุคคลอื่นที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน โดยไม่จำกัดเพศและอายุของผู้กระทำ
3. ระยะเวลาการถูกระทำ เนื่องจากพัฒนาการของบุคคลตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 20 ปี มีผลต่อการสร้างบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่	- ศึกษาประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นที่เกิดขึ้นช่วงก่อนอายุ 20 ปี และการจัดการกับประสบการณ์ความรุนแรง
4. ระดับความรุนแรง เริ่มตั้งแต่ระดับความรุนแรงไม่ถึงบาดเจ็บให้เห็นชัดเจนไปจนถึงความรุนแรงระดับร้ายแรงสูงสุดถึงขั้นมีผู้เสียชีวิตกลายเป็นการฆาตกรรม	- ศึกษาความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดทางด้านร่างกาย/เพศ และความบอบช้ำทางจิตใจ รวมทั้งกรณีที่มีการใช้อาวุธทำร้ายกันแต่ไม่ถึงขั้นที่มีผู้เสียชีวิตจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

1.3 คำถามของการวิจัย (Research Questions)

- 1) จะอธิบายกระบวนการสืบทอดความรุนแรงจากสถาบันครอบครัว ด้วยแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective) ได้อย่างไร
- 2) จะอธิบายกระบวนการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรงในระดับปัจเจกบุคคลได้อย่างไร
- 3) ปัจเจกบุคคลและสังคมควรทำอย่างไรในการยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัว

1.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

- 1) เพื่อศึกษา สาเหตุ ปัจจัย และผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดความรุนแรงในระดับปัจเจกบุคคล
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัว

1.5 นิยามศัพท์ (Definition of Terms)

ความรุนแรงในครอบครัว (Family violence) หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่รุนแรง (abusive behaviors) อันก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย เพศ จิตใจ หรือสุขภาพ แก่บุคคลในครอบครัว รวมทั้งการบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ

บุคคลในครอบครัว (Family members) หมายถึง คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กิน ฉันทามีภริยา โดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ทายาทความรุนแรง (Toxic fruits of family violence) หมายถึง ผู้ที่มีที่มาจากครอบครัวที่รุนแรงหรือผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรง (family violent experiences) จากครอบครัวตั้งต้น และได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้น

ครอบครัวตั้งต้น (The first family) หมายถึง ครอบครัวดั้งเดิมหรือสถาบันพื้นฐานทางสังคมของมนุษย์ ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ซึ่งอาจเป็นความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือทางการอุปการะก็ได้ แต่เป็นสถาบันพื้นฐาน (foundation of life) ที่มีบุคคลทำหน้าที่เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม ศีลธรรมต่าง ๆ ให้กับผู้เยาว์ (minor) หรือบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์หรือผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย ซึ่งในที่นี้ รวมถึง ครอบครัวทดแทนที่เกิดจากระบบการให้ความช่วยเหลือของสังคม อื่น ๆ ด้วย อาทิ ครอบครัวอุปถัมภ์ สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานสงเคราะห์ สถานพัฒนาและฟื้นฟู เป็นต้น เสมือนหนึ่งในสถาบันพื้นฐานแห่งชีวิตของบางคนด้วย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected results)

- 1) เปิดมุมมองให้สังคมเข้าใจผลกระทบหรือพิษความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นที่ปัจเจกบุคคลได้รับซึ่งมีผลต่อการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงของมนุษย์ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
- 2) เปิดพื้นที่ทางวิชาการเพื่อให้สังคมได้เรียนรู้อีกหนึ่งมิติของความรุนแรงที่ก่อตัวขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลอันเป็นผลมาจากสถาบันครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรง รวมทั้งแนวคิดและแนวทางในการจัดการประสบการณ์ดังกล่าวของแต่ละบุคคล เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาในประเทศไทย
- 3) ร่วมเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาความรุนแรงในสถาบันครอบครัว เพื่อร่วมกันค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ร่วมกันต่อไป
- 4) สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของภาครัฐและกลไกทางสังคม เพื่อมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม (LITERATURE REVIEW)

งานวิจัยเรื่อง ทายาทความรุนแรง : แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการ
ประสบการณ์ความรุนแรง สามารถแบ่งประเด็นการศึกษา ได้เป็น 7 ส่วน ดังต่อไปนี้

- ส่วนที่ 1 แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม
- ส่วนที่ 2 ความรุนแรง
- ส่วนที่ 3 ความรุนแรงในครอบครัว
- ส่วนที่ 4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว
- ส่วนที่ 5 แนวคิดและแนวทางในการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง
- ส่วนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว
- ส่วนที่ 7 กรอบการศึกษาวิจัย

2.1 แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective)

การศึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคม (Social phenomenon) ภายใต้กรอบแนวความคิดเรื่องการประกอบสร้างทางสังคม (Social construction) เป็นการทำความเข้าใจความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม เนื่องจากสำนัก Social constructionism มองว่า “ความรุนแรง” ไม่ใช่สิ่งที่สามารถถ่ายทอดทางสายเลือดหรือทางพันธุกรรมในมิติชีววิทยา แต่มองความรุนแรงในมิติของกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม ซึ่งเกี่ยวพันอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ประวัติศาสตร์ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม มีพลวัต แปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขต่าง ๆ ของสังคม

แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective) มองว่าความจริงคือสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น (Reality as a social construction) ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกค้นพบและถูกให้ความหมายโดยสมาชิกในสังคมผ่านกระบวนการทางสังคมซึ่งในการกำหนดความหมายสิ่งต่าง ๆ จะแตกต่างกันไปตามพื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เนื่องจากแต่ละวัฒนธรรมล้วนมีกฎเกณฑ์เฉพาะในการกำหนดว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดี อะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง และอะไรคือความจริง ทั้งนี้ มนุษย์เป็นผู้เรียนรู้จากวัฒนธรรม ว่าควรใช้แนวคิดและการตีความแบบใดในการอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยมนุษย์เป็นผู้แยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับจินตนาการ (fact vs fantasy) เรื่องจริงกับนิยาย (truth vs fiction) รวมทั้งมายาคติกับความเป็นจริง (myth vs reality) ในส่วนของการตีความหรือการกำหนดความหมายนั้นจะต้องมีการถ่ายทอดความคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ผ่านปฏิสัมพันธ์ (interact) ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม มีความแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป อันจะนำไปสู่การรับรู้ (perception) การตีความ (interpretation) ของบุคคลในสังคมต่อไป (Earl Babbie, 2015)

Berger & Luckman (1966) อธิบายแนวคิดที่ว่าด้วยการประกอบสร้างความจริงทางสังคม (The Social Construction of Reality) ว่า มนุษย์คือผู้ประกอบสร้างความจริง (reality) บนโลกแห่งความหมาย (World of meaning) ซึ่งเป็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ เป็นประสบการณ์ที่มนุษย์รับรู้และตีความ โดยแนวคิดนี้อธิบายว่า ความจริงทางสังคมเป็นผลผลิตหรือมีที่มาจากจากการประกอบสร้างของมนุษย์ ในขณะที่มนุษย์เองก็เป็นผลผลิตจากการประกอบสร้างของสังคมด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ถูกแวดล้อมด้วย 2 โลก อันประกอบด้วย

(1) **โลกทางกายภาพ (Physical world)** หรือโลกแห่งความเป็นจริง (World of reality) อันได้แก่ สิ่งที่มนุษย์สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีอยู่มากมายจนมนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงได้หมด

(2) **โลกทางสังคม (Social world)** หรือโลกแห่งความหมาย (world of meaning) ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยอาศัยการทำงานของสถาบันทางสังคม เช่น รัฐ ศาสนา ครอบครัว โรงเรียน สื่อมวลชน เป็นต้น ภายใต้บริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งผ่านการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนาน (historical process) และเป็นโลกที่แสดงให้เห็นว่า ความรู้ (Knowledge) ที่มนุษย์พยายามทำความเข้าใจนั้น เป็นเพียงแค่บางส่วนของโลกแห่งความเป็นจริง เพราะความจริงแท้จริงแล้วมีอยู่มากมายเกินกว่าที่มนุษย์จะเข้าถึงและเข้าใจได้ มนุษย์จึงไม่สามารถหาความแน่นอนจากโลกแห่งความจริงรอบตัวได้ โลกทางสังคมนี้จึงเป็นอีกโลกที่มนุษย์พยายามสร้างขึ้น เพื่อที่จะสามารถอธิบาย ทำความเข้าใจ ให้ความหมายและกำหนดแบบแผนสิ่งต่าง ๆ ได้ อย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ โลกทางสังคมยังมีความเกี่ยวข้องกับมิติเชิงอำนาจด้วย กล่าวคือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการควบคุมทางสังคม (social control) เพื่อให้สังคมเกิดความเป็นเอกภาพ (unity) และเป็นการสร้างระเบียบแบบแผนให้เป็นที่ไปในแนวทางเดียวกัน เสมือนว่าเป็นชุดความจริงสำเร็จรูป โดยมีจะไม่เปิดโอกาสให้สังคมเกิดการตั้งคำถาม เป็นเหตุให้มนุษย์ส่วนใหญ่ปฏิบัติตามแบบแผนเหล่านั้นตามกันไปรุ่นแล้วรุ่นเล่า แต่อย่างไรก็ตาม สังคมก็ยังสามารถเปลี่ยนแปลงแบบแผนต่าง ๆ ได้เสมอ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับพลังในการเปลี่ยนแปลงและบริบททางสังคมซึ่งมีส่วนในการสร้างการยอมรับของสังคม (Peter Berger and Thomas Luckmann, 1996)

Pierre Bourdieu (1979) กล่าวถึง โลกทางสังคมว่า คือสิ่งสร้าง (construction) ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างเอนเอียงและแฝงไปด้วยอคติ การกระทำและความคิดของบุคคล ซึ่งอยู่ภายใต้ความรู้เกี่ยวกับโลกทางสังคม จึงอยู่บนพื้นฐานของการมองแบบแบ่งแยก (classification) หรือการประเมินว่าอะไรดีหรือไม่ดี มีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่าอยู่เสมอ

ข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Alfred Schutz ที่ได้กล่าวถึง โลกที่แวดล้อมรอบตัวเรา ว่ามีอยู่ด้วยกัน 2 โลก ได้แก่ โลกทางกายภาพหรือโลกแห่งความเป็นจริง (World of Reality) ที่รายล้อมตัวเราซึ่งเป็นโลกที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และโลกแห่งความหมายหรือโลกทางสังคม (Social world) ที่เกิดจากการทำงานของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เนื่องจากแนวคิดนี้มองว่าเนื่องจาก โลกทางกายภาพนั้น ถือเป็นโลกที่มีขอบเขตกว้างขวาง มีความสลับซับซ้อนเกินกว่าที่มนุษย์จะสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ทั้งหมด เป็นเหตุให้ในการทำ ความเข้าใจต่อโลกดังกล่าวจึงต้องทำผ่าน ตัวกลางหรือผ่านสถาบันในฐานะกลไกทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น สถาบันครอบครัว การศึกษา ศาสนา รัฐ สังคม เป็นต้น ในการกำหนดความหมาย อธิบายปรากฏการณ์ ให้คุณค่าสิ่งต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการ ประกอบสร้างความหมายให้กับความจริงในโลกทางสังคมนั้น มนุษย์จะรับรู้ความจริงได้เพียงบางส่วน จากโลกทางกายภาพเท่านั้น จากนั้นจะมีการนำมาประกอบสร้างขึ้นเป็น “คลังแห่งความรู้ทางสังคม” (Social stock of knowledge)³ โดยเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์รับรู้ความจริงทางสังคมชุดใหม่ขึ้นมา มนุษย์ก็จะใช้คลังแห่งความรู้ทางสังคมใหม่เหล่านั้นมาใช้ในการทำความเข้าใจ กำหนดความหมาย ของความจริงชุดใหม่นั้น ๆ แทน ซึ่งความจริงที่มนุษย์รับรู้ นั้น แท้จริงแล้วคือความจริงทางสังคม (Social Reality) (ปริญทร์ นาคสิงห์ และธাত্রี ใต้ฟ้าพูล, 2556)

สรุปหลักการสำคัญของแนวคิดการประกอบสร้างความจริงทางสังคม (social construction of reality) คือ “ความจริง” (reality) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาภายใต้กระบวนการทางสังคม (Social process) หลากหลายมิติ เช่น มิติการกำหนดค่านิยมสิ่งต่าง ๆ ในสังคม (dominant source of definition) มิติการแสดงภาพลักษณ์ (image) มิติค่านิยม (value) มิติบรรทัดฐานในการตัดสิน (normative judgement) เป็นต้น ซึ่งทุกมิติล้วนมีส่วนในการประกอบสร้างความจริงที่ส่งผลกระทบต่อ การรับรู้และตีความของปัจเจกบุคคลทั้งสิ้น นอกจากนี้แนวคิดนี้ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่า มรดกความรู้ที่ใช้ในการอธิบายความจริงต่าง ๆ ในแต่ละสังคมก็ล้วนถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากทั้งสิ้นและไม่ใช่วัตถุกรรม ส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นผลผลิตร่วมกัน ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า ทั้งความจริงและความรู้ ทางสังคมตามแนวความคิดนี้คือสิ่งที่มนุษย์และสังคมมีส่วนในการประกอบสร้างขึ้นซึ่งแน่นอนว่า เป็นสิ่งที่มีพลวัต ไม่คงที่ ถาวร สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ตามยุคสมัยและบริบททางสังคม นอกจากนี้ ภายใต้กระบวนการทัศน์การประกอบสร้างทางสังคมยังเชื่อว่าพฤติกรรม ความเชื่อ ค่านิยมใดที่ได้รับ

³ คลังแห่งความรู้ทางสังคม (stock of social knowledge) เปรียบได้กับคู่มือการเผชิญโลกของมนุษย์ เป็นคำตอบ สำหรับคำถามหลัก 3 ประการ คือ (นิษฐา หรุ่นเกษม, 2547)

- (1) มนุษย์สร้างความหมาย (make sense) กับโลกรอบตัวอย่างไร
- (2) มนุษย์สร้าง/รื้อซ่อม/สร้างใหม่ (construct/reconstruct/deconstruct) ชีวิตประจำวันของตนได้อย่างไร
- (3) มนุษย์สามารถทำอะไรไปได้โดยปริยาย โดยไม่ต้องหยุดคิดหรือหยุดตั้งคำถามได้อย่างไร

การตอกย้ำ ผลิตซ้ำไปเรื่อย ๆ จะพัฒนากลายเป็นวัฒนธรรมที่มีความแข็งแกร่งมากขึ้นและสามารถมีอิทธิพลในสังคมมากขึ้น ในทางกลับกันพฤติกรรม ความเชื่อ หรือค่านิยมใด ๆ ที่ถูกละเลย ไม่ได้ได้รับความสนใจ ไม่ค่อยมีการผลิตซ้ำ สิ่งนั้นก็ค่อย ๆ เลือนหายไปจากสังคมเช่นกัน

ความจริง (reality) ในโลกทางสังคม (social world) ภายใต้แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม ยังสามารถแบ่งได้อีก 2 ส่วน คือ ความจริงเชิงภววิสัย (objective reality) และความจริงเชิงอัตวิสัย (subjective reality) ดังที่จะกล่าวต่อไป

(1) ความจริงเชิงภววิสัย เป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นตามคลังความรู้ของสังคมเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของบทบาทที่ขึ้นมากำกับสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นการรับรู้ร่วมกัน (intersubjective common-sense world) มีการสร้างความชอบธรรม (legitimation) จนสามารถพัฒนาไปเป็นสถาบัน (institutionalization) และได้รับการยอมรับอย่างมีแบบแผน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้การสร้างความจริงเชิงภววิสัยยังถือเป็นกระบวนการ ที่แสดงให้เห็นถึงผลผลิตที่เป็นกิจกรรมของมนุษย์ (human expressivity) เพื่อให้สังคมมีการรับรู้ร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการสร้างความชอบธรรมเป็นการนำความจริงที่มีอยู่จริง ความจริงที่เชื่อว่ามีอยู่ หรือที่รับรู้ได้มารวมกันผ่านสถาบันทางสังคม เพื่อสร้างความชอบธรรมใช้ในการอธิบาย (explaining) และให้เหตุผล (justifying) สิ่งต่าง ๆ กล่าวคือ ความชอบธรรมใช้ในการอธิบายระเบียบและให้เหตุผลสิ่งต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อนำไปปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน ความชอบธรรมจึงไม่ใช่เพียงแค่อุดมคติแต่ยังเป็นความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติ โดยที่มนุษย์จะใช้ความรู้นี้ในการกำหนดการกระทำว่าจะอะไร เป็นการกระทำที่ถูกหรือผิดในสังคม เช่น การที่มนุษย์สร้างบรรทัดฐานต่าง ๆ ในสังคมว่าการแต่งงานไม่ควรเกิดขึ้นระหว่างเครือญาติพี่น้องของตนเอง (อนุรักษ์ วัฒนธรรณวงศ์, 2554)

(2) ความจริงเชิงอัตวิสัย เป็นความจริงที่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นจริงแบบภววิสัยที่สังคมให้ความหมายไว้ กล่าวคือ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเป็นตัวประกอบสร้างความจริงส่วนบุคคลซึ่งขึ้นอยู่กับโครงสร้างเฉพาะ (specific structures) และกระบวนการทางสังคม

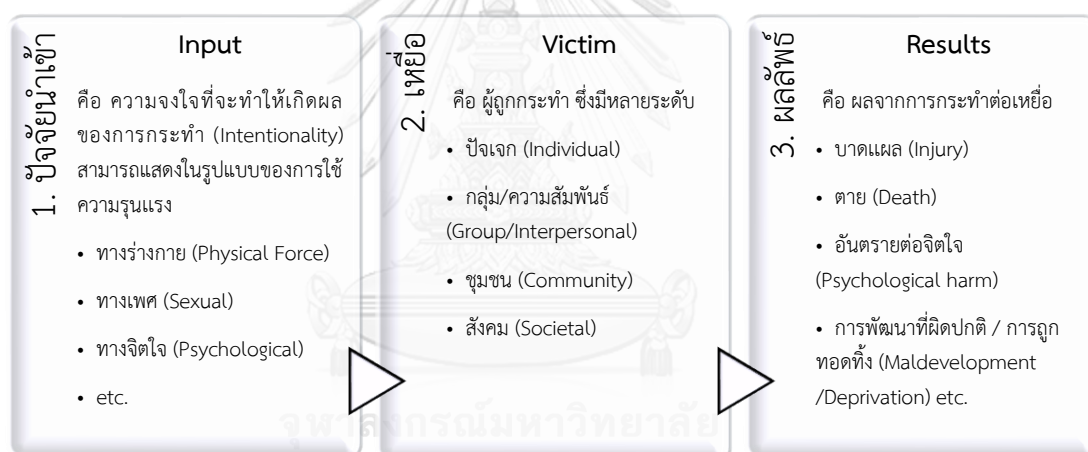
กระบวนการขัดเกลาทางสังคมระดับปฐมภูมิ (primary socialization) เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้เกิดการรับรู้เชิงอัตวิสัย ที่เรียกว่า “โลกพื้นฐาน” (base world) เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นครั้งแรก ซึ่งมนุษย์จะรับรู้ในวัยเด็กผ่านการเป็นสมาชิกของสังคมในระดับพื้นฐาน อันได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เป็นต้น และต่อมาเป็นกระบวนการทางสังคมขั้นทุติยภูมิ (secondary socialization) ซึ่งจะเป็นกระบวนการสร้างโลกแห่งความเป็นจริงมิติที่กว้างขึ้น ภายใต้การทำงานของสถาบันทางสังคมที่หลากหลายมากขึ้น สรุปได้ว่า “ความจริง” ในมิตินี้ เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างจากประสบการณ์เชิงอัตวิสัย (subjective experience) มีลักษณะเฉพาะ และแตกต่างกันออกไป

2.2 ความรุนแรง (Violence)

2.2.1 นิยามและรูปแบบความรุนแรง (Definition and Typology of violence)

ความรุนแรงใช้อธิบายการปฏิบัติที่ไม่ดี (maltreatment) ทารุณกรรมหรือทำร้าย (abuse) ผู้อื่น รวมทั้งพฤติกรรมการใช้อำนาจในการควบคุมหรือบังคับขู่เข็ญผู้อื่นให้เกิดความกลัวทุกรูปแบบ

องค์การอนามัยโลก (The World Health Organization : WHO, 1995) ได้นิยามความรุนแรงว่าคือ “การกระทำที่มีเจตนาใช้กำลังหรืออำนาจทางกาย เพื่อข่มขู่บังคับหรือแสดงอำนาจต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อกลุ่มบุคคลอื่นหรือชุมชน ทั้งนี้ ย่อมก่อให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ การเสียชีวิต หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ หรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงามหรือการกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการ และขาดการได้รับในสิ่งที่สมควรจะได้รับ (เน้นทพันธ์ ชินลำประเสริฐ, 2545) ทั้งนี้ สามารถสรุปองค์ประกอบของการใช้ความรุนแรง ได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ประกอบของการใช้ความรุนแรง

นอกจากนี้ องค์การอนามัยโลกได้จำแนกความรุนแรงไว้ 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

(1) ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed violence) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(1.1) พฤติกรรมการฆ่าตัวตาย (Suicidal behavior) ซึ่งรวมทั้งความคิดการฆ่าตัวตาย ความพยายามฆ่าตัวตาย และการฆ่าตัวตายโดยสมบูรณ์

(1.2) พฤติกรรมการทำร้ายตนเอง (Self-abuse) หมายถึงการกระทำให้ตนเองบาดเจ็บและพฤติกรรมทำร้ายตัวเองอื่น ๆ ที่มุ่งร้ายต่อตนเอง หรือทำให้ตนเองอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตราย แต่ไม่จำเป็นต้องมีผลถึงเสียชีวิต

โดยปกติความรุนแรงประกอบไปด้วยผู้กระทำความรุนแรงฝ่ายหนึ่งกับเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ อีกฝ่ายหนึ่ง หากพิจารณามิติของเหยื่อความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed violence) พบว่า ผู้กระทำความรุนแรงตกเป็นเหยื่อการกระทำความรุนแรงของตนเอง (Self-victimizing victim)⁴ กล่าวคือผู้กระทำและผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเป็นคนเดียวกันที่แสดงสองบทบาทไปพร้อมกัน เช่น การเสพยาเสพติด การติดสุรา การทำแท้ง การประกอบอาชีพโสเภณี เป็นต้น

(2) ความรุนแรงต่อผู้อื่น (Interpersonal violence) แบ่งเป็น 2 ประเภท

(2.1) ความรุนแรงในครอบครัว (Family violence) พิจารณาความรุนแรงที่กระทำต่อสมาชิกในครอบครัว เช่น การทารุณกรรมต่อเด็ก⁵ (Child abuse) การทารุณกรรมต่อผู้สูงอายุ (Elder abuse) การใช้ความรุนแรงต่อคู่ครอง (Intimate partner violence) เป็นต้น

โดยปกติแล้ว ความรุนแรงประเภทนี้มักจะปรากฏที่บ้านหรือสถานที่ส่วนบุคคล (Private Zone) จึงอาจเรียกว่า “ความรุนแรงภายในครัวเรือน”

(2.2) ความรุนแรงในชุมชน (Community violence) พิจารณาความรุนแรงที่กระทำต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว เช่น การใช้ความรุนแรงต่อคนต่อคนรู้จัก (Acquaintance) ต่อคนนอกชุมชน/คนแปลกหน้า (Stranger) หรือแม้กระทั่งต่อคนที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ต่อกันเลย เป็นการใช้ความรุนแรงแบบสุ่มที่กระทำต่อใครก็ได้ (Random acts of violence) โดยปกติความรุนแรงประเภทนี้จะปรากฏใน โรงเรียน ที่ทำงาน ชุมชนที่อยู่อาศัย เป็นต้น

(3) ความรุนแรงต่อสังคม (Collective violence) เป็นการกระทำด้วยความรุนแรงโดยกลุ่มบุคคล (Large groups of individuals) หรือโดยรัฐ (States) ซึ่งอาจเป็นการใช้ความรุนแรงโดยแอบแฝงอยู่ในรูปแบบของการใช้กฎหมายทางสังคมเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคลและความไม่เท่าเทียมกันหรือเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ เป็นต้น ความรุนแรงในสังคมสามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ตามผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(3.1) ความรุนแรงทางสังคม เช่น อาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชัง (Hate crimes) การต่อสู้ทางชนชั้น การกระทำของผู้ก่อการร้าย (Terrorist acts) ม็อบ (Mob violence) เป็นต้น

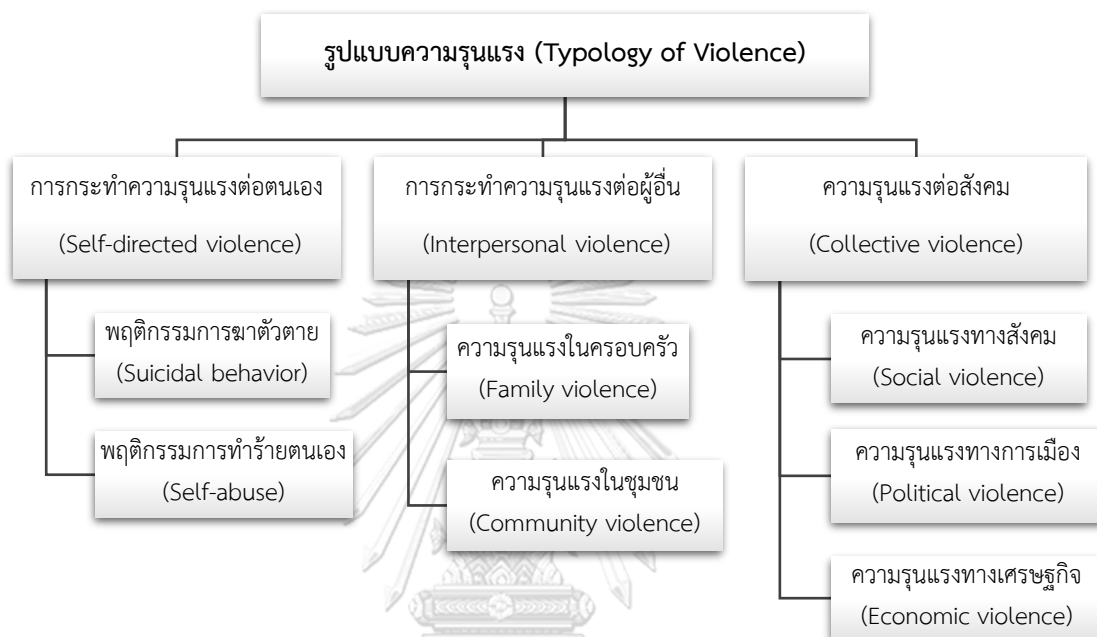
⁴ หรือที่เรียกว่า ความรุนแรงที่ไม่มีเหยื่อ/ปราศจากเหยื่อ (victimless violence or violence without victim)

⁵ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖

นิยามคำว่า “ทารุณกรรม” (Abuse) ว่าเป็นการกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใด ๆ จนเป็นเหตุให้เด็ก (บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส) เสื่อมเสียเสรีภาพหรือเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ การกระทำผิดทางเพศต่อเด็กการใช้เด็กให้กระทำการหรือประพฤติในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจหรือขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ทั้งนี้ ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

(3.2) ความรุนแรงทางการเมือง คือ ความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงของรัฐ เช่น สงคราม ปฏิบัติการทางกฎหมาย (Legal intervention) ความขัดแย้งระหว่างรัฐ (State violence)

(3.3) ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ คือ การใช้ความรุนแรงที่หวังผลทางเศรษฐกิจ หรือ การโจมตีทางเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดผลลบด้านเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม

แผนภาพที่ 2 รูปแบบความรุนแรง (WHO)

โจฮัน กัลตุง (Johan Galtung, 1995) นักคิดคนสำคัญของการศึกษาสันติภาพสมัยใหม่ วิเคราะห์และจำแนกรูปแบบความรุนแรงไว้ 3 ระดับ คือความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

(1) ความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำ ที่มีผลให้ตัวเองหรือคนอื่นได้รับบาดเจ็บทางกายหรือทางจิตใจ เช่น สามีตีภรรยา ลูกทำร้ายพ่อแม่ เป็นต้น

(2) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) หมายถึง สภาวะความรุนแรงอันเนื่องมาจากกลไกทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม เช่น นโยบายรัฐบาล กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม เป็นต้น รวมถึงการรวมศูนย์อำนาจทั้งในทางการปกครองและเศรษฐกิจที่ทำให้ประชาชนทั่วไปหรือประชาชนบางกลุ่มบางพื้นที่ถูกทำร้าย ไม่ได้รับความเป็นธรรม ด้วยการกลิดรอนสิทธิ เลือกปฏิบัติ เอารัดเปรียบถูกกดขี่และถูกกีดกันจากการเข้าถึงทรัพยากรและปัจจัยการดำรงชีพ ทำให้ประชาชนเกิดความยากจน เพิ่มช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน

(3) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) เป็นความรุนแรงอันเนื่องจากระบบความเชื่อวิถีชีวิตแนวปฏิบัติที่ฝังแน่นอยู่ในวัฒนธรรมและสืบทอดมายาวนาน เช่น ความเชื่อบางอย่างที่แฝงอยู่ในคำสอนทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและอุดมคติของสังคม เป็นต้น

ทั้งนี้ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2548) สรุปภาพรวมของความรุนแรงทั้งสามระดับไว้ว่า ประกอบด้วย ระดับตัวตน: รูปธรรมของความรุนแรง ต่อมาระดับโครงสร้างสังคม: เหตุแห่งความรุนแรง และระดับวัฒนธรรม: ตัวนำพาความรุนแรง

2.2.2 ความรุนแรงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Violence and Power relations)

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งอำนาจมักจะแสดงออกมาในรูปแบบที่หลากหลาย ยิ่งสังคมพัฒนาและมีความซับซ้อนมากขึ้นเท่าไร รูปแบบของอำนาจก็จะมีมากขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจเป็นกรอบความคิดใหญ่ที่นักสังคมวิทยาให้ความสนใจ เนื่องจากการแสดงอำนาจเป็นตัวบ่งชี้ถึงสถานะทางสังคม ทั้งนี้ อำนาจ (Power) สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ (1) อำนาจในระดับปัจเจกบุคคล คือ พลังหรือความสามารถที่จะกระทำการ (Simple Capacity to Act) เป็นศักยภาพของมนุษย์ที่จะเข้าไปจัดการกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลก และเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์เหล่านั้น (2) อำนาจในระดับสังคม คือ การที่ตัวแทนของอำนาจหรือผู้ที่มีอำนาจสามารถก่อให้เกิดผล (Causal effects) ต่อสังคมรอบตัวตามที่คาดหวังไว้

Hannah Arendt นิยามอำนาจ (Power) ว่าเป็น ความสามารถของมนุษย์ในการกระทำร่วมกันอย่างเป็นหมู่คณะ (human ability not just to act but to act in concert) อำนาจจึงไม่สามารถมีคุณลักษณะของความเป็นปัจเจกบุคคลหรือของปัจเจกบุคคลใดเพียงลำพังได้ หากแต่เป็นของกลุ่มและจะยังคงอยู่ได้เมื่อกลุ่มยังคงดำรงอยู่ร่วมกันเท่านั้น (ณัฐญาณ งามขำ, 2555) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะปรากฏขึ้นในกลุ่มการอยู่ร่วมกันทุกระดับซึ่งรวมถึงสถาบันครอบครัวด้วย นอกจากนี้ ระบบของสถาบันครอบครัวก็เช่นเดียวกับระบบอื่น ๆ ทางสังคมที่อยู่ภายใต้สิ่งบังคับจากภายนอก (Force) เสมือนอำนาจแฝงที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของสถาบันทางสังคม เช่น กฎหมาย ระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม เป็นต้น

โดยทั่วไปคนมักเข้าใจผิดว่าความขัดแย้ง (conflict) คือ ความรุนแรง (Violence) ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ความขัดแย้งถือเป็นธรรมชาติของการมีปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (Conflict is an inherent part of human interaction) ในขณะที่ความรุนแรงคือหนึ่งในวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Violence is one method of resolving a conflict) (Violet Burke, 2016) ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าความรุนแรงเสมือนเครื่องมือ (Tool) ที่ปัจเจกบุคคลใช้เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์บางประการ

แนวคิดที่สอดคล้องกับประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น เช่น แนวคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ มองว่า การใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ ไม่ใช่เพื่อความรุนแรง แต่เพื่อเป้าหมายอย่างอื่น อาทิ ใช้เพื่อเอาชนะในความขัดแย้ง ใช้เพื่อปราบปรามคนชั่ว ใช้เพื่อปกป้องศักดิ์ศรี หรือแม้กระทั่งใช้เพื่อสันติภาพถาวร เช่นเดียวกับแนวคิดของ Hannah Arendt ในหนังสือเรื่อง On violence (1970) ที่กล่าวว่า ความรุนแรงมีลักษณะเป็นเครื่องมือ (instrumental character) ที่ “ถูกออกแบบและถูกใช้” อย่างมีจุดประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดประสงค์ในการทวิความเข้มแข็งให้กับความแข็งแกร่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เพิ่มมากขึ้น อีกนัยหนึ่งคือ ความรุนแรงมีสภาพเป็นเครื่องมือ (violence as mean) ในการบรรลุเป้าหมาย (ends) ที่กำหนดไว้

แนวคิดข้างต้นส่วนใหญ่จะเป็นการอธิบายความรุนแรงในเชิงการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวไปแล้วว่า มิติเชิงอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับทุกความสัมพันธ์ของมนุษย์ทุกระดับ ซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์พื้นฐานระหว่างสมาชิกในครอบครัวด้วย ในที่นี้ ผู้วิจัยหยิบยกสองแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจมาอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองหรือหัวหน้าครอบครัว (Patriarchal Perspective) และแนวคิดวงล้อแห่งอำนาจและการควบคุม (The Power and Control Wheel) ดังที่จะกล่าวต่อไป

2.2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหัวหน้าครอบครัว (Patriarchal Perspective)

แนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองหรือหัวหน้าครอบครัว (Patriarchal⁶ Perspective) สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในครอบครัวหรือผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มักได้รับสิทธิหน้าที่ในการบังคับ (Authority) สมาชิกในครอบครัวให้กระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในสถาบันครอบครัว คือ ความสามารถที่สมาชิกในครอบครัวบางคนมีอิทธิพลต่อสมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อให้ได้ซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยทั่วไปผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในครอบครัว มักจะเป็นเพศชาย ในฐานะผู้นำครอบครัว ซึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้หาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้นำทรัพยากรมาให้ครอบครัว แนวความคิดนี้เป็นผลมาจากรากฐานความคิด ความเชื่อที่ถูกประกอบสร้างในสังคมมาอย่างยาวนาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม เช่น กฎเกณฑ์ของความเป็นสามี (Rule of husbands) กฎเกณฑ์ของความเป็นพ่อ (Rule of father) กฎเกณฑ์ทางสังคมของชาวพุทธที่ให้สิทธิความเป็นผู้นำทางศาสนาแก่เพศชายมากกว่าเพศหญิง เป็นต้น

⁶ คำว่า Patriarchy มาจากคำในภาษากรีกโบราณ ประกอบด้วยคำสองคำคือ patria หมายถึง ผู้เป็นพ่อ และ arche หมายถึง การปกครองหรือกฎเกณฑ์ คำนี้ใช้ในหมู่นักมานุษยวิทยา ซึ่งต้องการอธิบายสภาพหรือลักษณะสังคมที่ผู้ชายมีบทบาทและอำนาจ ผู้ชายสามารถควบคุมสังคมได้โดยอาศัยตำแหน่งทางการปกครอง

จะเห็นได้ว่า เดิมสังคมสร้างกฎเกณฑ์ดังกล่าว ให้เพศชายมีอำนาจเหนือเพศหญิงในความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส สามีจึงมีอำนาจเหนือภรรยาและบุตรที่ต้องการทั้งการปกป้องคุ้มครอง และการควบคุมการใช้ความรุนแรงของชายจึงเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจที่เหนือกว่าซึ่งผู้หญิงส่วนใหญ่ก็ยอมรับสถานะภาพที่ด้อยกว่า สิ่งเหล่านี้เสมือนกรอบทางสังคมที่ให้ความชอบธรรมกับสังคมชายเป็นใหญ่มาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสถาบันทางสังคมทุกระดับ ซึ่งแนวความคิดนี้ถูกทำให้กลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคม (Norms) มาอย่างยาวนานและยังคงมีอิทธิพลอยู่ในสังคม

รากเหง้าของการถูกกระทำความรุนแรงของผู้หญิงเกิดจากการกำหนดบทบาทของสังคมที่กำหนดให้ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย ให้เสียเปรียบในเรื่องต่าง ๆ ถ้าใครก็ตามถูกสังคมกำหนดบทบาทให้ด้อยกว่าในความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับคนอื่น โอกาสที่เขาจะถูกกระทำความรุนแรงมีอยู่เสมอ (กฤตยา อาชวนิชกุล, 2555)

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสถาบันครอบครัวยังเกี่ยวข้องกับทรัพยากรภายนอกด้วย เช่น อำนาจทางการเงิน การเมือง ความสำเร็จในหน้าที่การงาน สถานะทางสังคม เป็นต้น ซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น

ความแตกต่างระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครอบครัวทำให้แต่ละคนมีอำนาจในการจัดหาทรัพยากรในครอบครัวที่แตกต่างกัน เป็นปัจจัยก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับที่แตกต่างกันด้วย เช่น ครอบครัวที่อยู่ในสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำ มีรายได้น้อย มักจะไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรภายนอกมาให้สมาชิกในครอบครัวได้ เป็นเหตุให้เกิดสภาพทางอารมณ์และจิตใจที่คับข้อง มีโอกาส ที่จะเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวสูงกว่าครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำจะมีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเสมอไป ทั้งนี้ เพราะปัจจัยที่ทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีมากมายดังที่จะได้ศึกษาต่อไป หนึ่งในนั้นคือปัจจัยทางเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวข้องกับการต่อรองเชิงอำนาจในครอบครัวโดยตรง โดยเฉพาะในบริบทสังคมปัจจุบัน

เนื่องจากบริบทสังคมที่แปรเปลี่ยนไป เป็นเหตุให้ลักษณะครอบครัวเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ผู้ที่ทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวในยุคปัจจุบันมีความแตกต่างหลากหลาย การแบ่งประเภทครอบครัว (Family Type) ตามสิทธิอำนาจในครอบครัว (Authority in the family) จำแนกได้ 3 ประเภท คือ

- 1) ครอบครัวที่บิดาปกครอง (Patriarchal family) พ่อหรือสามีเป็นใหญ่มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว
- 2) ครอบครัวที่มารดาปกครอง (Matriarchal family) แม่หรือภรรยาเป็นใหญ่มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว

3) ครอบครัวเสมอภาค (Equalitarian family) พ่อหรือสามีและแม่หรือภรรยา มีความเสมอภาคกันทั้งสองฝ่ายร่วมกันตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว

แนวคิดข้างต้นยังอธิบายครอบคลุมถึงสิทธิอำนาจในครอบครัวที่เกิดจากการแต่งงานของกลุ่มเพศทางเล็กลงด้วย สะท้อนให้เห็นพลวัตของสังคม (Social dynamics) ในบริบทสังคมร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสถาบันครอบครัว

2.2.2.2. วงล้อแห่งอำนาจและการควบคุม (The Power and Control Wheel)

แนวคิดวงล้อแห่งอำนาจและการควบคุมในการทำร้ายผู้อื่น (The Power and Control Wheel Of Abuse) หรือวงล้อความรุนแรง (Violence wheel) เป็นแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายลักษณะโดยทั่วไปของความรุนแรงหรือการทำร้ายกันในครอบครัว โดยเฉพาะมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือการใช้อำนาจเหนือสมาชิกผู้อื่นในครอบครัว โมเดลนี้⁷ ถูกพัฒนามาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1982 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและเข้ามามีส่วนร่วมในการหาทางออกร่วมกัน (Joan McClenen, 2010)

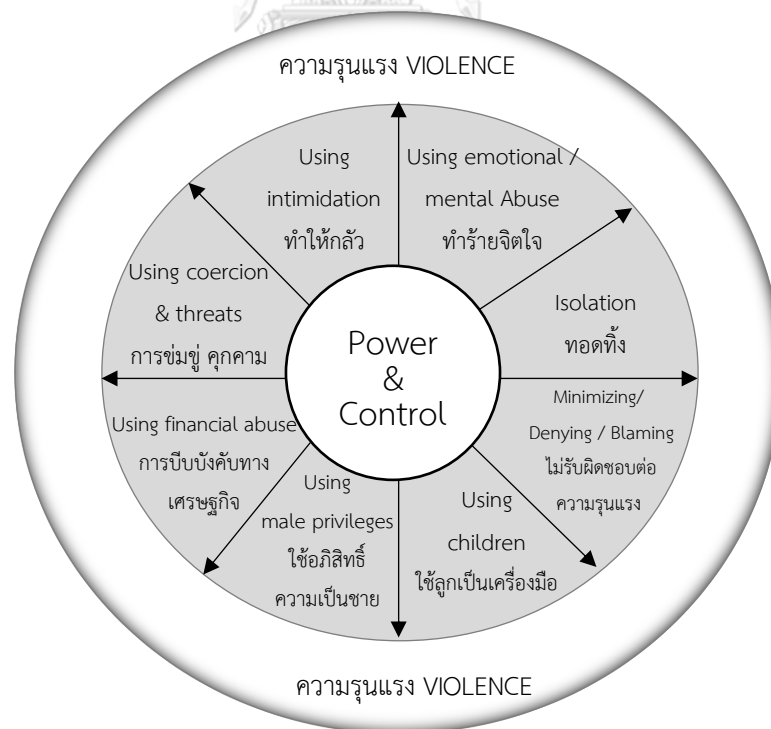
แนวคิดนี้แสดงมิติของการใช้อำนาจและการควบคุมผู้อื่นในความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่มีการทำร้ายกัน (Abusive Relationships) มีความหมายครอบคลุมถึงพฤติกรรมที่มีการทำร้ายกันในความสัมพันธ์นั้น ๆ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การทำร้ายต่อร่างกายที่ทั้งบาดเจ็บให้เห็นเด่นชัดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความรุนแรงที่มองไม่เห็นบาดแผลอย่างชัดเจน เช่น การทำร้ายทางจิตใจหรือพฤติกรรมที่ทำให้อีกฝ่ายเจ็บช้ำใจด้วย ซึ่งจากการศึกษาพบว่ารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเหล่านี้จะมีลักษณะคล้ายวงล้อซึ่งถูกควบคุมโดยการใช้อำนาจและการควบคุม (Power & Control) เสมือนแกนกลางหรือกลไกที่ใช้ในการขับเคลื่อนความรุนแรง ซึ่งจะแสดงออกผ่านพฤติกรรมต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การทำให้กลัว (Using intimidation) การแสดงกริยาทางหรือพฤติกรรมที่จงใจทำให้อีกฝ่ายหวาดกลัว เช่น การกระแทก/ขว้าง/ปาข้าวของ ทำลายข้าวของส่วนตัว พกพาอาวุธให้เห็น ทำร้ายสัตว์เลี้ยง เป็นต้น

2) การทำร้ายจิตใจทุกรูปแบบ (Using emotional and mental abuse) เป็นการทำให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นคนไม่ดี โง่เขลา เหยียดหยามว่าเป็นคนไร้ค่า เรียกชื่อด้วยสมญานามที่ทำให้รู้สึกต่ำต้อย การทำให้อีกฝ่ายกังวลในความผิดพลาดและรู้สึกว่าเป็นต้นเหตุแห่งความผิดนั้น

⁷ หรือที่รู้จักในนาม “The Duluth Model” จาก The Duluth Domestic Abuse Intervention Project ซึ่งเป็นชื่อเมืองที่โมเดลถูกคิดค้น ในรัฐ Minnesota สหรัฐอเมริกา

- 3) การทำให้โดดเดี่ยว ทอดทิ้ง ไม่ใส่ใจ (Using Isolation) เช่น ห้ามไม่ให้อีกฝ่ายกระทำในสิ่งที่ผู้ใช้นั้นอยากทำ หรือบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ ห้ามมิให้พบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น จำกัดสถานที่ ไม่ยอมฟังเหตุผลและความต้องการของอีกฝ่าย เป็นต้น
- 4) ไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ปฏิเสธการกระทำ และกล่าวโทษอีกฝ่ายว่าเป็นต้นเหตุ (Minimizing, Denying and Blaming)
- 5) ใช้ลูกเป็นเครื่องมือ (Using children) เช่น ชูบังคับสร้างความกดดันว่าจะทอดทิ้งไม่เลี้ยงดูหรือจะทำร้ายลูก เป็นต้น เพื่อให้อีกฝ่ายกังวล ไม่สบายใจ
- 6) การใช้อิทธิพลของความเป็นผู้ชาย (Using male privileges) เช่น กำหนดบทบาททุกคนในครอบครัว ผูกขาดการตัดสินใจ ปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนอยู่ใต้เบื้องล่างของตน
- 7) การบีบบังคับทางเศรษฐกิจ (Using financial abuse) เช่น กีดกันไม่ให้อีกฝ่ายทำงานนอกบ้าน บังคับให้เลิกทำงานพิเศษที่สามารถสร้างรายได้ด้วยตนเอง เพื่อให้อีกฝ่ายรู้สึกขาดอยู่ในสถานะต้องพึ่งพาทางการเงิน ทำให้ตนมีอำนาจเหนือกว่าในการตัดสินใจต่าง ๆ ภายในบ้าน
- 8) การควบคุมการดำเนินชีวิต (Using coercion and threats) การข่มขู่ คุกคามว่าจะทำร้ายผู้อื่น โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การขู่ว่าจะทอดทิ้ง จะฆ่าตัวตาย จะเล่าเรื่องราวเพื่อประจาน

แผนภาพที่ 3 วงล้อแห่งอำนาจและการควบคุม (The Power and Control Wheel)

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม แฝงอยู่ในทุกความสัมพันธ์ รวมทั้งความสัมพันธ์พื้นฐานของมนุษย์ภายในสถาบันครอบครัวด้วย ทั้งนี้ ความรุนแรงอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือ (Violence as the tool) เพื่อนำไปสู่การได้มา/การอ้างรักษาไว้ซึ่งอำนาจ (Power as the ends) เพื่อหล่อเลี้ยงให้สถาบันครอบครัวรวมทั้งสถาบันทางสังคมอื่นให้สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้

2.2.3 ความรุนแรงในฐานะโครงสร้างทางสังคม (Violence as structure)

โครงสร้างทางสังคมเป็นเหตุ/เงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง มีทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา ครอบครัว สื่อต่าง ๆ ซึ่งทุกมิติล้วนทำงานเป็นปัจจัยร่วมกันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ในที่นี้ เสมือนอีกหนึ่งกลไกที่มีส่วนในการสร้างความรุนแรงในสังคม

ตัวอย่างการอธิบายความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เช่น กรณีการกระทำผิดทางเพศหรือคดีข่มขืน ในสังคมไทย หากสังเกตที่ตัวบุคคลที่กระทำการข่มขืน จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นผลผลิตจากโครงสร้างที่รุนแรงทั้งสิ้น เช่นเป็นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ยากจน ไม่ค่อยมีการศึกษามาจากพื้นฐานครอบครัวที่แตกแยก หรือแม้แต่เคยตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง ทั้งนี้ สังคมไทยมักเรียกร้องให้ใช้กฎหมายที่เข้มงวดจัดการกับผู้กระทำโดยเฉพาะคดีข่มขืน เช่น ตอน หรือ ประหาร เป็นต้น แต่ปัญหาคือการข่มขืนไม่ได้ยุติลงด้วยกฎหมายที่เข้มงวด เพราะถ้ามองเชิงโครงสร้าง จะพบว่าผู้กระทำผิดเป็นผลมาจากเงื่อนไขปัจจัยการผลิตหลายอย่าง แม้ว่ารัฐจะสามารถจัดการผู้กระทำผิดบางคนได้ แต่คดีก็คงยังไม่จบเพราะเงื่อนไขการผลิตคนให้เป็นผู้กระทำผิดอย่างเดียวกันยังมีอีกมาก (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2548) เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ฉะนั้นการที่จะแก้ไขความรุนแรงทุกรูปแบบได้นั้น สังคมต้องตั้งคำถามให้มากและให้ความสำคัญกับปัจจัยเชิงโครงสร้างในการผลิตความรุนแรงทุกด้าน เนื่องจากโครงสร้างของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ล้วนมีส่วนในการสนับสนุน/ส่งเสริม/รองรับการผลิตซ้ำความรุนแรงเหล่านั้นให้ดำรงอยู่ได้ทั้งสิ้น

2.2.4 วัฒนธรรมกับความรุนแรง (Culture and Violence)

2.2.4.1. วัฒนธรรมกับความรุนแรงโดยทั่วไป

Johan Galtung (1996) เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) เพื่อขยายขอบเขตความคิดของความรุนแรงในเชิงโครงสร้างที่เป็นความรุนแรงที่ถูกสร้างภายในโครงสร้างของสังคม โดยผูกโยงกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบอำนาจในสังคมที่แสดงออกมาให้เห็นความแตกต่างของตำแหน่งแห่งที่ในสังคมและกลายเป็นความแตกต่างทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันจนกระทั่งเกิดสิ่งที่เรียกว่า “ความอยุติธรรมทางสังคม” ดังเช่นการพัฒนาที่สร้างปัญหาให้กับคนยากจนทุกขียาก การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรมที่เกิดจากโครงสร้างอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ

ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม คือ สิ่งที่ช่วยค้ำจุนสนับสนุนความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างให้สามารถดำรงอยู่ได้ เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องของความเชื่อ ค่านิยม ที่ใช้ตัดสินประเมินคุณค่า รวมทั้งให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงอื่น ๆ

ทั้งนี้ วัฒนธรรมในฐานะที่เป็นกรอบในการให้ความหมายสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่คนใช้ในการทำความเข้าใจตนเองและชีวิตทางสังคม แง่มุมเชิงวัฒนธรรมที่ให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงหลายรูปแบบทำให้ปรากฏการณ์ที่เป็นความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง “กลายเป็น” หรือ “ทำให้รู้สึกว่าเป็น” เป็นสิ่งที่ถูกต้องหรืออย่างน้อยก็ไม่ใช่เรื่องผิดร้ายแรงอะไร ถือว่าเป็นสิ่งสามารถยอมรับได้ เนื่องจากการใช้ความรุนแรงมักจะประกอบด้วยมิติสำคัญสองด้าน ได้แก่ การใช้ความรุนแรงและกระบวนการให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงนั้น ดังนั้น การศึกษาเรื่องความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นการพิจารณารูปแบบวิธีการที่ทำให้ความรุนแรงทุกรูปแบบ ทุกระดับกลายเป็นเรื่องชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับในสังคม (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2546)

2.2.4.2 วัฒนธรรมกับความรุนแรงในครอบครัว

รายงานวิจัยการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับ ความรุนแรงในครอบครัว (Evaluation of the Judicial Proceedings response to Family Violence) ได้กล่าวถึงลักษณะ/รูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) ที่น่าสนใจสองรูปแบบ คือ ความรุนแรงจากจารีตประเพณีปฏิบัติ และประเพณีการเลือกปฏิบัติ (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุลและคณะ, 2546) นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมอีกหลายรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับฐานความคิด ความเชื่อในสังคมที่มีส่วนในการผลิต/ผลิตซ้ำความรุนแรงในครอบครัวให้ดำรงอยู่เรื่อยมา เช่น วัฒนธรรมการลงโทษหรืออบรมสั่งสอนด้วยความรุนแรง และวัฒนธรรมเจียบ เป็นต้น ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

(1) ความรุนแรงจากจารีตประเพณีปฏิบัติ (Traditional and cultural practice)

ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในหลายประเทศทั่วโลกได้รับความเจ็บปวดและทรมาน จากการปฏิบัติ ตามความเชื่อของลัทธิศาสนาหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการขลิบอวัยวะเพศสตรี ความเชื่อการฆ่าเพื่อเกียรติภูมิแห่งวงศ์ตระกูล การบังคับให้เด็กผู้หญิงแต่งงานก่อนวัยอันควร เป็นต้น

(1.1) ความเชื่อเกี่ยวกับการขลิบอวัยวะเพศสตรี หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อ Female Genital Mutilation (FGM) และ Female Genital Cutting (FGC) พบมากในทวีปแอฟริกา บางประเทศในทวีปเอเชีย ตะวันออกกลาง ผู้อพยพบางกลุ่มในอเมริกาเหนือ ยุโรป และออสเตรเลีย นอกจากนี้สำนักข่าว Voice TV (2558) มีการรายงานว่าในประเทศไทยเอง โดยเฉพาะสามจังหวัดภาคใต้ยังคงมีธรรมเนียมขลิบอวัยวะเพศหญิงเยี่ยงนี้ด้วยเช่นกัน

ตามรายงานขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization) การขลิบหรือตัดอวัยวะเพศสตรี มาจากความเชื่อที่ว่า ผู้หญิง คือ สมบัติของผู้ชาย ผู้หญิงมีบังคับความรู้สึกของการมีเพศสัมพันธ์ และเพื่อไม่ต้องการให้เกิดความต้องการทางเพศ จนต้องสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง จึงตัดต้นตอจุดที่ทางแพทย์ถือว่า เป็นจุดที่ไวต่อความรู้สึกทางเพศนั้นเสีย อย่างไรก็ตามการขลิบอวัยวะเพศสตรีมีความเสี่ยงอย่างมาก เช่น ทำให้เลือดไหลไม่หยุด (ตกเลือด) ทำให้เกิดการติดเชื้อจากความเจ็บปวดและโลหิตตก ทำให้เกิดการติดเชื้อและบาดแผลที่รักษาไม่หาย ทำให้เกิดบาดแผลหรือ อาการบาดเจ็บต่อบริเวณใกล้เคียง เช่น ท่อปัสสาวะและช่องทวารหนัก อาจทำให้เกิดการติดเชื้อเอชไอวี, เอดส์ และเชื้อไวรัส อื่น ๆ และสามารถทำให้เสียชีวิตได้ นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคแทรกซ้อนระยะยาวได้ เช่น การประสบปัญหาในการปัสสาวะและการไหลของเลือดประจำเดือน ทำให้เกิดความเจ็บปวดและยากลำบากในการคลอดลูก เป็นต้น ผลกระทบจากความเชื่อนี้นอกจากจะทำให้ผู้หญิงที่ถูกกระทำได้รับความเจ็บปวดทางกายแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจด้วย ถือเป็นจารีตประเพณีปฏิบัติที่รุนแรงที่ถูกให้ความชอบธรรมด้วยวัฒนธรรมที่สืบสานต่อกันมา

(1.2) ความเชื่อการฆ่าเพื่อเกียรติภูมิแห่งวงศ์ตระกูล (killing in the name of honor) โดยส่วนใหญ่เป็นความเชื่อที่ว่า การฆ่าผู้หญิงที่มีภาวะประพฤตินิยมชอบ ถือเป็น การลงโทษที่ถูกต้อง เช่น กรณีผู้หญิงประพฤติผิดประเวณี (adultery) มีความสัมพันธ์กับผู้ชายก่อนแต่งงาน ไม่ว่าจะถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ แม้กระทั่งการถูกข่มขืน หรือตกหลุมรักกับชายที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวไม่เห็นด้วย ด้วย เหตุตั้งกล่าวจะถือว่าผู้ชายในครอบครัวมีสิทธิ์ฆ่าผู้หญิงหรือเด็กผู้หญิงนั้นได้ มีปรากฏให้เห็นหลายประเทศ เช่น บังกลาเทศ อียิปต์ จอร์แดน เลบานอน ปากีสถาน และตุรกี

(1.3) การบังคับให้เด็กผู้หญิงแต่งงานก่อนวัยอันควร⁸ ซึ่งเป็นการกระทำโดยที่เด็กไม่สมัครใจมีผลกระทบต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของเด็กโดยตรง

“การบังคับให้เด็กแต่งงานถือเป็นจุดเริ่มต้นของวงจรอุบาทว์ที่ทำให้เด็กผู้หญิงถูกลิดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานในการศึกษา การพัฒนาตนเอง และการมี

⁸ มูลนิธิ Save the Children รายงานว่า ทั่วโลก ทุก 7 วินาที จะมีเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 15 ปีแต่งงาน 1 คน ในขณะที่บางประเทศ เช่น อัฟกานิสถาน เยเมน อินเดีย และโซมาเลีย เด็กหญิงอายุประมาณ 10 ขวบ มักถูกจับแต่งงานกับชายที่อายุมากกว่าหลายปี (MGR Online, 2559) ประเด็นนี้สะท้อนความรุนแรงในมิติเชิงวัฒนธรรม

ทั้งนี้ กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) และพันธมิตร เห็นความสำคัญประเด็นปัญหาดังกล่าว โดยร่วมกันดำเนินโครงการเพื่อยุติการแต่งงานก่อนวัยอันควรของเด็ก อันถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ มีการจัดกิจกรรมภายใต้หัวข้อแนวคิด "ชีวิตของเรา สิทธิของเรา ยุติการแต่งงานก่อนวัยอันควร" หรือ 'My Life, My Right, End Child Marriage' วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้คนหันมาสนใจประเด็นปัญหาเจ้าสาวเด็ก และรณรงค์ให้หลายประเทศมาร่วมกันลดอัตราการแต่งงานก่อนวัยอันควรในเด็ก

ช่วงเวลาวัยเด็กแบบเด็กทั่วไป เด็กหญิงที่แต่งงานเร็วเกินไปจะไม่มีโอกาสเข้าโรงเรียน และมักตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัว เหยื่อการล่วงละเมิดและการข่มขืน”

(Helle Thorning-Schmidt อ้างถึงในผู้จัดการออนไลน์, 2559)

ทั้งนี้ การแต่งงานตั้งแต่อายุน้อยไม่เพียงตัดโอกาสทางการศึกษาของเด็กผู้หญิงเท่านั้น แต่ยังเพิ่มความเสี่ยงในการเสียชีวิตระหว่างคลอดบุตรเนื่องจากเด็กบางคนร่างกายยังไม่พร้อม และเสี่ยงต่อการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ เช่น HIV เป็นต้น

(2) ประเพณีการเลือกปฏิบัติ (Tradition of discrimination)

ในสังคมที่มีประเพณีและค่านิยมเลือกเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง จึงทำให้มีการปฏิบัติที่รุนแรงต่อเด็กผู้หญิง เช่น การเลือกทำแท้งทารกเด็กเพศหญิง (sex selective abortion) หรือ การเลือกฆ่าทารกที่เป็นเพศหญิง รวมทั้งความรุนแรงอื่น ๆ ที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติทางเพศ เช่น เด็กผู้หญิงจะได้รับการเลี้ยงดูน้อยกว่าเด็กผู้ชาย ทำให้เด็กผู้หญิงที่เกิดมามีสภาพขาดสารอาหารหรือได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งอาจส่งผลให้เด็กผู้หญิงพิการหรืออาจถึงแก่ความตายในขณะที่เป็นทารกได้พบในกลุ่มประเทศเอเชียใต้ แอฟริกาเหนือ ตะวันออกกลาง และจีน

การปลูกฝังความเชื่อทางสังคมผ่านวัฒนธรรม ประเพณีปฏิบัติ (Cultural practice) ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติ นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น เช่น การอบรมทางสังคมที่มุ่งเน้นความแตกต่างทางเพศ (gender-specific socialization) มรดกทางวัฒนธรรมที่เชื่อว่าผู้ชายต้องมีอำนาจเหนือกว่าเพศหญิง (belief in the inherent superiority of male) ความเชื่อว่าครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของชายในฐานะหัวหน้าครอบครัว เป็นต้น

นอกจากวัฒนธรรมความรุนแรงที่แฝงอยู่ในจารีตประเพณีปฏิบัติต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จากการศึกษาเพิ่มเติม พบว่ายังมีความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมอีกมากมายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความเชื่อที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคม ซึ่งมีผลต่อการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในภาพรวม ในที่นี้ วัฒนธรรมการลงโทษหรืออบรมสั่งสอนเด็กด้วยความรุนแรงและวัฒนธรรมเฆี่ยนหรือการปกปิดความรุนแรงด้วยความเฆี่ยนดั่งที่จะกล่าวถึงต่อไป

(3) วัฒนธรรมการลงโทษหรืออบรมสั่งสอนด้วยความรุนแรง (Culture of Violent punishment or discipline)

วัฒนธรรมการลงโทษหรืออบรมสั่งสอนด้วยความรุนแรงฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และยังมีคนเป็นจำนวนมากในสังคมที่ยังยึดติดกับวัฒนธรรม และความเชื่อเกี่ยวกับการลงโทษเด็กในรูปแบบนี้ เพราะมองว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการอบรมสั่งสอนให้เด็กเชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสอนของตน เป็นวัฒนธรรมที่ปลูกฝังให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ เป็นเหตุให้เด็กเรียนรู้ว่า

ผู้ใหญ่มีอำนาจเหนือกว่า และทำให้เด็กเข้าใจผิดว่าการใช้ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายทางคำพูด การใช้กำลังทำร้ายร่างกาย หรือการทำร้ายจิตใจผู้อื่นเป็นพฤติกรรมที่ยอมรับได้ เป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งอาจทำให้เด็กนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปข่มเหงรังแกทำร้ายผู้อื่นในรูปแบบอื่นต่อไป

พ่อแม่ส่วนใหญ่มักถูกปลูกฝังด้วยค่านิยมโบราณว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” เป็นวิธีอบรมสั่งสอนลูกที่ถูกต้อง พ่อแม่ส่วนใหญ่จึงยังใช้ “ด่าทอ” ในการเลี้ยงดูลูก ไม่ว่าจะผ่านทางคำพูด (ดุด่า ตะคอก ตะโกน) ทางจิตใจ (ข่มขู่ให้หวาดกลัว ดูถูก เปรียบเทียบ เพิกเฉย) หรือทางการกระทำ (เขี่ยนตี หยิก) วิธีการเหล่านี้แม้จะดูเหมือนว่าได้ผลดีในระยะสั้น คือลูกอาจเชื่อฟังและทำตามคำสั่ง แต่ในขณะเดียวกันกลับสร้างความวิตกกังวลหรือโกรธให้กับลูก และในระยะยาวจะทำลายความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่กับลูก ทำให้ลูกยิ่งดื้อหรือต่อต้านมากยิ่งขึ้น จนส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ทั้งที่ความจริงการใช้ “ด่าทอ” ในการอบรมสั่งสอนนี่เองที่ทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีกำลังใจในการใช้ชีวิต มีความมั่นใจในตนเอง รู้จักใช้เหตุผล เคารพผู้อื่น รู้สึกมีคุณค่า รู้สึกเป็นที่รัก นำไปสู่ชีวิตที่มีจิตใจเข้มแข็ง กระตือรือร้น และพากเพียรที่จะเรียนรู้อย่างแท้จริง (ข้อมูลจากโครงการเลี้ยงลูกอย่างเข้าใจ หยุดใช้ความรุนแรง⁹ อ้างถึง สมบัติ ตาปัญญา, 2558)

(4) วัฒนธรรมเงียบ (Culture of silence)

แม้ว่าปัจจุบันกฎหมาย¹⁰ มีการระบุชัดเจนว่า “ผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำ มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่...” แต่ในความเป็นจริงเป็นไปได้ยากที่ผู้พบเห็น ผู้ทราบถึงการกระทำ หรือแม้กระทั่งผู้ที่ถูกกระทำเองนั้นจะประสงค์ที่จะแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เข้ามาจัดการ เนื่องจากวัฒนธรรมเงียบที่แฝงฝังอยู่ในสังคม

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะคนไทยยังคงยึดติดกับเชื่อโบราณว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้กับทุกครอบครัว อยู่ในครอบครัวเดียวกันต้องมีกระทบกระทั่งกันบ้าง

⁹ โครงการฯ ที่เน้นความร่วมมือระหว่าง UNICEF Thailand (องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติในประเทศไทย) กับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

¹⁰ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

มาตรา 5 และ 6 กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง/ผู้ที่พบเห็น/ทราบ แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (แต่กฎหมายก็ไม่ได้มีมาตรการบังคับถึงการไม่แจ้งดังกล่าวแต่อย่างใด) และวิธีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการแจ้งจะแจ้งโดยวาจา เป็นหนังสือ หรือทางโทรศัพท์ทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้แจ้งและถ้าเป็นการแจ้งเหตุโดยสุจริต ก็ได้รับความคุ้มครองไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง แม้ว่าภายหลังจะปรากฏว่าเรื่องที่แจ้งนั้นไม่ใช่ความรุนแรงก็ตาม

เป็นเรื่องธรรมดาเหมือนล้นกับฟ้น (เพ็ญศรี พิชัยสมิธ, 2555) ความเชื่อนี้เสมือนแนวทางการให้ความยอมรับทางสังคมว่าการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นวิธีแก้ปัญหาคความขัดแย้งในครอบครัว (acceptability of violence as a means to resolve family conflict)

เหตุที่ความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่มักถูกชุกเอาไวได้พรมถือเป็น “วัฒนธรรมเงียบ” ไม่ถูกแจ้งความดำเนินคดีหรือรายงานให้สาธารณชนรับรู้ เพราะผู้ถูกกระทำรุนแรงส่วนใหญ่ มักจะไม่ออกมาเปิดเผยตัวตนว่าเป็นผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากหากพูดออกไปแล้วมันมีค่าใช้จ่ายสูง (กฤตยา อาชวนิชกุล, 2555) “ค่าใช้จ่าย” ในที่นี้ อาจกล่าวถึงอารมณ์ความรู้สึกที่เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำและบุคคลรอบข้างต้องเผชิญ เช่น ความรู้สึกกลัวว่าผู้กระทำจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น กลัวว่าจะไม่มีใครเข้าใจ กลัวความอับอายที่อาจจะตามมา รวมทั้งความรู้สึกที่ต้องการจะปกป้องบุคคลรอบข้างที่มีอาจจะได้รับผลกระทบด้วย

ข้อมูลจากมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) กล่าวว่า ความรุนแรงในครอบครัวที่ปรากฏเป็นข่าวมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงมีการกระทำรุนแรงมากกว่าที่ปรากฏเป็นข่าวนานหลายเท่า เพียงแต่คนที่ถูกกระทำไม่ยอมเป็นข่าว เพราะการเป็นข่าวอาจหมายถึงการต้องเปลี่ยนแปลงชีวิต รวมทั้งต้องหวาดระแวงและวิตกกังวลกับการถูกกล่าวหาขู่และตอกย้ำจากสังคมและผู้หญิงที่ต้องรับสภาพความรุนแรงจากสามีหรือคนรักมักถูกสังคมมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาในครอบครัว นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมายมักใกล้เคียงให้คู่สมรสปรองดองกันมากกว่าที่จะให้มีการดำเนินคดีตามกฎหมาย จนกล่าวได้ว่า การทำร้ายกันในครอบครัวเป็นภัยเงียบที่มองไม่เห็นเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นภายใต้หลังคาบ้านที่คนทั่วไปเข้าใจว่าจะเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยที่สุด จึงทำให้อาชญากรรมประเภทนี้ยากแก่การป้องกันมากที่สุด (นฤมล โพธิ์แจ่ม, 2551)

เมื่อความรุนแรงถูกปิดเงียบเท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมการผลิตซ้ำความรุนแรงให้เกิดขึ้นซ้ำไปซ้ำมาในลักษณะวงจรความรุนแรง (The cycle of violence) ดังที่จะกล่าวต่อไป การที่เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำยังคงปกปิดความรุนแรงด้วยความเงียบต่อไป อาจทำให้ผู้นั้นกลายเป็นผู้ที่มีส่วนส่งเสริมความรุนแรงให้ดำรงอยู่เรื่อยมาในสังคมโดยไม่ได้ตั้งใจก็เป็นได้ ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่า ความเงียบเสมือนพลังที่อยู่เบื้องหลังความรุนแรงในครอบครัว

2.2.5 อัตลักษณ์กับความรุนแรง (Identity and Violence)

2.2.5.1 อัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการประกอบสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และในขณะเดียวกันวัฒนธรรมเองก็เป็นสิ่งสร้างทางสังคม (Social Construct) ที่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม อัตลักษณ์เสมือนผลผลิตของสังคมเป็นการสะท้อนภาพแทนความจริง (representation) ในปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับผู้อื่น ทั้งนี้ สามารถแบ่งประเภทของอัตลักษณ์ได้ 2 ระดับ ได้แก่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal/self-identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social identity)

การศึกษาแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ราวศตวรรษที่ 18 แนวคิดในยุคสมัยใหม่ (Modernism) หรือยุคแสงสว่างแห่งภูมิปัญญา (Enlightenment) เน้นศึกษามิติปัจเจกนิยม (Individualism) เป็นแนวคิดที่เชื่อมั่นในศักยภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ว่าสามารถเข้าถึงความจริง (Truth) ที่เป็นสากลได้ การสร้างทฤษฎีทางสังคมมีลักษณะมุ่งแสวงหากฎสากล (Universal Law) ที่สามารถใช้อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างครอบคลุม กล่าวคือ เป็นแนวคิดสารัตถะนิยม (Essentialism) ที่เชื่อว่าธรรมชาติของสังคมหรือมนุษย์เองมีคุณสมบัติบางอย่างที่เป็นแก่นแกนที่ซ่อนอยู่เบื้องลึกทำหน้าที่กำหนดทิศทางของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็นภายนอก แนวคิดนี้ใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์เรื่องอัตลักษณ์

ในขณะที่ยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ปฏิเสธเหตุผลที่เป็นแก่นแกนธรรมชาติของมนุษย์ แต่กลับมองว่าระบบความคิดและเหตุผลเป็นเพียงเครื่องมือเชิงอำนาจเท่านั้น สิ่งที่ตามมาคือการรื้อถอนอัตลักษณ์ของปัจเจกที่มีอยู่เดิม นักคิดคนสำคัญ ได้แก่ Michel Foucault และ Pierre Bourdieu ทั้งนี้ สรุปหลักการสำคัญได้ว่า สังคมมีส่วนในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่ออัตลักษณ์ถูกประกอบสร้างได้ก็ย่อมถูกรื้อสร้าง (deconstruct) และสร้างขึ้นมาใหม่ได้ (reconstruct) อัตลักษณ์ในตอนนี้จึงมีลักษณะเลื่อนไหลไปมา (dynamic/shifting) และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามสถานการณ์ บริบทแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

แนวความคิดหลังสมัยใหม่พยายามแสวงหาคำตอบสุดท้ายให้กับคำถามว่า พฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ถูกกำหนดจากสิ่งใด และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมมีอิทธิพลอย่างไรต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของมนุษย์ ซึ่งไร้แก่นแกนไม่มีความเป็นสากล ปัจเจกบุคคลเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัย เป็นผลของกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหลายระดับตั้งแต่ระดับจุลภาค เช่น ระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับมหภาค (กมลพรรณ พันธ์, 2553)

2.2.5.2 อัตลักษณ์กับความรุนแรง

ความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงกับอัตลักษณ์ อาจกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์เป็นเงื่อนไขหนึ่ง ที่รองรับให้ความรุนแรงกลายเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับได้ มีความชอบธรรม จนกระทั่งกลายเป็นความปกติ ในสังคม จากหนังสือความรุนแรงกับมายาการแห่งอัตลักษณ์ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539) มีการอธิบาย ความเชื่อมโยงระหว่างการประกอบสร้างอัตลักษณ์กับการใช้ความรุนแรงหลากหลายระดับ ซึ่งหลักการ สำคัญของแนวคิดนี้สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวได้ ดังที่จะกล่าวต่อไป

สาเหตุที่อัตลักษณ์ทรงอำนาจมากพอที่จะทำให้ผู้คนกระทำความรุนแรงต่อผู้อื่นได้นั้น มาจากการมองตัวตน (Self) ในลักษณะอัตนิยม (Egocentrism)¹¹ กล่าวคือ เป็นการแบ่งแยกระหว่าง ตัวตนของเรากับผู้อื่น อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นกลายเป็น “กำแพง” ปิดกั้นโอกาสการติดต่อสื่อสาร หรือปิดกั้นความพยายามของมนุษย์ในการทำความเข้าใจผู้อื่นหรือที่เรียกว่า “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา”

นอกจากนี้ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ นำแนวคิดเชิงจิตวิทยาเรื่อง “การแยกประเภทเทียม” (Pseudospeciation) ของ Erik Erikson มาอธิบายอัตลักษณ์กับความรุนแรงในระดับต่าง ๆ เพิ่มเติม ด้วยโดยกล่าวว่า อัตลักษณ์ ไม่เพียงเป็นกำแพงแบ่ง “คนกลุ่มหนึ่ง” ออกจาก “คนกลุ่มอื่น” เท่านั้น แต่อัตลักษณ์ตามแนวคิดการแยกประเภทเทียมนี้ยังทำหน้าที่กีดทับฝ่ายที่แตกต่างจาก “กลุ่มเรา” ลงไปจากระดับความเป็นมนุษย์สปีชีส์เดียวกับเราด้วย ในที่นี้ เป็นการมองผู้อื่นที่ต่างจากตนว่าเป็น ศัตรูที่ต่ำกว่ามนุษย์ ซึ่งถือเป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ (dehumanize) ของผู้อื่น เพื่อที่จะ สามารถใช้ความรุนแรงต่อคนกลุ่มอื่นได้อย่างชอบธรรม เพราะเมื่อ “เรา” เห็นว่า “คนอื่น” ไม่ใช่ มนุษย์เหมือนเรา การใช้ความรุนแรงกับเขาก็กลายเป็นเรื่องไม่ยาก

แนวคิดอัตลักษณ์กับการแยกประเภทเทียมข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การให้ความสำคัญ กับอัตตา (self) ยิ่งมีการยึดมั่นในอัตตามากเท่าใด โอกาสที่ผู้นั้นจะใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่นที่แตกต่าง จากตนก็ยิ่งสูงตามไปด้วย บางครั้งปัญหาอาจจะอยู่ที่ว่าระบบสังคมทำให้มนุษย์เกิดอคติ เห็นสิ่งลวงเป็น ความจริง และคนในสังคมก็ไม่กล้าตรวจสอบ “สิ่งเท็จ” เหล่านี้ เพราะคนส่วนใหญ่ก็ตกอยู่ใต้มายาการ แห่งอัตลักษณ์ที่สังคมประกอบสร้างร่วมกัน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2549) กล่าวว่า หนทางที่สามารถ แก้ปัญหานี้ได้ คือการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาระบบการศึกษา โดยการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ (critical) มากขึ้น เพราะเป็นแนวทางในการสลایอคติของมนุษย์ ทลายกำแพงที่แบ่งแยกระหว่างกัน

¹¹ Egocentrism หมายถึง ความคิดแบบยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง

2.2.5.3 ความรุนแรงในครอบครัวกับอัตลักษณ์แห่งตน (Family Violence and Self- Identity)

ความหมายของอัตลักษณ์แห่งตน (Self-Identity or Personal Identity) สามารถสรุปได้ว่าเป็น การประกอบสร้างภาพสะท้อนแทนความจริง (representation) ของปัจเจกในรูปแบบของสถานะของบุคคล เพศ วัย ตำแหน่ง หน้าที่ บทบาททางสังคม เป็นต้น เพื่อแสดงความเป็น “ตัวเรา” (sense of self) ความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” (Who am I?) เป็นการประมวลความคิดที่มีต่อตนเอง ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับผู้อื่นภายใต้บริบทของสังคม ทั้งนี้ ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวตั้งต้นมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลของมนุษย์

Phil Mcgraw (2002) กล่าวว่า ความรุนแรงในครอบครัว หรือแม้กระทั่งการใช้พูดทำร้ายเด็ก (verbal abuse) จากพ่อแม่หรือคนใกล้ชิดเพียงแค่นี้ก็ทำให้สามารถทำลายความรู้สึกนึกคิดที่ดีที่เด็กมีต่อตนเองได้ ซึ่งอาจจะฝังอยู่ในความคิดไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยคำพูด พฤติกรรม และทัศนคติที่รุนแรงเหล่านั้น ส่งผลกระทบต่อตรงต่อการกำหนดอัตลักษณ์ของตนเอง (Self- Identity) ในทางลบ และส่งผลต่อความเข้าใจคุณค่าของตนเอง (Self-worth) ในทางที่ผิดด้วย¹² เนื่องจากเด็กอาจจะยึดติดกับคำพูดเหล่านั้น ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สามารถก่อให้เกิดพฤติกรรมที่รุนแรงต่อไปได้ในอนาคต

ผลกระทบในมุมมองเชิงจิตวิทยา (Psychological effects) ของการถูกทำร้ายด้วยความรุนแรงในครอบครัว คือ ทำให้อัตลักษณ์ของผู้ถูกกระทำเปราะบาง (fragile) โดยทั่วไปแม้ว่าความสัมพันธ์ที่ไม่ดีจะจบลงแล้ว แต่ความรู้สึกนึกคิดต่อตัวเองหรืออัตลักษณ์ที่ตนเองรับรู้ (perceived identity) ยังคงอยู่ในสถานะที่เปราะบาง (remained fragile) ร่องรอย สับสน เนื่องจากประสบการณ์ความรุนแรงส่วนใหญ่เกิดขึ้นเป็นเวลานาน แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่ถูกทำร้ายก็สามารถประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาใหม่ได้ (reconstructed new identity) ผ่านการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมทางสังคม เช่น การทำงาน การเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัคร เป็นต้น (Emma Crawford, 2009)

เช่นเดียวกับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์กับความสับสนของบทบาท (Identity vs Role confusion) เมื่อมนุษย์ต้องตัดสินใจว่า เขาคือใคร? กำลังจะทำอะไร? และเขาหวังที่จะดำเนินชีวิตอย่างไร? ทำให้เกิดภาวะ “วิกฤตอัตลักษณ์” (Identity crisis)¹³ (วิทยา มานะวานิชเจริญ, 2558) คือ อาการที่ค้นหาตนเองไม่พบ ไม่รู้แน่ชัดว่าตนเองคืออะไร ไม่มั่นใจในความสามารถของตน และไม่รู้จักวางตนในความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร ทั้งนี้ นักจิตวิเคราะห์ เอริก เอริกสัน (Erik Erikson) ได้ศึกษาประเด็นนี้พบว่า หากผู้ใด

¹² กล่าวคือคำพูดในเชิงลบ การดู คำว่ากล่าวด้วยคำที่หยาบคาย รวมทั้งการเปรียบเทียบกับผู้อื่น จะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่าไม่มีคุณค่า/ไร้ค่า ไม่มีใครสนใจ รู้สึกต่อย่ำกว่าบุคคลอื่น

¹³ ส่วนใหญ่ภาวะ “วิกฤตอัตลักษณ์” (Identity crisis) จะเกิดขึ้นในช่วงวัยรุ่น (Adolescent period) หรือช่วงอายุ 12-20 ปี

สามารถที่จะแก้ไขวิกฤติดังกล่าวได้ก็สามารถที่จะออกจากวิกฤตินี้ได้ด้วยอัตลักษณ์ที่แข็งแกร่งพร้อมที่จะวางแผนสำหรับอนาคตต่อไป เกิดการพัฒนาอัตลักษณ์ที่มีคุณภาพ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับอดีตของตน แต่หากผู้ใดที่ไม่สามารถแก้ไขหรือไม่สามารถหาอัตลักษณ์ตนเองพบก็จะจมปลัก (Sink) อยู่ในความสับสนหรือมีอัตลักษณ์ที่แตกสลายก็จะรู้สึกว่ “ชีวิตคือความสิ้นหวัง” ทำให้เป็นการยากไปเรื่อย ๆ ที่จะก้าวพ้นจากอัตลักษณ์นั้นได้

ทั้งนี้ งานของเริค เริคสัน ยังสะท้อนให้เห็นว่า การก่อรูปของอัตลักษณ์เป็นกระบวนการตลอดทั้งชีวิตที่ดำเนินต่อเนื่องอย่างไม่มีความสิ้นสุด (A life – long process) ซึ่งคนเราสามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะสำคัญหรืออัตลักษณ์ส่วนบุคคลของตนเองได้ตลอดเวลา

2.3 ความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence)

ความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence หรือ Domestic Violence) เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับการสถาปนาสถาบันครอบครัวแห่งแรกของมวลมนุษยชาติ ดังที่ปรากฏในพันธสัญญาเดิม (The Old Testament) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของโลกได้จารึกเรื่องราวความรุนแรงหรือการฆาตกรรมครั้งแรกในสังคมมนุษย์ ว่าเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวหรือภายในสถาบันครอบครัว¹⁴ แต่ไม่ว่าสังคมจะพัฒนาไปจากเดิมมากเพียงใดปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวนั้น ก็ยังคงดำรงอยู่ในสังคมเรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน

2.3.1 นิยามความรุนแรงในครอบครัว (Definition of Family Violence)

ความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นปัญหาสากลที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก การกำหนดนิยามความรุนแรงมีส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจประเด็นปัญหาของแต่ละสังคม ซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีความแตกต่างกันออกไปตามขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และพื้นฐานทางความคิดของสังคมนั้น ๆ

รูปแบบของความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัวที่บัญญัติไว้ในกฎหมายส่วนใหญ่ครอบคลุมการกระทำหลายรูปแบบที่มีผลให้เกิดอันตรายทางกาย ทางจิตใจ และทางเพศ กฎหมายบางฉบับ เช่น กฎหมายความรุนแรงในครอบครัวของมาเลเซียใช้คำนิยามอย่างกว้าง ๆ ที่สามารถตีความให้ครอบคลุมการกระทำผิดกฎหมายใด ๆ ที่มีผลให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายต่อผู้อื่น ส่วนกฎหมายของกัมพูชา มีการระบุตัวอย่างการกระทำที่เจาะจงว่าเป็นความรุนแรงในครอบครัว ในขณะที่กฎหมายของฟิลิปปินส์มีการกำหนดนิยามของความรุนแรงในครอบครัวหลายรูปแบบอย่างครอบคลุม โดยนิยามการกระทำต่าง ๆ ที่มี

¹⁴ พันธสัญญาเดิม (The Old Testament) บทปฐมกาล 4:1-18 (Genesis 4:1-18) ได้กล่าวถึงเรื่องราวที่ คาอิน (Cain) ซึ่งเป็นลูกคนแรกของอาดัม (Adam) กับอีฟ (Eve) ได้ลงมือฆาตกรรมอาเบล (Abel) ผู้เป็นน้องชาย จากความเชื่อนี้สะท้อนให้เห็นที่มาความรุนแรงในครอบครัว และยังถือเป็นการฆาตกรรมครั้งแรกที่ถูกจารึกไว้ในบันทึกประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติอีกด้วย (Mankind's first murderer in history)

ผลทำให้เกิดความเสียหาย เป็นอันตรายทางร่างกาย ทางเพศ หรือทางจิตใจ การทุบตี การทำร้ายร่างกาย การบีบบังคับ การคุกคาม หรือการจงใจจำกัดเสรีภาพ การสะกดรอย ฯลฯ (UN Women, 2016) ทั้งนี้ ในการกำหนดคำนิยามความรุนแรงในครอบครัวที่ให้อย่างละเอียดในกฎหมายของแต่ละประเทศ จะช่วยลดขอบเขตในการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายตุลาการและป้องกันอิทธิพลของอคติทางเพศ โดยเฉพาะ อคติต่อเพศหญิง อันเนื่องมาจากฐานคิดระบบชายเป็นใหญ่ในการพิพากษาคดีของบางประเทศ

ในส่วนของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 (The Domestic Violence Victim Protection Act B.E. 2550) ได้นิยาม “ความรุนแรงในครอบครัว” (Definition of family violence) ว่าเป็น การกระทำใด ๆ ที่มุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนา¹⁵ ในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคล ในครอบครัวหรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการหรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด โดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

และกฎหมายนิยาม “บุคคลในครอบครัว” ว่าเป็น คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

นิยามในมิติจิตวิทยาสังคม (psycho – social) เป็นการให้ความหมายความรุนแรงในครอบครัวอย่างกว้าง ว่าเป็น รูปแบบการแสดงพฤติกรรมที่รุนแรง (pattern of abusive behaviors) เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของผู้กระทำ เพื่อให้ได้มาหรือรักษาไว้ซึ่งอำนาจครอบงำและควบคุม (to gain or maintain power and control) เหนือสมาชิกในครอบครัว หรือให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากบุคคลในครอบครัว อันเนื่องมาจากแปรปรวนของตน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวหากไม่ได้รับการแทรกแซงและควบคุมอย่างเหมาะสมก็จะเกิดซ้ำและขยายความรุนแรงเพิ่มไปเรื่อย ๆ ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัว (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุลและคณะ, 2546)

¹⁵ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 บัญญัติว่า

กระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ และในขณะเดียวกัน ผู้กระทำย่อมประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น

ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริง อันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้

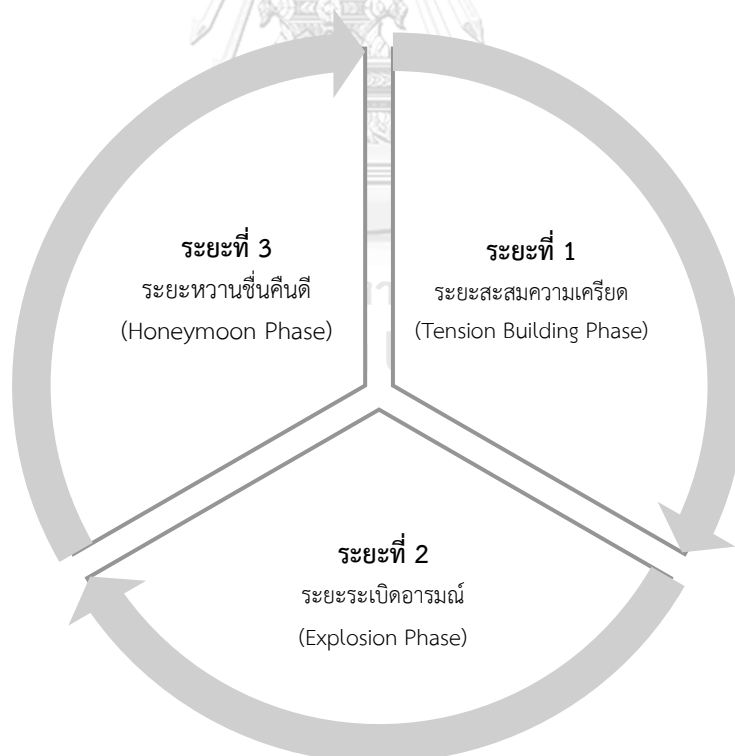
กระทำโดยประมาท ได้แก่ กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้น จักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่

การกระทำ หมายรวมถึง การให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้น โดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย

2.3.2 วัฏจักรความรุนแรงในครอบครัว (Cycle of Family Violence)

โดยทั่วไปความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว (It is not usually a one-time incident) แต่มักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก แสดงออกมาหลากหลายรูปแบบ ไม่เพียงแต่การทำร้ายทางร่างกาย (Physical abuse) หรือการทำร้ายทางเพศ (Sexual abuse) เท่านั้น แต่มักเริ่มต้นจากการสะสมความขัดแย้งระหว่างกัน มีการทะเลาะเบาะแว้งหรือทำร้ายกัน ทางอารมณ์และจิตใจ (Emotional and Psychological abuse) หรือทางคำพูด (Verbal Abuse) มาก่อนที่จะประทุเป็นความรุนแรงรูปแบบที่ต้องลงไม้ลงมือกัน เมื่อเริ่มมีการใช้ความรุนแรงแล้ว ไม่ได้รับการแก้ไขหรือจัดการปัญหาที่เหมาะสม ก็มีแนวโน้มที่จะกระทำความรุนแรงซ้ำ ๆ อีกทั้งระดับความรุนแรงก็อาจจะเพิ่มขึ้นโดยไม่รู้ตัว

ในปี ค.ศ. 1979 Lenore Walker นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้เสนอแนวคิดวัฏจักรความรุนแรงในครอบครัว (Cycle of Family violence) เพื่ออธิบายธรรมชาติความรุนแรงในครอบครัวที่มักเกิดขึ้นเป็นวัฏจักรหรือวงจรซ้ำไปซ้ำมา ซึ่งทำให้ความรุนแรงนี้แตกต่างจากความรุนแรงรูปแบบอื่นที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์อื่น ๆ ทั้งนี้ สามารถแบ่งได้ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4 วัฏจักรของการกระทำรุนแรงในครอบครัว
(Cycle of domestic violence)

ระยะที่ 1 ระยะสะสมความเครียด (Tension Building Phase) เป็นระยะช่วงต้นที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว โดยปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความเครียดมีมากมาย เช่น ปัญหาการเงิน การงาน สุขภาพ เป็นต้น การนำความเครียดเหล่านั้นเข้ามาในความสัมพันธ์ หรือการใช้อารมณ์ความรู้สึกที่ไม่เหมาะสมระหว่างกัน เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัวได้ง่าย และมีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงในการจัดการความขัดแย้งต่อไป

ระยะที่ 2 ระยะระเบิดอารมณ์ (Explosion หรือ Acute Battering Phase) เป็นระยะของการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเองให้เป็นปกติได้ ส่งผลให้บุคคลจะระเบิดอารมณ์ที่อยู่ภายในออกมาในทางที่ไม่เหมาะสม ซึ่งพัฒนารูปแบบจากความรุนแรงเล็กน้อยไปจนพัฒนาระดับมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยการระเบิดอารมณ์นี้ อาจแสดงออกมาในลักษณะทางคำพูดหรือการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ รวมถึงการใช้กำลังในการต่อสู้ระงับควบคุมสถานการณ์

ระยะที่ 3 ระยะหวานชื่นคืนดี (Honeymoon Phase) เป็นระยะต่อมาหลังจากระยะระเบิดอารมณ์ เมื่อบุคคลได้ระบายความรู้สึกอารมณ์ออกมาเรียบร้อยแล้ว มักจะรู้สึกสำนึกผิด (Remorse) ทำให้ผู้นั้นกลับมาขอความเห็นใจ ขอโทษในการกระทำ (Wooing) และให้คำมั่นตกลงกับอีกฝ่ายว่าจะไม่กระทำแบบเดิมอีก โดยการขอคืนดีนั้นอาจมีการนำเอารางวัล สิ่งของมาเพื่อขอให้คืนดี รวมถึงการแสดงพฤติกรรมที่ดีกับผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง ให้รู้สึกที่เกิดความสำนึกผิดแล้ว ซึ่งทั้งคู่ก็จะกลับเข้าสู่โหมดความรักต่อกันอีกครั้ง ก่อนที่จะกลับไปสู่ระยะเกิดความตึงเครียดอีกครั้ง

2.3.3 รูปแบบความรุนแรงในครอบครัว (Typology of Family Violence)

รูปแบบความรุนแรงในครอบครัว สามารถจำแนกได้หลากหลายขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนก ซึ่งในที่นี้ รวบรวมได้ 4 เกณฑ์ คือ เกณฑ์ผู้ถูกกระทำ เกณฑ์ลักษณะพฤติกรรมที่รุนแรง เกณฑ์ลักษณะครอบครัวที่รุนแรง เกณฑ์ผู้กระทำ (ลักษณะพ่อแม่ที่ทำร้ายลูก)

(1) เกณฑ์ผู้ถูกกระทำ รูปแบบความรุนแรงในครอบครัว โดยใช้เกณฑ์เรื่องเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ จำแนกจากเหตุการณ์ที่พบเห็นมากในสังคมแบ่งได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ ความรุนแรงต่อเด็ก ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ และความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยา (วิชฌ พงศ์พันธ์อนุสร, 2556b)

สุดสงวน สุธีธร (2551) ได้จำแนกรูปแบบความรุนแรงในครอบครัว 3 ประเภท ซึ่งใกล้เคียงกับที่กล่าวมาข้างต้น คือ ความรุนแรงต่อเด็ก (child abuse) ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ (elder abuse) แต่ที่แตกต่างคือประเภทที่สามที่กล่าวถึง ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส (intimate partner or spouse abuse) ซึ่งไม่ได้กำหนดขอบเขตเพียงแค่อภรรยาสามีกระทำ ความรุนแรงต่อภรรยาเท่านั้น

“Intimate partner abuse” ยังรวมถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด (intimate Relationship) เช่น แฟน คู่รักที่ยังไม่ได้สมรส (have been dating) ผู้ที่อาศัยอยู่

ด้วยกัน (living together) หรือแม้กระทั่ง กิ๊ก¹⁶ ล้วนเข้าข่ายความสัมพันธ์ใกล้ชิดทั้งสิ้น โดยที่ทุกตัวแสดงในความสัมพันธ์นั้นสามารถสวมบทบาทเป็นได้ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำตามสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

(2) **เกณฑ์ลักษณะพฤติกรรมที่รุนแรง** ใช้จำแนกรูปแบบความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งอธิบายถึงลักษณะการกระทำผิด (maltreatment) หรือการทำร้าย (abuse) สมาชิกในครอบครัวมิติของความรุนแรงในครอบครัว (Dimensions of family violence) มีหลายระดับหากแบ่งตามลักษณะพฤติกรรมที่เป็นอันตราย (a range of harmful behaviors) ทั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมลักษณะพฤติกรรมที่รุนแรงได้ 6 รูปแบบ คือ การทำร้ายทางร่างกาย (Physical abuse) การทำร้ายทางอารมณ์และจิตใจ (Emotional and Psychological abuse) การทำร้ายทางคำพูด (Verbal Abuse) การทำร้ายทางเพศ (Sexual abuse) การทำร้ายทางการเงิน (Financial abuse) และความรุนแรงจากภาวะขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตหรือการละเลย/ทอดทิ้ง (Deprivation or neglect) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

(2.1) **การทำร้ายทางร่างกาย (Physical abuse)** การกระทำทารุณกรรมต่อผู้อื่นทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บทางด้านร่างกาย มักทิ้งบาดแผล (Visible Wound) ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านการใช้กำลังหรือการใช้สรีระที่เหนือกว่ามาควบคุมผู้อื่น เช่น การตบตี มัดผูก กักขัง บีบคอ ดึง/กระชากผม จับผม/แขนขาลาก ใช้อาวุธทำร้ายร่างกาย และใช้กำลังทำร้ายหรือทำให้สัตว์เลี้ยงหรือทรัพย์สินของอีกฝ่ายเสียหาย ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นมักจะเกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก และมีแนวโน้มขยายความรุนแรงและความถี่ของการกระทำเพิ่มขึ้น โดยการกระทำดังกล่าวอาจเกิดจากการใช้ความรุนแรงหรือการพยายามให้เกิดความเจ็บปวด บาดเจ็บ หรือเป็นอันตราย โดยบุคคลที่กระทำส่วนใหญ่มักจะอยู่ในสถานะที่มีกำลังเหนือกว่าหรือมีอำนาจในการต่อรอง ซึ่งครอบคลุมถึงการลงโทษด้วยความรุนแรงด้วย

(2.2) **การทำร้ายทางอารมณ์และจิตใจ (Emotional and Psychological abuse)** การกระทำทารุณกรรมต่อผู้อื่นให้ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานทางจิตใจ สร้างบาดแผลมากมายที่มองไม่เห็น¹⁷ (Invisible Wound) และเป็นบาดแผลที่มีอิทธิพลต่อความคิด อารมณ์และการแสดงพฤติกรรมของผู้ถูกกระทำ เช่น พฤติกรรมที่แสดงถึงความลำเอียง ปฏิบัติต่อสมาชิกในครอบครัวอย่างไม่เท่าเทียมมีหลายมาตรฐาน เปรียบเทียบสมาชิกในครอบครัวกับผู้อื่นให้อีกฝ่ายรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ การนอกใจ ความหึงหวง การเพิกเฉยไม่เอาใจใส่ การไม่เคารพในความคิดเห็นของอีกฝ่าย การปฏิเสธหรือไม่ยอมรับ การทำให้หวาดกลัว การลิดรอนสิทธิเสรีภาพหรือให้แยกจากสังคม การเอาเปรียบด้วยวิธีต่าง ๆ รวมทั้งการดูถูกเหยียดหยามอีกฝ่ายด้วยการกระทำหรือคำพูด เป็นต้น

¹⁶ กิ๊ก (ภาษาปาก) หมายถึง บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงชู้รักที่ไม่ใช่คนรักของตน

¹⁷ การตามใจเด็กมากเกินไป (Over-indulgence) ถือเป็นการทำร้ายเด็กที่ร้ายแรงรูปแบบหนึ่ง ส่งผลโดยตรงต่อสภาพอารมณ์ จิตใจของเด็ก และมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมในระยะยาว (Phil McGraw, 2017)

(2.3) การทำร้ายทางคำพูด (Verbal Abuse) อาจถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งของการทำร้ายทางอารมณ์และจิตใจ การทารุณกรรมทางคำพูดเป็นการใช้คำพูดในเชิงลบเพื่อทำร้ายอีกฝ่ายให้เจ็บช้ำน้ำใจ เช่น การตำหนิด้วยถ้อยคำหยาบคาย กล่าวหา ตีเตียน วิพากษ์วิจารณ์ ชูเชิญ ช่มชู้ ขึ้นเสียง ไม่เคารพซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะในที่สาธารณะหรือที่ส่วนตัว จนทำให้ผู้ถูกรกระทำเกิดความรู้สึกหวาดกลัว หรือทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัย ในคำพูดในเชิงลบเหล่านี้มักทำให้ผู้ที่ถูกรกระทำรู้สึกว่าเป็นคนไร้ค่า เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษพบว่ากรกระทำทารุณด้านจิตใจมีส่วนสัมพันธ์กับการฆ่าตัวตายและพยายามฆ่าตัวตายด้วย

(2.4) การทำร้ายทางเพศ (Sexual abuse) เป็นการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลในครอบครัว โดยคนในครอบครัว ทั้งนี้ ผู้ถูกรกระทำหรือเหยื่อความรุนแรงอาจถูกบังคับขืนใจ (force) หรือถูกล่อลวง (seduce) ให้ร่วมประเวณีระหว่างผู้ใกล้ชิดทางพันธุกรรม (Incest) ที่มีความผูกพันทางสายเลือด หรือถูกใช้กำลังประทุษร้าย เช่น ถูกบังคับให้มิจิจกรรมทางเพศ (forced to perform sex act) ถูกข่มขืน (raped) ถูกลวนลามทางเพศ (molested) ถูกบังคับให้ค้าประเวณี โดยปราศจากความสมัครใจ เป็นต้น ถือเป็นกรใช้ความรุนแรงต่อเพศซึ่งมีอยู่มากมายในสังคม

(2.5) การทำร้ายทางการเงิน (Financial abuse) การทารุณกรรมด้านการเงินเป็นความรุนแรงที่ซ่อนเร้นอยู่ในสถาบันครอบครัว (Covert violence) เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างคนใกล้ชิด เมื่อผู้หนึ่งมีอำนาจในการควบคุม (control over) การเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (access to economic resources) ของอีกฝ่าย มีลักษณะเป็นการคุกคามทางการเงินและของมีค่าของอีกฝ่าย เช่น การใช้สิ่งของหรือทรัพย์สินโดยไม่ขออนุญาต หลอกลวง ขโมย บังคับ ชูเชิญ เอาเงินหรือทรัพย์สินของผู้อื่น รวมทั้งการยึด/ครอบครอง/ ขาย/จำนอง หรือบังคับให้เซ็นหรือขายทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่ได้รับการยินยอมด้วย ส่วนใหญ่ผู้ถูกรกระทำมักเป็นผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีทรัพยากรทางการเงินเพียงพอให้อีกฝ่ายเอาเปรียบ

(2.6) การละเลย/ทอดทิ้ง (neglect) หมายถึง การไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่และคุ้มครองอย่างเหมาะสมเพียงพอ ส่วนใหญ่เหยื่อมักจะเป็นเด็ก เป็นความบกพร่องในการจัดทาส่งที่จำเป็นสำหรับพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน ตั้งแต่ด้านสุขภาพ การศึกษา พัฒนาการทางอารมณ์ โภชนาการ ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย นอกจากนี้ยังรวมถึงความบกพร่องในการดูแลและปกป้องเด็กจากอันตรายต่าง ๆ อย่างเหมาะสมมีโอกาสที่จะเกิดอันตรายต่อสุขภาพของเด็กหรือก่อให้เกิดอันตรายต่อพัฒนาการทางร่างกาย จิตวิญญาณ ศีลธรรม เช่น การทำให้เด็กในปกครองเกิดภาวะขาดอาหาร (Nutritional deprivation) หรือไม่ได้รับสารอาหารอย่างเพียงพอ และการละเลยไม่สนใจที่จะรักษาอาการเจ็บป่วยของเด็ก (Medical care neglect) เป็นต้น

การทอดทิ้งนับได้ว่าเป็นรูปแบบของการละเลยระดับที่รุนแรง โดยเฉพาะกรณีที่เด็กหรือทารกถูกทิ้งให้อยู่ในสภาพที่อาจเป็นอันตรายแก่ชีวิต ตัวอย่างเช่น กรณีที่ทารกถูกทิ้งไว้กลางแจ้ง แม้จะมีเจตนาให้ถูกค้นพบโดยบุคคลอื่นก็ตาม ซึ่งโดยมากแล้วการทอดทิ้ง เป็นผลจากการที่พ่อแม่ ไม่มีความสามารถในการรับมือหรือดูแลทารกที่เกิดใหม่ จากรายงานการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กฯ¹⁸ กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วเด็กที่ถูกละเลยทอดทิ้ง จะเป็นกลุ่มที่สังเกตได้ยากซึ่งอาจจะไม่ปรากฏตัวให้เห็นเลยในสังคม เช่น เด็กพิการที่ถูกแอบซ่อนไว้ในบ้าน หรือแม้กระทั่งเด็กที่ปรากฏตัวให้เห็นในสังคมตลอดเวลาแต่มักถูกมองข้าม เช่น เด็กข้างถนน เป็นต้น

ประเภทของการละเลยทอดทิ้งเด็ก มีทั้งการละเลยทอดทิ้งทางกายภาพ (physical neglect) การละเลยทอดทิ้งทางอารมณ์ (emotional neglect) การละเลยในการให้ความดูแลและอบรมสั่งสอน (supervisory neglect) การละเลยทอดทิ้งทางการศึกษา (educational neglect) เป็นต้น

นอกจากรูปแบบตามที่กล่าวมาข้างต้น ความรุนแรงในครอบครัวยังครอบคลุมไปถึงพฤติกรรมอื่น ๆ ที่แสดงออกมาในลักษณะของการล่อลวง บังคับแสวงหาผลประโยชน์อื่น เช่น การใช้ผู้หญิงในกิจกรรมซึ่งสนองประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ด้านการเงิน ด้านเพศ หรือด้านการแสวงหาอำนาจทางการเมือง ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน บั่นทอนและคุกคามความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อื่น (Well-being) กิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การใช้แรงงาน การค้าประเวณี การผลิตสื่อลามก เป็นต้น (อังคณา ช่วยคำชู, 2555) บางครั้งเราไม่สามารถจำแนกความรุนแรงแต่ละรูปแบบออกจากกันได้อย่างชัดเจน เพราะในปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ อาจเป็นส่วนผสมระหว่างความรุนแรงหลากหลายรูปแบบก็ได้

(4) เกณฑ์ลักษณะครอบครัวที่รุนแรง สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรง แบ่งได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ ครอบครัวถูกระเบิด ครอบครัวยิปซี ครอบครัวดาวกระจาย ครอบครัวปรอท (สุนนทิพย์ จิตสว่าง, 2554)

(4.1) ครอบครัวถูกระเบิด เป็นลักษณะของครอบครัวที่มีแต่การทะเลาะเบาะแว้ง ไม่มีความสามัคคีกัน มีเรื่องระหองระแหงให้ไม่สบายใจอยู่เสมอ บ่อยครั้งถึงขั้นลงไม้ลงมือต่บตีกัน หาบรยากาศร่มเย็นไม่ได้ เปรียบเสมือนการมีลูกระเบิดในบ้าน

(4.2) ครอบครัวยิปซี เป็นลักษณะของครอบครัวที่อพยพ เร่ร่อน โยกย้ายไปเรื่อย ๆ ตามแหล่งที่จะหาอยู่หากิน ทำให้ขาดความผูกพันต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง และอาจไม่มีเวลาในการให้คำสั่งสอนอบรมบุตร โดยปกติพบในครอบครัวของผู้ใช้แรงงานที่มีการอพยพเร่ร่อนตลอดเวลา เช่น คนงานก่อสร้าง เป็นต้น

¹⁸ คู่มือการปฏิบัติและข้อตกลงร่วมกันว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กในภาวะเสี่ยงและเป็นเหยื่อจากการละเมิดละเลยทอดทิ้งการแสวงหาผลประโยชน์และความรุนแรง (2553)

(4.3) ครอบครัวดาวกระจาย เป็นลักษณะของครอบครัวที่ไม่ค่อยมีความอบอุ่น พ่อแม่ลูกกระจัดกระจายไปอยู่คนละทิศละทาง แม้ว่าจะอยู่ด้วยกันในบ้านหลังเดียวกัน แต่ก็ไม่มีเวลาให้แก่กัน เช่น พ่อต้องทำงานกลับค่ำ แม่อาจต้องเข้างานสังคม ในขณะที่ลูกติดเพื่อน ติดเกมส์ ติดโทรศัพท์มือถือ โดยสิ่งที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อแสดงออกซึ่งความรักในครอบครัว อาจได้แก่ เงิน หรือสิ่งของต่าง ๆ แทนที่การใช้เวลาร่วมกันอย่างมีคุณภาพในฐานะครอบครัว

นอกจากนี้ ครอบครัวลักษณะนี้ ยังสามารถอธิบายครอบคลุมไปถึงครอบครัวของข้าราชการ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการโยกย้ายเพื่อไปรับตำแหน่งต่างถิ่นฐานเสมอ เป็นเหตุให้สมาชิกในครอบครัวต้องแยกกันอยู่ เกิดความห่างเหิน ไม่มีความผูกพันซึ่งกันและกัน รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้มีการสร้าง “บ้านเล็กบ้านน้อย”¹⁹ ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นซึ่งสามารถทวีเป็นความรุนแรงได้ง่ายขึ้นด้วย

(4.4) ครอบครัวปรอท ครอบครัวลักษณะนี้เปรียบเหมือนครอบครัวที่เรียกว่า “เปิดปูดิดปิด” คือการสร้างครอบครัวขึ้นมาจากความเหงา พบกันไม่นานก็ตกลงปลงใจอยู่กินกัน การให้ความสำคัญกับการมีเพศสัมพันธ์มากกว่าการทำความรู้จักสะสมความรักด้านจิตใจควบคู่ไปด้วย ซึ่งจะพบมากในหนุ่มสาวรุ่นใหม่จนนำไปสู่การสร้างครอบครัวบนฐานของความไม่พร้อม กลายเป็นคุณพ่อคุณแม่วัยใส เป็นต้น ครอบครัวแบบนี้ผูกพันกันน้อยจึงมีโอกาสหย่าร้างกันง่าย

(5) เกณฑ์ผู้กระทำ สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของพ่อแม่ที่มีลักษณะทำร้ายลูก โดยงานของ Susan Forward and Craig Buck (2002)²⁰ เรียกว่า “Toxic Parents” แบ่งได้ 6 ลักษณะ ได้แก่

(5.1) พ่อแม่เต็มไม่เต็ม (The Inadequate Parents) มีลักษณะให้ความสนใจแต่ปัญหาของตัวเอง ไม่สนใจความรู้สึกของลูก ลูกกลายเป็นที่รองรับ/ระบายอารมณ์/เป็นที่ปรึกษา/เติมเต็มความรู้สึกให้ผู้ใหญ่ (mini-adults) คอยให้คำปรึกษา ปลอบใจ และดูแลปัญหาของพ่อแม่

(5.2) พ่อแม่เจ้าก็เจ้าการ (The Controllers) จะมีลักษณะชอบเข้าไปควบคุมบงการชีวิต ในชีวิตลูกมากเกินไป หรือบางครั้งอาจมีลักษณะของการให้ความช่วยเหลือลูกมากเกินไป (overhelpfulness) จนทำให้ลูกไม่สามารถตัดสินใจทำอะไรได้ด้วยตนเอง

¹⁹ บ้านเล็กบ้านน้อย หมายถึง บ้านเมียน้อยหรืออนุภรรยา (พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย อ.เปลื้อง ณ นคร)

²⁰ อธิบายพ่อแม่ในลักษณะ Toxic ว่าบางกรณีเกิดจากความไม่ตั้งใจที่จะทำร้ายลูก เพียงแต่ไม่มีที่พึ่งพิงทางจิตใจ และไม่รู้วิธีการจัดการอารมณ์ที่ถูกต้อง ไม่สามารถแบกรับความทุกข์ได้คนเดียว แต่อย่างไรก็ตามการกระทำที่ไม่ได้ตั้งใจของพ่อแม่เหล่านั้น ไม่ได้หมายความว่าไม่สร้างความเจ็บปวดให้กับลูก (Just because you didn't mean, It doesn't mean it didn't hurt) ซึ่งความรุนแรงรูปแบบนี้เข้าข่ายการทำร้ายทางอารมณ์และจิตใจ (Emotional and Psychological abuse) นั่นเอง

(5.3) พ่อแม่ขี้เมา (The Alcoholics) แอลกอฮอล์เป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างความวุ่นวายภายในบ้าน ก่อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ผู้ที่เสพติดสุรา ส่วนใหญ่มักมีอาการมึนเมาหรือที่เรียกว่า “น้ำเมาเปลี่ยนนิสัย” หากควบคุมอารมณ์ไม่ได้อาจมีการลงไม้ลงมือทำร้ายคนใกล้ชิด ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำหรือลูกที่เป็นพยานเหตุการณ์ความรุนแรงนั้น ๆ

(5.4) พ่อแม่ปากร้าย (The Verbal Abusers) ใช้คำพูดทำร้ายลูกไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่น การใช้คำพูดถากถาง ประชดประชน (sarcastic) ทำให้ลูกเสียขวัญ/หมดกำลังใจ (demoralize) โดยการต่อว่า ทำให้ลูกรู้สึกด้อยต่ำ เป็นเหตุให้ลูกขาดความมั่นใจ

(5.5) พ่อแม่ชอบใช้กำลัง (The Physical Abusers) มีลักษณะที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธของตัวเองได้ ใช้กำลังในการลงโทษลูก

(5.6) พ่อแม่ล่วงเกินทางเพศ (The Sexual Abusers) ผู้ที่ใช้กำลังทำร้าย กระทำอนาจารหรือใช้กลยุทธ์ที่แยบยลในการล่อลวง (seductive) เด็กในปกครองเพื่อล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งถือเป็นความรุนแรงที่เลวร้ายมากสำหรับเด็ก

2.3.4 ที่มาความรุนแรงในครอบครัว (Root Causes of Family Violence)

2.3.4.1 ความขัดแย้งในครอบครัว : จุดเริ่มต้นความรุนแรง

ครอบครัว (Family) ไม่ได้เป็นสถาบันทางสังคมที่สงบราบเรียบเสมอ แต่กลับเป็นสถาบันที่มีแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้งมากสถาบันหนึ่ง งานของนักสังคมวิทยา Gelles and Straus ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 ได้อธิบายสาเหตุที่ทำให้ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มักจะทำให้เกิดความขัดแย้งไว้ 11 ประการ (วิลสัน พานานครทรี, 2546) ซึ่งถือเป็นแนวคิดที่ยังคงนำมาอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวยุคปัจจุบันได้ จากการศึกษาพบว่ามีสาเหตุของความขัดแย้งหลายประการที่นำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว²¹ สรุปได้ดังนี้

(1) ช่วงเวลาที่อยู่ด้วยกันยาวนาน (Time as risk) เนื่องจากในแต่ละวันสมาชิกครอบครัวเดียวกันจะใช้เวลาในการมีปฏิสัมพันธ์ (social interaction) ระหว่างกันวันละหลายชั่วโมง ดังนั้นโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัวจึงมีมากกว่าสมาชิกในระบบสังคมอื่น ๆ

²¹ ความขัดแย้ง (conflict) มีความแตกต่างกับความรุนแรง (Violence) กล่าวคือ ความขัดแย้งถือเป็นธรรมชาติของการมีปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (Conflict is an inherent part of human interaction) ในขณะที่ความรุนแรงคือหนึ่งในวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Violence is one method of resolving a conflict) (Violet Burke, 2016)

(2) **ขอบข่ายของกิจกรรมและความสนใจที่กว้างและหลากหลาย (Range of activities and interest)** การมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มอื่น ๆ มักมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ในขณะที่ปฏิสัมพันธ์ของครอบครัวครอบคลุมกิจการในหลายด้าน จึงทำให้มีเหตุการณ์ที่จะเกิดข้อขัดแย้งและไม่เป็นไปตามความหวังได้มากกว่ากลุ่มทางสังคมอื่น ๆ เพราะไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างครบถ้วน

(3) **ความเข้มข้นของความเกี่ยวพัน (Intensity of involvement)** เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน มีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง เมื่อคนในครอบครัวคนหนึ่งทำอะไรผิดพลาด เราอาจจะรู้สึกเดือดร้อนใจมากกว่าการที่คนนอกครอบครัวทำเรื่องเดียวกันและอาจนำไปสู่ข้อขัดแย้งที่เป็นสาเหตุของความรุนแรงได้

(4) **กิจกรรมที่มีความขัดแย้งกัน (Impinging activities)** กิจกรรมในครอบครัวมีลักษณะ zero sum กล่าวคือ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ อีกฝ่ายหนึ่งจะเสียผลประโยชน์ ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นจากการที่คนแต่ละคนอยากทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกัน หรือความขัดแย้งอาจจะเกิดจากการที่แต่ละคนมีนิสัย ความเคยชินแตกต่างกัน

(5) **สิทธิในการกำหนดพฤติกรรม (Right to influence)** สมาชิกในครอบครัวเดียวกัน มักคิดว่าตนมีสิทธิในการที่จะกำหนดพฤติกรรมของกันและกัน ดังนั้น ความรู้สึกไม่พอใจในพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งจึงเลยเถิดไปถึงขั้นพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอื่น ทำให้เกิดความไม่พอใจกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งขึ้นได้

(6) **ความแตกต่างทางด้านอายุและเพศ (Age and sex discrepancies)** การที่ครอบครัวประกอบไปด้วยบุคคลต่างเพศต่างวัย มักจะมีโลกทัศน์ พื้นฐานความคิด ที่แตกต่างกันทำให้ครอบครัวเป็นสถานที่ที่มีความขัดแย้งระหว่างสามีและภรรยา ระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างพี่กับน้อง เป็นต้น

(7) **บทบาทที่ได้มาแต่กำเนิด (Ascribed role)** กล่าวคือ ความไม่เสมอภาคทางเพศ กำหนดโดยสังคม โดยมีพื้นฐานมาจากความแตกต่างทางชีวภาพ ดังนั้น สังคมที่เน้นความเสมอภาค การแบ่งแยกเพศในครอบครัวย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งได้ หรือในกรณีที่สามีไม่สามารถทำหน้าที่ผู้นำครอบครัวตามที่สังคมกำหนดได้ ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน

(8) **ความเป็นส่วนตัวของครอบครัว (Family privacy)** ในหลายสังคม กฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ในครอบครัวได้กลายเป็นเกราะป้องกัน ไม่ให้สังคมเข้าไปควบคุมแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว โดยเฉพาะระบบครอบครัวเดี่ยวในสังคมอุตสาหกรรมเมืองเป็นตัวอย่างที่เราเห็นได้ชัด เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นทำให้ไม่มีผู้ใดเข้าไปห้ามปรามเป็นเหตุให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้น

(9) การเป็นสมาชิกกลุ่มโดยไม่สมัครใจ (Involuntary membership) กล่าวคือ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นไปโดยไม่สมัครใจ ทำให้สมาชิก/ภรรยาจำต้องทนอยู่ด้วยกัน เช่น การตอบสนองทางด้านอารมณ์ การดูแลบุตร ปักจี้ด้านทรัพย์สินและกฎหมาย รวมทั้งยึดติดกับความคาดหวัง ภาพลักษณ์ทางสังคม ความเชื่อว่าสมาชิกภรรยาต้องอยู่ด้วยกันจนกระทั่งตายจากกัน สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน แทนที่จะยุติความสัมพันธ์ด้วยการหย่าร้าง คู่สมรสกลับต้องจำทนอยู่ด้วยกันส่งผลให้ความขัดแย้งที่มีอยู่ สะสมเพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อย ๆ

(10) ระดับความเครียดสูง (high level of stress) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวมีลักษณะของความไม่มั่นคง กล่าวคือ ครอบครัวต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหน้าที่สำคัญ ซึ่งเป็นไปตามวงจรชีวิตครอบครัว เช่น การเกิดการบรรลุนิติภาวะ การล่วงเข้าวัยชรา การเกษียณอายุ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นสถานที่ที่มีความเครียดสูงกว่ากลุ่มสังคมอื่น ทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย

(11) ความรู้เกี่ยวกับประวัติชีวิตของกันและกัน (Extensive knowledge of social biographies) เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวจะรู้ประวัติ เช่น รู้ถึงความ สามารถ ความชอบ/ไม่ชอบ ของกันและกันเป็นอย่างดี ซึ่งต่างจากความสัมพันธ์อื่นที่รู้จักกันอย่างผิวเผิน ทำให้เมื่อเกิดความขัดแย้ง จึงรุนแรงกว่าระบบอื่น ๆ เพราะสามารถโจมตีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของอีกฝ่ายได้ตรงจุด

จากลักษณะเฉพาะของครอบครัวทั้ง 11 ประการนี้ อธิบายสาเหตุที่ทำให้สถาบันครอบครัวมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งได้สูงกว่ากลุ่มทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวจะนำไปสู่สถานการณ์ความรุนแรง ดังนั้น ความรุนแรงในครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอในทุกสังคม แต่การที่สังคมมองภาพของครอบครัวว่าเป็นที่ปลอดภัยของสมาชิก ความรุนแรงจึงเป็นแง่มุมที่ขัดแย้งกับความคิดอุดมคติของครอบครัวทำให้ความรุนแรงในครอบครัวถูกปิดเบี่ยงให้เป็นเพียงปัญหาเล็กน้อยเป็นเรื่องของคนในครอบครัวเท่านั้น

ทั้งนี้ สรุปได้ว่า ความขัดแย้งในครอบครัวเสมือนจุดเริ่มต้นของความรุนแรงในครอบครัว และความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นหนึ่งในวิธีแก้ปัญหาคือความขัดแย้งในครอบครัว (violence as a means to resolve conflict)

2.3.4.2. ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว (Risk factors lead to family violence)

เนื่องจากสาเหตุความรุนแรงในครอบครัว (Causation of family violence) มีหลากหลายปัจจัย (multitude factors) มาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ สามารถอธิบายโดยใช้กรอบแนวคิดเชิงนิเวศวิทยา (The Ecological Framework) ดังที่จะกล่าวต่อไป

แนวคิดเชิงนิเวศวิทยา มองว่าความรุนแรงคือผลลัพธ์ของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (The outcome of interaction) เป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายปัจจัยเสี่ยง (Risk Factor) อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งแตกต่างกันไปตามช่วงชีวิตของแต่ละคน (different stage of life) แบ่งการวิเคราะห์ได้ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระดับชุมชน และระดับสังคม (World Health Organization, 2017)

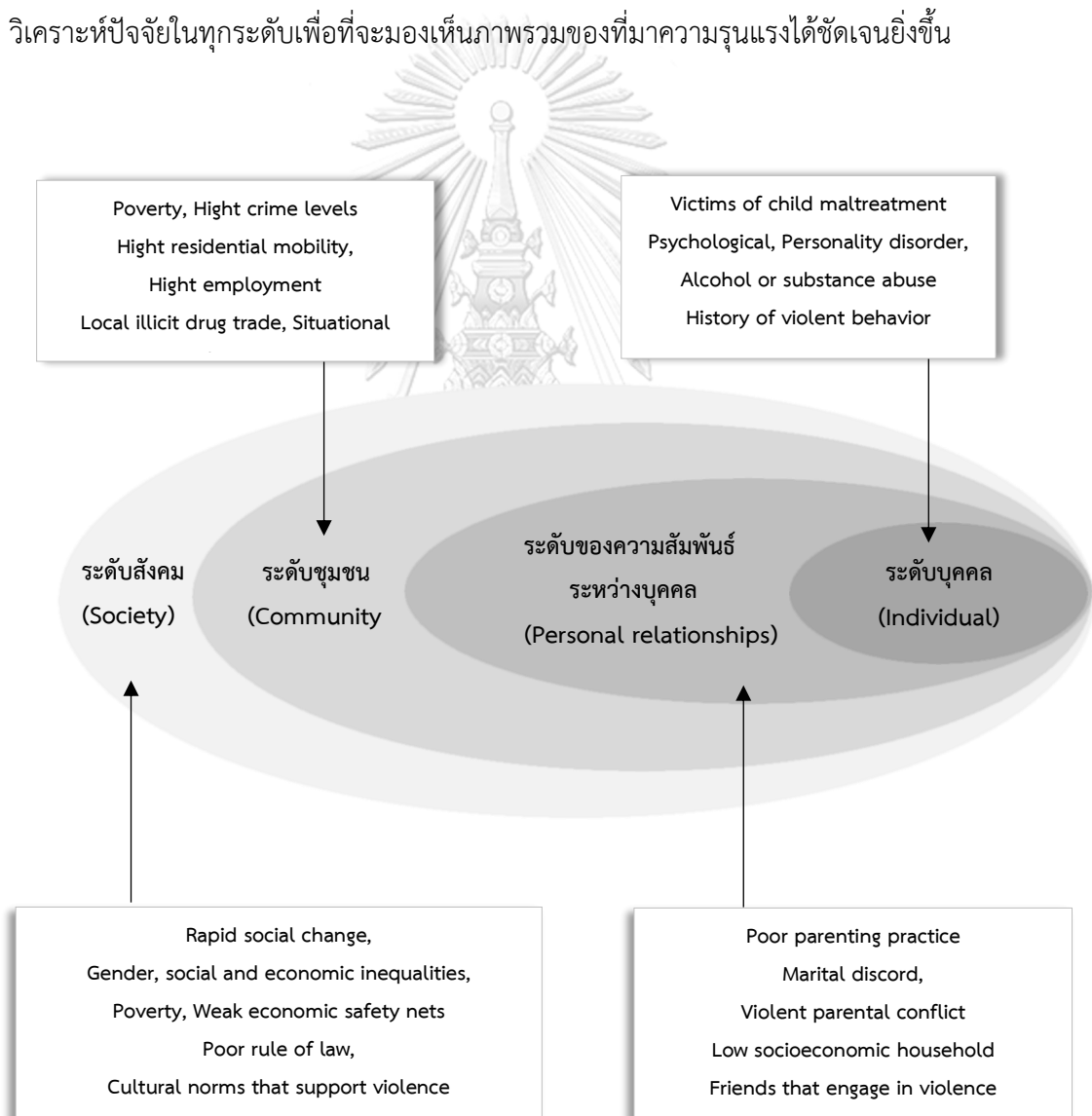
(1) ระดับบุคคล (Individual) หมายถึง ภูมิหลังชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล (personal history) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น เป็นผู้ที่เคยตกเป็นเหยื่อหรือถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีบุคลิกภาพแปรปรวน (Personality Disorders) มีนิสัย/ทัศนคติเชิงลบ ติดสุราหรือสารที่ทำให้เสพติด (alcohol or substance abuse) มีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ก้าวร้าว มีประสบการณ์ทำร้ายตนเองหรือผู้อื่น เป็นต้น ทั้งหมดล้วนถือเป็นปัจจัยพื้นฐานระดับบุคคลที่มีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมที่รุนแรงทั้งสิ้น

(2) ระดับของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Personal relationships) ซึ่งหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น เช่น ครอบครัว เพื่อน คู่รักหรือคู่สมรส เพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์ที่มีความตึงเครียดมีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงเพิ่มไปด้วย เช่น ปัจจัยเรื่องคู่สมรส แอลกอฮอล์ สารเสพติด การพนัน มีส่วนทำลายความสัมพันธ์ในครอบครัว และเพิ่มแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงระหว่างกัน รวมทั้งการคบหากับเพื่อนที่อยู่ในวงจรความรุนแรง พัวพันอยู่กับสารเสพติด การพนันต่าง ๆ มีอิทธิพล สามารถชักจูงบุคคลนั้นเข้าสู่วงจรความรุนแรงได้ง่ายขึ้น เป็นต้น

(3) ระดับชุมชน (Community) เสมือนบริบทที่รายล้อมบุคคล หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม อาทิ โรงเรียน เพื่อนบ้าน และที่ทำงาน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มีอิทธิพลต่อการเกิดความรุนแรงทั้งสิ้น ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงในระดับนี้มีมากมาย เช่น อัตราการว่างงานในชุมชน ความหนาแน่นของประชากรในชุมชนเป็นชุมชนแออัด มีความยากจน หรือผู้คนมีการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย ชุมชนเป็นแหล่งอาชญากรรม เต็มไปด้วยกลุ่มคนติดสารเสพติด ชุมชนเหล่านี้ ย่อมมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงมากกว่าชุมชนทั่วไป

(4) **ระดับสังคม (Society)** เป็นการมองมุมกว้าง ไม่ว่าจะ เป็นในมิติบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม รวมไปถึงกฎหมายและนโยบายด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม สาธารณสุข เป็นต้น ในฐานะกลไกทางสังคม ว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ทั้งสิ้น

การวิเคราะห์ที่มา สาเหตุและปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ตามแนวคิดเชิงนิเวศวิทยา แสดงให้เห็นที่มาความรุนแรงในมิติที่มีความสลับซับซ้อน โดยที่มีหลากหลายปัจจัยมาเกี่ยวข้อง มีลักษณะคล้ายวงแหวนที่มีความทับซ้อนกันในแต่ละระดับ (ดังแผนภาพที่ 5) ที่แสดงให้เห็นว่าแต่ละปัจจัยส่งผลซึ่งกันและกัน การที่จะตัดสินว่าความรุนแรงเกิดจากปัจจัยใด จำเป็นต้องวิเคราะห์ปัจจัยในทุกระดับเพื่อที่จะมองเห็นภาพรวมของที่มาความรุนแรงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 5 แนวคิดเชิงนิเวศวิทยา ว่าด้วยความรุนแรงในครอบครัว

2.4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว

(Conceptual and Theoretical Explanations of Family Violence)

2.4.1 อาชญวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology)

Cesare Lombroso เป็นบิดาอาชญวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม ฐานความคิดของอาชญวิทยาสำนักปฏิฐานนิยมเปลี่ยนจากการให้ความสนใจมิติ “อาชญากรรม” ตามแนวทางของอาชญวิทยาสำนักคลาสสิก²² (Classical School) มาเป็นการให้ความสำคัญมิติ “อาชญากร” หรือ “ผู้กระทำความผิด” (ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2554) เพื่อค้นหาสาเหตุที่ทำให้คนเหล่านั้นประกอบอาชญากรรม

หลักการสำคัญของแนวคิดสำนักปฏิฐานนิยมคือ มอง “อาชญากร” เสมือนผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการบำบัดรักษา โดยสาเหตุที่ทำให้คนประกอบอาชญากรรม อันเนื่องจากปัจจัยทางร่างกาย จิตใจของบุคคล รวมทั้งปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นตัวเป็นตัวกำหนด บีบคั้น หล่อหลอม (Determinism) ให้บุคคลกระทำความผิดทั้งสิ้น ฉะนั้น ในการวิเคราะห์สาเหตุ (causes) แห่งการกระทำความผิดจำเป็นต้องศึกษาทั้งมิติบุคลิกภาพ (Personality) และสภาพสิ่งแวดล้อม (Environment) ควบคู่กันไปด้วย

แนวคิดอาชญวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม เชื่อว่า การลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitative) เพื่อแก้ไขพฤติกรรมให้ถูกต้องและป้องกันมิให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งถือเป็นการให้โอกาสผู้ที่กระทำความผิดได้กลับตัวเป็นคนดี รวมทั้งเป็นการพยายามทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมและสามารถใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข แนวทางการลงโทษเป็นวิธีการแก้ไขความประพฤติให้ดีขึ้น เช่น ฝึกอาชีพ มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพื่อครั้นพ้นโทษไปแล้วจะสามารถเลี้ยงตัวเองได้ และจะได้ไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เป็นต้น

²² Cesare Beccaria นักปรัชญาชาวอิตาลี เป็นผู้ให้กำเนิดสาขาวิชาอาชญวิทยาและสำนักคลาสสิก (Classical School) หลักทั่วไปของแนวคิดสำนักนี้อธิบายว่า สาเหตุที่คนกระทำความผิดเนื่องจากไม่เกรงกลัวกฎหมายและบทลงโทษ

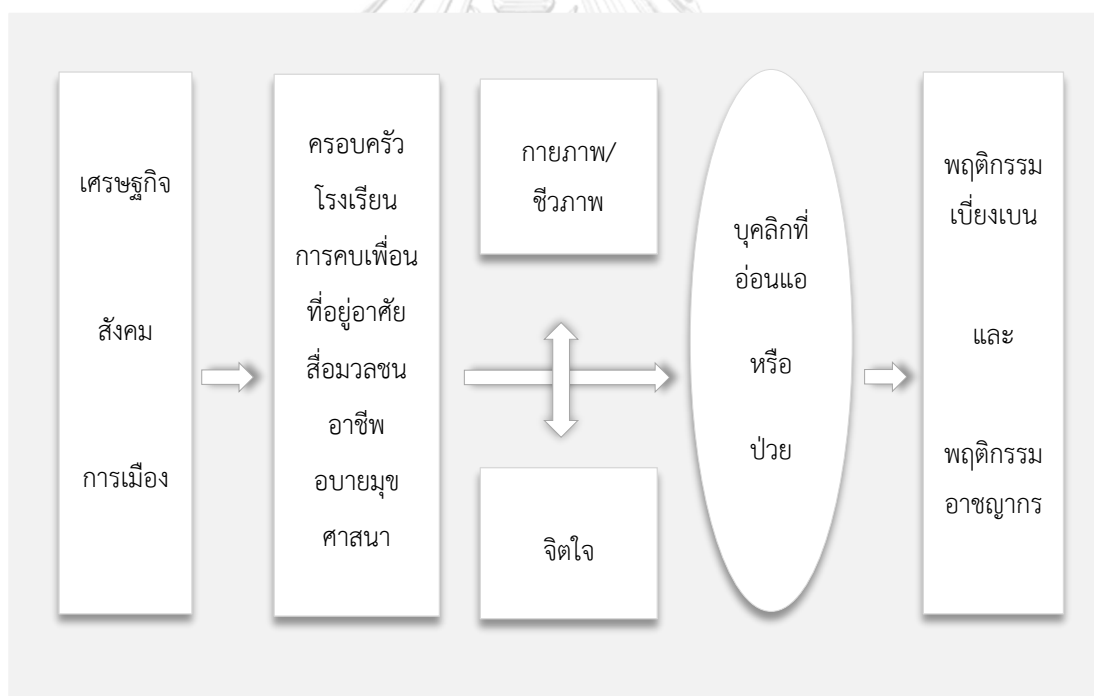
แนวความคิดสำนักคลาสสิก มองว่า มนุษย์มีอิสระที่จะเลือกตัดสินใจในสิ่งที่เห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าสิ่งที่เสียประโยชน์เพราะมนุษย์มีเจตจำนงอิสระ (Free Will) มีความสามารถในการใช้เหตุผล (Rational) เป็นของตนเองและมีเสรีภาพในการคิด ตัดสินใจ กระทำการใด ๆ ดังนั้น เมื่อมนุษย์กระทำความผิดแล้วจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนและต้องได้รับการลงโทษ

วัตถุประสงค์ของการลงโทษ เพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) ไม่ให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง บทลงโทษเน้น 3 หลัก คือ “หลักความรุนแรง รวดเร็วและแน่นอน” มาเป็นมาตรฐานในการลงโทษ ภาพรวมของแนวความคิดสำนักคลาสสิก มุ่งความสนใจที่ “อาชญากรรม” มากกว่า “ตัวอาชญากร”

สภาพแวดล้อมที่บีบบังคับให้คนต้องกระทำผิด (สุมนทิพย์ จิตสว่าง, 2554) ประกอบด้วย

- (1) สิ่งแวดล้อมระดับมหภาค ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง
- (2) สิ่งแวดล้อมระดับจุลภาค ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน การคบเพื่อน
ที่อยู่อาศัย สื่อมวลชน อาชีพ อบายมุข ศาสนา
- (3) สิ่งแวดล้อมระดับชีวภาพ ร่างกาย จิตใจ

อาชญาวิทยาได้นำทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา ชีววิทยา มาใช้ในการอธิบายสาเหตุการเกิดอาชญากรรม เนื่องจากปัจจัยทั้ง 3 ด้านข้างต้น ล้วนมีส่วนในกระบวนการหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior) พฤติกรรมอาชญากร (Criminal Behavior) ในที่นี้ สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent Behavior) ได้เช่นกัน โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพ ได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6 อิทธิพลสภาพแวดล้อมต่อพฤติกรรมอาชญากร
(ตามแนวคิดอาชญาวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม Positive School of Criminology)

2.4.2 ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory)

ทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการอธิบายความรุนแรงในครอบครัวกับการจัดการประสบการณ์ ความรุนแรงในครอบครัวของปัจเจกบุคคลในงานวิจัยฉบับนี้ คือ ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) ที่มีการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบของทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (Duality of structure) ผ่านมโนทัศน์เรื่องผู้กระทำการและโครงสร้าง (Agency and Structure) นักคิดคนสำคัญ ได้แก่ Anthony Giddens และ Rob Stones ดังที่จะกล่าวต่อไป โดยงานวิจัยนี้จะนำทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมมาใช้เป็นแกนกลางในการวิเคราะห์ โดยมองความรุนแรงในฐานะโครงสร้างทางสังคม (Violence as Structure) ประกอบกับศึกษาแนวคิดและแนวทางการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นของปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการ (Agency) ต่อไป

2.4.2.1 Theory of Structuration ของ Anthony Giddens

Anthony Giddens นักวิชาการสังคมวิทยาชาวอังกฤษ เสนอทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Theory of Structuration or Structuration Theory²³) ว่าด้วยการก่อรูปความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมซึ่งเป็นทั้งผลลัพธ์และวิธีการให้ผู้กระทำการแสดงพฤติกรรมหรือกระทำการต่าง ๆ อันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการและโครงสร้าง (Agency - Structure) ในรูปแบบของทวิลักษณ์ (Duality) ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีร่วมสมัยที่สร้างข้อถกเถียงในทางสังคมวิทยา มาจนถึงปัจจุบันว่า แท้จริงแล้วมนุษย์มีอิสระในการกระทำอย่างเสรีโดยสิ้นเชิง หรือแท้จริงแล้วมนุษย์ถูกโครงสร้างกำกับควบคุมอยู่กันแน่

งานของ Giddens (1984) อธิบายว่า สถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน ชีวิตการทำงานต่าง ๆ ถือเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทั้งสิ้นซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะปัจเจกหรือผู้กระทำ (Agency) มีการกระทำต่าง ๆ (Human action) เนื่องจากมนุษย์เป็นตัวกำหนดโครงสร้าง ในขณะที่เดียวกัน โครงสร้าง (Structure) ก็เป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์เช่นกัน ดังนั้นทั้งสองสิ่งนี้จึงต้องพึ่งพาและเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ในลักษณะที่เรียกว่า ทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (Duality of structure) ซึ่งหมายถึงโครงสร้างเป็นทั้งวิถีทางและผลลัพธ์ของการกระทำ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2555: น. 256-259) หรือหมายความว่ามนุษย์สร้างสังคม แต่ในเวลาเดียวกันมนุษย์ก็ถูกตีกรอบจำกัดโดยสังคม การกระทำและโครงสร้างจึงไม่สามารถวิเคราะห์แยกออกจากกันได้ เนื่องจาก

²³ ทฤษฎีนี้ได้มีการแปลความหมายเป็นภาษาไทยว่า ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ดู เอก ตั้งทรัพย์วัฒนาและคณะ (บก.), คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), น. 9.

โครงสร้างถูกสร้าง รักษาไว้และเปลี่ยนแปลงผ่านการกระทำ ขณะที่การกระทำได้ถูกให้ความหมาย เฉพาะเมื่ออยู่ในโครงสร้างเท่านั้น (เชษฐา พวงหัตถ์, 2550) ทั้งนี้ สามารถสรุปหลักการสำคัญได้ ดังนี้

(1) ผู้กระทำ (Agency) เป็นตัวแสดงที่ทำให้เกิดการกระทำต่าง ๆ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการพิจารณาว่าควรกระทำอย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง ๆ (capacity to know how to act)

(2) โครงสร้างทางสังคม (Structure) คือ กฎเกณฑ์และทรัพยากรที่ผู้กระทำใช้ในการผลิต (production) และการผลิตซ้ำ (reproduction) ทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โครงสร้างประกอบไปด้วยกฎและทรัพยากร (rules and resources)

กฎเกณฑ์ (rules) ในที่นี้ อาจเป็นกฎที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เพราะล้วนมีส่วนในการกำหนดหรือการคาดหวังพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันในกลุ่มสังคม แต่ระดับ ส่วนทรัพยากร (resources) หมายถึงวัตถุและวิธีการที่มนุษย์ผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ทักษะที่ใช้ในวิธีการดังกล่าว ตลอดจนอำนาจในกระบวนการผลิต ทรัพยากรแบ่งได้เป็นทรัพยากรที่ใช้ในการจัดสรร (allocative resources) ได้แก่ วัตถุทั้งหลาย และทรัพยากรที่เกี่ยวกับสิทธิอำนาจ (authoritative resources) ได้แก่ ปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่วัตถุและทำให้เกิดอำนาจที่นำไปสู่การสร้างผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (สุภางค์ จันทวานิช, 2555) นอกจากนี้ Giddens ให้ความหมายของโครงสร้างที่ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ (rules) และทรัพยากร (resources) ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการกระทำของมนุษย์ โดยกฎเกณฑ์เป็นตัวตีกรอบและจำกัดการกระทำ ในขณะที่ทรัพยากรช่วยให้การกระทำมีความเป็นไปได้ (เชษฐา พวงหัตถ์, 2550)

Giddens ชี้ให้เห็นในเชิงเปรียบเทียบว่าคนทั่วไปก็รู้ ‘กฎเกณฑ์’ ของการกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคมว่าพวกเขาไม่จำเป็นต้องใช้มันอย่างเปิดเผยเพื่อที่จะใช้ชีวิตในสังคม หรือเพื่อที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม คนทั่วไปนำเอากฎเกณฑ์ของการกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์กันมาใช้ในฐานะเป็น ทรัพยากร (resources) ที่ช่วยให้พวกเขาทำสิ่งต่าง ๆ ในการใช้ชีวิตประจำวันได้ แต่อย่างไรก็ตามการนำเอากฎเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้มีผลทำให้เกิดการผลิตซ้ำกฎเกณฑ์เหล่านั้นในลักษณะที่การกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์กันนั้นทำให้เกิดการก่อตัวของโครงสร้างขึ้นมาได้ (structuring properties of action and interaction) ภาวะวิสัย (objectivity) ที่เห็นได้ชัดเจนของโลกทางสังคมและวิถีทางที่มันปรากฏตัวให้เห็นเมื่อมองจากมุมมองของปัจเจกบุคคลนั้น ในความเป็นจริงก็คือผลที่เกิดตามมาโดยไม่ตั้งใจ (เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้มีใครใดหรือกลุ่มใดกำหนดหรือออกแบบ เอาไว้ล่วงหน้า) จากการที่ปัจเจกบุคคลทุกคนจะต้องใช้กฎเกณฑ์เหล่านั้นในการประกอบกิจกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน (เชษฐา พวงหัตถ์, 2550)

งานของเชษฐา พวงหัตถ์ (2550) สรุปแนวความคิดเรื่องความแตกต่างระหว่างระบบ (system) และโครงสร้าง (structure) ตามแนวความคิดของ Giddens ว่าระบบแสดงให้เห็นลักษณะของโครงสร้าง แต่ตัวมันเองไม่ใช่โครงสร้าง โดย Giddens ตั้งข้อสังเกตว่า “การก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ของระบบสังคมก็คือการอธิบายถึงวิถีทางที่ระบบนั้นถูกผลิตและถูกผลิตซ้ำผ่านการนำเอากฎเกณฑ์และทรัพยากรไปใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” โดยที่กระบวนการที่ระบบผลิต (ซ้ำ) โครงสร้างนี้เองที่เรียกว่า structuration นั่นเอง กล่าวคือ ระบบ (system) ในทฤษฎีของ Giddens ก็คือกิจกรรมของมนุษย์ผู้กระทำการ (agency) ที่เกิดขึ้นในโครงสร้างและการกำหนดแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมข้ามพื้นที่และเวลา โครงสร้างจึงเป็น “ชุดของกฎเกณฑ์และทรัพยากรซึ่งตัวแสดงทั้งหลายที่เป็นปัจเจกบุคคลได้นำมาใช้ในการกระทำถือเป็นการผลิตซ้ำระบบสังคม” ดังนั้น structuration (การก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม) จึงหมายถึงความสัมพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นในโครงสร้างสามารถดำรงอยู่ “นอกเหนือเวลาและพื้นที่” กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นอิสระจากบริบทที่มันถูกสร้างขึ้นมา²⁴ Giddens เชื่อว่าผู้กระทำการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของตนซึ่งพวกเขาได้เรียนรู้ตลอดมาผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคม (socialization) และประสบการณ์กฎเกณฑ์เหล่านี้รวมตลอดถึงประสบการณ์ที่พวกเขาได้รับมาได้ถูกนำไปใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม กฎเกณฑ์และทรัพยากรที่ได้ถูกนำมาใช้ในลักษณะเช่นนี้ไม่ได้เป็นเรื่องของการถูกกำหนด (deterministic) แต่ได้ถูกนำไปใช้อย่างใคร่ครวญไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflexive) โดยมนุษย์ในฐานะผู้กระทำการ แม้ว่าความตระหนักรู้ของผู้กระทำการอาจจะถูกจำกัดด้วยกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ผลของการกระทำจึงไม่อาจคาดการณ์ได้แน่นอนทั้งหมด

อีกแนวคิดที่สำคัญของ Giddens คือแนวคิดเรื่องสภาวะสมัยใหม่ (modernity) ของโลก สิ่งที่ทำให้เป็นสมัยใหม่ (modern) ก็คือการจัดการทางสังคมของโลก โดยโลกปัจจุบันเป็นโลกที่ได้เข้ามาแทนที่โลกในอดีตอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ สังคมไม่ได้ผูกพันยึดโยงกับจารีต ประเพณี วิถีปฏิบัติ ความคาดหวังและความเชื่อที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางประวัติศาสตร์แบบดั้งเดิม สภาวะสมัยใหม่เป็นสภาวะของความแตกต่างทางประวัติศาสตร์สภาวะหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นการเข้ามาแทนที่ทุกสิ่งทุกอย่างที่สูญสลายหายไปก่อนหน้านี้

ประเด็นข้างต้น Giddens ไม่ได้กล่าวว่า สังคมไม่มีจารีตประเพณีอีกต่อไปและคนทั่วไปได้เลิกเชื่อในสิ่งที่คนรุ่นก่อนได้ยึดถือมาแล้ว ในทางตรงกันข้าม Giddens พยายามเสนอว่าโลกปัจจุบันนี้เป็นโลก ‘หลังจารีตประเพณี’ (post-traditional) ซึ่งจารีตประเพณี ความเชื่อและวิถีปฏิบัติจำนวนมากไม่ถ่วงคลุกเคล้าผสมกลมกลืนกันในโลกแบบนี้ ดังเช่นที่เดอริคไคมีได้เคยกล่าวไว้เมื่อปี 1898 ไม่

²⁴ ตัวอย่างเช่นความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักเรียน เมื่อทั้งสองฝ่ายพบกันโดยไม่ได้ตั้งใจในบริบทอื่น ๆ เช่นในตลาด พบว่าความสัมพันธ์ในแบบลำดับชั้นก็ยังคงถูกรักษาเอาไว้

มีจารีตประเพณีใดสามารถอ้างสิทธิผูกขาดได้แต่เพียงจารีตเดียว อีกทั้งไม่มีวิถีปฏิบัติแบบใดเพียงแบบเดียวที่สามารถเป็นรากฐานสำหรับการนำมาใช้ดำเนินชีวิตในสภาวะการณ์ของปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยจารีตประเพณี ความเชื่อและความคาดหวังทั้งหลายในปัจจุบันเป็นทรัพยากรที่จะต้องมีการปรับตัวและมีความยืดหยุ่น เนื่องจากในโลกยุคโลกาภิวัตน์มีความเป็นสากลที่ทำให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตทั้งหลายเชื่อมโยงกันหมด ดังนั้น โลกสมัยใหม่จึงไม่ได้นำไปสู่การล่มสลายของจารีตประเพณี ในทางตรงกันข้ามโลกสมัยใหม่กลับเป็นตัวกำหนดตำแหน่งหน้าที่และบริบทให้กับจารีตประเพณีต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นทางเลือกในการตัดสินใจและทางเลือกของแหล่งที่มาของความรู้ ค่านิยมและศีลธรรมต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ถ้าในอดีตมนุษย์มีชีวิตอยู่ในโลกแบบจารีตประเพณี (a traditional world) แล้วในปัจจุบันชีวิตมนุษย์เข้าสู่ยุคที่โลกเต็มไปด้วยจารีตประเพณีมากมาย (a world of traditions) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับจารีตประเพณีเป็นลักษณะเฉพาะของสภาวะสมัยใหม่ (modernity) และเป็นตัวชี้วัดหลักที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างรูปแบบของสังคมสมัยใหม่ (modern) และรูปแบบของสังคมก่อนสมัยใหม่ (premodern) เป็นรูปแบบของการทำให้เป็นสมัยใหม่อย่างง่าย ๆ รูปแบบเดียว (a simple modernization) ในขณะที่ยุคปัจจุบันมนุษย์ได้ก้าวเข้าสู่ยุคของการทำให้เป็นสมัยใหม่ที่มีการขบคิดทบทวนถึงผลที่ตามมาอยู่ตลอดเวลา (reflexive modernization) ซึ่ง Giddens เรียกว่า “การไตร่ตรองสะท้อนคิดทางสังคม” (social reflexivity) หมายถึง การนำเอาความรู้เกี่ยวกับโลกทางสังคมมาไตร่ตรองสะท้อนคิดเพื่อรับมือกับการท้าทายของสภาวะการณ์และเงื่อนไขใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกทางสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ในยุคนี้ปัจเจกบุคคลแต่ละคนและทุกคนต้องต่อสู้เพื่อประนีประนอมความย้อนแย้งในสังคมสมัยใหม่เพื่อตัวของพวกเขาเองด้วยการสร้างสิ่งที่เรียกว่า “โครงการใคร่ครวญไตร่ตรองสะท้อนคิด” (reflexive project) ของตนเองขึ้นมา หมายความว่าปัจเจกบุคคลแต่ละคนจำเป็นต้องคืบคลานหาหนทางในการดำเนินชีวิตของตนเองท่ามกลางทั้งความเสี่ยงและโอกาส/ความหวังของสังคมสมัยใหม่

ในทรรศนะ Giddens กล่าวถึงสภาวะสมัยใหม่ว่ามนุษย์ถูกทำให้หลุดพ้นออกมาจากมิติของเวลา (time) และพื้นที่ (space) ดังบริบทสังคมก่อนสมัยใหม่ พื้นที่เป็นปริมาตรที่เราเคลื่อนที่ไปได้ ส่วนเวลาก็คือประสบการณ์ที่เรามีในขณะที่เราเคลื่อนที่ไป อย่างไรก็ตามพื้นที่ทางสังคมสมัยใหม่ไม่ได้ถูกตีกรอบจำกัดโดยอาณาบริเวณที่ถูกกำหนดโดยพื้นที่ซึ่งเราต้องเคลื่อนที่อยู่ therein เนื่องจากปัจจุบันมนุษย์สามารถจินตนาการว่าพื้นที่อื่น ๆ มีหน้าตาเป็นอย่างไรได้ แม้ว่าเราไม่เคยไปพื้นที่นั้นมาก่อนเลยก็ตาม ในแง่นี้ Giddens กล่าวถึงมิติพื้นที่เสมือนจริง (virtual space) และเวลาเสมือนจริง (virtual time) ซึ่งถือเป็นลักษณะที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่ สะท้อนให้เห็นว่าขอบเขตของความรู้ในสังคมก่อนสมัยใหม่ผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้นที่ครอบครองความรู้ คนเหล่านี้มีความรู้ในกรอบของเวลาและพื้นที่เท่านั้น (เชษฐา พวงหัตถ์, 2550: น.28) แต่ในสังคมสมัยใหม่สามารถค้นหาความรู้

จากผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขาได้จากทั่วทุกมุมโลก ซึ่งหลายขอบเขตมิติของเวลาและพื้นที่ไปอย่างสิ้นเชิง ดังที่เชษฐา พวงหัตถ์ใช้คำว่าสภาวะสมัยใหม่จะขับเคลื่อนสังคมฝ่ามิติพื้นที่และเวลาที่มีผู้ใดผู้หนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมที่เคยเป็นผู้คุมบังเหียนได้ แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์มีอาจรู้ได้อย่างแน่ชัดว่าสิ่งที่ถูกนำเสนอมีความถูกต้อง เทียบตรงอย่างไร ประเด็นนี้เสมือนความเสี่ยงที่มนุษย์ต้องเผชิญท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ กล่าวคือ เทคโนโลยีที่มนุษย์ใช้เป็นสื่อกลางในการแสวงหาความรู้ นั้น นอกจากจะช่วยให้เราเปลี่ยนข้อจำกัดให้เป็นโอกาสได้แล้ว ในขณะเดียวกันก็ทำให้มนุษย์ต้องตกอยู่ในภาวะแห่งความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับองค์ความรู้เหล่านั้น เสมือนสภาวะความไม่แน่นอนที่อยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน

2.4.2.2 Structuration Theory ของ Rob Stones

สำหรับทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) ของ Stones (2005) เป็นการวิพากษ์งานของ Anthony Giddens โดยมีการขยาย พัฒนา นิยามแนวคิดเพิ่มเติมและมีการนำเสนอตัวแบบทฤษฎีที่หนักแน่นขึ้น แต่ยังคงแนวคิดเรื่องทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (Duality of structure) เป็นหัวใจสำคัญ ดังที่จะศึกษาต่อไป

Stones นำเสนอแนวคิดเรื่องวัฏจักรของการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Cycle of Structuration) แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ (ปีนวดิ ศรีสุพรรณ, 2555) ดังต่อไปนี้

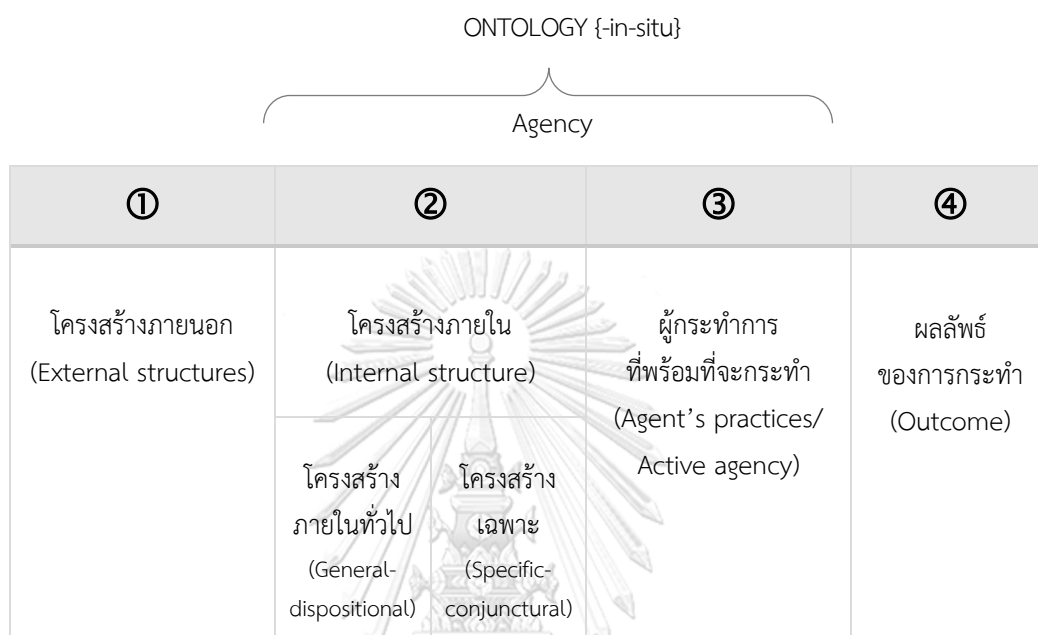
- (1) โครงสร้างภายนอก (External structures) ในฐานะของเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการกระทำ
- (2) โครงสร้างภายใน (Internal structure) ซึ่งเป็นโครงสร้างภายในผู้กระทำการ ในลักษณะของความทรงจำ ซึ่งเรียนรู้จากโครงสร้างภายในทั่วไปและโครงสร้างเฉพาะ
- (3) ผู้กระทำการที่พร้อมที่จะกระทำ (Agent's practices/Active agency) โดยพิจารณาจากสิ่งที่ตัวเองจะกระทำ ลำดับแถมต่าง ๆ ภายใต้โครงสร้างภายใน

ความสามารถในการกระทำของผู้กระทำมีระดับที่แตกต่างกัน การเกิดขึ้นของเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการชั่งน้ำหนักประสบการณ์ในอดีตและปัจจุบันของแต่ละบุคคล

- (4) ผลลัพธ์ของการกระทำ (Outcome) ในฐานะที่เป็นโครงสร้างภายในและภายนอกของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสิ่งเหล่านี้เองที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการกระทำซ้ำ การตัดการกระทำบางอย่างออกหรือการคงไว้ซึ่งการกระทำบางอย่างของผู้กระทำไว้

ในส่วนของ “โครงสร้างภายใน” Stones แบ่งออกเป็นสองส่วน คือโครงสร้างที่จะส่งผลต่อการกระทำบางสิ่งตามลักษณะทั่วไป (General-dispositional) ซึ่งโครงสร้างภายใน ในที่นี้เสมือนสื่อกลางที่ทำให้ผู้กระทำกรคนอื่นกระทำกรพฤติกรรมนั้น ๆ ซ้ำ ในสถานการณ์ที่ต่างกัน โครงสร้างภายในอีกอย่างหนึ่งก็คือ โครงสร้างที่เกี่ยวกับเหตุการณ์เฉพาะ (Specific-conjunctural) ซึ่งกล่าวถึงผู้กระทำกร (Agency) ที่มีองค์ความรู้เฉพาะในการสร้างสรรค์เรื่องราวและบริบทบางอย่างและพบได้

ในปฏิบัติการทางสังคมในเชิงประจักษ์ โดยทั้งสองแบบนี้ต่างมีอยู่ในความทรงจำของผู้กระทำ การเป็นการอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับโครงสร้างภายนอก โดยเน้นการกระทำที่เกิดจากผู้กระทำ ณ ขณะนั้น อันส่งผลต่อโครงสร้างที่ใหญ่ขึ้นและขยายสู่การอธิบายเรื่องโครงสร้างภายนอกซึ่งจะเป็นตัวแปรอิสระที่เข้ามามีอิทธิพลเหนือผู้กระทำนั้น ๆ

แผนภาพที่ 7 การก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ
(The quadripartite of structuration) (Rob Stones, 2005)

สรุป ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ของ Rob Stones เป็นการนำเสนอ Strong Structuration Theory (SST) หรือรูปแบบแนวคิดที่มีความหนักแน่นมากกว่าทฤษฎี Structuration เดิมของ Anthony Giddens ในแง่ที่ให้ความสนใจกับการศึกษาเชิงประจักษ์มากขึ้นและยังคงแสดงให้เห็นบทเรียนสำหรับการโต้เถียงทางทฤษฎีและความร่วมมือซึ่งยังคงเปิดกว้างให้อภิปรายทั้งเรื่องความแตกต่างระหว่างภววิทยาทั่วไป (Ontology-in-general)²⁵ กับภววิทยาจากต้นกำเนิด (Ontology-in-situ)

ทั้งนี้ ทฤษฎีของ Stones ยังคงจุดเน้นเรื่อง “ทวิลักษณ์ของโครงสร้างกับผู้กระทำ” (duality of structure and agency) เป็นศูนย์กลางของทฤษฎีดั้งเดิม แต่ได้คลี่ให้เห็นความสัมพันธ์ของโครงสร้างและผู้กระทำในแกนเวลาต่าง ๆ ชัดเจนกว่าเดิม และมองทวิลักษณ์นี้ว่าไม่สามารถ

²⁵ ภววิทยา (Ontology) หรืออภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความมีอยู่ (being) การแปรสภาพ (becoming) การดำรงอยู่ (existence) ของสรรพสิ่งต่าง ๆ ว่าเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร

แยกออกได้จากเครือข่ายของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งทางสังคมต่าง ๆ และในขณะเดียวกันได้บูรณาการโครงสร้างในความหมายดั้งเดิมแบบเดอริคส์เข้าไปในทฤษฎีด้วย

นอกจากนี้ Stones พยายามแสดงให้เห็นว่าทฤษฎี Structuration นี้สามารถปลุกสู่การอธิบายเรื่องจินตนาการทางสังคมวิทยาและการเมืองได้ กล่าวคือ คำอธิบายว่าด้วยการเมืองเรื่องการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration) โดยกล่าวว่าทฤษฎีดังกล่าวสัมพันธ์กับแนวคิดเสรีนิยม (liberalism) ซึ่งให้ความสำคัญกับอิสระในการกระทำของมนุษย์ อย่างไรก็ตามก็จะต้องไม่หลงลืมว่ายังมีโครงสร้างภายนอกที่ Giddens ได้อธิบายไว้ อันได้แก่ โครงสร้าง ความหมาย อำนาจ ครอบงำ และอำนาจชอบธรรมที่กำกับกับการกระทำเหล่านั้นอยู่ด้วย โดย Stones เห็นว่าทฤษฎีนี้มีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องสังคมนิยมยูโทเปีย (utopian realism) กล่าวคือ เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างแนวคิดสังคมนิยมและแนวคิดยูโทเปียซึ่งจะไม่ทำให้เกิดการสุดโต่งทางความคิดและสามารถมองสังคมตามความเป็นจริงได้ด้วย (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2555)

ทั้งนี้ งานวิจัยฉบับนี้จะนำเอาแนวความคิดเรื่อง ความรุนแรงในฐานะโครงสร้าง (Violence as Structure) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์แนวทางการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงของปัจเจกในฐานะผู้กระทำการ (Agency) ต่อไป

2.4.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories)

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การได้รับความรู้ ความคิด พฤติกรรม ทักษะ คุณค่าใหม่ สืบเนื่องมาจากประสบการณ์ของบุคคลที่เข้าไปสัมผัสหรือปรับตัวทางสภาพแวดล้อม ถือเป็นสิ่งที่แปลกใหม่เพื่อปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ กล่าวคือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) ที่พัฒนาพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ซึ่งแตกต่างกันไปตามโครงสร้าง วัฒนธรรมของแต่ละสังคม

ทั้งนี้ จากการศึกษา พบว่าทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีพัฒนาการตามพลวัตหรือการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม (Social context) ซึ่งถือเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม ในที่นี้ สามารถแบ่งกรอบใหญ่ของทฤษฎีได้สองส่วน ได้แก่

หนึ่ง ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมยุคคลาสสิก (Classical Social Learning theories) ที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ทำให้สมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดทัศนคติและพฤติกรรมระหว่างกันและกันได้ อาทิ ทฤษฎีการเลียนแบบของทาร์ต ทฤษฎีการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก ของธอร์นดิก ทฤษฎีการเรียนรู้แบบลงมือกระทำหรือการวางเงื่อนไขด้วยการกระทำของสกินเนอร์ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างของชัทเธอร์แลนด์ ทฤษฎีการเรียนรู้ของเอเคอร์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา ทั้งนี้ สามารถสรุปหลักการสำคัญได้ดังนี้

ทฤษฎีการเลียนแบบของทาร์ด (Tarde's imitation theory) ได้กล่าวถึงกฎการเลียนแบบ 3 ประการ (Three Laws of Imitation) ได้แก่ กฎของความใกล้ชิด (The Law of Imitation of Close Contact) คือ คนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันจะเลียนแบบพฤติกรรมกัน กฎการเลียนแบบผู้ที่เหนือกว่า โดยผู้ที่ด้อยกว่า (The Law of Imitation of Superior by Inferior) คือ ผู้เลียนแบบมักจะเอาอย่างคนที่สถานะเหนือกว่าตน และกฎของการแทรก (The Law of Imitation of Insertion) คือ การมีพฤติกรรมใหม่จะเข้ามาทดแทนพฤติกรรมเก่า โดยรวมเป็นการอธิบายว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ผ่านกระบวนการเลียนแบบ พฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิดที่ส่งผ่านจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรือจากกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่งได้ รวมทั้งการเลียนแบบพฤติกรรมเบี่ยงเบน/รุนแรง/อาชญากรด้วย

ในส่วนของทฤษฎีการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก ของธอร์นไดค์ (Thorndike's Trial and Error Learning) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบลงมือกระทำหรือการวางเงื่อนไขด้วยการกระทำของสกินเนอร์ (Skinner's Operant Conditioning theory or Instrumental Conditioning or Type-R. Conditioning) อธิบายการเรียนรู้ทางสังคมโดยใช้หลักการจิตวิทยา โดย ธอร์นไดค์ อธิบายการเรียนรู้ว่าเกิดจากกระบวนการฝึกหัดหรือการกระทำซ้ำ (Practice) โดยพฤติกรรมใดที่มีการฝึกทำซ้ำบ่อย ๆ บุคคลก็ย่อมทำสิ่งนั้นได้ดี ในทางกลับกันพฤติกรรมใดที่ไม่ได้ทำบ่อย ๆ บุคคลก็ย่อมทำสิ่งนั้นไม่ได้เหมือนเดิม ในขณะที่ สกินเนอร์ กล่าวถึง การปลูกฝังพฤติกรรมและการแก้ไขพฤติกรรม ถ้ากระทำการใด ๆ ลงไปแล้วไม่ได้รับการเสริมแรง (Reinforcement) พฤติกรรมนั้นจะค่อย ๆ หดไป ทั้งนี้ สกินเนอร์ อธิบายว่าวัยเด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญ เด็กจะเรียนรู้จากสังคมได้มากที่สุด โดยเด็กอาจทำตามตัวแบบโดยไม่รู้ว่าถูกชักจูง เนื่องจากยังคงขาดความชำนาญและขาดวิจารณญาณในการคิดแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน จึงมีแนวโน้มที่จะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมได้ง่าย

ต่อมาเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญทางอาชญาวิทยา คือ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างของซัทเธอร์แลนด์ (Sutherland's Differential Associations Theory) ซึ่งได้อธิบายหลักการสำคัญของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรของมนุษย์ว่าไม่ใช่มาจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษจากพันธุกรรมในทางชีววิทยา แต่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของปัจเจกบุคคลผ่านการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม กล่าวคือ พฤติกรรมอาชญากรคือสิ่งที่ปัจเจกบุคคลเรียนรู้ผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) อาชญากรเกิดจากการที่บุคคลนั้นเข้าไปคบหาสมาคมกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากร แล้วเรียนรู้วิธีการกระทำผิดมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลเหล่านั้น ทั้งนี้ การเรียนรู้ผ่านการคบหาสมาคมกับผู้อื่นขึ้นอยู่กับความถี่ (frequency) ความนาน (duration) การจัดลำดับ (priority) และความรู้สึก (intensity) ที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคลในความสัมพันธ์นั้น ๆ

สำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของเอเคอร์ (Aker's Social Learning Theory) ยังคงยึดหลักการเดิมของการคบหาสมาคมที่แตกต่าง เพียงแต่นำมาผสมผสานรวมกันหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรมซึ่งส่งผลให้ทฤษฎีนี้สามารถอธิบายพฤติกรรมอาชญากรและการกระทำผิดได้กว้าง

กว่าทฤษฎีเดิม โดยเอเคอร์กำหนดตัวแปรหลักไว้ ประกอบด้วย การคบหาสมาคมกับผู้กระทำความผิด (Differential Association) การเสริมแรงต่อการกระทำความผิด (Differential Reinforcement) การเลียนแบบ (Imitation) และการกำหนดนิยามสถานการณ์ให้แก่การกระทำความผิด (Definitions) ทฤษฎีการเรียนรู้สามารถอธิบายพฤติกรรมอาชญากรได้เกือบทุกประเภท คลอบคลุมถึงการติดสุราและ ยาเสพติด พฤติกรรมที่รุนแรง พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ อาชญากรรมคอกบขาว องค์กรอาชญากรรม การทำอัตวิบากกรรม (suicide) รวมทั้งความบกพร่องทางจิตด้วย โดยเอเคอร์อ้างว่าหลักการทฤษฎีนี้ ครอบคลุมถึงตัวแปรที่ทำหน้าที่กระตุ้นหรือควบคุมพฤติกรรมอาชญากรต่าง ๆ ด้วย (พรชัย ชันตี, 2553)

ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura's Social Cognitive Theory) จะมีหลักการสำคัญที่คล้ายคลึงกับทฤษฎีการเลียนแบบที่กล่าวมาข้างต้น แต่มีความแตกต่างกันตรงที่ แนวทางการศึกษาของบันดูราเป็นการผสมผสานระหว่างสองศาสตร์คือชีววิทยาและจิตวิทยามาเป็น กรอบการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสังเกต (Observational Learning) โดยแบนดูราทำการทดสอบ พบว่า เด็กเรียนรู้พฤติกรรมความรุนแรงผ่านการลอกเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) และพบว่าทัศนคติที่โหดร้ายของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมรุนแรงของลูกมากกว่า การทำร้ายร่างกายโดยตรง กล่าวคือ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ ส่วนหนึ่งเรียนรู้ จากประสบการณ์โดยตรงของตนเองและอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของคนอื่น แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามนุษย์จะเรียนรู้ทัศนคติที่รุนแรงมาจากพ่อแม่ในช่วงวัยเด็ก มนุษย์ก็สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของตนได้ (สุพิทย์ กาญจนพันธุ์, 2549) เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถในการจัดองค์ประกอบ ของตนเอง สามารถควบคุมกลไกความคิดของตนได้ผ่านกระบวนการคิดเชิงรุก (Pro-active) การประเมิน ตนเอง (Self – Reflecting) และการควบคุมตนเอง (Self – Regulating) ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่ตอบสนอง ต่อสภาพแวดล้อมรอบตัวเท่านั้น

สอง การเรียนรู้ทางสังคมในบริบทร่วมสมัย (Social Learning in Contemporary context) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่มากกว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยตรง แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี สมัยใหม่ในฐานะตัวกลางสู่องค์ความรู้มากมายที่มีอยู่ในโลกออนไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นการ เรียนรู้ทางสังคมผ่านชุมชนเสมือนจริง²⁶ (Social Learning though Virtual Community) ซึ่งถือเป็นการ เรียนรู้รูปแบบใหม่ในบริบทสังคมยุคปัจจุบัน กล่าวคือ รูปแบบการเรียนรู้ในยุคโลกไร้พรมแดนและ นวัตกรรมการเรียนรู้สมัยใหม่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้มนุษย์สามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารและความรู้ได้จากทั่วทุกมุมโลก โดยมีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางการเชื่อมโยงระหว่างกัน เป็นเวทีให้

²⁶ ชุมชนเสมือนจริงหรือชุมชนนามธรรม (Virtual Community/Abstract Community) คือ ลักษณะของการรวมกลุ่ม กันแบบชุมชน โดยมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet network) สื่อสารกันด้วยคำ ภาษา ในรูปแบบต่าง ๆ และสามารถเชื่อมต่อกันได้ตลอดเวลาซึ่งแต่ละชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกัน มักเป็นผู้ที่มีความสนใจในสิ่งที่ คล้าย ๆ กัน เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันหรือดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน

มนุษย์สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ตลอดเวลา หรือที่เรียกว่าการเรียนรู้ผ่านโลกแห่งจินตนาการ (imagination) ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของสังคม คือเปลี่ยนจากการเรียนรู้รูปแบบเดิมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงเป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อทางเลือกมากมายในชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) การเรียนรู้ในที่นี้ จึงเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นวัตถุ (Object) ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงมนุษย์เข้าไปสู่โลกแห่งจินตนาการซึ่งเป็นโลกที่เต็มไปด้วยความรู้มากมาย

ทฤษฎีที่สามารถนำมาอธิบายการเรียนรู้ทางสังคมในบริบทสังคมปัจจุบัน อาทิ ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism) อธิบายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสร้างและการเชื่อมโยงความรู้เพื่อการพัฒนาเป็นเครือข่าย (Network) โดยเน้นว่า การเรียนรู้เป็นการตัดสินใจของผู้เรียนที่จะเลือกสรรทรัพยากรการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งอยู่รอบตัว โดยเฉพาะข้อมูลบนเครือข่ายที่อยู่ในโลกออนไลน์ กล่าวคือ ผู้เรียนเป็นผู้คัดกรองข้อมูลที่จะเรียนรู้ จนทำให้ทรัพยากรการเรียนรู้ต่าง ๆ เหล่านั้น มีความหมายสำหรับตัวเองซึ่งเกิดจากการเชื่อมโยงกับสังคมรอบตัว (กิตติพงษ์ พุ่มพวง, 2558) เช่นเดียวกับทฤษฎีการสร้างความรู้เชิงสังคม (Social Constructivism) ของ Lev Vygotsky อธิบายว่าการเรียนรู้หรือการสร้างความรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (construct) ความรู้จากการนำประสบการณ์หรือสิ่งที่พบเห็นในสภาพแวดล้อมหรือจากสารสนเทศต่าง ๆ ที่ได้รับมาเชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม จากนั้นจะนำมาสร้างเป็นความเข้าใจของตนเองที่เรียกว่า โครงสร้างทางปัญญา (Cognitive structure) ซึ่งมีไม่ใช่เป็นเพียงแค่การจดจำข้อมูลมาเท่านั้น กล่าวคือ แต่ละบุคคลจะนำประสบการณ์เดิมหรือความรู้ความเข้าใจเดิมที่ตนมีอยู่เดิมมาสร้างเป็นความรู้ความเข้าใจที่มีความหมายของตนเองเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ซึ่งแต่ละคนย่อมสร้างความหมายที่แตกต่างออกกัน เนื่องจากแต่ละคนมีประสบการณ์หรือมีความรู้ความเข้าใจดั้งเดิมที่หลากหลาย (อนุชา โสมาบุตร, 2557) ทั้งสองทฤษฎีสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างมากกว่าการรับความรู้ทางเดียว ทั้งนี้ พบว่า ท่ามกลางบริบทสังคมยุคปัจจุบัน มนุษย์สามารถสร้าง/แสวงหาความรู้ผ่านเทคโนโลยี (technology) และสื่อทางเลือกที่มีอยู่มากมายได้อย่างสะดวกรวดเร็ว จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทางปัญญาเสมือนชุดเครื่องมือในการสร้างความรู้ (Knowledge Construction) ทำหน้าที่เป็นพาหะขนส่งความรู้ให้กับมนุษย์ เพื่อใช้ในกระบวนการประกอบสร้างความรู้ของตนเอง

สำหรับทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning theories) ของ Jack Mezirow อธิบายกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นการสะท้อนคิดอย่างยั้งยวด (Critical Reflection) อันนำไปสู่การให้ความหมายใหม่ที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น แยกความแตกต่างได้ชัดเจนขึ้น และสามารถสร้างความเข้าใจประสบการณ์ของตนได้อย่างแท้จริง การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) จึงต้องเปลี่ยนแปลงทั้งโลกทัศน์ คือทั้งด้านความรู้สึก (Affective Attributes) ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Attributes) ไปจนถึงพฤติกรรม (Psychomotor Attributes) ทั้งนี้ วิจารย์ พาณิช (2558) อธิบายว่า การเรียนรู้รูปแบบนี้คือการเปลี่ยนแปลงอย่างครบถ้วนในทุกด้าน ที่เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทั้ง

เนื้อหันทัว (Holistic Change) ซึ่งจะทำให้ปัจเจกบุคคลเกิดการไตร่ตรองสะท้อนคิดอย่างยั้งยวดหรือเกิดการตั้งคำถามที่ท้าทายความคิดความเชื่อเดิมจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองต่อไป ซึ่งในส่วนนี้สามารถนำมาใช้อธิบายมิติการเปลี่ยนผันพฤติกรรมจากเดิมที่รุนแรงไปสู่พฤติกรรมที่ไม่รุนแรงต่อไปได้

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning theories) ข้างต้น เป็นการอธิบายการเรียนรู้ทางสังคมของปัจเจกบุคคลในมิติที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะหยิบยกหลักการสำคัญของบางทฤษฎีออกมาใช้ในการวิจัยต่อไป

2.4.3 แนวคิดและทฤษฎีอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.4.3.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic theory) ของ Sigmund Freud

อาชญาวิทยานำศาสตร์ทางด้านจิตวิทยา มาใช้ในการอธิบายการกระทำผิดของอาชญากร เพื่อให้เข้าใจสาเหตุแห่งพฤติกรรม ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ซิกมันด์ ฟรอยด์ เป็นทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์บุคลิกภาพของมนุษย์ที่พัฒนามาจากแรงขับภายใน อันมีส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent behavior) ด้วย ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ซิกมันด์ ฟรอยด์ อธิบายว่าตัวกำหนดทางจิตใจ (The principle of psychic determinism) เป็นสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ รวมทั้งพฤติกรรมที่รุนแรงด้วย โดยความขัดแย้งภายในจิตใจของบุคคล (intrapsychic conflicts) จะมีผลต่อสภาพทางจิตใจของมนุษย์ เป็นเหตุให้ผู้นั้นแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกมา ทั้งนี้ Freud เน้นความสนใจในเรื่องแรงขับทางเพศ (Libido) ที่มีผลต่อพัฒนาการของบุคคล โดยอาศัยเกณฑ์พัฒนาการทางจิต-ทางเพศ (Psychosexual Development) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ชั้น ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นปาก (Oral Psychosexual Stage) เป็นขั้นพัฒนาการเริ่มแรกที่บุคคลต้องการการตอบสนองในเรื่องของการกินหรือการเรียนรู้ความสุขทางปาก (ช่วงแรกเกิด-1 ปี)

ขั้นที่ 2 ขั้นการขับถ่าย (Anal Psychosexual Stage) เป็นขั้นพัฒนาการเกี่ยวกับการขับถ่าย เป็นการฝึกการมีระเบียบวินัย (ช่วงอายุ 1-2 ปี)

ขั้นที่ 3 ขั้นอวัยวะเพศ (Phallic Psychosexual Stage)²⁷ เป็นขั้นพัฒนาการเกี่ยวกับความรู้ในด้านความแตกต่างทางเพศชายและหญิง ในช่วงนี้เด็กยังจะได้พัฒนาความรู้สึกชอบพ่อหรือแม่ที่เป็นเพศตรงข้ามกับตน และพยายามเลียนแบบพ่อหรือแม่เพศเดียวกับตน (ช่วงอายุ 3-5 ปี)

²⁷ ฟรอยด์ ได้อธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์เรื่องปม (complex) ซึ่งจะเกิดขึ้นในขั้นนี้ เป็นผลจากความรู้สึกที่เด็กผูกพันกับพ่อแม่ที่เป็นเพศตรงข้ามกับตน 2 รูปแบบ คือ ปมออดิปุส และปมอีเล็คตรา กล่าวคือ เด็กชายจะเกิดปมออดิปุส (Oedipus Complex) คือจะมีความรู้สึกรักและติดแม่ ในขณะที่เด็กหญิงจะเกิดปมอีเล็คตรา (Electra Complex) คือจะมีความรู้สึกรักและติดพ่อ

ขั้นที่ 4 ขั้นก่อนวัยรุ่น (Latency Psychosexual Stage) ช่วงนี้เป็นช่วงเวลาสุดท้ายของวัยเด็กก่อนจะเข้าสู่วัยรุ่น เด็กวัยนี้จะเริ่มเข้าสู่การถูกกระตุ้นทางเพศมากบ้างน้อยบ้างตามแรงกระตุ้นทางเพศที่เกิดขึ้น (ช่วงอายุ 6-12 ปี)

ขั้นที่ 5 ขั้นสู่วัยรุ่น (Genital Psychosexual Stage) ในช่วงนี้เป็นระยะเข้าสู่วัยรุ่นอย่างสมบูรณ์ ลิบโดจะไปกระตุ้นบริเวณอวัยวะเพศ และเป็นไปอย่างมี “วุฒิภาวะทางเพศ” เกิดความรู้สึกพึงพอใจจากการได้มีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ (ช่วงอายุ 13-20 ปี)

จากทฤษฎีนี้อธิบายว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามขั้นพัฒนาการทั้ง 5 ขั้นนี้จะมีผลต่อการสร้างบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ และในผู้ที่มีปัญหาความขัดแย้งทางจิตใจในพัฒนาการบางขั้น ก็จะหาทางออกโดยการแสดงพฤติกรรมถดถอยกลับไปสู่ขั้นพัฒนาการในวัยเด็กที่เขาพึงพอใจมากกว่า สภาพการณ์เช่นนี้เรียกว่า การติดขั้นพัฒนาการ (Fixation) พฤติกรรมการติดขั้นพัฒนาการดังกล่าวนี้อาจจะนำไปสู่ลักษณะพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ เช่น การไม่สามารถจัดการกับความขัดแย้งในวัยผู้ใหญ่ได้ทำให้ถดถอยไปสู่วัยทารกที่ติดอยู่กับการแสวงหาความสุขจากการกิน หรือการใช้ปาก ซึ่งได้แก่ การเสพติดบุหรี่หรือการลดความเครียดด้วยการกิน ชอบดื่มเหล้า สูบบุหรี่ กินจุบจิบ จู้จู้ขี้บ่น เป็นต้น

นอกจากนี้มนุษย์ยังเกิดมาพร้อมแรงขับทางสัญชาตญาณ (Instinctual Drive) ที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่งประกอบด้วย 1) สัญชาตญาณทางเพศ (Sex Instinct) 2) สัญชาตญาณแห่งความตาย (Thanatos or Death Instinct) ที่สามารถแปรรูปมาเป็นพลังงานแห่งการทำลายหรือความก้าวร้าวรุนแรง (Destructive Instinct or Aggressive Instinct) (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2551)

ปัจจัยทางจิตวิทยาที่สำคัญอีกเรื่องในทฤษฎีนี้ คือ องค์ประกอบของจิตใจที่มีผลต่อพฤติกรรม ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างสำคัญ 3 ประการคือ อิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (superego)

(1) อิด (id) คือ พื้นฐานดั้งเดิมของจิตใจมนุษย์ที่ยังมิได้ขัดเกลา เป็นส่วนที่ติดตัวมาโดยกำเนิด จัดเป็นเรื่องของแรงขับตามสัญชาตญาณ ความอยาก ตัณหา เป็นส่วนของจิตที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามหลักแห่งความพอใจ ถ้าบุคคลใดแสดงพฤติกรรมตาม id นั่นคือ พฤติกรรมนั้น เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของตนเองเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้ เด็กจะพยายามเลียนแบบ (identification) บุคลิกภาพของพ่อแม่ที่มีเพศเดียวกัน โดยเด็กชายจะเลียนแบบพ่อเพื่อให้เป็นที่รักของแม่ ส่วนเด็กหญิงจะเลียนแบบแม่เพื่อให้เป็นที่รักของพ่อ อันส่งผลให้เด็กเริ่มมีบุคลิกภาพสอดคล้องกับเพศของตน เป็นผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมตามบทบาททางเพศของตน

(2) อีโก้ (ego) คือ พลังส่วนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาแล้ว เป็นส่วนที่ควบคุมการแสดงพฤติกรรมของคนๆ นั้น ให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสม ทั้งภายใต้อิทธิพลของอิดและซูเปอร์อีโก้ พยายามแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดจากความต้องการที่ไม่ได้ควบคุมของอิดและซูเปอร์อีโก้

(3) ซูเปอร์อีโก้ (superego) เป็นส่วนที่บงการการตอบสนองความต้องการของอิด โดยคำนึงถึงหลักแห่งมโนธรรม (Moral Principle) คือคำนึงถึงประโยชน์สุขของผู้อื่น ถือเป็นพลังจากสังคมที่เกี่ยวกับหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ในตัวของบุคคล ตลอดจนการแสดงออกซึ่งเป็นตัวสะท้อนมาจากค่านิยมของสังคม ซึ่งบุคคลได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ โรงเรียน คนใกล้ชิดหรือส่วนอื่น ๆ ของสังคม ซูเปอร์อีโก้จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกผิด (feeling guilty) ไม่กล้าฝ่าฝืนสังคมและพยายามควบคุมอิดไว้

ซิกมันด์ ฟรอยด์ จำแนกจิตใจ (Mind) ของมนุษย์ ได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่

(1) ระดับจิตสำนึก (Conscious Mind) คือความรู้ตัวขณะแสดงพฤติกรรมตามประสาทสัมผัส ทั้งห้า เป็นการรับรู้โดยทั่วไปของมนุษย์ ที่ควบคุมการกระทำส่วนใหญ่ให้อยู่ในระดับรับรู้ตัว (Awareness) และเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมา โดยมีเจตนาและมีจุดมุ่งหมาย

(2) ระดับจิตกึ่งสำนึก (Pre-Conscious Mind) คือการแสดงพฤติกรรมที่กำกวมระหว่างความรู้ตัวสลับเปลี่ยนกับความไม่รู้ตัว เช่น การทำพฤติกรรมตามความเคยชินทำพฤติกรรมตามขั้นตอนฝึกฝนจนมีความชำนาญ เป็นต้น

(3) ระดับจิตใต้สำนึก (Sub-Conscious Mind) คือ เป็นความรู้ตัวซึ่งเป็นส่วนที่ฝังอยู่ลึกที่สุดในจิตใจ และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากที่สุด ฟรอยด์ เชื่อว่าจิตระดับนี้เป็นระดับที่เก็บสะสม/เก็บข้อมูลต่าง ๆ ไว้มากมาย ทั้งสัญชาตญาณของมนุษย์ เช่น ความต้องการทางเพศ ความก้าวร้าว ความกลัว ความเห็นแก่ตัว ทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับมาตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน รวมถึงประสบการณ์ที่เป็นเรื่องที่เจ็บปวด ตีใจ เศร้าใจ มีความสุข หรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นในอดีตหรือสิ่งที่คุณต้องการจะลืมไปจากความทรงจำด้วย

ฟรอยด์ เปรียบเทียบจิตใจของมนุษย์ว่ามีลักษณะเหมือนภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg) ที่ลอยอยู่กลางมหาสมุทร ซึ่งภูเขาน้ำแข็งนั้นจะมีส่วนที่ลอยโผล่พ้นผิวน้ำอยู่เพียงน้อยนิด แต่ส่วนที่อยู่ใต้ผิวน้ำนั้นมีอยู่อีกมาก ทั้งนี้ ส่วนที่ลอยพ้นผิวน้ำมานั้นเปรียบเทียบกับจิตสำนึก (Conscious) และส่วนที่อยู่ปริมน้ำหรืออยู่ใต้น้ำเล็กน้อยสามารถเปรียบเทียบกับจิตกึ่งสำนึก (Pre-Conscious) และน้ำแข็งส่วนสุดท้ายของภูเขาน้ำแข็งที่อยู่ลึกลงไปได้พื้นมหาสมุทรมีพื้นที่มากกว่าส่วนอื่น นั่นคือจิตใต้สำนึก (Sub-Conscious) แนวคิดของฟรอยด์ อันนี้ สะท้อนให้เห็นว่าพลังของจิตใต้สำนึกว่าเป็นส่วนที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์

2.4.3.2 ทฤษฎีกระจกส่องตน (The Looking - glass Self) ของ Cooley

ชาร์ล ฮอร์ตตัน คูลลี (Charles Horton Cooley) เป็นคนแรกที่ให้แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องตัวตน (Self) กับกลุ่มทางสังคมขั้นปฐมภูมิ (Primary Group) จนพัฒนามาเป็นทฤษฎีกระจกส่องตน (The Looking - glass Self) ซึ่งกล่าวว่า ตัวตนของบุคคล เกิดจากการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยผู้อื่นเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนให้เห็นว่าเราเป็นคนอย่างไร

การพัฒนาตน (Self) มีลำดับขั้นตอน 3 ขั้น (งามพิศ สัตย์สงวน, 2532) ดังนี้

(1) การเห็นพฤติกรรมของตนที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น (Perceive) หรือวิธีที่เราคิดว่าพฤติกรรมของเราที่แสดงออกต่อหน้าผู้อื่นเป็นเช่นไร (how we think our behavior appears to others?)

(2) วิจารณ์พฤติกรรมของตน (Judgments) หรือวิธีที่เราคิดว่าผู้อื่นคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เราแสดงออกนั้นเป็นเช่นไร (how we think others judge our behavior?)

(3) ประเมินค่าพฤติกรรมของตนและผู้ที่เราพบเห็น (Evaluate) หรือเรารู้สึกอย่างไรต่อความคิดที่คิดว่าผู้อื่นได้ตัดสินเราเช่นนั้น (how we feel about their judgments?)

ทั้งนี้ คูลลีเชื่อว่าการพัฒนาตน (Self) จะสมบูรณ์ที่สุดในกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Groups) ซึ่งหมายถึงสถาบันครอบครัวนั่นเอง

2.4.3.3 ทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control theory)

ของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi

ไมเคิล กอทเฟรดสัน (Michael Gottfredson) และเทรวิส เอ็ฮิสชี (Travis Hirschi) ร่วมกันคิดค้นทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับอาชญากรรม (A General Theory of Crime) ในปีค.ศ. 1990 เป็นทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุที่ทำให้บุคคลประกอบอาชญากรรม เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเอง (Self-control)

Gottfredson และ Hirschi ให้ความหมายอาชญากรรมว่า คือ การกระทำด้วยกำลังหรือการฉ้อโกงในการแสวงหาความสนใจของตนเอง (Acts of force or fraud undertaken in pursuit of self-interest) โดยผู้ที่มีการควบคุมตนเองต่ำมีโอกาสที่จะกระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมได้สูง นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มในการแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant behavior) หรือพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยา การพนัน แสวงหาความตื่นเต้น ใช้จ่ายอย่างไม่ฉลาด เป็นต้น (สุนทรีย์ กาญจนวงศ์และคณะ, 2549)

นอกจากนี้ Gottfredson และ Hirschi ได้อธิบายลักษณะของผู้ที่มีการควบคุมตนเองต่ำ (Low self-control) ว่า โดยทั่วไปแบ่งได้ 5 ลักษณะ ดังนี้ 1) กระตุ้นง่าย (Impulsive) 2) ชอบการเสี่ยง (Risk-taker) 3) ไม่คงที่และไม่มีจุดยืน (Unstable and unfocused) 4) ไม่อดทน (Impatient) และ 5) การเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง (Self - centered)

2.5 แนวคิดและแนวทางในการจัดการความรุนแรงในครอบครัว

2.5.1 แนวคิดการจัดการความรุนแรงในครอบครัว

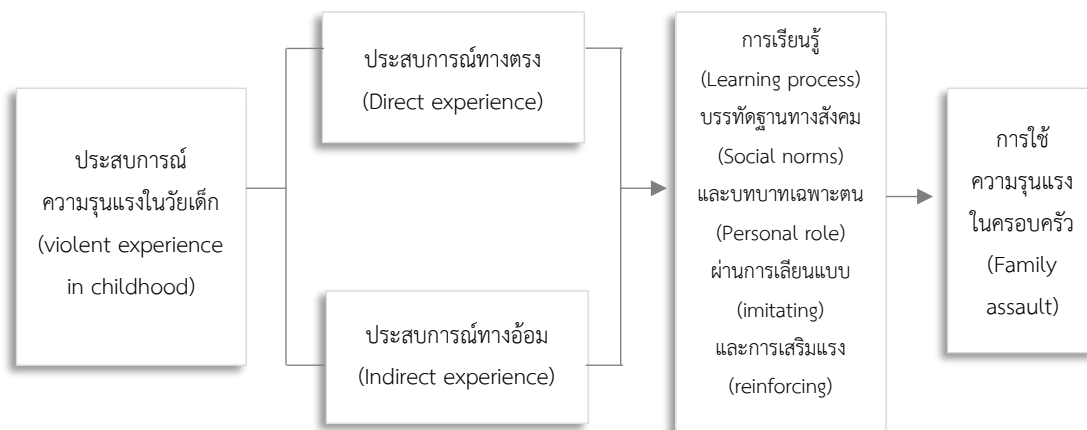
2.5.1.1 แนวคิดการส่งต่อความรุนแรง (Transmission of Violence)

แนวคิดการส่งต่อความรุนแรงจากรุ่นสู่รุ่น (Intergenerational Transmission of Violence) หรือวงจรการส่งต่อความรุนแรง (Intergenerational cycle of violence) อธิบายว่า ความรุนแรงสามารถถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นได้ เช่น พ่อแม่มายังลูก หรือจากพี่สู่น้อง เป็นต้น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning process)

ครอบครัวที่พ่อแม่ใช้การลงโทษมากและตบตีหรือทะเลาะเบาะแว้งกันเสมอ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นสามีภรรยาหรือเป็นพ่อแม่ที่ใช้ความรุนแรงด้วย เพราะเด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาจากพ่อแม่แล้ว โดยเข้าใจว่าเป็นเรื่องปกติ (เหมววรรณ เหมะนัค, 2533 อ้างถึง Gelles and Strus, 1997) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Albert J. Reiss (1994) ที่กล่าวว่าเด็กที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มที่จะพัฒนาพฤติกรรมที่รุนแรง เนื่องจากเด็กเหล่านี้มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ความรุนแรง โดยเด็กเหล่านี้มีโอกาสที่จะเติบโตไปเป็นได้ทั้งผู้ที่ถูกกระทำ (The abused) และผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) เพราะมองว่าการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ชอบธรรม เหมาะสมในการแก้ปัญหาแล้ว การกระทำ/การถูกกระทำเป็นสิ่งที่ยอมรับได้

ข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Murray Bowen จิตแพทย์ชาวอเมริกัน ที่อธิบายปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ว่า โดยส่วนใหญ่พฤติกรรมที่รุนแรง (Violent behaviors) ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหลายรุ่น (multigenerational transmission) เสมือนมรดกตกทอดของครอบครัว ซึ่งสืบทอดต่อกันมาผ่านการเรียนรู้ (learning) เรียนรู้ซ้ำ (re-learning) จากพฤติกรรม ทัศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ ดังที่คำโบราณกล่าวว่า “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น” ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่าความรุนแรงสามารถถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ (2529) กล่าวว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรง ทั้งประสบการณ์ทางตรงในฐานะผู้ถูกกระทำ (Victims) และประสบการณ์ทางอ้อมในฐานะผู้สังเกตการณ์ความรุนแรงหรือพยาน (Witnesses) ตั้งแต่วัยเด็ก จะเรียนรู้บรรทัดฐานที่ยอมรับการใช้ความรุนแรงและตัวแบบบทบาทที่ใช้ความรุนแรง และเมื่อเกิดความขัดแย้งกับคู่สมรสก็จะเลียนแบบพฤติกรรมโดยใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาโดยตัวแบบของครอบครัวที่มีผลต่อความรุนแรง สามารถสรุปได้ดังนี้ (Suwat Srisorrachatr, 2001)

แผนภาพที่ 8 รูปแบบความรุนแรงในครอบครัวผ่านกระบวนการเรียนรู้

เนื่องด้วยความรุนแรงมีหลากหลายรูปแบบ การส่งต่อความรุนแรงบางครั้งอาจไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่การใช้ความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น เพราะบางครั้งคนที่สืบทอดความรุนแรงมาจากครอบครัว อาจส่งผ่านความรุนแรงไปในรูปแบบอื่นก็ได้ เช่น ผ่านการกระทำ ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed violence) การกระทำ ความรุนแรงต่อผู้อื่น (Interpersonal violence) กลายเป็นผู้ที่ชอบรังแกเพื่อนรังแกผู้อื่น (bully) รวมทั้งการกระทำ ความรุนแรงต่อสังคม (Collective violence) รูปแบบต่าง ๆ ด้วย

จากที่กล่าวมาในประเด็นนี้สรุปได้ว่า การส่งต่อความรุนแรง (Transmission of Violence) ถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการจัดการประสบการณ์ที่รุนแรงของปัจเจกบุคคลด้วยการใช้ความรุนแรง (Management of violent experiences with violence) ซึ่งแต่ละบุคคลจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่รุนแรงในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ดังที่จะศึกษาวิจัยต่อไป

2.5.1.2 แนวคิดการเปลี่ยนผันทางความรู้สึก (The Affective Turn)

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 นักสังคมศาสตร์และนักมนุษยศาสตร์เริ่มให้ความสนใจในการศึกษา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกในฐานะหนทางที่จะเข้าใจเบื้องลึกประสบการณ์ของมนุษย์

เนื่องจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว (Family violent experiences) มีผล โดยตรงต่อการประกอบสร้างทัศนคติที่รุนแรงของมนุษย์ ซึ่งมีโอกาสที่จะพัฒนาไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรงต่อไปได้นั้น จากการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนที่ครอบครัวมีการใช้ความรุนแรงบ่อยครั้ง ส่งผลให้เด็กผู้นั้นมีทัศนคติที่ต่อต้านการใช้ความรุนแรง มองว่าความรุนแรงเป็นสิ่งปกติธรรมดา หรือมองว่าความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาที่ดี ด้วยเหตุนี้เองจึงกล่าวได้ว่า การปรับเปลี่ยน ทัศนคติที่รุนแรงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของแนวคิด การเปลี่ยนผันทางความรู้สึก (The Affective Turn) ดังที่จะกล่าวต่อไป

โครงสร้างของทัศนคติ²⁸ (The structure of attitudes) สามารถจำแนกได้ 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้สึก (Affective) ความรู้ (Cognitive) และพฤติกรรม (Behavior) งานวิจัยปัจจุบันมุ่งศึกษา องค์ประกอบของความรู้สึก (Affective Component) เนื่องจากมองว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการประกอบสร้างทัศนคติ (Mahzarin R Banaji & Larisa Heiphetz, 2010) โดยความรู้สึก เกิดจากการเรียนรู้แบบมีเงื่อนไข (Conditioned Learning) ของคนเราในอดีต ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกในด้านบวกหรือลบที่มีต่อสิ่งที่ได้รับรู้มา ตัวอย่างเช่น ถ้าเด็กได้รับประสบการณ์ที่เลียดูที่ดูรู้สึกถึงความรักความอบอุ่นในครอบครัว เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อการมีครอบครัว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ของการแสดงความรักของพ่อแม่ที่มีต่อเด็ก ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กได้รับประสบการณ์ในครอบครัวมาแบบที่ไม่ดี มีความคับข้องใจขาดความอบอุ่นในการเลี้ยงดู ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการมีครอบครัว ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจหรือเกลียดชังการมีครอบครัวได้

ความรู้สึก (affect) และ อารมณ์ (emotion) มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ “อารมณ์” (emotion) จะเป็นมีความเป็นสากลมากกว่าและสามารถจัดประเภทได้²⁹ (categorical emotions) แต่ “ความรู้สึก” (affect) เป็นแง่มุมทั้งหมดของประสบการณ์ทางอารมณ์ทั้งแบบที่ตรงไปตรงมา และที่ฝังอยู่ลึก ๆ ภายในทัศนคติของมนุษย์ หรือเป็นการประมวลผลของอารมณ์ต่าง ๆ ในภาพรวม

จากหนังสือ The Transforming Power of Affect: A model for accelerated change (Diana Fosha, 2000) มีการอธิบายการใช้อารมณ์ความรู้สึกมาช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเยียวยาเหยื่อจากความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ

โดยสรุปคือ แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนผ่านทางความรู้สึก (The Affective Turn) แสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของกระบวนการเปลี่ยนผ่านความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะอารมณ์ความรู้สึกมีส่วน

²⁸ โครงสร้างของทัศนคติ (The structure of attitudes) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ

1) องค์ประกอบทางด้านความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นส่วนของสติและเหตุผล ที่แสดงถึงการเรียนรู้ การรับรู้ และความเชื่อที่บุคคลได้รับมาและผสมผสานกับประสบการณ์โดยตรง เป็นการสะท้อนความรู้ของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวกับความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2) องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนที่สะท้อนความรู้สึกและอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อประสบการณ์ต่าง ๆ สามารถแสดงออกได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior Component)) หมายถึง แนวโน้มพฤติกรรม (Action tendency) จะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับส่วนของความรู้สึก ตลอดจนส่วนของสติและเหตุผล ซึ่งถือเป็นส่วนที่บุคคลพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาแสดงออกต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

²⁹ อารมณ์สามารถจัดประเภทได้ เช่น อารมณ์ความหวาดกลัว (fear), ความโกรธ (anger), ความเบิกบาน (joy) และความเศร้าโศก (sadness) เป็นต้น ประกอบไปด้วยเอกลักษณ์ในทางจิตวิทยาและมีศักยภาพในการปรับตัว

สำคัญในการใช้ความคิดและเหตุผล รวมทั้งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยซึ่งหลักการสำคัญของแนวคิดนี้คือ การสะท้อนตนเอง (Self-Reflexivity) ซึ่งมองว่า "ตนเอง" (self) เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ที่จะทำการศึกษา เน้นการ "มองย้อนกลับหรือสะท้อนตนเอง" ว่ามีความคิดเห็นต่อปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร

การสะท้อนคิด (Reflection) คือ กระบวนการคิดไตร่ตรองทบทวน (Reflective Thinking) พินิจพิเคราะห์และพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบโดยใช้สติและมีสมาธิ ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้บุคคลได้ทบทวนและสะท้อนการกระทำของตน (Reflective Practice) ช่วยให้เกิดความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

องค์ประกอบที่สำคัญของการสะท้อนคิดคือ กระบวนการทางปัญญาและความรู้สึกนึกคิด (Intellectual and Affective Dimensions) โดยหัวใจของการสะท้อนคิดอยู่ที่ประสบการณ์ของบุคคลที่มีสิ่งเร้าให้เกิดความรู้สึกนึกคิดต่อประสบการณ์นั้น สิ่งเร้าดังกล่าวอาจจะเป็นสิ่งที่ทำให้แปลกใจ (Surprise) หรือสิ่งที่ทำให้ไม่สบายใจ (Discomfort) รวมไปถึงความรู้สึกทางบวกและความรู้ที่เป็นอุปสรรค (Positive or Obstructing Feeling) ทั้งหลาย ซึ่งกระบวนการสะท้อนคิดจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลเชื่อมโยงความรู้สึกไปสู่ประสบการณ์ และพยายามที่จะอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อเปรียบเทียบ หาเหตุผล พร้อมทั้งมีการประเมินการกระทำของตนเอง (Wong, 2001) ดังนั้นการสะท้อนตนเองจึงเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์หนึ่งไปสู่อีกประสบการณ์หนึ่งสั่งสมต่อไปเรื่อย ๆ

สรุปได้ว่าการสะท้อนคิดด้วยตนเอง (Self-Reflection) เป็นเหมือนขั้นแรกของการย้อนกลับไปทบทวนเรื่องราว/ประสบการณ์ รวมทั้งความเสียหายที่ได้รับจากประสบการณ์เหล่านั้น นำมาซึ่งกระบวนการประกอบร่างสร้างตน (Self-Assembly) ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมที่ปราศจากความรุนแรงต่อไป หรือที่เรียกว่าการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงด้วยความไม่รุนแรง (Management of violent experiences without violence) ซึ่งเป็นหัวใจของงานวิจัยนี้ ดังที่จะได้ศึกษาต่อไป

2.5.1.3 แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment)

Merriam Webster Dictionary (2005) นิยามการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ไว้ 3 ประการ คือ 1) การให้อำนาจที่เป็นทางการ (to give official authority) หรือที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Legal power to) 2) การจัดหาหรือให้โอกาส (to provide with the means or opportunity) และ 3) การส่งเสริมความเป็นตัวเอง (to promote the self-actualization)

แนวคิดนี้มองว่ามนุษย์ทุกคนมีพลังอำนาจหรือมีศักยภาพแห่งตน ซึ่งสามารถแปรรู้ออกมาเป็นพลังที่สร้างสรรค์ในการเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคมไปในทางที่ดีขึ้นได้ การเสริมสร้างพลัง

อำนาจ (Empowerment) ในที่นี้ มีสองมิติ คือเป็นทั้งกระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (outcome) โดยมีเป้าหมายหลักคือการสร้างการเปลี่ยนแปลง (changes) สู่เส้นทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ มนุษย์ในฐานะผู้กระทำการ (agency) ที่มีทางเลือกและมีความสามารถในการตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ได้ หรือที่เรียกว่า มนุษย์มีพลังในการกำหนดอนาคตหรือลิขิตชีวิตตนเอง (Self-Determination)

การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นกระบวนการทางสังคมหลากหลายมิติ (Multi-dimensional Social Process) โดยทุกมิติเป็นปัจจัยที่มีส่วนในการส่งเสริมพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในทางบวก ทำให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงคุณค่าแห่งตน และเสริมสร้างความเชื่อมั่นว่าตนมีพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ทั้งนี้ การเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับสังคม (Social Empowerment) และระดับชุมชน (Community Empowerment) ซึ่งเป็นการสร้างอำนาจเชิงโครงสร้าง (Structural Empowerment) ผ่านกระบวนการสร้างสมรรถนะ (Capacity building) และการพัฒนา (development) ชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งสามารถจัดการและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนนี้ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างพลัง/พัฒนาศักยภาพในระดับปัจเจกบุคคล (Self-Empowerment) ซึ่งถือเป็นการให้พลังอำนาจเชิงจิตวิทยา (Psychological Empowerment) แก่สมาชิกในชุมชนและสังคมนั้น โดยการสร้างเสริมแรงจูงใจภายในตน (Intrinsic task motivation) อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนผ่านสังคมต่อไป

แม้ว่าแนวคิดการสร้างเสริมพลังอำนาจทางจิตวิทยาเน้นเป็นการทำงานระดับบุคคล แต่ไม่ได้เพิกเฉยต่อบริบทของสังคม วัฒนธรรม ยังจำเป็นต้องมองบุคคลตามที่เกี่ยวข้องกับสังคมในภาพของการมีส่วนร่วมของกลุ่ม การเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนและการอยู่ร่วมกับคนอื่น การสร้างเสริมพลังอำนาจทางจิตวิทยา ในที่นี้ ครอบคลุมมุมมองทางนิเวศวิทยา (Ecological Perspective) เพราะการสร้างเสริมพลังอำนาจไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ระดับบุคคลเท่านั้น แต่ต้องเชื่อมโยงไปยังบริบทของสังคมทุกระดับ ทั้งนี้ กระบวนการทางสังคมทุกมิติทุกระดับล้วนมีส่วนในการขับเคลื่อนสังคมทั้งสิ้น

Zimmerman (1995) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการเสริมสร้างพลังอำนาจ ไว้ 3 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบภายในบุคคล (Intrapersonal Empowerment) องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ (Interaction Component) และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component)

(1) องค์ประกอบภายในบุคคล (Intrapersonal Component) หมายถึง การรับรู้ที่สามารถควบคุมสถานการณ์ (Perceived Control) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) รวมถึงการมีแรงจูงใจที่จะควบคุมตนเอง (Motivation to Control)

(2) องค์ประกอบด้านปฏิสัมพันธ์ (Interaction Component) หมายถึง การมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาในชุมชนร่วมกัน (Critical awareness) เข้าใจสาเหตุของบุคคล (Understanding causal agent) เพื่อร่วมกันพัฒนาทักษะ (Skill development) ให้กับสมาชิกใน

สังคม และสามารถนำเอาศักยภาพแห่งตนมาร่วมพัฒนาสังคมต่อไป) องค์ประกอบด้านนี้เป็นวิธีกระตุ้นให้สังคมมีส่วนร่วมแบบในการอยู่ร่วมกันในชุมชนโดยการจัดสนับสนุนทางโครงสร้างสังคม

(3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน (Community involvement) หรือองค์กร (Organizational Participation) เพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการกับปัญหา (Coping behavior) สู่ผลลัพธ์ที่ต้องการอย่างเป็นรูปธรรม

แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ถูกนำมาใช้ในการช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำจากความรุนแรงทุกรูปแบบให้ก้าวข้ามกระบวนทัศน์แบบเหยื่อ (Victim mentality) โดยให้ความสำคัญกับการเสริมพลังภายในให้แก่บุคคลเหล่านั้น ได้นำประสบการณ์ความรุนแรงที่เจ็บปวดของตนออกมาถอดเป็นบทเรียนและนำมาใช้เป็นพลังเชิงบวก (Positive Power) หรือพลังสร้างสรรค์สังคม เพื่อนำมาใช้ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาความรุนแรง รวมทั้งการพัฒนาสังคมต่อไปได้

ตัวอย่างการนำความคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) มาใช้ในการเปลี่ยนผ่านสังคม เช่น ประเด็นเรื่องเพศภาวะ (gender's issues) ถือเป็นประเด็นใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับสังคมทุกระดับแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม เช่น โดยสำนักงานสหประชาชาติเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและให้อำนาจ สตรี (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women: UN Women) มองว่า หลักการสำคัญในการสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ (key approach toward gender equality) คือ การพัฒนาแนวคิดการเพิ่มพลังและเสริมสร้างศักยภาพของสตรี (women's empowerment) เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมทางสังคมสร้างพลังในการต่อสู้กับปัญหาความยากจน เสริมสร้างทักษะให้ผู้หญิงสามารถดูแลตัวเองได้ (financially independent) โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินผู้อื่น ยุติความรุนแรงต่อสตรีทุกรูปแบบ การร่วมกันแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข ต่อสู้โรคร้าย ให้ความรู้ในการพัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์เพื่อลดอัตราการตายของเด็ก เป็นต้น

2.5.2 แนวทางการจัดการความรุนแรงในครอบครัว

2.5.2.1 ประเทศไทย

กระบวนทัศน์ในการทำความเข้าใจปัญหาและการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มีความแตกต่างกันไปตามพลวัตรของสังคม รวมถึงอิทธิพลจากแนวความคิดในกระแสโลกที่สังคมนั้น ๆ ได้รับมาอีกด้วย ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญและตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมากกว่าในอดีต โดยมาตรการในการจัดการกับปัญหาจะมุ่งเน้นไปที่การใช้เครื่องมือทางกฎหมายควบคู่ไปกับการใช้นโยบายทางสังคมอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมบรรลุเจตนารมณ์ ทั้งในส่วนของการป้องกันการใช้ความรุนแรงในครอบครัว และในส่วนของการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้ได้รับความช่วยเหลือ เยียวยาที่เหมาะสม

(1) เครื่องมือเชิงกฎหมาย

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550³⁰ จัดเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่รัฐไทยออกแบบมาเพื่อใช้ในการจัดการความรุนแรงในครอบครัวยุคปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่รัฐไทยใช้เพียงเครื่องมือทางกฎหมาย อย่างประมวลกฎหมายอาญามาใช้ในการจัดการกับปัญหานี้ เฉกเช่นเดียวกับการกระทำผิดทางอาญารูปแบบอื่น

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560³¹ ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากครอบครัวเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

ในการจัดการความรุนแรงในครอบครัวด้วยกฎหมายของไทย นอกจากจะเน้นไปที่การให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ถูกระทำแล้ว กฎหมาย³² ยังให้อำนาจรัฐกำหนดแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับผู้กระทำความรุนแรงควบคู่ไปด้วย

³⁰ มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาอื่น หากการกระทำความผิดดังกล่าว ถือเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้”

³¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 71 บัญญัติว่า

วรรคแรก รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคมจัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง ตลอดทั้ง ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาให้ไปสู่ความเป็นเลิศและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

วรรคที่สอง รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูง

วรรคที่สาม รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกระทำการดังกล่าว

³² พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

มาตรา 12 บัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิดตามมาตรา 4 ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองความปลอดภัยผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนด แทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

แต่กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญประเมินระดับความรุนแรง และต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาลหรือหน่วยงานยุติธรรม ทั้งนี้สามารถจำแนกรูปแบบการบำบัดได้ 2 แบบ (บุญเสริม หุตะแพทย์, 2555) คือ

(1) การฟื้นฟูแบบสมัครใจ เช่น กำหนดให้บำบัดการติดสุราหรือสารเสพติด การเข้าพบจิตแพทย์ ควบคุมอาرمณ์

(2) การบำบัดฟื้นฟูแบบบังคับ ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิต โดยที่การให้คำปรึกษาต้องทำโดยนักวิชาชีพที่มีทักษะ

โปรแกรมการบำบัดฟื้นฟู มี 3 รูปแบบ คือการบำบัดฟื้นฟูเฉพาะผู้กระทำ ผู้กระทำคู่ครองกับทุกคนที่เกี่ยวข้องในครอบครัว และการบำบัดฟื้นฟูแบบกลุ่ม

(2) เครื่องมือเชิงนโยบาย

กฎหมายเป็นเพียงหนึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งถือเป็นการจัดการปัญหาอย่างเป็นทางการ (official response) โดยถูกนำมาใช้ควบคู่ไปกับเครื่องมือเชิงนโยบาย และอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม มาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการปัญหาร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางการประสานงานระหว่างหลายหน่วยงาน (multi-agency coordination) เกี่ยวข้องกับหลากหลายสาขาวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย นักปกครอง นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เป็นต้น

โครงการที่สอดคล้องกับนโยบายการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของไทยมีมากมาย ตัวอย่างเช่น โครงการโรงซ่อมสามมี โครงการบำบัดผู้ก่อความรุนแรง และโครงการรณรงค์ยุติความรุนแรง โครงการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก เป็นต้น

(2.1) โครงการโรงซ่อมสามมี เกิดขึ้นด้วยการสนับสนุนของกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม เมื่อปี 2544 ซึ่งเป็นโครงการที่มีมาตรการคุ้มครองสตรีที่ถูกสามีทำร้ายร่างกาย โดยการส่งสามีที่มีพฤติกรรมที่รุนแรง หรือพฤติกรรมที่ไม่ดีอื่น ๆ เช่น เมาสุรา ไปบำบัดและพบนักจิตวิทยา เพื่อปรับทัศนคติและเปลี่ยนพฤติกรรมของสามีที่ทำร้ายภรรยาให้ดีขึ้น หนึ่งในนโยบายแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในครอบครัว

(2.2) โครงการบำบัดผู้ก่อความรุนแรง เป็นความร่วมมือของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กับมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล (เริ่มปี พ.ศ.2555) เพื่อเป็นแนวทางช่วยเหลือผู้ก่อความรุนแรง โดยมีจิตแพทย์เป็นผู้ออกแบบโปรแกรมการรักษาที่เหมาะสมให้แก่ผู้ที่ต้องได้รับการบำบัดและฟื้นฟู เพื่อให้บุคคลเหล่านี้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

(2.3) โครงการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก (2558) โดยองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีการรณรงค์เชิญชวนให้สังคมไทยทุกภาคส่วนร่วมโครงการฯ ภายใต้แนวคิด “เลี้ยงลูกอย่างเข้าใจ หยุดใช้ความรุนแรง” เพื่อสร้างความตระหนักถึงผลกระทบของความรุนแรงที่มีต่อเด็ก โดยมุ่งเน้นให้พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็ก ให้อยู่ดีการกระทำรุนแรงทุกรูปแบบ เนื่องจากความรุนแรงส่งผลร้ายต่อพัฒนาการเด็กทั้งในระยะสั้นและระยะยาว พร้อมแนะแนวการเลี้ยงลูกถูกวิธี ตลอดจนจนวนอนสังคมให้ความสนใจและร่วมเป็นหูเป็นตาปัญหาความรุนแรงร่วมกัน

(2.4) โครงการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัว ภายใต้แนวคิด “ก้าวกล้า...ฟันความรุนแรง”³³ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2559) เป็นการรณรงค์ให้คนที่เผชิญปัญหาก้าวออกมาต่อสู้เผชิญหน้ากับปัญหาความรุนแรง รวมทั้งรณรงค์ให้ทุกคนเข้ามาเป็นแนวร่วมในการ “ไม่ยอมรับ ไม่นิ่งเฉย และไม่กระทำความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัว” ทุกรูปแบบ ถือเป็นโครงการที่กระตุ้นเตือนให้ประชาชนปรับทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว หันมาใส่ใจ ช่วยเหลือ แบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน

³³ “ก้าวกล้า...ฟันความรุนแรง” ประกอบด้วย 9 แนวคิด 9 พฤติกรรม

- ก้าวแรก กล้าที่จะไม่นิ่งเฉย ไม่นิ่งเฉยต่อการพบเห็นการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัว พบเห็นเหตุการณ์ โทรแจ้ง ศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300
- ก้าวที่สอง กล้ายอมรับความแตกต่าง มองความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ คิดเชิงบวก ไม่คิดชิงชัง ไม่คิดแตกแยก
- ก้าวที่สาม กล้าเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็มุมมองของหญิงหรือชาย ของเด็กหรือผู้ใหญ่ หากตั้งบนพื้นฐานของการให้ความเคารพต่อกัน ย่อมทำให้ห่างไกลจากความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรง
- ก้าวที่สี่ กล้าพูดคุยด้วยเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์เป็นใหญ่ พูดและรับฟังกันด้วยเหตุและผล เอาใจเขามาใส่ใจเรา
- ก้าวที่ห้า กล้ายกย่องชมเชยและไม่ทำร้ายด้วยคำพูด แม้ว่าจะเป็นแค่เพียงเสียงที่ล่องลอยในอากาศแต่สามารถส่งผลกระทบต่อจิตใจของคนได้ ความรุนแรงทางวาจามักเป็นต้นทางนำไปสู่ความรุนแรงด้านอื่น ๆ
- ก้าวที่หก กล้าที่จะไม่ใช้กำลังบังคับ ความกล้าหาญไม่จำเป็นต้องแสดงออกด้วยการใช้กำลังบีบบังคับคนที่ดี แต่การใช้กำลังไม่ได้ เป็นผู้กล้าที่แท้จริง
- ก้าวที่เจ็ด กล้าปฏิเสธและก้าวออกจากความรุนแรง เป็นก้าวที่ผู้ถูกกระทำต้องใช้พลังใจอย่างยิ่ง ที่จะลุกขึ้นและไม่ยอมรับให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวอีกต่อไป
- ก้าวที่แปด กล้าแลกเปลี่ยนบทบาทในบ้าน โดยไม่ยึดติดกับความเชื่อ มายาคติที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องทำสิ่งนั้น ผู้ชายต้องทำสิ่งนี้ ชายหรือหญิงสามารถช่วยกันแบ่งเบาภาระทั้งในและนอกบ้านเพราะปัจจุบันเรายอมรับกันด้วยความสามารถโดยไม่คำนึงถึงเพศ
- ก้าวที่เก้า กล้าที่จะชนะไปด้วยกัน เราจะไม่ทิ้งใครไว้ให้เป็นผู้แพ้ เราทุกคนจะนำชัยชนะมาสู่ครอบครัวของเราด้วยกัน

(3) เครื่องมือเชิงเครือข่ายความร่วมมือชุมชน

ตามแนวทางการป้องกันปัญหาในระดับชุมชนสามารถกระทำได้ใน 3 ระดับ คือ ระดับปฐมภูมิ (Primary prevention) คือการป้องกันก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น ระดับทุติยภูมิ (Secondary prevention) คือการเข้าไปแทรกแซงปัญหา เมื่อครอบครัวในชุมชนเผชิญปัญหาแล้ว และระดับตติยภูมิ (Tertiary prevention) คือการเจาะจงลงไปในบุคคลที่เผชิญปัญหาให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตในชุมชน (ยงยุทธ แสนประสิทธิ์, 2554)

หลักการสำคัญของการแทรกแซงโดยชุมชน (Community Intervention) คือ หลักการการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ทั่วทั้งกับชุมชนและบุคคล ซึ่งเป็นวิธีที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งและสมรรถภาพให้กับบุคคล จนสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนได้ งานวิจัยของยงยุทธ แสนประสิทธิ์ กล่าวว่า การดำเนินการคือสร้างและพัฒนากิจกรรมจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อทำการแทรกแซงปัญหาที่เกิดขึ้น และการเพิ่มพลังอำนาจนี้สามารถดำเนินการทั้งในภาพรวมของทั้งชุมชน และการจำแนกกลุ่มเป้าหมายออกเป็นกลุ่มเฉพาะ เช่น กลุ่มของเด็ก กลุ่มคนสูบบุหรี่ และกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินการบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัวมีหลากหลายด้าน อาทิ เครือข่ายพนักงานสอบสวนหญิง-ชาย เพื่อกระบวนการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเสมอภาค และเท่าเทียม เครือข่ายศูนย์ช่วยเหลือหรือศูนย์พึ่งได้ ทั้งโดยมูลนิธิฯ และโรงพยาบาลทั่วประเทศ เครือข่ายหน่วยงานรัฐอื่น ๆ รวมทั้งเครือข่ายภาคประชาสังคมในทุกภาคส่วน (ศิริทิพย์ อิศาสะวิน, 2553) ตัวอย่างเครือข่ายความร่วมมือชุมชน เช่น เครือข่ายชมรมหญิงช่วยเหลือหญิง เครือข่ายผู้ชายเล็กเหล่า³⁴ เครือข่ายภาคประชาสังคมเพื่อความเสมอภาคระหว่างเพศ เป็นต้น

สรุปได้ว่า เครือข่ายความร่วมมือชุมชนถือเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่สามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัวในภาพรวมได้ การทำงานเชิงเครือข่ายมุ่งเน้นกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้สังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว ความเสมอภาคระหว่างเพศ ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้สมาชิกในชุมชนและสังคมเข้าใจบทบาท หน้าที่ และสิทธิของตนเอง เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างพลังอำนาจ เพิ่มความเข้มแข็งให้กับปัจเจกบุคคลสามารถใช้อำนาจต่อรองกับโครงสร้างคาความรุนแรง ขับเคลื่อนแนวทางช่วยเหลือในการคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนร่วมกัน

³⁴ เนื่องจากแอลกอฮอล์ ถือเป็นปัจจัยกระตุ้นที่ก่อให้เกิดคาความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ แนวคิดเครือข่ายผู้ชายเล็กเหล่า จึงสนับสนุนให้ผู้ชายออกมามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาคาความรุนแรง รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กในชุมชน ฝึกอบรมทักษะการให้คำปรึกษา การสร้างคาความเข้าใจให้กับคนในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแล ป้องกันมิให้เกิดปัญหาคาความรุนแรงต่อเด็กและผู้หญิงในชุมชน

2.5.2.2 ความร่วมมือระหว่างประเทศ

ความรุนแรงในครอบครัว ถือเป็นปัญหาสากล (Global issues) ที่แฝงฝังอยู่ในทุกสังคมมาช้านาน องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศมากมายให้ความสนใจประเด็นปัญหานี้ เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวในฐานะพื้นฐานของชีวิตและเล็งเห็นปัญหาที่ใหญ่กว่าหรือมีปัจจัยบางอย่างที่มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังความรุนแรงรูปแบบนี้ กล่าวคือรากฐานความคิด ความเชื่อที่เชื่อมโยงโดยตรงกับมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power relations) โดยเฉพาะความแตกต่างเชิงอำนาจอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเพศ อันเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกอยู่ในบางสังคมมาอย่างยาวนาน เป็นปัจจัยก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ

ความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เริ่มตั้งแต่ **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration on Human Rights - UDHR)** ที่สหประชาชาติได้มีมติรับรองเมื่อปี ค.ศ. 1948 ตระหนักถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคกันในทุกสถาบันทางสังคม รวมทั้งสถาบันครอบครัวด้วย ทั้งนี้ มองว่าการใช้ความรุนแรงในครอบครัว เป็นหนึ่งในการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี (UN Declaration on the Elimination of Violence Against Women) ค.ศ. 1993 ระบุว่า “ความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นการละเมิดและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้หญิงบนทอน หรือทำให้ผู้หญิงสูญเสียสิทธิและเสรีภาพและแสดงความห่วงใยถึงความล้มเหลวที่มีมาอย่างยาวนานในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของผู้หญิงที่เผชิญความรุนแรง” ประเทศในกลุ่มอาเซียนได้รับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการขจัดความรุนแรงในภูมิภาค ใน ค.ศ. 2004 ปฏิญญานี้ยอมรับว่า “ความรุนแรงต่อผู้หญิงละเมิดและลิดรอนสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้หญิง จำกัดการเข้าถึงและควบคุมทรัพยากรและกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างเต็มที่ของผู้หญิง”

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - CEDAW) เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ที่องค์การสหประชาชาติสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาสถานภาพของสตรี โดยคำนึงถึงสิทธิและความเสมอภาคระหว่างหญิงชายและสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและมาตรการดำเนินงานด้านนิติบัญญัติ ตุลาการ การบริหาร และมาตรการอื่น ๆ เพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ รวมทั้งเป็นหลักประกันว่าสตรีจะต้องได้รับสิทธิประโยชน์และโอกาสต่าง ๆ จากรัฐอย่างเสมอภาคกับผู้ชาย (สำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว, 2558)

องค์การเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิง (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women :UN Women) เดิมคือ กองทุนการพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Fund for Women :UNIFEM) มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มพลังการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศของผู้หญิงอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้ผู้หญิงและเด็กหญิงมีความเสมอภาคและได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีการผลักดันกฎหมายว่าด้วยความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัวในประเทศสมาชิกด้วย

ในรายงานกฎหมายว่าด้วยความรุนแรงเกี่ยวกับครอบครัวและการดำเนินงานตามกฎหมาย : บทวิเคราะห์สำหรับประเทศในภูมิภาคอาเซียนตามมาตรฐานสากลและการปฏิบัติที่ดี (2558) อธิบายว่าความล่าช้าในการนำกฎหมายไปปฏิบัติและการขาดการรับผิดชอบของรัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการขยายความรุนแรงในครอบครัวออกไป สิ่งนี้มักยึดโยงกับกรอบคิดเรื่องเพศภาวะ เช่น ความคิดที่ว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องภายในครอบครัวที่กระทำโดยผู้ที่ไม่ใช่รัฐ ดังนั้นจึงอยู่นอกเหนือขอบเขตความรับผิดชอบของรัฐ ความตระหนักที่ไม่มากพอของรัฐว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนทำให้การดำเนินการตามพันธกรณีอนุสัญญา CEDAW และกลไกระหว่างประเทศอื่น ๆ ล่าช้าลงด้วย

กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund : UNICEF) เป็นอีกหนึ่งในองค์กรระหว่างประเทศที่มีการรณรงค์ต่อต้านความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะความรุนแรงต่อเด็กเริ่มต้นตั้งแต่สถาบันพื้นฐานทางสังคมอย่างครอบครัวไปถึงรัฐบาลในการร่วมมือกันปกป้องและลดความรุนแรงต่อเด็ก (UNICEF Thailand, 2017)

สิทธิขั้นพื้นฐานเด็ก³⁵ ถูกบัญญัติอยู่ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีและให้สัตยาบันเมื่อพ.ศ. 2535 เพื่อเป็นหลักประกันว่าเด็กทุกคนจะได้รับสิทธิเหล่านี้ ความช่วยเหลือต่าง ๆ จะเน้นกับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสและมีความเสี่ยงต่อความรุนแรง การถูกกระทำ ถูกทอดทิ้ง และถูกแสวงประโยชน์ยูนิเซฟทำงานแบบเน้นการสร้างทักษะและมอบโอกาสให้แก่เด็ก เยาวชน และครอบครัว เพื่อให้พวกเขาสามารถ

³⁵ สิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก ตาม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)

- (1) สิทธิที่จะมีชีวิตรอด คือ ได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัยขั้นพื้นฐาน เสรีภาพ และความปลอดภัย
- (2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา คือการมีครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีภาวะโภชนาการที่เหมาะสม
- (3) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง จากการถูกกระทำทารุณ ถูกล่วงละเมิด ถูกทอดทิ้ง ถูกนำไปค้า ถูกใช้แรงงานและถูกแสวงประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ
- (4) สิทธิในการมีส่วนร่วม ที่จะได้แสดงความคิดเห็น มีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อพวกเขา

ช่วยเหลือตัวเองได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต และเน้นการรณรงค์ให้เกิดกฎหมายนโยบายและสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เด็กทุกคนมีโอกาสพัฒนาและเติบโตขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ

ปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรีและเด็ก (Declaration on the Elimination of Violence Against Women and Elimination of Violence Against Children) ระบุว่า ความรุนแรงต่อสตรีและเด็กถือเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม รวมทั้งเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมสันติภาพและการพัฒนา ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างประชาคมอาเซียน (กรมอาเซียน, 2556) การลงนามดังกล่าวถือเป็นก้าวสำคัญของอาเซียนในเรื่องการคุ้มครองสิทธิสตรี ซึ่งสาระสำคัญของปฏิญญาดังกล่าว ได้แก่ การส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคในการขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบต่อสตรีในอาเซียน ความร่วมมือในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรี การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ และระหว่างภาครัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน การสนับสนุนให้สตรีมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงขึ้น การให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูและการกลับสู่สังคมของผู้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง มาตรการทางกฎหมาย และการลงโทษผู้กระทำความผิด

กองทุนสหประชาชาติเพื่อประชากร (United Nations Population Fund : UNFPA) เป็นอีกหนึ่งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในมิติการวางแผนประชากรระดับประเทศ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยดำเนินการตามนโยบายด้านประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละประเทศ โดยให้ความสำคัญในเรื่องการวางแผนครอบครัว การส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กตามขั้นตอนให้เด็กสามารถเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากรายงานสถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2558 โฉมหน้าครอบครัวไทยยุคเกิดน้อยอายุยืนของ UNFPA กล่าวว่า ครอบครัวมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ครอบครัวจำเป็นต้องได้รับการรับประกันว่าสมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องมีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย มีสุขภาพดี มีศักดิ์ศรี ได้รับความรักและการดูแล เด็กต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ ได้เรียนรู้ที่จะเคารพและดูแลเพื่อนมนุษย์ด้วยกันไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ เพศวิถี อายุ ถิ่นกำเนิดหรือเชื้อชาติ ความเชื่อ และความสามารถ นอกจากนี้ในรายงานยังกล่าวถึงโครงสร้างของครอบครัวในสังคมไทยยุคปัจจุบันว่ามีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ครอบครัวเดี่ยว³⁶ ครอบครัวขยาย³⁷ นอกจากครอบครัว

³⁶ ลักษณะครอบครัวเดี่ยว แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (ไทยพับลิก้า (ออนไลน์), 2558)

(1) คู่สามี-ภรรยา ไม่มีบุตร (2) ครอบครัว พ่อ + แม่ + ลูก (3) ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (พ่อหรือแม่ + ลูก)

³⁷ ลักษณะครอบครัวขยาย แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1) ครอบครัวสามรุ่น (ปู่ย่า/ตายาย + ลูก + หลาน) (2) ครอบครัวข้ามรุ่น (ปู่ย่า/ตายาย + หลาน)

ระหว่างคู่ของเพศตรงข้ามแล้ว ยังมีครอบครัวแบบเพศเดียวกันอีกด้วยซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีลูกด้วยกัน
 คริวเรือนคนเดียว คริวเรือนที่ไม่ใช่ญาติ เป็นต้น ซึ่งครอบครัวแต่ละรูปแบบล้วนมีข้อได้เปรียบและ
 ปัญหาต่างกัน รวมไปถึงมีความจำเป็นในการได้รับการสนับสนุนที่ต่างกัน โดยสรุปคือการเปลี่ยนแปลง
 โครงสร้างครอบครัวถือเป็นโจทย์ใหญ่ที่ทำทนายมีผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม

ที่กล่าวมาข้างต้นคือตัวอย่างของความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับการ
 จัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในฐานะปัญหาลากล (Global issues) นอกจากนี้ประเทศไทย
 ได้อนุวัตรหลักการของสหประชาชาติต่าง ๆ มาบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับ เพื่อใช้เป็นมาตรการ
 ทางกฎหมายสำหรับการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยในปัจจุบัน (อุดมศักดิ์
 โหมดม่วง, 2560) เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติ
 คຸ່ມครองเด็ก พ.ศ.2546, พระราชบัญญัติคຸ່ມครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.
 2550, พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551, พระราชบัญญัติศาลเยาวชน
 และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 และพระราชบัญญัติความ
 เท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 เป็นต้น

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(1) งานวิจัย เรื่อง *“Domestic Violence: An Exploration of Wife Abuse in Thailand”*
 ของ บุญเสริม หุตะแพทย์ (2556) เป็นการศึกษา/สำรวจสาเหตุ ปัจจัย ผลกระทบของความรุนแรง
 ในครอบครัว กรณีการทำร้ายภรรยาภายใต้บริบทสังคมไทย พบว่าภรรยาที่ถูกทำร้ายส่วนใหญ่ต้อง
 เผชิญกับความรุนแรงหลากหลายรูปแบบ ปัจจัยสำคัญที่ก่อเกิดความรุนแรงในรูปแบบนี้ คือ ปัจจัย
 ระดับบุคคล คือบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้เป็นสามี (personal characteristics of the husband)
 ปัจจัยเชิงวัฒนธรรม ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจ ปัจจัยทางเพศ รวมถึงประเด็นการใช้สารเสพติด (substance
 abuse) ก็ถือเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงด้วย

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการทำความเข้าใจประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวรูปแบบใหม่
 กล่าวคือ แม้ปัญหาการทำร้ายภรรยาจะมีความสลับซับซ้อน แต่อย่างไรก็ตามสังคมเองก็สามารถเข้า
 แทรกแซงเพื่อที่จะจัดการกับปัญหานี้ได้หลายมิติ (multidimensional intervention approaches)
 โดยมองว่า การเข้าร่วมและสนับสนุนของชุมชนในการแก้ปัญหาดังกล่าว ถือเป็น การแสดงบทบาทที่
 สำคัญทั้งในมิติของการป้องกันและการช่วยเหลือเหยื่อ รวมทั้งพยานจากเหตุการณ์การทำร้ายภรรยา
 ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(2) ทศนลักษณ์ วงศ์สุริยศักดิ์ (2553) ศึกษาเรื่อง *“ความซับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
 เรื่องความรุนแรงในครอบครัว : กรณีการทำร้ายทางเพศและทางร่างกายในกฎหมายไทย”* กล่าวถึง

มิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในกฎหมายเกี่ยวกับครอบครัวในสังคมไทย สะท้อนทัศนคติในการมองผู้หญิงในฐานะที่เป็นรองชายมาอย่างยาวนาน

นอกจากนี้ยังมองการทำร้ายทางเพศและทางร่างกายต่อผู้หญิงในแง่สตรีระร่างกายมากกว่า การคำนึงถึงความเจ็บปวดทางด้านจิตใจและความทุกข์ทรมานในลักษณะอื่น ๆ ที่ผู้หญิงเท่านั้นต้องเผชิญ ส่วนเรื่องการบังคับกฎหมายพบว่ามีข้อจำกัด โดยผู้วิจัยเสนอแนะให้ภาครัฐพัฒนา รูปแบบและวิธีการคุ้มครองผู้หญิง และเด็กหญิงในกระบวนการยุติธรรมโดยคำนึงถึงความละเอียดอ่อนทางเพศภาวะ รวมทั้งพัฒนากลไกการทำงานแบบสหวิชาชีพ ให้มีความสำคัญกับการเสริมพลังให้กับผู้หญิงผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม

(3) วจนา เบี้ยวบังเกิด (2551) ศึกษาเรื่อง “เรื่องเล่าจากประสบการณ์ การก้าวพ้นจากความรุนแรงในครอบครัว” เป็นการสร้างองค์ความรู้จากการตกผลึกทางความคิด วิเคราะห์ "คนใน" หรือผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง โดยใช้วิธีวิทยาแบบเรื่องเล่าแนวอัตชีวประวัติ โดยมีผู้หญิงเป็นองค์ประธานการศึกษา ส่งเสียงที่เคยถูกปิดเงียบภายในขอบเขตแห่งความเป็นพื้นที่ส่วนตัวอย่างครอบครัว

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเปิดอีกมุมมองในการทำความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้วิจัยอธิบายว่า ความสัมพันธ์ทางอำนาจในสถาบันครอบครัวมีความเลื่อนไหล กล่าวคือ ผู้หญิงและผู้ชายล้วนมีโอกาสเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงได้อย่างเท่าเทียม ฉะนั้นผู้ชายก็สามารถถูกกระทำได้เช่นกันจากโครงสร้างที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายภายใต้สถาบันครอบครัว โดยอาจจะมียุคเป็นตัวแปรหนึ่งในการเปลี่ยนชั่วคราวความสัมพันธ์แห่งอำนาจ ซึ่งมักเป็นประเด็นที่ถูกมองข้ามไป นอกจากนี้ครอบครัวไม่ใช่พื้นที่ที่ให้อำนาจผู้ชายเหลือล้นหรือเป็นพื้นที่กดขี่ผู้หญิงเพียงสถานเดียวแบบสุดโต่งครอบครัวสามารถสร้างแรงกดดันให้กับผู้หญิงและผู้ชายมากพอกันผ่านความคาดหวังทางสังคมภายใต้มายาคติของ "ครอบครัวในอุดมคติ"

(4) บุญญา เอียตระกูล (2558) ศึกษาเรื่อง “เหตุผลโทษให้กับผู้กระทำความผิดที่กระทำต่อผู้ใช้ความรุนแรงในครอบครัวเพราะกลุ่มอาการที่เกิดจากการถูกทำร้าย” ของ เป็นงานศึกษามุมมองของนักกฎหมาย โดยให้ความสำคัญกับเหยื่อความรุนแรงที่กลายเป็นผู้ใช้ความรุนแรง³⁸ (Battered Person Syndrome)

³⁸ ส่วนใหญ่จะรู้จักในชื่อ Battered Woman Syndromes หรือ ภาวะผู้หญิงถูกกดดันจนต้องฆ่า เนื่องมาจากเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว เป็นอาการความบอบช้ำทางกาย หรือ/และ ทางจิตใจอย่างรุนแรงแสดงออกถึงสัญญาณความผิดปกติทางจิตจากการถูกระทำรุนแรงเป็นเวลานานสะสม มีผลโดยตรงต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรม

ผลการศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ มีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 3 ประการ ได้แก่ 1) การเพิ่มเหตุผลโทษแก่ผู้กระทำผิดที่เป็นบุคคลในกลุ่มอาการที่เกิดจากการถูกทำร้ายที่กระทำการตอบโต้ผู้ใช้ความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับการกระทำความผิดและชัดเจนในการลงโทษ 2) การสืบพยานโดยการพิสูจน์ความผิดปกติทางจิตโดยพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้เป็นหน้าที่ของจำเลยที่จะต้องเป็นผู้พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดไปต่อผู้ใช้ความรุนแรงในครอบครัวเพราะเป็นบุคคลในกลุ่มอาการที่เกิดจากการถูกทำร้าย และขณะกระทำความผิดมีอาการที่เกิดจากการถูกทำร้ายจริง ที่สำคัญที่สุดคือการที่ศาลเข้าใจกระบวนการทางจิตของกลุ่มอาการที่เกิดจากการถูกทำร้ายที่ได้กระทำความผิด และ 3) การให้ความสำคัญในเรื่องการละเมิดคำสั่งห้ามเข้าใกล้ให้เป็นอันตรายที่สาหัส เหยื่อความรุนแรงในครอบครัวมีสิทธิที่จะปกป้องคุ้มครองตนเองให้พ้นจากอันตรายที่ละเมิดต่อกฎหมายได้

(5) ปวีณี ไพรทอง (2560) ศึกษาเรื่อง “เหตุผลโทษในคดีอาญากรณีผู้หญิงถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวกระทำความผิด: การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและอังกฤษ” พบว่ากฎหมายทั้งสองมีความแตกต่างกันหลายส่วนทั้ง นิติวิธี โครงสร้างความรู้รับผิดอาญา การต่อสู้เพื่อขอลดโทษ และหลักการป้องกันตัวหรือบันดาลโทสะ โดยผู้วิจัยเสนอให้ประเทศไทยขยายขอบเขตมาตรา 72 เพื่อขยายขอบเขตในการตีความเรื่องการบันดาลโทสะให้ครอบคลุมอาการผู้หญิงถูกทำร้ายจากสามี เป็นระยะเวลาอันเหมาะสม ที่ประเทศอังกฤษเรียกว่า Cumulative Provocation เพื่ออำนวยความสะดวกธุรกรรมกับคดีความรุนแรงในครอบครัว

(6) วิพิชญภา เจริญแท้ (2555) ศึกษาเรื่อง “ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ” เป็นการศึกษาการจัดการความรุนแรงในครอบครัวโดยรัฐ ด้วยมาตรการทางกฎหมายเชิงเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ โดยเสนอว่าการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ควรให้ความคุ้มครองการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่รักเพศเดียวกันด้วย เนื่องจากสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปในบริบทสังคมปัจจุบัน ในส่วนมาตรการทางกฎหมายที่ใช้คุ้มครองและช่วยเหลือเหยื่อผู้ถูกระทำ เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศแล้วพบว่ามีความคล้ายคลึงกัน คือ มีทั้งมาตรการในการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ มาตรการในการเรียกค่าเสียหายและมาตรการในการคุ้มครองชื่อเสียงของผู้ถูกระทำด้วย แม้ว่าในทางปฏิบัติอาจจะยังมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการแก้ไขต่อไป

(6) มาโนชญ์ สวนดอกไม้ (2553) ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการระงับข้อพิพาทคดีความรุนแรงในครอบครัวในชั้นพนักงานสอบสวน” ได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่บังคับ

ใช้กฎหมายฉบับนี้ ภาพรวมในงานชิ้นนี้มุ่งเน้นการไกล่เกลี่ยคดีความรุนแรงในครอบครัว เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว โดยมองว่า การระงับข้อพิพาทคดีควรเริ่มตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ทั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอแนะแนวทางการบังคับกฎหมายมากมาย เช่น เสนอให้แก้ไขกฎหมายโดยให้อำนาจการใช้ดุลพินิจแก่พนักงานสอบสวนในการให้ความช่วยเหลือโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และควรนำกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไข พี่นฟูและเยียวยาผู้เสียหาย เป็นต้น

(7) วิษณุ พงศ์พันธุ์อนุสร (2556a) ศึกษาเรื่อง “วิกฤตการณ์แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550” สะท้อนอีกมุมมองที่แตกต่างจากงานของมาโนชญ์ สวนดอกไม้ (2553) คือมองว่าปัจจุบันการสอบสวนคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวมักจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันมากกว่าการบังคับใช้กฎหมาย จนทำให้บางครั้งปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากพนักงานสอบสวนจำเป็นต้องประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหลายหน่วยงาน และไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ โดยมีข้อเสนอแนะให้มีตำแหน่งพนักงานสอบสวนโดยเฉพาะเกี่ยวกับคดีในครอบครัว และเสนอให้ภาครัฐมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน เพื่อสร้างความเข้าใจเจตนารมณ์และกระบวนการของพระราชบัญญัติฉบับนี้มากยิ่งขึ้น

(8) บัญญัติ โตทองดี (2555) ศึกษาเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ศึกษาการเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว” สะท้อนให้เห็นความสำคัญของคดีความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เฉพาะกรณีระหว่างคู่สมรส วิเคราะห์ผ่านทฤษฎีการลงโทษ ตามแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เสนอแนะให้มีการใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และวิธีการลงโทษโดยที่ประชุม มาปรับใช้เพื่อเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสในชั้นสั่งคดีของพนักงานอัยการตามกฎหมายฉบับนี้

(9) งานวิจัยของ ยงยุทธ แสนประสิทธิ์ (2553) เรื่อง “ความรุนแรงในครอบครัวกับการป้องกันปัญหาในระดับชุมชน” กล่าวถึง การป้องกันในระดับชุมชนว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวลงได้ เนื่องจากเป็นการเข้าไปจัดการกับต้นเหตุของปัญหาโดยตรง สำหรับแนวทางการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับชุมชน คือการเพิ่มพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับชุมชนทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ในรูปแบบของกิจกรรมแทรกแซงปัญหา ด้วยการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและความคิดเห็น รวมทั้งทักษะและพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีความสามารถที่จะเผชิญกับสิ่งที่จะมาคุกคามหรือสามารถเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การเพิ่มพลังอำนาจใน

ระดับชุมชน (Community Empowerment) จะต้องมีเจ้าภาพในการดำเนินการ ทำงานอย่างเป็นระบบ และต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนเพื่อป้องกันปัญหาาร่วมกัน มีการกำหนดแผนการ แทรกแซงที่เหมาะสมกับระยะของความรุนแรงและเป้าหมายในแต่ละระดับ รวมทั้งต้องมีระยะเวลา การดำเนินการที่ต่อเนื่องและยาวนานพอที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างได้ผลและคงที่ด้วย

(10) พูนสุข มาศรีสรรงค์ (2554) ศึกษา เรื่อง “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธ บูรณาการ” เสนอรูปแบบการจัดการความรุนแรงในครอบครัวด้วยหลักการบูรณาการเชิงพุทธ เป็นการเข้าไปจัดการกับฐานของใจในปัจจุบัน ด้วยการฝึกฝน บ่มเพาะจิตใจให้ตั้งมั่น แน่วแน่ มีสัมมาสมาธิในการปรับปรุงพัฒนาตนให้มีสัมมาทิฐิ มีสติสัมปชัญญะอยู่ในปัจจุบันขณะ ไม่ตกเป็น ทาสของอารมณ์ร้ายต่าง ๆ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบภายในจิตใจตนเอง ส่วนสังคม ต้องร่วมสร้างค่านิยมในคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตครอบครัวด้วย

(11) พระจันทร์ ตาบุลิง (2556) เรื่อง “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวตามหลัก พระพุทธศาสนา” เป็นการวิเคราะห์หลักธรรมเกี่ยวกับการครองเรือนและการสร้างครอบครัวให้ มีสันติสุข รวมทั้งมีการเสนอการจัดการความรุนแรงในครอบครัวของผู้ใกล้ชิดคดีครอบครัว โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย

(12) มณฑกานต์ เชื่อมชิด (2556) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเพื่อลดปัญหาความรุนแรง ในครอบครัวในประเทศไทย” เป็นงานวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์สาธารณสุข ที่มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบ กิจกรรมที่ช่วยลดปัญหาความรุนแรงในชีวิตคู่ อาทิกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คู่สามีภรรยาเรียนรู้ สาเหตุความรุนแรง ผลกระทบแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ตลอดจนกิจกรรมที่เสริมสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ ทั้งนี้ งานวิจัยมีการทดสอบเพื่อวัดประสิทธิผลของรูปแบบโดยใช้วิธีการ กึ่งทดลอง โดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลหลักระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ให้กลุ่มทดลองมาเข้าร่วม กิจกรรมร่วมกันช่วงเวลาหนึ่ง จากนั้นมีการติดตามผล พบว่า คู่สามีภรรยาในกลุ่มทดลองมีทัศนคติ ต่อความรุนแรงที่เปลี่ยนไปสามารถลดความรุนแรงในชีวิตคู่ได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม เนื่องจากได้เรียนรู้ วิธีการแก้ไขความขัดแย้งมาแล้วซึ่งรูปแบบกิจกรรมนี้สามารถพัฒนาต่อยอดให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ในการช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ต่อไป

(13) ศักดิ์สิทธิ์ ทุมเชียงลำ (2557) ศึกษาเรื่อง “เสียงเงิบในรอยยิ้ม: ภาพสะท้อนบริบทแห่ง ความเปราะบางซ้ำซ้อนของแรงงานอพยพชาวพม่ากับการเผชิญความรุนแรงในครอบครัว” อธิบาย รูปแบบความรุนแรงในครอบครัวของกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในหมู่บ้านบ้านบนภู อำเภอ ทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า แรงงานส่วนใหญ่ไม่เห็นว่าการกระทำที่ นอกเหนือจากการทำร้ายร่างกายเป็นความรุนแรง และมองความรุนแรงในครอบครัวว่าเป็นเรื่อง “ปกติ” ที่ยอมรับได้ วิธีการจัดการความรุนแรงของคนแรงงานส่วนใหญ่มักปกปิดด้วยความเงิบไม่

บอกใคร มีเพียงสวน้อยเท่านั้นที่ขอความช่วยเหลือ หนี หรือต่อสู้ นอกจากนี้งานวิจัยสะท้อนปัจจัยสนับสนุนที่เชื่อมโยงกันในสี่ระดับ ได้แก่ (1) ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล (2) ความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง (3) ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน และ (4) บริบททางสังคมวัฒนธรรม ครอบครัวแรงงานชาวพม่าที่มีความเปราะบาง มีความซ้ำซ้อนเนื่องจากปัญหาความยากจน ข้อจำกัดทางภาษา การไม่มีบัตรประจำตัว ซึ่งเป็นผลมาจากการย้ายถิ่นและความเป็นคนต่างด้าวเมื่อผนวกเข้ากับพื้นฐานความคิดความเชื่อที่ยอมรับความรุนแรงในครอบครัว อันสะท้อนความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการขาดปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน ทำให้ปัญหาในคนกลุ่มนี้ถูกละเลยไม่ได้รับการแก้ไข

(14) ปสาธนีย์ สิทธิสรเดช (2542) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี” โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยาหลายรูปแบบ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี สามารถสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่เกิดจากความคับแค้นใจที่เกิดขึ้นโดยฉับพลันและที่สะสมเป็นเวลานาน เนื่องจากเคยถูกทำร้ายร่างกาย ถูกทำร้ายจิตใจและเกิดการทิ้งหวง นอกจากนี้ ครอบครัวเหล่านี้ล้วนมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจคือมีรายได้น้อยและภาระหนี้สินสูง รวมทั้งประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของตนเอง ค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทที่เป็นใหญ่ของสามีและความผิดหวังในชีวิตสมรส ต่างก็เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี อย่างไรก็ตามไม่พบว่า ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ให้เกิดและการถูกข่มเหงรังแกทางเพศเป็นแรงผลักดันให้ผู้ให้ข้อมูลหลักฆ่าสามี

(15) ภัทรพร ประทุมผาง (2546) ศึกษาเรื่อง “อัตมโนทัศน์และกระบวนการสื่อสารของสตรีผู้ถูกระทำรุนแรง ที่ได้รับความช่วยเหลือ ณ บ้านพักฉุกเฉิน สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี” สะท้อนให้เห็น อัตมโนทัศน์ (Self-concept) ของสตรีผู้ถูกระทำรุนแรงตั้งแต่เมื่อเผชิญกับความรุนแรง จนถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบ้านพักฉุกเฉิน ผลการวิจัยพบว่าสตรีจะมีอัตมโนทัศน์ที่แตกต่างไปตามสถานการณ์ ในช่วงแรกของการแต่งงานสตรีจะมีอัตมโนทัศน์ในด้านบวก แต่เมื่อสตรีถูกระทำรุนแรงสตรีจะมีการสร้างอัตมโนทัศน์ และความภาคภูมิใจในตนเองที่ลดลงตามระดับความรุนแรงของสถานการณ์ และเมื่อสตรีได้รับความช่วยเหลือจากบ้านพักฉุกเฉิน สตรีจะได้รับการสื่อสารเพื่อฟื้นฟูจิตใจ ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มบำบัด การให้คำปรึกษาของเจ้าหน้าที่เป็นการส่วนตัว การฝึกอาชีพ และการสื่อสารเพื่อฟื้นฟูจิตใจของสตรีด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้สตรีมีความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้นและมีการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของตนในทางที่ดีขึ้น

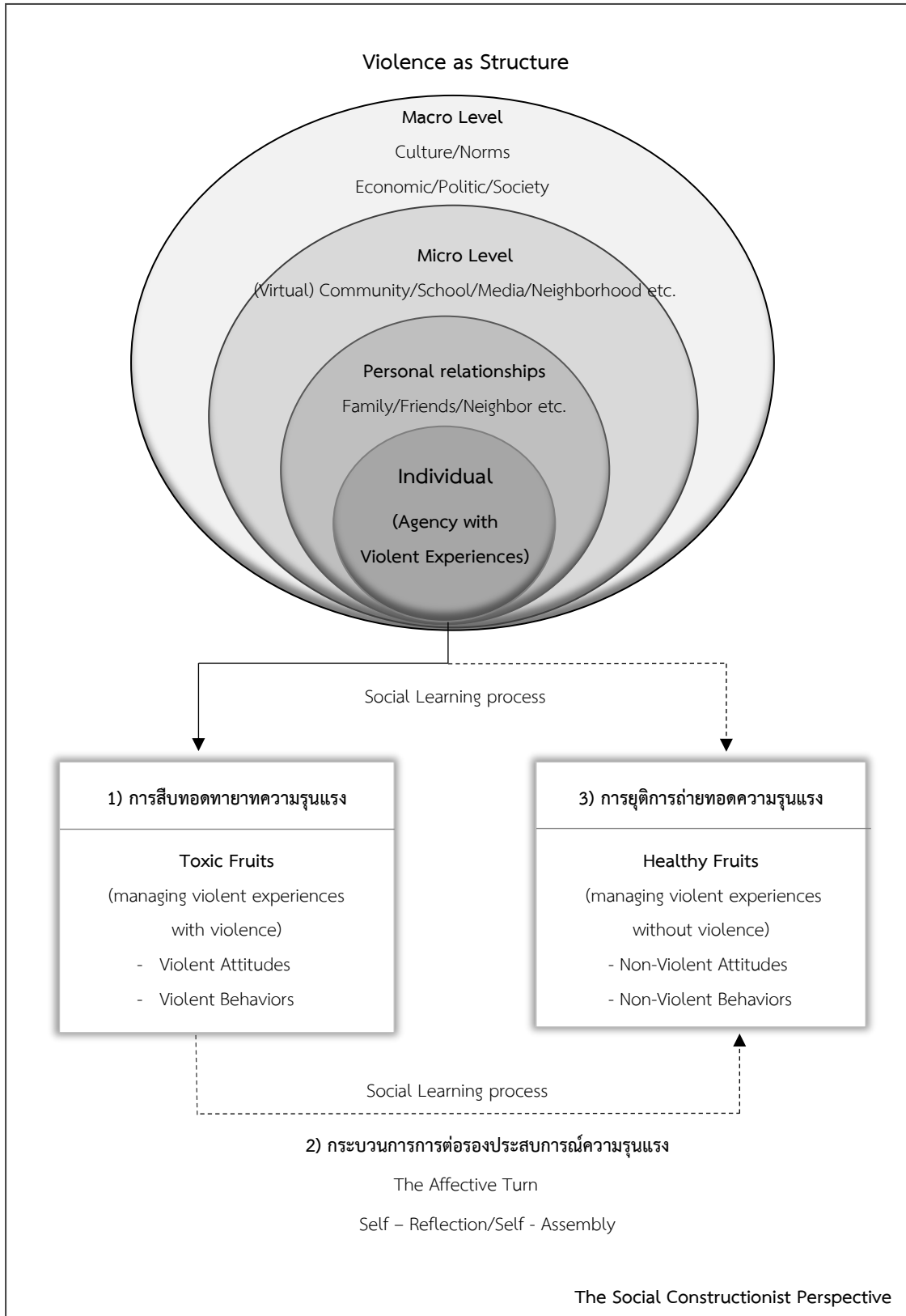
(16) กิตติพรรณ ศิริทรัพย์ (2553) ศึกษาเรื่อง “ประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุที่ถูกกระทำรุนแรง” เป็นการศึกษาในมิติจิตวิทยา สะท้อนให้เห็นถึงสภาพจิตใจที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญจากเหตุการณ์ความรุนแรง โดยเฉพาะจากสมาชิกในครอบครัว โดยผู้วิจัยสรุปในตอนท้าย เกี่ยวกับแนวทางการจัดการ/การรับมือกับความทุกข์จากประสบการณ์ความรุนแรงของผู้สูงอายุเหล่านี้

ว่ามี 2 ลักษณะ คือ ช่วงแรกผู้สูงอายุมักจะมองว่าการปฏิบัติทางลบที่เกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องจริง และหวังว่าบุตรหลานจะกลับตัวกลับใจได้ในที่สุด แต่เมื่อเกิดการกระทำรุนแรงขึ้นซ้ำ ๆ ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกสับสน รู้สึกมีดমন หาทางออกให้กับตนเองไม่ได้ และจำต้องอยู่กับครอบครัวต่อไป แต่เมื่อผู้สูงอายุได้มีเวลาคิดใคร่ครวญอย่างมีสติ ทำให้ผู้สูงอายุเลือกวิธีการเผชิญปัญหาโดยการคิดว่ามันเป็นเรื่องเวรกรรม การอโหสิกรรม ไม่จองเวร การคิดปลง และปล่อยวางเรื่องราวเลวร้ายในอดีตให้ผ่านไป ซึ่งหลักคิดดังกล่าวสามารถบรรเทาความทุกข์ภายในจิตใจของผู้สูงอายุลงได้

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านมา หลังจากที่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งความสนใจไปที่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตัวบทกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย การแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่ากฎหมายเป็นเพียงแค่หนึ่งในเครื่องมือสำหรับการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่ามาตรการทางกฎหมายอย่างเดียว มีอาจแก้ปัญหาความรุนแรงที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมนี้ได้ เป็นเหตุให้งานวิจัยบางส่วนมุ่งศึกษาประเด็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวผ่านกระบวนการทางสังคมอื่น เช่น การแทรกแซงโดยชุมชน ความร่วมมือจากสถาบันทางสังคม เป็นต้น ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในภาพรวม นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่นำเสนอรูปแบบการจัดการปัญหาความรุนแรงในระดับปัจเจกและระดับสังคมตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นวิถีทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

ส่วนงานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษามิติของความรุนแรงที่ก่อตัวขึ้นในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากสถาบันครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรง โดยเน้นที่ประเด็นผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นที่ปัจเจกบุคคลได้รับที่มีผลต่อการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงของมนุษย์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งแนวคิดและแนวทางในการจัดการประสบการณ์ดังกล่าวของแต่ละบุคคล ซึ่งยังไม่มีการศึกษาในรูปแบบนี้ในประเทศไทย

2.7 กรอบการศึกษาวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology)

กรอบความคิดเรื่องทายาทความรุนแรง (Toxic fruits of family violence) เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวผ่านสายตาของผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ในฐานะตัวแสดงหลักที่ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องเล่า (Narrative) จากประสบการณ์อันแสนเจ็บปวด (Painful experiences) จากครอบครัวตั้งต้น (The first family) เพื่อเป็นการฉายภาพให้เห็นถึงภูมิหลังทางความคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากพื้นฐานครอบครัวที่รุนแรง ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ร่ายล้อม ซึ่งล้วนมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างทัศนคติ (attitude) และพฤติกรรม (behavior) ให้กับปัจเจกบุคคล รวมทั้งเพื่อเรียนรู้แนวคิดและแนวทางในการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงของบุคคลเหล่านั้นต่อไป โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษาวิจัย

จากการทบทวนงานวิจัยของไทยเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรงในครอบครัวในบทที่แล้วพบว่า ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มากกว่าเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในมุมมอง “คนนอก” ที่พยายามทำความเข้าใจประสบการณ์ความรุนแรงของผู้อื่น เช่น ศึกษาปัญหาจากมุมมองของนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักกฎหมาย หรือผู้ที่ทำงานในกระบวนการยุติธรรม นักวิชาการ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อแสวงหาที่มา สาเหตุ ผลกระทบและแนวทางในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยอีกรูปแบบที่นำประสบการณ์ความรุนแรงของตนเองมาใช้เป็นสนามในการวิจัย โดยใช้ตัวเองในฐานะ “คนใน” เป็นองค์ประธาน เพื่อขยายพื้นที่ในการเรียนรู้ความรุนแรงมิติใหม่ในสังคม

แม้ว่าในปัจจุบันรูปแบบการวิจัยตนเอง (Autoethnography)³⁹ หรือการศึกษาจากมุมมองของ “คนใน” มองผ่านประสบการณ์ความรุนแรงในชีวิตของผู้วิจัยเองนั้น ยังไม่ใช่ระเบียบวิธีกระแสหลัก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ายังคงมีความเปราะบางในเชิงวิชาการ เนื่องจากอาจถูกโจมตีทางด้านความเที่ยงตรง (Validity) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) และเรื่องอคติ (Bias) พอสมควร แต่อย่างไรก็ตามระเบียบวิธีนี้ถือเป็นอีกหนึ่งรูปแบบการวิจัยที่มีความสำคัญในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัว กล่าวคือเป็นการนำบทเรียนจากประสบการณ์ตรงมาถ่ายทอดเป็นบทเรียนให้กับสังคมได้เรียนรู้ต่อไป อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจประสบการณ์ความรุนแรงของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

³⁹ การวิจัยตนเองเป็นเสมือนเครื่องมือในการการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Autoethnography as a Tool for Transformative Learning)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการศึกษาประสบการณ์ความรุนแรงสองรูปแบบ ได้แก่ การใช้ประสบการณ์ความรุนแรงส่วนบุคคลทั้งจากของตน (ผู้วิจัย) และของผู้อื่นมาใช้เป็นพื้นที่การเรียนรู้หรือเป็นสนามแห่งการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าการผสมผสานสองแนวทางเข้าด้วยกันถือเป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่สามารถเติมเต็มความสมบูรณ์ซึ่งกันและกันได้ กล่าวคือ การศึกษาทั้งจากมุมมองของ “คนนอก” และ “คนใน” สามารถอุดช่องว่าง แกไขจุดบอดในการทำความเข้าใจความคิด อารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ทำให้สามารถมองเห็นภาพความรุนแรงจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคลได้หลากหลายมิติมากขึ้น ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบความคิดเรื่องการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective) และเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยนำมาใช้สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ดังที่จะกล่าวต่อไป

โดยสรุประเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology) ของงานวิจัยเรื่องทฤษฎีความรุนแรง : แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการแสวงหาความรู้ ความจริงที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในบริบทสังคมไทย ซึ่งการวิจัยรูปแบบนี้ให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกและโลกทัศน์ของบุคคล (Subjectivity) ที่แตกต่างกันออกไป สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีการวิจัย (method) สองรูปแบบ คือ การวิจัยชีวิตของตนเอง (Autoethnography) ดังที่กล่าวไปแล้ว และการวิจัยเชิงเรื่องเล่า (Narrative Research) จากผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ดังที่จะกล่าวต่อไป

การเล่าเรื่อง (Narrative) ไม่ได้เป็นเพียงแค่การถ่ายทอดเรื่องราวของผู้เล่าเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะของผู้เล่าเรื่อง โครงสร้างของเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สถานภาพตัวตนและโลกทางสังคมของผู้เล่าเรื่องได้ด้วย โดยการศึกษาวิจัยผ่านเรื่องเล่า (Narrative approach) ถือเป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการรับรู้และกระบวนการสร้างความหมายผ่านประสบการณ์ของบุคคล โดยการคิดทบทวนเรื่องราวและสะท้อนออกมาเป็นเรื่องเล่า (oral version of personal experience) เพื่อให้ความหมายกับเหตุการณ์หรือประสบการณ์ของมนุษย์ ถือเป็นวิธีที่ใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องราวชีวิตของบุคคลและบริบทสังคมนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี (วรรณลักษณ์ เมียนเกิด, 2558) ทั้งนี้ ในการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นความรุนแรงในครอบครัวต้องการเสียงหรือการบอกเล่าเรื่องราวของผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงโดยตรง เนื่องจากเป็นบุคคลต้นเรื่องที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกได้ดีที่สุด เนื่องจากเรื่องราวเหล่านี้ยากที่จะเข้าถึงด้วยการวิจัยรูปแบบอื่น ดังนั้นการวิจัยจากข้อมูลเรื่องเล่า จึงทำให้สามารถเข้าถึงความหมายและประสบการณ์ของผู้คนได้อย่างดียิ่งขึ้น ดังที่จะนำมาใช้ในงานวิจัยนี้ต่อไป

3.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) หมายถึง ส่วนหนึ่งของประชากรที่นำมาศึกษาซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด การเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความสัมพันธ์ตามที่ผู้วิจัยกำหนด ครอบคลุมความรุนแรงหลากหลายรูปแบบ เช่น การทำร้ายทางร่างกาย คำพูด จิตใจ เพศ การเงิน และการละเลยทอดทิ้ง เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์จุดร่วมจุดต่าง รวมทั้ง หาข้อสรุปตรงตามประเด็นคำถามที่ได้กำหนดไว้ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้หญิงที่มีช่วงอายุระหว่าง 20 ถึง 60 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่มาจากครอบครัวที่รุนแรงหรือผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นในช่วงก่อนอายุ 20 ปีบริบูรณ์ จำนวนทั้งสิ้น 5 คน ประกอบด้วย ผู้วิจัย และบุคคลอื่นที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวอีก 4 คน ตามขอบเขตของการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยที่ผู้ให้ข้อมูลมีความเต็มใจในการเข้าร่วมวิจัยและสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ดังกล่าวได้อย่างละเอียด ชัดเจนเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยผู้ให้ข้อมูลหลักจะเป็นผู้ถ่ายทอดและสะท้อนเรื่องราวผ่านเรื่องเล่า (Introspective Narrative) ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของตน

โดยสรุปงานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาผ่านเรื่องเล่า (Introspective Narrative) ประสบการณ์ความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้น (Violent Experiences) ซึ่งเป็นการศึกษาใน 2 มิติ ได้แก่

1) มิติ “คนใน” เป็นการวิจัยตนเอง (Autoethnography) สะท้อนมุมมองของผู้วิจัยผ่านประสบการณ์ความรุนแรงของตนเอง

2) มิติ “คนนอก” หรือบุคคลอื่นที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้น โดยผู้วิจัยในฐานะคนนอกเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้นั้นซึ่งใช้วิธีหาผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

3.2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาผ่านเรื่องเล่า (Narrative) ของผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว (Family violent experiences) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บและรวบรวมข้อมูล ด้วยคำถามแบบปลายเปิด (open end questions) เพื่อให้ผู้เล่าเรื่องได้ตรวจสอบ

(Introspections)⁴⁰ หรือสะท้อนความคิดของตนเอง (Self-Reflection)⁴¹ ซึ่งเป็นกระบวนการทบทวนทั้งประสบการณ์ความรุนแรงและแนวทางในการจัดการประสบการณ์ดังกล่าว โดยผู้ที่ให้ข้อมูลเองเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงของตน ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับตัวแสดงที่หลากหลาย

โดยทั่วไปเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมักที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนตัว (Private Zone) ระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ซึ่งเป็นความผูกพันที่ลึกซึ้งมากกว่าความสัมพันธ์รูปแบบอื่น ทำให้การเข้าถึงข้อมูลค่อนข้างยาก เนื่องจากผู้ถูกกระทำส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีการเปิดเผยตัวตน (anonymous) มีการแจ้งความหรือรายงานต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกเสียจากความรุนแรงที่สะสมต่อเนื่องมาอย่างยาวนานได้ปะทุเป็นความรุนแรงถึงขั้นร้ายแรง สร้างจุดแตกหักหรือก่อให้เกิดความเสียหายมากเกินที่จะฟื้นคืนได้แล้ว ทั้งนี้ ในการค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องดำเนินการผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานภาครัฐและมูลนิธิที่ดำเนินการเกี่ยวกับประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มูลนิธิเพื่อนหญิง มูลนิธิส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคม มูลนิธิผู้หญิง เป็นต้น ซึ่งถือเป็นเครือข่ายที่ให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง โดยผู้วิจัยจะลงพื้นที่เก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจนกว่าจะได้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการศึกษาวิจัยเพื่อที่จะนำข้อมูลมาประมวลผลและวิเคราะห์ต่อไป

เรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับอารมณ์ความรู้สึกของบุคคล การเล่าเรื่องประสบการณ์ดังกล่าวบางครั้งอาจเหมือนการเปิดเผยที่กำลังจะหายหรือหายไปแล้วของผู้เล่าเรื่อง เพื่อรื้อฟื้นเรื่องราวที่แฝงด้วยความรู้สึกเจ็บปวด ก่อนถ่ายทอดออกมาผ่านเรื่องเล่า ซึ่งบางประสบการณ์มีความเปราะบางยากที่จะอธิบายเป็นคำพูดหรืออธิบายเป็นลายลักษณ์อักษร และมีบางเรื่องราวที่อาจจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งยังคงมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอยู่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้จึงจำเป็นต้องคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลทุกคน

⁴⁰ การตรวจสอบตนเอง (Introspections) หรือ “การพินิจภายใน” ถือเป็นกระบวนการสร้าง (construction) และอนุมาน (inference) เรื่องราวต่าง ๆ ผ่านกระบวนการคิด ทบทวนพฤติกรรมของผู้นั้นเอง

⁴¹ แนวคิดเรื่องการสะท้อนความคิดของตนเอง (Self-Reflection) อธิบายว่า “ตนเอง” (self) เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เน้นการ “มองย้อนกลับหรือสะท้อนตนเอง” ว่ามีความคิดเห็นต่อปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

เริ่มจากจัดทำข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ในรูปแบบบันทึกบทสัมภาษณ์ (Interview Transcripts) เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมเรื่องเล่าประสบการณ์ทั้งหมด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ประเด็น (Thematic analysis) ภายใต้กรอบการศึกษาวิจัย (Conceptual Framework) ที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อตอบคำถามวิจัย สร้างข้อสรุป รวมทั้งนำเสนอ ประเด็นข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย เพื่อสร้างข้อถกเถียงเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับปัญหานี้ต่อไป

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาบันทึกเป็นรูปแบบข้อความ (Text) เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content) หรือข้อความที่สัมพันธ์ เชื่อมโยงกัน ระหว่างตัวข้อมูลและบริบทกับความหมายของการคิด/การกระทำในเหตุการณ์/ปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่งนำไปสู่การตีความหมาย (Interpret) เพื่อสร้างคำอธิบายเชิงนามธรรม ที่แสดงความเป็นเหตุ เป็นผลอันซับซ้อนของแบบแผนการกระทำ/กิจกรรม และความหมายของมนุษย์ภายใต้บริบทเฉพาะ โดยสัมพันธ์เชื่อมโยงใกล้ชิดกับรูปธรรมของข้อมูลในสนามวิจัย (อมาวสี อัมพันศิริรัตน์, 2557) อย่างไรก็ตามคำอธิบายเชิงนามธรรมนี้เป็นเพียงคำอธิบายเชิงทฤษฎีที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกรณีศึกษามากกว่าที่จะเป็นทฤษฎีทั่วไปที่นำมาอธิบายกรณีเดียวกันที่เกิดขึ้นที่อื่นได้ด้วย กล่าวคือ การวิเคราะห์จะเน้นเนื้อหาหรือข้อมูลที่รวบรวมได้ โดยไม่เน้นการตีความหรือการหาความหมายที่ซ่อนไว้

การวิเคราะห์ตามแก่นเรื่อง (Thematic analysis) เป็นการวิเคราะห์ที่เน้นที่ใจความสำคัญของเรื่องหรือบริบทของตัวบท ซึ่งหมายถึง “คำพูด” มากกว่าจะกล่าวถึง “วิธีการพูด” ซึ่งในการวิเคราะห์รูปแบบนี้จะต้องค่อย ๆ ประติดประต่อเรื่องราวและสร้างกรอบความคิดในการจัดกลุ่มข้อมูล หรือประเภทของเรื่องเล่าในรูปแบบอุปนัย (inductively) โดยมีภาษาเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการวิเคราะห์รูปแบบนี้ (วรรณลักษณ์ เมียนเกิด, 2558) ทั้งนี้ การค้นหาคำประกอบพื้นฐานหรือแก่นเรื่อง (Theme) ของผู้เล่าเหตุการณ์เป็นสิ่งสำคัญในการวิเคราะห์รูปแบบนี้ การตีความ (interpretation) และให้ความหมายประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้เล่ากล่าวถึงจากมุมมองของผู้วิจัย สามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาเป็นบทสรุปความรู้แบบองค์รวมหรือเป็นความคิดรวบยอด เพื่อง่ายต่อการทำความเข้าใจ และเพื่อประโยชน์ในการต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

บทที่ 4

ทายาทความรุนแรง

(THE TOXIC FRUITS OF FAMILY VIOLENCE)

การศึกษาวิจัยประสบการณ์ความรุนแรง (Violent experiences) เป็นการสะท้อนเรื่องราวผ่านเรื่องเล่า (Narrative) จากการรับรู้ (Perception) และตีความ (Interpretation) ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้น ฐานสถาบันพื้นฐานแห่งชีวิตของมนุษย์ (Family violence as the foundation of life) งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูล โดยให้ข้อมูลหลักหรือผู้เล่าเรื่อง (Narrator) เสมือนตัวแสดงหลักที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราว ฉายภาพเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงกับตัวแสดงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนประสบการณ์ความรุนแรงในอดีตที่ตนเผชิญมาจากมุมมองแห่งปัจจุบัน ทั้งนี้ สามารถแบ่งกรอบการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

- 4.1 ประวัติผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 4.2 ปัจเจกบุคคลกับการได้รับความรุนแรงจากสถาบันครอบครัวตั้งต้น
- 4.3 บทสะท้อนที่มาจากความรุนแรงในครอบครัว
- 4.4 อภิปราย : แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective)
 - 1) ใครคือทายาทความรุนแรง? (Who?)
 - 2) ปัจเจกบุคคลได้รับความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นมาอย่างไร? (How?)
 - 3) ทำไมจึงเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว? (Why?)
 - 4) บทสรุป : สาเหตุ ปัจจัย และผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว

4.1 ประวัติผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants' Background)

สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักของงานวิจัยฉบับนี้ คือ ผู้หญิงที่มีช่วงอายุระหว่าง 20 ถึง 60 ปี ที่มีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่รุนแรง หรือผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงเริ่มต้นจากครอบครัวตั้งต้นที่เกิดขึ้นช่วงก่อนอายุ 20 ปีบริบูรณ์ และเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ดังกล่าว จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกันออกไป โดยที่แต่ละคนสะท้อนความรุนแรงหลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำร้ายทางร่างกาย คำพูด จิตใจ เพศ การเงิน และการละเลยทอดทิ้ง เป็นต้น ทั้งนี้ สามารถสรุปประวัติของผู้ให้ข้อมูลแต่ละบุคคล ได้ดังต่อไปนี้

ประวัติผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

ID1: เพศหญิง อายุ 54 ปี นับถือศาสนาคริสต์ ภูมิลำเนาเป็นคนกรุงเทพฯ ปัจจุบันทำงานเป็นผู้ช่วยสอนโรงเรียนคนตาบอด สถานะโสด ไม่มีลูก

สภาพครอบครัวตั้งต้น: ผู้ให้ข้อมูลเติบโตในครอบครัวคนจีน มีพี่น้อง 6 คน ตนเองเป็นลูกคนโต แม่เป็นผู้ช่วยสอนโรงเรียนคนตาบอด พ่อเป็นช่างแกะสลักงานจิตรกรรม ครอบครัวมีฐานะปานกลาง

ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก: ส่วนใหญ่เป็นการทำร้ายด้วยคำพูด การทำร้ายร่างกาย และจิตใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลมีการสะท้อนความรุนแรงในครอบครัว รูปแบบการทำร้ายทางเพศที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยรุ่นแม่มาจนถึงรุ่นลูก กล่าวคือ รุ่นแม่มีประวัติเคยถูกสมาชิกในครอบครัวล่วงละเมิดทางเพศ ทำให้มีลูกมาแล้ว 1 คน จนเป็นเหตุให้แม่ต้องหนีออกจากบ้าน ส่วนรุ่นลูกคือน้องชายมีการล่วงละเมิดทางเพศน้องสาว จนทำให้น้องสาวต้องหนีออกจากบ้านเช่นกัน และผู้ให้ข้อมูลเองก็เคยมีประสบการณ์ถูกทำร้ายทางเพศ โดยน้องของแม่ซึ่งเคยอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน

สิ่งที่ได้รับมาจากครอบครัวตั้งต้น คือแต่ก่อนจะเป็นคนที่อารมณ์ร้อน ปากไว เอาจริง ถูกฝึกมาให้เป็นคนที่สูงคน แม้ตัวเองจะเป็นคนตัวเล็กแต่ก็ไม่ค่อยเกรงกลัวใคร

ผู้ให้ข้อมูลรายนี้สะท้อนประสบการณ์ความรุนแรงซ้ำซ้อน ทั้งระหว่างสมาชิกครอบครัวดั้งเดิม และครอบครัวใหม่ ในส่วนแรกกล่าวถึง ความรุนแรงระหว่างสมาชิกครอบครัวดั้งเดิม ส่วนใหญ่เกิดขึ้นระหว่างน้องชายซึ่งมีพฤติกรรมทำร้ายคนในครอบครัวทั้งต่อพี่น้องตัวเอง/น้องสะใภ้/ลูกของน้องสะใภ้ หลากหลายรูปแบบความรุนแรง โดยที่ปัจจุบันน้องชายคนนี้อยู่คงอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันกับตน ล่าสุดผู้ให้ข้อมูลมีการใช้สิทธิทางกฎหมายเข้ามาช่วยในการจัดการปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างน้องชาย ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “มันมีเหตุการณ์ ที่เราไม่สามารถจัดการอะไรได้แล้ว การที่เราใช้กฎหมาย เพราะคิดว่ากฎหมายน่าจะช่วยเราได้ แล้วก็ช่วยได้จริง ๆ แล้วเราก็พยายามทำให้คนอื่นเห็นว่า ถึงไม่มีใครช่วยอะไรคุณได้ แต่กฎหมายมันเปิดช่องอยู่ บางที่เราช่วยตัวเองไม่ได้ หากคนที่ช่วยเราได้...” นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังสะท้อนประสบการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างสามีเก่าซึ่งอยู่กินกันมาประมาณ 9 ปี ซึ่งปัจจุบันได้หย่าขาดจากความสัมพันธ์นี้แล้ว โดยส่วนใหญ่เป็นการถูกทำร้ายทางจิตใจและคำพูด อาทิ การที่ตนถูกทำให้กลายเป็นเมียช้อยโดยที่ไม่สมัครใจตั้งแต่แรกเริ่มความสัมพันธ์ รวมทั้งการถูกฝ่ายชายนอกใจไปมีหญิงอื่นทำร้ายจิตใจของตนอย่างรุนแรงหลายต่อหลายครั้ง เป็นต้น โดยผู้ให้ข้อมูลยังได้สะท้อนเรื่องราวการใช้ความรุนแรงทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การพยายามฆ่าตัวตาย และการทำร้ายร่างกาย/จิตใจ/คำพูดต่อผู้อื่น โดยส่วนมากแสดงผ่านอารมณ์หึงหวงที่รุนแรงหลากหลายรูปแบบ

ผู้ให้ข้อมูลรายนี้สะท้อนว่าตนพยายามโทรไปปรึกษาหน่วยงาน มูลนิธิฯ ต่าง ๆ มากมาย เพื่อหาแนวทางการจัดการความทุกข์จากประสบการณ์ความรุนแรงซ้ำซ้อนดังกล่าว จนต่อมาตนได้มีโอกาส

เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนเรียนรู้ประสบการณ์ความรุนแรงของคนอื่น เปิดมุมมองใหม่ในทางที่ดีขึ้น ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลรายนี้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบกับเหตุการณ์ความรุนแรงในสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน โดยการทำงานเป็นจิตอาสา อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ณ มูลนิธิฯ แห่งหนึ่ง

ประวัติผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2

ID2: เพศหญิง อายุ 27 ปี ศาสนาพุทธ ภูมิลำเนาจังหวัดสงขลา ปัจจุบันทำงานเป็นพนักงานบริษัทต่างชาติแห่งหนึ่ง สถานะโสด ไม่มีลูก

สภาพครอบครัวตั้งต้น: ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 เติบโตในครอบครัวเดี่ยว มีพี่น้อง 2 คน ตนเองเป็นน้องคนสุดท้อง แม่มีอาชีพเป็นช่างเสริมสวย ส่วนพ่อรับราชการทหาร ครอบครัวมีฐานะปานกลาง

ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก: แม่มีอารมณ์โมโหร้าย อันเนื่องมาจากแม่ทำงานหนัก และถูกกดดันจากครอบครัวฝ่ายพ่อ แม่พยายามพิสูจน์ตัวเองให้ครอบครัวเห็นว่า ตนสามารถดูแลครอบครัว เลี้ยงลูก หาเงินได้ สิ่งที่แม่ทำคือต้องสร้างตัวเองให้เร็วที่สุด ทุกเรื่องต้องดูแลอย่างดี สุขีชีวิตปากกัดตีนถีบ อดทนทำงานหาเงินเพื่อลบคำสบประมาทของคนอื่น ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่านิสัยของแม่คือเป็นคนทำอะไรต้องเป๊ะ! คือ เจ้าระเบียบมาก ค่อนข้าง “Bossy” คือแม่จะชอบควบคุมทุกอย่างให้เป็นไปตามแบบแผนที่กำหนดไว้ เพราะฉะนั้นเมื่อลูกทำผิดหรือทำอะไรไม่ได้ตั้งใจ แม่ก็จะบิบทลงโทษหนักกับลูกทุกคน ส่วนพ่อจะใช้วิธีการสั่งสอนโดยการใช้คำหยาบคายต่อว่าลูกอย่างรุนแรง ในลักษณะที่ทำให้ลูกอับอายทั้งขอย โดยเวลาที่พ่อโมโหค่อนข้างมากแล้ว คือ ถ้าพิวส์ขาดแล้วจะไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ แล้วจะมาเสียใจภายหลังกับสิ่งที่ทำลงไป

ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นส่วนใหญ่มาจากการใช้บทลงโทษที่รุนแรง เมื่อลูกดีหรือไม่เชื่อฟัง เช่น การถูกตีอย่างรุนแรง การถูกกักขังโดยการลอมด้วยโซ่คล้องข้างเมื่อลูกทำผิด เป็นต้น เป็นเหตุให้ลูกฝังใจกับประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้น นอกจากนี้รูปแบบความรุนแรงอื่นที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในครอบครัวนี้ เป็นการใช้คำพูดแบบเชือดเฉือนเชิงปะทะระหว่างกัน

สิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลรายนี้ได้รับมาจากครอบครัวตั้งต้นโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นการใช้คำพูดแบบเชือดเฉือนเพื่อทำร้ายจิตใจคนใกล้ชิด นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลเองก็มีประสบการณ์โต้ตอบสมาชิกในครอบครัวด้วยการใช้ความรุนแรงหลายครั้งหลายวิธี เช่น การบิบท การทำร้ายร่างกาย การปะทะหลายรูปแบบ รวมทั้งมีช่วงที่ตนทำร้ายตัวเองและพยายามฆ่าตัวตายด้วย

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลรายนี้ได้สะท้อนประสบการณ์ความรุนแรงซ้ำซ้อนที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวตั้งต้นซึ่งยังคงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ โดยปัจจุบันสถานการณ์ในภาพรวมยังคงมีความตึงเครียดและน่ากังวล เนื่องจากพี่สาวยังคงป่วยเป็นโรคซึมเศร้า อยากฆ่าตัวตาย ล่าสุด

พี่สาวกินยาลดความอ้วนจนสติหลอน เป็นเหตุให้ต้องเข้าโรงพยาบาลซึ่งตอนนี้พี่สาวกำลังเข้ารับการ รักษาจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ แต่อาการของพี่ยังคงไม่ดีขึ้นซึ่งเป็นสถานการณ์ที่สร้างความกังวลใจ ให้ กับคนในบ้าน โดยทุกคนในครอบครัวพยายามช่วยเหลือพี่ หวังว่าพี่จะมีอาการดีขึ้น แต่ปัจจุบันยัง ไม่ได้ผลตามที่คาดหวัง ซึ่งสิ่งนี้เป็นความท้าทายที่ครอบครัวนี้ต้องเผชิญต่อไป

ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลรายนี้ออกมาทำงานที่อื่นซึ่งห่างไกลจากครอบครัวดั้งเดิม หลังจากที่ได้ กลับไปดูแลพี่สาวที่กำลังป่วยอยู่ช่วงหนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนมติการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงที่ แตกต่างระหว่างตนกับพี่สาวในลักษณะ 2 ขั้วตรงข้ามกัน กล่าวคือ แม้ว่าทั้งคู่จะมีที่มาจากครอบครัว เดียวกัน แต่ทั้งคู่ก็มีการรับรู้ มีการตีความประสบการณ์ มีแนวทางการจัดการประสบการณ์ต่างกันไป โดยผู้ให้ข้อมูลรายนี้สะท้อนให้เห็นว่าตนมีโอกาสได้ทำความเข้าใจประสบการณ์ของพ่อแม่ในแบบ ที่พี่สาวไม่เคยมี รวมทั้งมีการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติตนเอง เรียนรู้ที่ จะให้อภัย พยายามจัดการประสบการณ์ความรุนแรงในอดีตด้วยความเข้าใจมากขึ้น เพื่อสร้างชีวิต ของตนเองในทางที่ดีขึ้น

ประวัติผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

ID3: เพศหญิง อายุ 49 ปี ศาสนาพุทธ ปัจจุบันช่วยเหลือธุรกิจของครอบครัว สถานะสมรส (แยกกันอยู่) มีลูกรวม 3 คน (ลูก 2 คนแรก เกิดจากการแต่งงานครั้งแรก และลูกคนสุดท้ายเกิดจาก สามีปัจจุบันที่มีการใช้ความรุนแรง)

สภาพครอบครัวตั้งต้น: ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 มีพี่น้อง 3 คน ตนเป็นที่คนโต เติบโตมาในครอบครัว ที่ขาดความรักความอบอุ่น เป็นครอบครัวขยายหลายรุ่น (คือมีปู่ย่าลูกหลานเหลนที่อาศัยอยู่ในรั้ว เดียวกัน) แต่พ่อแม่เลิกกันตั้งแต่ยังเด็ก ฝ่ายพ่อมาจากครอบครัวคนจีนที่มีฐานะดี ค่อนข้างร่ำรวยและ มีชื่อเสียง ส่วนแม่เป็นชาวบ้านธรรมดาจากต่างจังหวัด เคยเป็นอดีตนางงาม โดยที่พ่อกับแม่แต่งงาน กันตอนอายุน้อย ไม่มีความพร้อม ทำให้พ่อกับแม่เลิกกันตั้งแต่ตนยังเด็ก ประสบการณ์ความ รุนแรงในวัยเด็กส่วนใหญ่เกิดจากการทำร้ายจิตใจในรูปแบบของการถูกละเลยทอดทิ้ง ทำให้ตนรู้สึก ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว แม้ว่าจะมีสมาชิกในครอบครัวหลายคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน แต่ตนกลับรู้สึกโดดเดี่ยวมาตั้งแต่เด็ก รวมถึงรู้สึกขาดต้นแบบหรือผู้ปกครองที่คอยแนะนำแนวทาง ในการดำรงชีวิต แม้ว่าจะเติบโตในครอบครัวใหญ่แต่ก็เป็นครอบครัวที่ไร้ความอบอุ่น

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลรายนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ความรุนแรงซ้ำซ้อนที่เกิดขึ้น ในครอบครัวใหม่ ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัวปัจจุบันหรือสามีคนที่ 2 มีอาชีพเป็นหัวหน้านักบิน สายการบินชื่อดังแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่กินกันมานานกว่า 14 ปี ความรุนแรงเริ่มปรากฏหลังจากแต่งงานไม่นาน เริ่มตั้งแต่ตนเริ่มท้องลูกชายคนสุดท้ายซึ่งปัจจุบันอายุ 13 ปี ความรุนแรงที่สามีปัจจุบันกระทำมี

มากมายทั้งการทำร้ายด้วยคำพูด แสดงผ่านการกระทำที่เห็นแก่ตัว นิสสัยชอบประจําตนต่อเพื่อนฝูง การใส่ร้าย การพุดจาหยาบคายต่อทอสมาชิกในครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลรายนี้กล่าวว่าตั้งแต่ตอนที่ลูกชายยังเด็กตนถูกตี ถูกทุบ ถูกกระทุบโดยสามีคนนี้ ต่อหน้าลูกเป็นประจำ ความรุนแรงที่ถูกสะสมมายาวนาน เคยทำให้ตนเป็นอัมพฤกษ์ครึ่งตัวมาแล้ว นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังสะท้อนการตอบโต้ความรุนแรงด้วยความเจ็บแสบกบดความรู้สึกที่เป็นทุกข์มาอย่างยาวนาน เนื่องจากตนมีความรู้สึกที่ตนขาดความรักจากการถูกละเลยทอดทิ้งในวัยเด็ก ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตนพยายามอดทนต่อการใช้ความรุนแรงในครอบครัวของสามีคนนี้อย่างยาวนาน ตนพยายามอดทนต่อสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ยกโทษให้สามีครั้งแล้วครั้งเล่า เพื่อรักษาและประคับประคองครอบครัวให้มีองค์ประกอบที่สมบูรณ์คือมีพ่อแม่ลูกพร้อมหน้า เพื่อเติมเต็มสิ่งที่ตนขาด เพื่อแก้ไขเส้นทางชีวิตครอบครัวที่ผ่านมา (การแต่งงานครั้งแรก) เพื่อเลือกหนทางที่แตกต่างจากทาง เลือกที่พ่อแม่ของตนเคยใช้ (การหย่าร้างและทอดทิ้งลูก) ผู้ให้ข้อมูลรายนี้สะท้อนให้เห็นว่าความอดทนต่อความรุนแรงในความ สัมพันธ์นี้มาถึงทางตัน คือ จุดที่สามีคนปัจจุบันเริ่มมีการใช้ความรุนแรงต่อลูก เริ่มถ่ายทอดความรุนแรงไปสู่ลูกทำให้ตนตัดสินใจก้าวออกจากความสัมพันธ์นี้

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าช่วงหลัง ตัวเองเริ่มมีการตอบโต้สามีด้วยการใช้ความรุนแรง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันตนเองและปกป้องลูกชาย รวมทั้งมีการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหลายครั้ง โดยที่ครั้งหนึ่งมีการฟ้องร้องเป็นคดีความเข้าสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว แต่สุดท้ายศาลพยายามไกล่เกลี่ย ต่อมาศาลมีคำสั่งยกฟ้อง โดยมีการตกลงเงื่อนไขให้ฝ่ายชายรับปากต่อหน้าศาลว่าจะไม่กระทำความรุนแรงแล้ว แต่ไม่ได้มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่าหลังจากเสร็จสิ้นคดีความสามีก็ไม่ทำตามที่ตกลงไว้ และยังคงมีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมาจนถึงปัจจุบัน

แม้ว่าทั้งคู่จะแยกกันอยู่แล้ว แต่ความรุนแรงในครอบครัวก็ยังคงดำรงอยู่ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ยิ่งห่างยิ่งแค้น⁴²...” เช่น สามีพยายามรุกร้าเข้ามาในเขตบ้าน ทำให้ตนรู้สึกไม่ปลอดภัยในบ้านของตัวเอง นอกจากนี้ยังมีการโจมตีด้านคำพูดผ่านการใส่ร้าย ประจําณ ต่อว่าอย่างรุนแรง และทำร้ายลูกต่อหน้าเพื่อน เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าผลกระทบโดยตรงจากความรุนแรงในครอบครัวตกกับลูกชาย โดยลูกชายเริ่มมีอาการซึม อารมณ์ร้อน หงุดหงิดง่าย จนตนต้องพาไปปรึกษาจิตแพทย์ แต่อย่างไรก็ตาม ลูกก็ยังคงเฝ้ารอวันที่พ่อจะกลับมาเป็นคนดี อยากรู้ให้พ่อยาย ไม่ใช้ความรุนแรงกับครอบครัว

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ปัจจุบันตนป่วยเป็นเนื้องอกในสมอง ยังไม่ได้ผ่าตัดซึ่งฝ่ายสามีก็ไม่เคยสนใจหรือให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด ทำให้ตนมีความกังวลอย่างมาก ทั้งเรื่องกระบวนการรักษาที่ซับซ้อนอยู่แล้ว ยังต้องกังวลเรื่องค่ารักษาพยาบาลที่จะตามมา และที่สำคัญที่สุดคือตนเป็นห่วงลูกทุกคน

⁴² โดยพุดตินัยเป็นการเพิ่มระยะห่างความสัมพันธ์ โดยการแยกกันอยู่คนละบ้าน แต่โดยนิตินัยยังคงเป็นสามี-ภรรยา กันอยู่ เนื่องจากยังไม่หย่าขาดจากกัน

ทำให้ช่วงเวลานี้ตนพยายามเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับตัวเองเพื่อต่อสู้กับโรคร้าย ไปพร้อม ๆ กับการต่อสู้กับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวเพื่อลูก ออกมาจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง ดูแลตัวเอง ดูแลลูกให้ดีที่สุด หากิจกรรมอื่นทำ พยายามพบปะผู้คน และหาโอกาสช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะทำได้

ประวัติผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4 (ID4)

ID4: เพศหญิง อายุ 26 ปี ศาสนาคริสต์ ภูมิลำเนาจังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจุบันทำงานรับราชการ สถานะโสด ไม่มีลูก

สภาพครอบครัวตั้งต้น : มาจากครอบครัวเดี่ยว พ่อมีอาชีพข้าราชการพลเรือน แม่ทำธุรกิจส่วนตัว มีพี่น้องทั้งสิ้น 3 คน พี่สาว 1 คน พี่ชาย 1 คน (ลูกติดของพ่อ) และตัวเองเป็นน้องคนสุดท้อง สภาพครอบครัวตั้งต้นโดยรวมคือมีความขัดแย้งสูง สมาชิกทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ ลักษณะคล้ายครอบครัวลูกกระเบิด⁴³ เนื่องจากมีความขัดแย้งในครอบครัวสูงมากในแบบที่เจอหน้ากันที่ไรต้องมีเหตุให้ทะเลาะเบาะแว้งกันแทบทุกที และขาดความความสามัคคีปรองดอง แต่กรณีนี้พ่อไม่เคยใช้กำลังทำร้ายร่างกายแม่/ลูก ส่วนใหญ่จะเป็น ความรุนแรงที่มุ่งทำร้ายจิตใจ โจมตีหรือปะทะกันด้วยคำพูดที่รุนแรงเป็นประจำ ทำให้สภาพแวดล้อมของครอบครัวไม่น่าอยู่ มีความตึงเครียดค่อนข้างสูงมาก ความรุนแรงที่ปรากฏระหว่างสมาชิกในครอบครัวนี้มีหลากหลายรูปแบบ ส่วนมากเป็นการทำร้ายจิตใจซึ่งกันและกัน มีการปะทะด้วยคำพูดที่รุนแรง

ผู้ให้ข้อมูลรายนี้สะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดความรุนแรงของปัจเจกบุคคลจากครอบครัวตั้งต้น กล่าวคือ จากประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็กทำให้พี่สาวกลายเป็นคนที่มีจุดเดือดต่ำ⁴⁴ อารมณ์ร้อนเร็วและร้อนแรงมากโมโหง่าย ชอบหาเรื่องคนอื่น โดยเฉพาะคนใกล้ชิด ส่วนพี่ชายซึ่งเป็นลูกคนโต (ลูกติดของพ่อ) กลายเป็นคนที่ชอบเปรียบเทียบตัวเองกับน้อง ๆ ไม่เชื่อมั่นในตัวเอง แม้ว่าตอนนี้พี่ชายจะอายุมากแล้ว เขาก็ยังคงอ้างเรื่องราวในอดีตที่ตนเป็นเด็กที่ขาดความอบอุ่น เรื่องที่พ่อแม่แยกทางกันมาเป็นข้ออ้างเรียกร้องความสงสารจากพ่อให้ช่วยเหลือทางการเงินอยู่จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ น้องคนสุดท้องหรือผู้ให้ข้อมูลเองสะท้อนให้เห็นว่าตนเองก็ได้รับความรุนแรงมาจากประสบการณ์ในครอบครัวตั้งต้นเช่นกัน คือตนกลายเป็นคนเก็บกด มักจะเก็บความทุกข์ไว้เพียงลำพัง ไม่เชื่อใจ ไม่ไว้ใจใครแม้แต่คนในครอบครัว กลายเป็นคนที่คิดมาก ซ้ำกั้ว ซ้ำกังวล ชอบทบทวนเรื่องราวที่เจ็บปวด มีอาการเครียดรุนแรง โดยมักจะกล่าวโทษตัวเองและทำร้ายตัวเองหนักมาก รวมทั้งมีอาการซึมเศร้ารุนแรงถึงแม้ว่าตนจะมีเพื่อนเยอะ แต่กลับชอบเก็บตัวอยู่คนเดียว ปิดกั้นคนอื่น ไม่ไว้ใจใคร มีโลกส่วนตัวสูง

⁴³ เป็นลักษณะของครอบครัวที่มีแต่การทะเลาะเบาะแว้ง มีเรื่องระหองระแหงให้ไม่สบายใจอยู่เสมอ หาบรยากาศร่วมเย็นเป็นสุขไม่ได้ เปรียบเสมือนการมีลูกกระเบิดในบ้าน

⁴⁴ มีการควบคุมตัวเองต่ำ (Low Self-control) เช่น ไม่สามารถควบคุมอารมณ์โมโหของตนได้หรือควบคุมได้ยาก หากมีสิ่งเร้ามากระตุ้นก็จะแสดงออกให้เห็นถึงคำพูด/พฤติกรรมที่รุนแรงในทันที

ความรุนแรงซ้ำซ้อนของครอบครัวนี้เกิดขึ้นยาวนาน ความรุนแรงส่วนใหญ่เกิดขึ้นระหว่างพี่น้องถึงขั้นมีการใช้กำลังทำร้ายร่างกายระหว่างกันบ่อยครั้ง จากความขัดแย้งธรรมดาเริ่มทวีเป็นความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ จากการหยิกตี กลั่นแกล้งกันทั่วไป กลายเป็นการชกต่อย ตอบโต้ด้วย การใช้ความรุนแรงที่หนักหน่วงยิ่งขึ้น จากการต่อว่า ต่ำทอ ด้วยคำพูดที่เจ็บปวด กลายเป็นคำข่มขู่ที่รุนแรงน่ากลัวมากขึ้น มีทั้งการข่มขู่ฆ่าตัวตาย ฆ่ายกครัว และฆ่าคนอื่นบ่อยครั้ง โดยที่ระดับความรุนแรงในครอบครัวจะเพิ่มสูงขึ้นตามสถานการณ์แวดล้อมรอบข้าง

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าตัวเองมีประสบการณ์ได้ตอบสนองในครอบครัวด้วยการใช้ความรุนแรงเช่นกัน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า มีบางช่วงที่ความรุนแรงแบบนี้เกิดขึ้นเป็นประจำแทบทุกวัน จนทำให้ตนมีอาการซึมเศร้าอย่างรุนแรง ถึงขั้นมีการทำร้ายตัวเองและพยายามฆ่าตัวตายบ่อยครั้ง และผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าแม้ตนจะก้าวออกมาจากวงจรความรุนแรงได้แล้ว หรือเข้ามาอยู่ในบริบทที่ไม่มีความรุนแรงแล้ว แต่ตนยังติดหล่มความคิดที่รุนแรงอยู่⁴⁵ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเปรียบเทียบให้เห็นว่าเหมือนตนเติบโตมาใน War Zone แม้ว่าตนจะออกมาจากสภาพแวดล้อมที่รุนแรงเหล่านั้นแล้ว แต่ตนก็ได้รับเอาสภาวะสงคราม (ความกลัว/ความกังวล/ความรุนแรง) เหล่านั้นติดตัวออกมาด้วย ซึ่งคนภายนอกไม่สามารถรับรู้ได้เลยเพราะตนจะปกปิดอย่างดี จะชอบเก็บกดความทุกข์ไว้คนเดียวเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบคนอื่น

ผู้ให้ข้อมูลรายนี้สะท้อนว่าตนมีพฤติกรรมที่ทำร้ายตัวเองและพยายามฆ่าตัวตายมาตั้งแต่เด็ก (ตั้งแต่อายุประมาณ 10 ขวบ) หลากรูปแบบ หลายวิธี นับไม่ถ้วน เช่น พยายามผูกคอตาย กินยาเกินขนาด พยายามกระโดดตึก/ทำให้รถชน ตีหมั่นก เสพติดความคิดที่รุนแรง ติดยา (Pain killer) ต่อเนื่องยาวนาน เนื่องจากคิดว่ายาจะช่วยบรรเทาอาการปวดหัวเรื้อรัง เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า มีหลายเหตุการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตทำให้ตนตั้งคำถามกับการใช้ความรุนแรงทั้งต่อตนเองและต่อคนรอบข้างรูปแบบเดิม ๆ เนื่องจากบริบทที่รายล้อมเริ่มแปรเปลี่ยนไป เช่น การได้รู้จักมิตรภาพที่ดีจากคนรอบข้าง การได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัย การมีโอกาสได้ช่วยเหลือผู้อื่นระหว่างทาง สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์ที่เข้ามาปรับเปลี่ยนความคิดของตนไปในทิศทางที่ดีขึ้น เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนชีวิตในวิถีทางที่ดีขึ้น ตนเลยพยายามเรียนรู้ที่จะปลดปล่อยตัวเองออกจากวงจรความรุนแรง พร้อมทั้งช่วยเหลือพี่สาวในการจัดการอารมณ์ให้เย็นขึ้นไม่ร้อนแรงร้อนเร็วเหมือนแต่ก่อน ปัจจุบันสภาพความขัดแย้งในครอบครัวนี้ยังคงดำรงอยู่ แต่ระดับความรุนแรงลดน้อยลงมาก ไม่ค่อยมีการทำร้ายกันแบบที่ผ่านมา สมาชิกในครอบครัวพยายามปรับความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น ไม่มีการใช้ความรุนแรงแบบเดิม

⁴⁵ สะท้อนการคิดทบทวนเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในอดีต เสมือนประสบการณ์ฝังใจที่ยากจะลืมเลือน ซึ่งยังคงสร้างผลร้ายต่อผู้นั้นอยู่ แม้ว่าเหตุการณ์จะจบสิ้นไปนานแล้วก็ตาม

ประวัติผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 (ID5)

ID4: เพศหญิง อายุ 35 ปี ศาสนาคริสต์ ภูมิลำเนากรุงเทพมหานคร ปัจจุบันทำงานเป็นผู้จัดการสาขาของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง สถานะโสด ไม่มีลูก

สภาพครอบครัวตั้งต้น : ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 เป็นครอบครัวเดี่ยว มีพี่น้อง 3 คน โดยที่ตัวเองเป็นพี่คนโต เต็บโตมาในครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ และปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัว นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังสะท้อนความรุนแรงระหว่างญาติพี่น้องทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ร่วมด้วย

ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าเนื่องจากพ่อเป็นคนรูปร่างหน้าตาดีจึงมีผู้หญิงมาสนใจจำนวนมาก และพ่อก็มีนิสัยเจ้าชู้จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพ่อกับแม่เป็นประจำ มีหลายครั้งที่ตนต้องเป็นพยานความรุนแรงระหว่างพ่อกับแม่ ตั้งแต่การมีปากเสียงที่รุนแรงระหว่างกันไปจนถึงการใช้กำลังอย่างรุนแรงจนเลือดสาด คือ พ่อจะใช้กำลังทำร้ายแม่ด้วยการทุบตี รวมทั้งมีการขว้างปาข้าวของเป็นประจำ ตนรับรู้ความแตกแยกในครอบครัวมาตั้งแต่เด็ก

ต่อมาปัญหาในครอบครัวเริ่มทวีเป็นความรุนแรงมากขึ้น บวกกับปัญหาทางด้านการเงินทำให้แม่ตัดสินใจหนีพ่อ ทั้งครอบครัวไปทำงานอยู่ต่างประเทศตั้งแต่ตนยังเรียนอยู่ระดับมัธยมซึ่งปัจจุบันแม่อีกยังไม่กลับมาทั้ง ๆ ที่พ่อเสียชีวิตไปหลายปีแล้ว โดยแม่ส่งเงินมาให้ที่บ้านบ้าง ส่วนผู้ให้ข้อมูลเองก็ต้องทำงานหาเงินตั้งแต่วัยรุ่นเพื่อช่วยเหลือครอบครัว เนื่องจากเป็นลูกสาวคนโต ตนจึงต้องดูแลและช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการเรียนหนังสือของน้องร่วมด้วย ตนต้องเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ใหญ่ตั้งแต่อายุน้อย

ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าตนฝังใจกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยเฉพาะการถูกทอดทิ้งทั้งจากพ่อและแม่ ตนรอคอยวันที่ครอบครัวกลับมาเหมือนเดิม แม้ว่ามันจะเป็นไปไม่ได้แล้วก็ตาม เนื่องจากพ่อได้เสียชีวิตไปแล้ว นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลรายนี้สะท้อนว่าตนสืบทอดความรุนแรงมาจากครอบครัวผ่านทางทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรง ตนมีนิสัยชอบเอาชนะ ไม่ยอมคน แต่อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าตนมักจะปกปิดความอ่อนแอด้วยความเข้มแข็ง และกลัวการถูกทอดทิ้งอย่างมาก

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลรายนี้ยังสะท้อนว่า ตนมีการถ่ายทอดความรุนแรงไปยังผู้อื่นด้วย โดยเฉพาะความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือแฟนที่ผ่านมาทั้ง 3 คน โดยที่ทุกความสัมพันธ์ ตนมักจะเป็นผู้ที่ชอบหาเรื่องทะเลาะและเริ่มใช้ความรุนแรงก่อน เริ่มต้นจากการใช้คำพูดที่รุนแรงเพื่อยั่วอารมณ์ไปจนถึงการใช้กำลังทำร้ายร่างกายอีกฝ่าย ซึ่งบ่อยครั้งพฤติกรรมเหล่านั้นกลายเป็นชนวนให้เกิดความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากฝ่ายชายเริ่มมีการโต้ตอบด้วยความรุนแรง เริ่มมีการใช้กำลังปะทะระหว่างกัน นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังสะท้อนว่าตนมีประสบการณ์การทำร้ายตัวเองด้วยวิธีรุนแรง ยกตัวอย่างเช่น การใช้เศษแก้วกรีดข้อมือหรือแขนจนเลือดไหล เพื่อระบายความทุกข์ เป็นต้น

ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลคนนี้ เล่าว่าตนเรียนรู้บทเรียนมากมายจากประสบการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งในครอบครัวพื้นฐานและความสัมพันธ์อื่นที่ผ่านมา โดยมองว่าประสบการณ์ที่เลวร้ายต่าง ๆ ที่ผ่านมามีส่วนเสริมคนครูที่เข้ามาสอนให้ตนเข้มแข็ง และอยากใช้ชีวิตในวิถีทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเนื่องจากตนประสบปัญหาสุขภาพมาอย่างยาวนานซึ่งปัจจุบันได้มีการผ่าตัด และรักษาเยียวยาจนหายดีแล้ว โดยความทุกข์ทรมานจากโรคร้ายครั้งนั้น เป็นประสบการณ์ที่สร้างจุดเปลี่ยนให้ชีวิต คือ ทำให้ตนเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม พยายามใช้ชีวิตให้อยู่ในปัจจุบัน ไม่คิดเครียดแค้นฝังใจกับเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วในอดีต โดยเลือกที่จะหาความสุขให้ตัวเองและเรียนรู้ที่จะไม่ส่งต่อความรุนแรงไปยังผู้อื่นเหมือนดังที่ผ่านมา

ทั้งนี้ จากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว (Family violent experiences) ของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 5 คนที่มีพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกัน พบว่า แต่ละคนถ่ายทอดเรื่องราวความรุนแรงผ่านเรื่องเล่า (Narrative) ด้วยการสะท้อนคิดด้วยตัวเอง (Self-Reflection) ในมิติที่ต่างกันอย่างออกไป แต่ท่ามกลางความแตกต่างก็มีความเหมือนกันในหลายด้าน ดังที่จะวิเคราะห์ในส่วนถัดไป

ทั้งนี้ สามารถสรุปข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	อายุ (ปี)	รูปแบบความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้น
ID1	54	- การทำร้ายทางร่างกาย/เพศ/คำพูด/จิตใจ
ID2	27	- การทำร้ายทางร่างกาย/คำพูด/จิตใจ
ID3	49	- การทำร้ายทางคำพูด/จิตใจ/การละเลยทอดทิ้ง
ID4	26	- การทำร้ายทางร่างกาย/คำพูด/จิตใจ/การเงิน
ID5	35	- การทำร้ายทางร่างกาย/คำพูด/จิตใจ/การเงิน

ตารางที่ 2 สรุปข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ข้อสังเกตจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า แต่ละบุคคลสะท้อนบาดแผลจากประสบการณ์ความรุนแรงในมิติที่ต่างกันไป กล่าวคือ เป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลบางคนยังคงเผชิญเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอาจเป็นความรุนแรงระหว่างสมาชิกในครอบครัวตั้งต้น/ครอบครัวใหม่/ความสัมพันธ์ใกล้ชิดอื่น ๆ เพราะฉะนั้นเรื่องเล่าประสบการณ์จึงสะท้อนให้เห็นมิติของความเปราะบางทางจิตใจ (vulnerability) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่บาดแผลจากประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้นยังคงสดใหม่/ยังคงสร้างความบอบช้ำ/สร้างความสะเทือนใจให้กับบุคคลนั้นอยู่

จวบจนถึงปัจจุบัน (ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล) ในขณะที่บางคนสะท้อนเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งปัจจุบันผู้เล่าเรื่องนั้นได้รับการรักษาเยียวยาบาดแผลต่าง ๆ โดยเฉพาะบาดแผลทางจิตใจจนเกือบหายหรือหายดีแล้ว กล่าวคือ เป็นผู้ที่ผ่านกระบวนการทำความเข้าใจ / เรียนรู้หนทางในการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมาแล้ว โดยสรุปคือผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคนสะท้อนบาดแผลเหล่านี้ในมิติที่แตกต่างกันออกไป

จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า ภาพรวมของประสบการณ์ความรุนแรงที่แต่ละคนเผชิญเกี่ยวข้องกับความรุนแรงหลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำร้ายทางด้านอารมณ์และจิตใจด้วยคำพูดหรือการกระทำ การทอดทิ้ง ละเลย ไม่เอาใจใส่ ถือเป็นอีกรูปแบบความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำ การทำร้ายทางการเงิน การใช้กำลังทำร้ายร่างกายซึ่งบางกรณีถึงขั้นมีการใช้อาวุธปะทะหรือโต้ตอบระหว่างกัน นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการล่วงละเมิดทางเพศ การทำร้ายทางเพศต่อสมาชิกในครอบครัวด้วย โดยประสบการณ์ความรุนแรงที่แต่ละคนเผชิญย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำซึ่งอาจไม่ได้ส่งผลร้ายให้เห็นในทันที แต่บางครั้งกลับสร้างบาดแผลฝังลึกอยู่ในระดับความคิด/อารมณ์/จิตใจ สามารถทวีเป็นความรุนแรงที่อาจส่งผลกระทบต่อารดำเนินชีวิตในระยะยาว (Long-term effects) หรือสร้างความเสียหายมากมายได้ไม่แพ้ความรุนแรงรูปแบบอื่น ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยจากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวทั้งหมดสามารถแบ่งการวิเคราะห์ได้ 3 ประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย

บทที่ 4 ทายาทความรุนแรง (Toxic fruits of family violence)

บทที่ 5 การสืบทอดทายาทความรุนแรง (Reproduction of Violence)

บทที่ 6 การยุติการถ่ายทอดความรุนแรง (Breaking the cycle of violence)

ในบทนี้จะทำความเข้าใจประเด็นทายาทความรุนแรง (Toxic fruits of family violence) หรือผลผลิตที่ได้จากการประกอบสร้างทางสังคม เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุ ปัจจัย และผลกระทบที่ปัจเจกบุคคลได้รับจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว (Experiences of family violence)

4.2 ปัจเจกบุคคลกับการได้รับความรุนแรงจากสถาบันครอบครัวตั้งต้น

ปัจเจกบุคคลได้รับความรุนแรงผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process) โดยครอบครัวตั้งต้นถือเป็นสถาบันพื้นฐานแห่งชีวิตและสังคม (Family as the foundation of life and society) ฉะนั้นครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงย่อมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการประกอบสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงให้กับมนุษย์ กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลสามารถก้าวเข้าสู่วงจรความรุนแรง (Cycle of violence) ได้อย่างง่ายดาย ผ่านกลไกพื้นฐานทางสังคม อย่างสถาบันครอบครัวตั้งต้น (The First Family) ในฐานะสถาบันทางสังคมแรกแห่งการเรียนรู้ของมนุษย์

ทั้งนี้ จากการศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงของแต่ละบุคคล พบว่า ปัจเจกบุคคลได้รับหรือเรียนรู้การใช้ความรุนแรงมาจากสถาบันครอบครัวตั้งต้นผ่านบทลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment) การเลียนแบบทัศนคติและพฤติกรรมผ่านตัวแบบที่รุนแรง (Violent Role Models) นอกจากนี้ บางกรณีสะท้อนให้เห็นอีกมิติความรุนแรงที่ปัจเจกบุคคลได้รับมาจากการขาดตัวแบบที่ดีในการดำรงชีวิต (The Lack of Positive Role Models) เป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นขาดภูมิคุ้มกันต่อความรุนแรงและมีโอกาสถูกชักจูงเข้าสู่วงจรความรุนแรงอื่น ๆ ได้อย่างง่ายดาย ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปะละเลยหรือถูกทอดทิ้งให้ใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว ขาดต้นแบบที่ดีจากสมาชิกในครอบครัว สิ่งเหล่านี้เสมือนช่องว่างทางสังคมที่เปิดทางให้เด็กเหล่านั้นสามารถก้าวเข้าสู่วงจรความรุนแรงรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่อย่างมากมายในสังคม เพิ่มโอกาสให้เด็กเหล่านั้นสามารถถูกชักจูงเข้าสู่วงจรอาชญากรรมซึ่งอาจก่อความเดือดร้อนและสร้างความเสียหายต่อสังคมต่อไปได้

จากการรวบรวมข้อมูลจากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรง สามารถวิเคราะห์ประเด็นปัจเจกบุคคลกับการได้รับความรุนแรงจากสถาบันครอบครัวตั้งต้น ได้ดังต่อไปนี้

- 1) บทลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment)
 - 1.1) การลงโทษทางร่างกาย
 - 1.2) การลงโทษทางคำพูดและจิตใจ
 - 1.3) การลงโทษด้วยการจำกัดพื้นที่
 - 1.4) การลงโทษด้วยความเจ็บ
- 2) ตัวแบบที่รุนแรง (Violent Role Models)
 - 2.1) ตัวแบบการใช้กำลังทำร้ายร่างกาย
 - 2.2) ตัวแบบการทำร้ายทางเพศ
 - 2.3) ตัวแบบการใช้คำพูดที่เจ็บปวด
 - 2.4) ตัวแบบการเจ้าชู้ การนอกใจ
 - 2.5) ตัวแบบชมรมวงเมา
 - 2.6) ตัวแบบความประมาท
 - 2.7) ตัวแบบอารมณ์ร้อน
 - 2.8) ตัวแบบความเศร้า
 - 2.9) ตัวแบบการไม่เคารพผู้อื่น
 - 2.10) ตัวแบบการมองโลกในแง่ร้าย
 - 2.11) ตัวแบบการมองตัวเองในแง่ลบ
- 3) การขาดตัวแบบที่ดีในการดำรงชีวิต (The Lack of Positive Role Models)

4.2.1 บทลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment)

ความรุนแรงสามารถถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งได้ การถ่ายทอดความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นมาสู่ปัจเจกบุคคลมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำร้ายทางร่างกาย/เพศ/จิตใจ/คำพูด/การเงิน/การละเลย/ทอดทิ้ง เป็นต้น โดยที่ปัจเจกบุคคลสามารถเรียนรู้หรือได้รับความรุนแรงมาจากครอบครัวตั้งต้นได้หลากหลายช่องทาง หนึ่งในนั้นมาจากการถูกใช้บทลงโทษที่รุนแรงของพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว โดยการลงโทษรูปแบบนี้เป็นหนึ่งในวิธีการอบรมสั่งสอนที่รุนแรง (Violent discipline) ซึ่งอาจเป็นการเสริมสร้างทัศนคติเชิงลบและพฤติกรรมที่รุนแรงต่อไปได้นอกจากนี้จากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของแต่ละบุคคลสะท้อนรูปแบบการลงโทษของแต่ละครอบครัวหลากหลายรูปแบบ

จากการศึกษาวิจัยสามารถจำแนกลักษณะการลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment) ได้ 4 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การลงโทษด้วยการตีหรือทำร้ายร่างกาย 2) การลงโทษด้วยการใช้คำพูดในเชิงลบเพื่อทำร้ายจิตใจ 3) การลงโทษด้วยการจำกัดพื้นที่ และ 4) การลงโทษด้วยความเจ็บหรือการไม่พูดจา แตกต่างกันไปตามบริบทการกระทำผิดของบุคคลนั้นในแต่ละสถานการณ์ ทั้งนี้สามารถสรุปตัวอย่างรูปแบบการลงโทษจากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรง ได้ดังนี้

1) การลงโทษทางร่างกาย (Physical punishment)

“แม่ไม่พอใจอะไร อะไรอยู่ใกล้มือก็ เพียง!!! ทัพพีก็เคยตีโดนหัว ไม่ก๊งไม่กวาดเอ๋อมาได้ก็หีบมาใช้ แม่ไม่ได้เรียนหนังสือ แม่สอนลูกไม่เป็น... แม่เลือกวิธีตีเพราะเขาคิดว่า นั่นคือวิธีที่ดีที่สุดแล้ว...”

...ถ้าแม่ตีแล้ว เราทำเป็นไม่เจ็บ เขาก็ยิ่งตีใหญ่เลย เวลาตีแล้วเราร้องลั่นบ้าน แม่ก็จะหยุดตี เราก็ดูเรียนรู้อะไรเหมือนกัน...

...เวลาแม่ตี แม่ก็จะบอกว่าอยากให้เราได้ดี คือแม่อาจจะไม่ได้เรียนรู้ว่า ความจริงแล้วมันมีวิธีอื่นที่ทำให้ลูกได้ดี เช่น พูดดี ๆ ก็ได้ หรือยกตัวอย่าง หรือทำให้ลูกรู้สึกอบอุ่นมากกว่าที่จะทำให้ลูกกลัว ตีเพื่อที่จะให้กลัว จะได้ไม่ต้องทำอย่างนั้น แต่คือแม่เรียนรู้แบบนั้นมา แม่ก็เลยคิดว่านี่คือวิธีที่ดีที่สุด...” ID1

“วิธีการเลี้ยงลูกของแม่ ตั้งแต่เด็กคือการคว่ำอะไรมาได้อีกใช้สิ่งนั้นทำร้ายลูก นี่คือการเลี้ยงลูกของเขา...”

...ตอนเด็ก ๆ แม่จะมีอารมณ์โมโหร้ายเพราะเขาทำงานหนัก ถูกกดดันจากคนรอบข้าง พอลูกดื้อหรือไม่เชื่อฟัง เขาก็จะลงโทษหนัก หนักขนาดที่ว่าจะต้องตีให้ลูกอีกคนเห็น ประมาดตีสั่งสอน คือ หยิบอะไรได้อีกใช้สิ่งนั้นตีลูกเลย ตีแรง ตีหนัก...

...จนหลายครั้งพอที่เริ่มเถียงก็มีการตอบโต้ เริ่มเถียงกลับหรือหลบ แต่แม่ไม่ชอบให้หลบ เพราะยิ่งหลบก็จะยิ่งทำให้แม่โมโหมากขึ้น แล้วเขาก็จะติจนกว่าเราเจ็บหรือไม่สู้ พอยิ่งสู้ ก็เหมือนยิ่งเร้าอารมณ์แม่ จนเราต้องแบบร้องไห้ แล้วก็ไหว้ขอแบบหยุดเหอะ หยุดได้แล้ว คือ แบบมันเริ่มรุนแรงเกินไป...

...เหตุการณ์ความรุนแรงส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับพี่ พี่เคยโดนตี ซ้ำ ๆ ย้ำ ๆ แบบโชว์ความรุนแรง ส่วนเราจะต้องถูกเป็นพยานอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย บทลงโทษเยาะ แม่หยิบอะไรได้ก็ดี หยิบกะละมังได้ก็ดี หยิบโน้นนี่นั่นได้ก็ดี... ID2

“มีครั้งหนึ่งที่ถูกลงโทษ คือ แม่ให้เราถอดเสื้อออกเหลือแต่เสื้อซับ เหลาดัน สะตอเบา แล้วแม่ก็ฟาด!!! แล้วก็ฟาด ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ จนไม่หັก จนตัวเราเป็นจ้ำ เป็นรอยปูด ตอนนั้นร้องไห้เพราะรู้ว่าตัวเองทำผิด ทำผิดก็ต้องโดนตี... นั่นคือสิ่งที่เราอมรับได้กับพ่อกับแม่ แต่น่าจะเป็นเรื่องที่ทำให้เป็นแผลในใจพี่ไปเลย...

...เรารู้ว่ามันเป็นบทลงโทษ พวกเราก็เคยชินอย่างนี้มา เคยชินที่ว่าแม่จะต้องทำโทษลูกคนนึงให้ลูกอีกคนนึงเห็น...” ID2

“รู้สึกถ้าพ่อแม่ห้ามอะไร เราจะไม่ค่อยฟัง เป็นคนชอบแหกกฎ เช่น รู้ว่าแม่จะนอน เราก็จะแกะสวิงออกไปเล่นนอกบ้าน แล้วพอลับบ้านไป เราก็โดนตีนับไม่ถ้วนเลย เนื้อตัวเป็นรอย แต่เราก็กังทำ... เวลาพ่อตีลูกทุกคนพ่อจะททายาหม่องให้ แต่เวลาแม่ตีแม่จะไม่ททายาให้...” ID1

“ส่วนตัวแล้วเราไม่ค่อยถูกลงโทษด้วยการตีจากพ่อแม่โดยตรง... แต่พี่เคยมีประสบการณ์ถูกลงโทษด้วยการตีอย่างรุนแรง ตอนที่เขายังเด็ก โดนตีกับเข็มขัดบ้าง กับไม้เรียวบ้าง และเคยถูกจับลากกับพื้น จนต้องร้องไห้กลับบ้าน เป็นความรุนแรงที่ฝังใจพี่มาก... พอโตขึ้นเขาเห็นเราซึ่งเป็นน้องไม่ค่อยโดนลงโทษ ทำผิดก็อาจถูกด่าบ้าง แต่ไม่มีบทลงโทษ ปมนี้ทำให้ลึก ๆ พี่รู้สึกโกรธพ่อแม่ คิดว่ามันไม่แฟร์ ไม่ยุติธรรม พี่จึงมีความแค้นมาก ทำให้พี่มาใช้ความรุนแรงต่อน้องอีกทอดหนึ่ง...” ID4

“พ่อจะลงโทษลูกด้วยการตีอย่างรุนแรง หนักมากถึงขั้นเลือดตกยางออก การที่เกิดมาเป็นพี่สาวคนโต มันก็จะโดนตีหนักมากกว่าน้อง ๆ เป็นเรื่องธรรมดา คือ เรามักจะถูกทำโทษแรง ๆ เพื่อเป็นตัวอย่าง เรารู้สึกน้อยใจมาก...

...บางครั้งมันรุนแรงมาก จนแม่ต้องร้องไห้ขอพ่อ ว่า พ่อได้แล้วเหอะลูกสำนึกผิดแล้วพอเหอะ พอเหอะ มีครั้งหนึ่งกลับบ้านดึกมาก เพราะไปอยู่บ้านแฟน พอลับบ้านเลยโดนที่บ้านจัดหนัก โดนตี ช่วงหลังจะหนีไปอยู่บ้านแฟนไม่ยอมกลับบ้าน...” ID5

2) การลงโทษทางคำพูดและจิตใจ (Verbal and Psychological Punishment)

การลงโทษด้วยการใช้คำพูดเชิงลบหรือคำพูดที่รุนแรงเพื่อทำร้ายจิตใจมีหลากหลายวิธีการลงโทษรูปแบบนี้ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กหรือผู้ที่ถูกกระทำ ซึ่งความรุนแรงอาจไม่ได้ปรากฏให้เห็นความเสียหายในทันทีหรือมีอาจถึงบาดเจ็บให้เห็นอย่างชัดเจน แต่แน่นอนว่าสามารถสะสมกลายเป็นความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อไปได้ ซึ่งอาจจะส่งผลเชิงลบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในระยะยาว ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

“แม่จะชอบพูดจาไม่ค่อยดี... ใช้คำพูดหยาบคาย พูดเหมือนทำให้เจ็บใจ เขาชอบว่าแฉกหรือด่ากระแทกกระทั้น...ที่บ้านเป็นครอบครัวใหญ่ ตั้งแต่สมัยไหนต่อสมัยไหนแล้วที่เขาชอบว่ากันรุนแรง ชอบใช้คำเสียดสี ด่าแบบปึงปลากะแทบแมว พูดลอยลอย ด่าลอยลอย ชอบที่จะสื่อสารกันแบบนี้...” ID1

“พ่อไม่เคยตี แต่เขาจะใช้คำหยาบ เขาจะว่าแรง ๆ แรงมาก แบบทำให้อับอายทั้งซอย... การโดนตำหนิ การที่พ่อด่า มันทำให้เรารู้สึกว่าพ่อไม่รักเรา...” ID2

“วิธีการลงโทษลูกของแม่ คือ การบ่น บ่นวนไปวนมา ทแทบทุกวันทุกเรื่อง หนักมาก มันเหมือนการทำสงครามประสาทกันทุกวัน...”

...ส่วนพ่อไม่ค่อยดุด่า ด้วยคำหยาบคาย แต่เขาชอบใช้คำพูดที่ทำร้ายจิตใจอย่างหนัก หนักมาก เช่นพูดเปรียบเทียบกับลูกคนอื่น เวลาด่าว่า ส่วนมากจะไม่ด่าตรง ๆ แต่จะด่าอ้อม ๆ ด่ากระแทกแรง ๆ โดยการยกตัวอย่างคนอื่นหรือด่าลูกอีกคนเพื่อกระทบลูกอีกคน ยิ่งไปกว่านั้นคือบางครั้งจะเลือกด่าคนที่ไม่ได้ทำผิดอะไรเลยก็มี ลูกอีกคนโดยถูกด่าไปฟรี ๆ ทั้งที่ไม่ได้ทำผิดอะไร เนื่องจากลูกคนที่ทำผิดมีอารมณ์โมโหร้ายพ่อเลยไม่กล้าด่าตรง ๆ... มันเป็นการลงโทษแบบผิดฝาผิดตัว...” ID4

“ตอนมื่อเย็นจะเป็นมื่อที่เซ็งมาก มันเหมือนมื่อที่จะผู้ใหญ่จะมาร่วมวงพูดคุยกันบนโต๊ะกินข้าวที่บ้านคือ แกงจืดถ้วยใครถ้วยมัน น้ำปริกรลใครรสมัน เราถูกเลี้ยงมาอย่างนี้ แล้วก็ไม่นคบกับคนนอกบ้าน ไม่นคบกับข้างบ้าน...”

...ทุกครั้งที่ให้อาติผู้ใหญ่จะด่าว่าอะไรเรายังไง แม้ว่าน้ำตาเราจะไหลยังงี้ แต่ก็ต้องทานข้าวไปตามปกติ ห้ามประทัด...” ID3

“การทำร้ายจิตใจเป็นเรื่องปกติของที่บ้าน... ญาติพี่น้องก็จะเปรียบเทียบเรากับน้องชาย ชอบล้อเลียนว่าเราเป็นลูกนอกคอกบ้าง ลูกคนละพ่อบ้าง... ทำให้เรารู้สึกว่าเป็นแกะดำของครอบครัว บอกตรง ๆ คือเรารู้สึกโกรธ เกลียดคนที่มิตทัศนคติแบบนี้ ไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับญาติพี่น้องเลย รู้สึกเป็นปมด้อย...” ID5

จากเดิมเวลากล่าวถึงความรุนแรงที่เด็กเผชิญ ส่วนใหญ่มักจะนึกถึงภาพเด็กถูกทำร้ายที่รุนแรงมาก ๆ ถึงขั้นเสียชีวิตหรือการถูกทำร้ายที่ทั้งบาดเจ็บไว้อย่างมากมาย ทั้งที่ความจริงแล้วความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ ความพยายามอบรมสั่งสอนด้วยการลงโทษต่อร่างกาย อาทิ การตบตี หยิก เขกหัว บิดหู การลงโทษด้วยการใช้อารมณ์ ใช้คำพูดที่รุนแรงเพื่อทำร้ายจิตใจ เช่น การดู ด่า ว่ากล่าว ข่มขู่ เรียกขานโดยใช้ชื่อสมญานาม ตีหนิ หาจุดผิด/จุดอ่อนมาโจมตี ใช้วิธีการเปรียบเทียบลูกตนเองกับเด็กคนอื่นหรือการเปรียบเทียบระหว่างพี่น้องด้วยกันเอง ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความรุนแรงที่ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกระงับโดยตรง ซึ่งบางครั้งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อผู้นั้นแบบทันทีทันใด แต่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาวต่อไปได้ สร้างบาดแผลทางใจที่ฝังลึกสามารถสร้างปัญหาหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลนั้น ๆ ได้ไม่แพ้ความรุนแรงรูปแบบอื่น

3) การลงโทษด้วยการจำกัดพื้นที่ (Grounding as Punishment)

การจำกัดพื้นที่หรือการกักบริเวณ เป็นวิธีการลงโทษของพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่นำมาใช้กับเด็กหรือผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของตน ในกรณีที่เด็กกระทำผิดหรือไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัว ส่วนมากจะเป็นการลงโทษโดยไม่ได้อนุญาตให้ออกจากบ้านเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้ผู้นั้นได้ทบทวนความผิดที่ตนกระทำ ซึ่งบางครั้งอาจเป็นการเลือกใช้วิธีจำกัดพื้นที่ที่รุนแรงหรือทารุณมากเกินไป ซึ่งอาจกลายเป็นประสบการณ์ความรุนแรงที่ฝังใจของหลายคนต่อไปได้ ทั้งนี้ จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าหลายครอบครัวนำวิธีนี้มาใช้ในการลงโทษ ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

“ตอนเด็ก ๆ เคยโดนลงโทษ แบบถูกให้ไปนั่งนอกบ้านตอนกลางคืน ตึก ๆ นั่งอยู่อย่างนั้น จนกว่าจะมีคนยอมรับว่า ใครเป็นคนทำของพัง...” ID2

“พ่อมีส่วนเยอะ ตอนเด็ก เวลาเราทำผิดอะไร เขาจะชอบขัง บางที่เขาไม่ได้กักขังในห้องอะไรหรอก... แต่พ่อจะเอาลวดที่พันสายไฟเมตรคุณเมตร มาตีตารางกับพื้น แล้วให้เราเข้าไปอยู่ในนั้น จะออกไปจากเส้นนี้ไม่ได้ ถ้าออกไปจะโดนตีเป็นการลงโทษ... ที่นี้พ่อเริ่มโตมาก็จะเปลี่ยนวิธีเป็นไม่ยอมให้ออกจากบ้านแทน...” ID1

“มีเหตุการณ์ที่เราเคยขโมยเงินไปซื้อขนม พ่อแม่ลงโทษด้วยการไม่คุยด้วย แล้วก็ขังเราไว้ข้างบนห้อง ให้ลงมากินข้าว กินน้ำได้บ้าง... แต่ว่าเขาขังเราไว้บนห้องไม่ให้ดูทีวี จากนั้นก็เอาโซ่มาล่าม ล่ามเราไว้กับเตียง ใช้พวกโซ่ที่เขาเอาไว้คล้องข้างคล้องไว้กับขาเตียงและขาเราข้างนี้ เขาให้เรา นั่งอยู่ในห้องนั้นพอลงเวลาอน เขาก็จะถอดโซ่ให้ แต่พอเขาจะไปทำงาน ก็จะผูกเราไว้บนห้องอย่างนั้น...” ID2

4) การลงโทษด้วยความเงียบ (Silent treatment as punishment)

ความเงียบเป็นอีกหนึ่งรูปแบบในการลงโทษที่หลายคนนำมาใช้ในการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัว สำหรับบางคนอาจมองว่าการลงโทษด้วยความเงียบเหมือนการละเลยปัญหาหรือหลีกเลี่ยงการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม จากการรวบรวมข้อมูลพบว่า หลายครอบครัวนำวิธีนี้มาใช้ในลงโทษเพื่ออบรมสั่งสอนลูก หลานหรือเด็กภายใต้การปกครองเมื่อผู้นั้นกระทำความผิด

จากข้อมูลที่ได้สะท้อนว่ามีหลายคนที่ดีความประสบการณ์ดังกล่าวว่า เป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อกันในทางลบ (Negative results) หรือเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่อาจจะก่อให้เกิดหรือทวีความรุนแรงต่อไปได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการตีความประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

“ตั้งแต่เด็ก ๆ แล้ว พ่อลูกทะเลาะกันแรง ๆ วิธีจัดการปัญหาของพ่อคือ พ่อจะชอบบ่นหนีออกจากสถานการณ์ไป ปล่อยให้แม่ลูกจัดการความขัดแย้งกันเอง ตนไม่ขอรับรู้เรื่องราวอะไร ไม่มีการลงโทษคนกระทำความผิด ไม่มีการทำความเข้าใจ ทุกครั้งทำให้แม่ต้องเป็นคนมารับปัญหาไปเต็ม ๆ ทุกครั้ง ...” ID4

“ความเงียบคือนิสัยของที่บ้านเลย คือจะไม่มีมาเถียงกัน เขาจะเงียบแล้ว หนีไปที่อื่นแทน... คือว่าพ่อเราเป็นคนดู เจ้าระเบียบ เขาจะไม่พูดพรั้าเพื่อ...

...มาถึงตอนที่เรายู่กับสามีคนแรก เวลางอนหรือตอนที่เรามีปัญหากับครอบครัว เราก็มักจะหนีไปอยู่ที่อื่นเลย เพราะเราไม่เคยได้รับการอบรม พ่อแม่ไม่เคยพูด ตักเตือนว่าใจเย็น ๆ ก่อนนะ ไม่มี...

...เวลาเรามีปัญหา เราก็มักจะไม่เถียง ไม่ว่า อันนี้ก็คือนิสัยของที่บ้านเลย คือจะไม่มาเถียงกัน จะเงียบแล้วไปอยู่ที่อื่นแทน แต่คนอื่นจะคิดว่าเราหลบหน้า เราไม่สู้ สิ่งนี้สามีปัจจุบันชอบพูด... คือเราคิดว่า ยิ่งพูด ยิ่งเพิ่มความรุนแรง และยังทำให้เสียความรู้สึก แล้วเราเป็นคนที่ยอ่อนไหวกับคำพูดมาก เนื่องจากที่บ้านไม่ค่อยพูดกัน...” ID3

นอกจากนี้ บางครอบครัวยังมีการเลี้ยงลูกในแบบที่ไม่มีการลงโทษเมื่อลูกกระทำความผิด (Parenting Without Punishment) ด้วย โดยบางคนอาจตีความประสบการณ์เหล่านี้ว่าเป็นอีกหนึ่งวิธีการอบรมสั่งสอนที่รุนแรงสามารถก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมาได้ ดังที่ว่า

“ตอนเด็ก พ่อไม่ค่อยตี แต่จะใช้วิธีการลงโทษแบบนี้ เงียบ ไม่สอนตรง ๆ ไม่มีหรือที่มานั่งสอน ทำความเข้าใจหรือบอกกล่าวกับลูกว่าอะไรถูก อะไรผิด แต่เขาจะปล่อยให้เรารู้ด้วยตัวเองมากกว่า ปล่อยให้ลองผิดลองถูกเอาเอง.. พ่อเพิ่งมานั่งคุย สอนลูก ตอนพวกเราโตแล้ว ซึ่งมันโตมากแล้ว มันก็ไม่ค่อยฟังหรอก...

...คือพ่อเขาคิดว่าพื้นฐานชีวิตของเขา ไม่เคยมีคนมาคอยสั่งสอนหรือมาชี้แนะอะไร เขาถูกปล่อยให้ต้องสู้ชีวิตด้วยตัวเอง พ่อเลยอยากให้เราเรียนรู้แบบนั้นด้วย...

...บ้านเรา พ่อแม่ไม่ค่อยลงโทษลูก กลายเป็นว่าความเสียหายมันเยอะ เช่น พอลูกเริ่มทะเลาะต่อยตีกัน พ่อก็จะหนีไปให้ศึกเงียบก่อนค่อยกลับมา ไม่มีการห้ามปราม มักจะปล่อย ปล่อยให้ตายกันไปข้างนึง คือ มันรุนแรงมากตรงที่ พวกเราไม่รู้จักลิมิต ไม่มีขอบเขตของการใช้ความรุนแรงระหว่างกัน คิดว่าจะทำร้ายกันยังไงก็ได้ รุนแรงแค่ไหนก็ได้ ไม่มีใครห้ามปราม แล้วคือลำพังแม่คนเดียวก็เอาไม่อยู่...” ID4

“แม่ไม่ค่อยตีเท่าไรเร่ เขาเคยบอกว่าไม่อยากลงโทษด้วยการตี เพราะเห็นว่า พี่น้องทะเลาะกันเองรุนแรงมากพอแล้ว เลยไม่อยากเพิ่มความรุนแรงเข้าไปอีก...

...ส่วนตัวคิดว่า การไม่ลงโทษถือเป็นวิธีหนึ่งที่รุนแรง การปล่อยให้พี่น้องทะเลาะเบาะแว้งและทำร้ายกันเอง โดย ปราศจากการถูกลงโทษ ทำให้พวกเราารู้สึกว่า เราจะทำร้ายกันยังไงก็ได้ พ่อแม่คงไม่ลงโทษพวกเราแน่นอน...

...พอโตขึ้น เราารู้สึกว่า เราสามารถใช้ความรุนแรง ทำร้ายกันได้อย่างไม่จำกัด ไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลัง ใช้คำพูดคำทอทำร้ายซึ่งกันและกัน รวมทั้งการข่มขู่ที่รุนแรง น่ากลัว สูงสุดถึงขั้นมีการ ข่มขู่ฆ่ายกครัว ฆ่าผู้อื่น ฆ่าตัวตาย คือมันรุนแรงมาก มันเข้าสู่ โหมด ความรุนแรงเกินกว่าที่พ่อกับแม่จะควบคุมได้แล้ว...” ID4

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การลงโทษด้วยการใช้ความเงียบ (Silent treatment as punishment) หรือการที่พ่อแม่ไม่มีการลงโทษเมื่อลูกกระทำความผิด (Parenting Without Punishment) อาจเป็นอีกหนึ่งรูปแบบการอบรมสั่งสอนที่หลายคนมองว่ารุนแรง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการตีความของแต่ละบุคคล ซึ่งหลายคนอาจตีความ (Interpretation) ประสบการณ์เหล่านี้ในทางลบหรือมองในมิติของผลกระทบที่ตนได้รับจากการอบรมสั่งสอนรูปแบบดังกล่าว ตัวอย่างเช่น บางคนอาจมองว่าความเงียบสะท้อนถึงการปล่อยปละละเลยปัญหา สะท้อนว่าพ่อแม่ไม่รัก ไม่สนใจ ไม่ให้ความสำคัญกับตน สะท้อนว่าพฤติกรรมที่กระทำเหล่านั้นไม่ผิดสามารถกระทำต่อไปได้เรื่อย ๆ หรืออาจสะท้อนว่าความเงียบเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ซึ่งต่อมาอาจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เป็นต้น

จากการศึกษาในส่วนนี้สามารถสรุปได้ว่า การลงโทษ (Punishment) เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการอบรมสั่งสอน (discipline) ที่ทุกครอบครัวนำมาใช้ในการขัดเกลานิสัยของเด็ก อย่างไรก็ตาม การลงโทษบางรูปแบบที่รุนแรงเกินไป หรือเกินกว่าความผิดที่เด็กกระทำ ก็อาจสร้างความเสียหายส่งผลกระทบ (Negative impacts) ต่อบุคคลที่ถูกลงโทษต่อไปในอนาคตได้เช่นกัน

4.2.2 ตัวแบบที่รุนแรง (Violent Role Models)

ครอบครัวคือสถาบันพื้นฐานที่มีส่วนสำคัญต่อพัฒนาการของมนุษย์ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และจิตใจ เพราะฉะนั้นสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะพ่อ แม่ และผู้ใหญ่ เสมือนตัวแบบ (Role Models) ที่มีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของเด็ก เนื่องจากการเรียนรู้ของเด็กเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวพื้นฐาน ตัวแบบในครอบครัวจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กรอบด้านทั้งในทางบวก (Positive) และทางลบ (Negative)

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ตัวแบบความรุนแรง (Violent Role Models) ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ ผู้พัวพันกับผู้เล่าเรื่อง เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรม (Attitude and Behaviors) ของผู้ให้ข้อมูลในฐานะบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นผู้ที่มีการพิ่งพาอาศัยระหว่างกันในด้านต่าง ๆ หรืออาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ทั้งนี้ สามารถรวบรวมแบบอย่างความรุนแรง (Negative Role Models) ได้หลากหลายรูปแบบ อาทิ ตัวแบบการใช้กำลังทำร้ายร่างกาย ตัวแบบการทำร้ายทางเพศ ตัวแบบการใช้คำพูดที่เจ็บปวด (hurtful words) ตัวแบบการเจ้าชู้ การนอกใจ (Infidelity) ตัวแบบชมรมวงเมา ตัวแบบความประมาท ตัวแบบอารมณ์ร้อน ตัวแบบเศร้า ตัวแบบการไม่เคารพผู้อื่น ตัวแบบการมองโลก/ผู้อื่นในแง่ร้าย ตัวแบบการมองตัวเองในแง่ลบ เป็นต้น ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

1) ตัวแบบการใช้กำลังทำร้ายร่างกาย

“พ่อคือถ้าโมโห เขาก็จะตีแม่เลย เป็นการใช้อำนาจต่อหน้าลูก ตอนที่มีเรื่องกัน เราเคยบอกแม่ว่า แม่ไม่ต้องไปตีกับพ่อ ไม่ต้องไปยุ่งกับเขา เขาก็จะไม่ตีแม่หรอก ส่วนใหญ่จะเป็นการห้ามแม่มากกว่า... พอเราเห็นเขาดีกัน เราก็จะห้าม บางที่เราไม่ได้อยู่ตรงนั้น พอกลับมา ได้ยินเขาเสียงดัง เราก็จะวิ่งไปหาแม่ ห้ามแม่ไม่ให้พูด ปิดปากไม่ให้แม่พูด เพื่อที่จะไม่ให้พ่อโมโห...” ID1

“พอลูกคือหรือไม่เชื่อฟังก็จะโดนลงโทษหนัก หนักขนาดที่ว่า จะต้องตีให้ลูกอีกคนเห็น ประมาณตีสั่งสอน หยิบอะไรก็ได้ ก็ใช้สิ่งนั้นตีลูกเลย ตีแรง ตีหนัก...” ID2

“พ่อของลูกเป็นคนที่มีสถานะทางสังคม มีหน้าที่การงานที่ดี เขาเป็นหัวหน้านักบิน สายการบินชื่อดังแห่งหนึ่ง...

...ตั้งแต่ตอนที่ลูกยังเด็ก ๆ เราก็จะถูกตี ถูกทุบ ถูกกระแทบ ด้วย... มีครั้งหนึ่งที่ เขาเอาลูกขึ้นไปนอนแล้ว แต่ลูกไม่ยอมนอน เขาก็จะลงมาด่าเรา แล้วก็ตีเราต่อหน้าลูกแบบไม่สนใจอะไรเลย... หลัง ๆ ก็มีตีหัวลูกต่อหน้าเพื่อนที่โรงเรียน...

...คือ คนเราเวลาโมโหจะตีกันในครอบครัวเนี่ย มันจะมีจุดที่ต้องหยุด ว่าเฮ้ย! มันจะได้ไม่พลังแรงเกินไป แต่เราสังเกตเวลาเขาตี เขาไม่คิดเลยนะว่ามันจะมีอันตรายกับเรา มีครั้งหนึ่งที่เรานั่งตรงขอบอ่าง คือ เขาก็เข้ามากระแทกๆ เราแรงมากโดยไม่คิดว่าหัวเราจะปวดอย่างแรงหรือไม่ อย่างไร เขาไม่คิด คือเขากลับเตะเรา รั้ว รั้ว รั้ว ต่อหน้าลูก หลายครั้ง...” ID3

“พ่อทำร้ายแม่รุนแรงมาก ตบข้าง ตีข้าง เตะข้าง บางครั้งทะเลาะกันจนแม่เลือดออกไหนเต็มพื้นก็มี เราเห็นภาพเหล่านี้มาตั้งแต่เด็ก ทุกครั้งที่พ่อแม่ทะเลาะกัน จำได้ว่าเราจะนั่งแอบฟัง แอบร้องให้อยู่ที่มุมห้องอีกห้องหนึ่งของบ้าน เรารับรู้ทุกคำพูด รับรู้ทุกปัญหาที่เขาเถียงกัน...

...คือบางครั้งการที่ผู้ใหญ่ทะเลาะกัน เขานึกว่าลูกคงไม่ได้ยิน ลูกยังเด็กคงไม่รู้เรื่องอะไรหรอก ซึ่งความจริงแล้วมันไม่ใช่ เพราะธรรมชาติของเด็กย่อมอยากรู้ อยากเห็น ช่างสังเกต เรียนรู้ได้หมดทั้งสิ่งดีและไม่ดี รับหมด รับเต็ม ๆ...” ID5

2) ตัวแบบการทำร้ายทางเพศ

“เราเคยมีประสบการณ์ที่ญาติซึ่งเป็นน้องแม่อยู่ในบ้านเดียวกัน มีการใช้สายตา มีการมาจับเนื้อตัวร่างกาย มากอดหอมเราแบบที่ไม่เหมาะสม ตอนนั้นเราก็นึกว่ามันไม่มีอะไร แต่พอเรารู้ว่ามันเป็นอะไร คือ มันไม่ใช่แล้ว...

...ส่วนน้องชายก็มีการทำร้ายน้องสาว ตอนนั้นน้องชายน่าจะอายุประมาณ 13 ปี ล่วงละเมิดทางเพศน้องสาวซึ่งตอนนั้นน่าจะประมาณ 7-8 ขวบ...

...คือบ้านดั้งเดิมของแม่ก็มีปัญหาแบบนี้ แม่ถูกคนในครอบครัวทำให้ท้องมาแล้ว... อาจจะเป็นเพราะว่าเขารุนแรงมาตั้งแต่รุ่นไหนต่อรุ่นไหนกันแล้ว...” ID1

“เรื่องของเรื่องคือ น้องชายเราไปถูกใจลูกสาวของน้องสะใภ้ ตอนนั้นเด็กอายุประมาณ 12-13 ปี ปรากฏว่าน้องสะใภ้เหมือนว่าพูดกับลูก ให้ลูกยอม...” ID1

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนการมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลในครอบครัวเดียวกัน (Incest) ซึ่งอาจหมายถึงญาติพี่น้องหรือผู้สืบสันดานเดียวกันหรือผู้ที่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด ในบางสังคมมีความหมายรวมไปถึงบุตรบุญธรรมหรือบุตรหลานที่มาจากการแต่งงานที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นครอบครัวเดียวกัน ทั้งนี้ กรอบความคิดของสังคมในปัจจุบันโดยทั่วไป ถือว่ากรณีเหล่านี้เป็นความรุนแรงทางเพศที่ผิดจารีตและขัดต่อศีลธรรมทางสังคม โดยบางประเทศมีกฎหมายบัญญัติถึงฐานความผิดการมีเพศสัมพันธ์ในเครือญาติ (Incest) ไว้อย่างชัดเจน

3) ตัวแบบการใช้คำพูดที่รุนแรง

“การข่มขู่กันในบ้านถือเป็นเรื่องปกติ ได้ยินบ่อยมาก บางช่วงเกือบทุกวัน คำขู่มีมากมายหลายรูปแบบ แต่ที่คิดว่ารุนแรงมากที่สุด คือ การข่มขู่ว่าจะฆ่าใครๆ เอาให้ตายทั้งครอบครัว ข่มขู่ฆ่าคนอื่น ข่มขู่ฆ่าตัวตาย ข่มขู่จะผลัดตกตึกให้ตาย ข่มขู่จะเอาน้ำร้อนลวก ข่มขู่ทำลายข้าวของ ทั้งหมดนี้เป็นประสบการณ์ความรุนแรงที่หนักกลัวมาก คือเรากลัวว่า มันจะไม่ได้เป็นแค่คำขู่ กลัวว่าสักวันมันจะกลายเป็นจริง...” ID4

“แม่จะชอบพูดแบบปะทะอารมณ์ ประมาณว่าเวลาคนในบ้านไม่ทำตามที่แม่บอกหรือตามที่แม่วางแผนไว้ แม่จะพูดเชือดเฉือน ทำร้ายจิตใจหนัก...” ID2

“พ่อกับแม่จะชอบใช้คำพูดที่รุนแรงเป็นอาวุธเอามาทำร้ายซึ่งกันและกันมาโดยตลอด... พวกเขาเป็นแม่พิมพ์หรือเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้กับลูก ทำให้ลูกเรียนรู้ที่จะใช้คำพูดทำร้ายผู้อื่นตั้งแต่เด็ก ๆ พ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อยมาก พูดจาไม่ค่อยลงรอยกัน ทั้งคู่ชอบทำร้ายกันและกันด้วยคำพูดได้ตอบไปมาให้ลูกได้ยิน ส่วนลูกก็รับรู้เหตุการณ์เหล่านี้มานับครั้งไม่ถ้วน ลูกเป็นพยานความขัดแย้งของพ่อแม่มาโดยตลอด แทนที่จะเป็นพยานรักของคนทั้งคู่...” ID5

“สิ่งที่เราได้รับมาจากแม่เต็ม ๆ คือ การพูดคือแม่เราจะชอบพูดแบบปะทะอารมณ์... ประมาณว่า เวลาที่คนในบ้านไม่ทำตามที่แม่บอกหรือไม่ตรงตามที่แม่วางแผนไว้ แม่ก็มักจะใช้คำพูดเชิงเชือดเฉือน... สิ่งนี้คือสิ่งที่เราติดแม่มาเต็ม ๆ เลย คือ เวลามีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนสนิท เราก็มักจะชอบพูดแบบเชือดเฉือน ทำร้ายจิตใจเพื่อนด้วยคำพูด เป็นเรื่องคำพูดที่ได้รับมาตรง ๆ เต็ม ๆ เหมือนเราโคลนแม่มาเลย คือเราย้อนนิสัยนี้ของแม่มาเลย...” ID2

“เขาชอบต่อว่าเราโดยใช้คำหยาบคาย เขาจะตะโกนให้คนอื่นได้ยิน เช่น มึงอ่ะ วงแตกทีหลังมึงไม่ต้องมาบ้านเพื่อนกูเลยนะ ซึ่งลูกก็อยู่ตรงนั้นด้วย ลูกเห็นภาพแบบนี้มาตั้งแต่เด็ก ๆ... คือเขามีนิสัยชอบประจาน ชอบทำให้เราอับอายต่อหน้าเพื่อนฝูง ต่อหน้าลูก เพื่อนบ้านก็รู้ทั้งหมด...”

...แล้วเขาก็ด่าแม่ตัวเองอย่างนี้ด้วย เช่น เฮ้ย! มึงฟังกู พูดดี ๆ นะเว้ย หรือด่าแม่ว่าโง่...

...บางครั้งก็ด่าพ่อแม่ของเรา แบบอึแก่ อีห้า คือจะด่าแบบหยาบคายมาก...

...วิธีการสอนลูก ก็คือ เหยี่ย แม่่ง ไอ้สัตว์ ตลอดเวลา...” ID3

“แม่จะชอบพูดต่อปากต่อคำ มันส่งผลมาถึงน้องชาย คือน้องจะชอบพูดจากระซากเสียง ชอบใช้คำพูดแรง ๆ ทำร้ายคนอื่น...” ID1

4) ตัวแบบการเจ้าชู้ การนอกใจ

“เนื่องจากพ่อเป็นคนหน้าตาดี และเขามีนิสัยเจ้าชู้มาก สาวติดตรึม ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพ่อกับแม่เป็นประจำ บางครั้งรุนแรงมาก...

...บ่อยครั้งที่พ่อออกไปอยู่กับผู้หญิงคนอื่น จนลืมนำรถที่โรงเรียน ทั้งโรงเรียนเหลือเราอยู่คนเดียวที่นั่งรอ จนกว่าพ่อจะมารับ บางครั้งโรงเรียนใกล้ปิดแล้ว เขาก็ยังไม่มารับ พ่อจะทอดทิ้งเราไปหาผู้หญิงคนอื่นแบบนี้เป็นประจำ...” ID5

“เห็นภาพการนอกใจแบบนี้มาตั้งแต่เด็ก ครอบครัวฝ่ายพ่อเป็นต้นแบบความเจ้าชู้ นอกใจ เกือบทุกคน เช่น ลุงคนหนึ่งโกหกเมียไปมีบ้านเล็กบ้านน้อยมากมาย ปัจจุบันลุงมีลูกโตเป็นสาวแล้ว เมียยังไม่รู้ ส่วนลุงอีกคนก็มีกิ๊กเยอะ แต่คนนี้ก็กลับมาเล่าให้เมียฟัง ชอบทำร้ายจิตใจคนในบ้าน ส่วนป้าก็เคยไปแย่งสามีคนอื่น มันเป็นพฤติกรรมที่เหมือนเป็นมรดกตกทอด มีการเรียนรู้ เลียนแบบมาอย่างยาวนาน...” ID4

“เนื่องจากพ่อเป็นคนเจ้าชู้มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว มีลูกติดมาแล้ว 1 คน แม่มารู้ทีหลัง ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่จึงมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแบบนี้มาโดยตลอด ก่อให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัวมาอย่างยาวนาน...

...ต่างฝ่ายต่างโยนความผิดกันไปมา แต่คนรับกรรมเต็ม ๆ คือลูก โดยเฉพาะพี่สาวที่มีประสบการณ์นี้โดยตรง เขายอมรับว่าเหตุการณ์นี้เป็นสิ่งที่ฝังใจเขามาก ๆ ฝังใจมาถึงปัจจุบัน เวลาที่โมโหที่ไรก็จะหยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาต่อว่าพ่อแม่ทุกที เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เขาโกรธแค้นทั้งพ่อและแม่ที่เคยทำร้ายเขาอย่างนั้น...” ID4

“มีเหตุการณ์หนึ่งที่สามีไปมีอะไรกับแอร์คนหนึ่ง แล้วเพื่อนเราที่เป็นแอร์/ สจ๊วต ทุกคนรับรู้หมด แต่ก็ไม่มีใครบอกเรา เขาคงใช้อำนาจกับลูกน้อง จนไม่มีใครกล้ายุ่งเลยช่วยโกหกให้ อีกมุมหนึ่งพวกเขาคงสงสารเรา...

...ตั้งแต่ลูกยังเด็ก ตอนนั้นยังอยู่บนบาลอยอยู่เลย พ่อก็จะพาลูกไปเดินกับผู้หญิงด้วย จนวันหนึ่ง ลูกชายกลับมาบอกเรา ลูกมาบอก เราเราถึงรู้...

...มีกรณีที่เขาไปยุ่งกับภรรยาคนอื่นในที่ทำงาน เรามีหลักฐานด้วย แต่อาจเป็นเพราะเราเป็นคนไม่เอาเรื่อง แต่สุดท้ายมันก็เป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา...

...มีครั้งหนึ่งลูกชายไปเจอข้อความในไลน์ที่พ่อคุยกับผู้หญิงคนอื่นเชิงขู่สาว ตีความได้อย่างชัดเจนว่ามันเกินเลย สุดท้ายคือลูกถ่ายรูปมาให้เราดู เราถึงรู้...

...คือเอาง่ายๆ แม้กระทั่งครูลูกยังจับเลย ทำให้เราอับอายมาก ส่วนตัวไม่ได้หึงอะไรหรอกนะ แต่ก็คิดว่าทำไมไม่ให้เกียรติกันบ้าง ส่วนลูกก็ต้องมารับรู้สิ่งเหล่านี้...” ID3

“เราเห็นภาพที่พ่อทำร้ายจิตใจแม่ ไปมีหญิงอื่นครั้งแล้วครั้งเล่า มันเลยทำให้ตอนเด็กเรารู้สึกไม่มีความผูกพันกับพ่อ ไม่ไว้ใจ รู้สึกห่างเหิน มีช่องว่างระหว่างกันอย่างมาก พุดตรง ๆ คือ มันเหมือนเราเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความโกรธ ความขัดแย้งระหว่างกัน มันเลยซึมซับความรู้สึกเหล่านั้นมาเต็ม ๆ...

...ลูก ๆ จะรับรู้ปัญหาของผู้ใหญ่มาโดยตลอด แง่หนึ่งก็คิดว่าเด็กไม่ควรมารับรู้เรื่องพวกนี้ พ่อแม่ไม่ควรใช้ลูกเป็นเครื่องมือทำร้ายกันแบบนี้ จนทำให้เรารู้สึกไม่เชื่อใจ ไม่ไว้ใจใคร มองผู้ชายทุกคนว่าเป็นคนเจ้าชู้ เหมือนโปรแกรมตั้งต้นที่ถูกติดตั้งมาจากครอบครัวโดยพ่อแม่ ทำให้พวกเราที่มีความคิดแบบนี้...” ID4

5) ตัวแบบชมรมวงเมา

“ตั้งแต่เด็กแล้วที่เราคลุกคลีอยู่ในวงการนักดื่ม บ่อยครั้งพ่อจะชอบพาลูก ๆ เข้าไปนั่งร่วมวงเหล้าของผู้ใหญ่ที่รายล้อมไปด้วยน้ำเมาหลากหลายชนิด เราเลยคิดว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาที่จะดื่มหรือจะเมาทุกวัน มองว่ามันเป็นเรื่องปกติ...” ID4

“พ่อจะชอบลากลูกชายไป hang out กับเพื่อน ๆ ลูกก็เซ็ง ต้องไปนั่งอยู่ในวงสังสรรค์ของผู้ใหญ่...” ID3

“พ่อทำงานนอกบ้าน ส่วนใหญ่ก็จะกลับดึก โดยหลังเลิกงานก็จะดื่มเหล้า ดื่มเบียร์เป็นประจำทุกวัน ตั้งแต่เด็กจนโต เราจำไม่ได้เลยว่า คินไหนที่พ่อไม่ดื่ม ไม่เมา ไม่มีภาพนั้นในหัวเลย... พ่อจะชอบตั้งวงดื่มกับเพื่อนๆ เกือบทุกคืน ไม่นอกบ้าน หรือไม่กี่ดื่มคนเดียว พ่อมักจะอ้างว่าเขาดื่มมาตั้งแต่เด็ก ๆ ถ้าเขาหยุดดื่ม อาจช็อกตายได้ เขาเลยเลือกที่จะดื่มต่อไปทุกวัน...”

...แต่พ่อไม่ใช่คนที่เมาแล้วทำร้ายร่างกายคนในครอบครัว ไม่มีตรงนั้น แต่ทุกครั้งที่พ่อก็มักจะใช้คำพูดทำร้ายจิตใจผู้อื่นโดยไม่รู้ตัว พ่อจะพูดจาในเชิงกระทบกระทั่ง เปรียบเทียบคนในบ้านกับคนอื่น ขุดคุ้ยความผิด เรื่องราวในอดีต ออกมาทำร้ายจิตใจคนในครอบครัว เข้าไปซ้ำมา แทบทุกวัน...

...ตั้งแต่เด็ก ๆ แล้ว เราสงสัยมากกว่าทำไมพ่อถึงรักการดื่มมากกว่าการรักครอบครัว ชอบสังสรรค์กับเพื่อนมากกว่าที่จะใช้เวลาร่วมกับครอบครัว ทำไมพ่อจึงขาดเหล้า เบียร์ไม่ได้ ทำไมพ่อไม่ยอมหยุดดื่ม คือเรามีคำถามเยอะมาก...

...คำถามเหล่านั้นมันยิ่งกระตุ้นให้เรอยากรู้ อยากลอง มีช่วงที่ดื่มแอลกอฮอล์หนักมาก ริงค์ทุกวัน เมาทุกคืน เราเลือกที่จะเอาเยี่ยงอย่างสิ่งที่เราเห็นมาตั้งแต่เด็ก เลือกที่จะ

เลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านี้ เป็นความรุนแรงที่ถูกส่งผ่านโดยพ่อ รับมาโดยลูก ...กว่าจะเลิกได้ ค่อนข้างหนัก ยอมรับว่าเป็นบทเรียนที่ยากมากกว่าจะผ่านได้...” ID4

“ตั้งแต่เด็กเราจะเห็นภาพที่พ่อแม่ทุกคืน จำภาพที่พ่อแม่ไม่มาไม่ได้เลย... พ่อโตขึ้นด้วยความอยากรู้ว่าทำไมพ่อถึงขาดเหล่าเบียร์ไม่ได้ ทำไมเขาต้องดื่มย้อมใจ ทุกคืน เราก็เลยลองดื่ม ดื่มจนติด มีช่วงที่ดื่มแอลกอฮอล์หนักมาก ครึ่งทุกวัน แม่ทุกคืน เป็นความรุนแรงที่ถูกส่งผ่านโดยพ่อ รับมาโดยลูก...” ID4

6) ตัวแบบความประมาท

“ตอนเด็ก ๆ ทั้งบ้านจะมีพ่อคนเดียวที่ขับรถได้ เวลาพ่อพาครอบครัวออกไปกินข้าวข้างนอก แม้ว่าพ่อจะเมามาก เขาก็จะต้องทำหน้าที่ขับรถพาครอบครัวกลับบ้าน ทั้ง ๆ ที่ตัวเองเมา ซึ่งเหมือนว่าเป็นการนำทุกคนในครอบครัว เข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงอันตราย หลายต่อหลายครั้ง นับไม่ถ้วน จนรู้สึกเคยชิน...” ID4

“ครั้งหนึ่ง พ่อสังสรรค์กับเพื่อนจนดึกมาก จนเมาแอ!! แต่ต้องพาเรากลับบ้านซึ่งอยู่อีกจังหวัดหนึ่ง คือต้องเดินทางอีกไกล แต่เขาก็กินดื่มจนเมามาก แต่วันนั้นไม่รู้เพราะอะไรทำให้พ่อตัดสินใจให้ลูกเป็นคนขับรถ ซึ่งตอนนั้นเราอยู่แค่ ป. 6 เอง แล้วก็ไม่เคยขับรถมาก่อนในชีวิต... พ่อใช้วิธีการให้ลูกเรานั่งด้านหน้าตำแหน่งคนขับกับพ่อ โดยให้เราเป็นคนบังคับพวงมาลัยรถยนต์ ส่วนพ่อเป็นคนคุมเท้าส่วนของเบรกและคันเร่งเอง เพราะตอนนั้นเขาเมาถึงระดับที่ไม่สามารถคุมพวงมาลัยให้หนึ่งได้อีกต่อไป... จำได้ว่า พ่อเมาตลอดทาง โชคดีมากที่วันนั้นขับถึงบ้านโดยปลอดภัย เพราะถนนสายนั้นจึงไม่ค่อยมีรถสัญจร แต่ยังไงมันก็อันตรายอยู่ดี... เหตุการณ์นี้ถือเป็นหนึ่งในประสบการณ์เสี่ยงตายที่ไม่น่าจดจำเท่าไรหรอก...” ID4

7) ตัวแบบตัวแบบอารมณ์ร้อน

“พ่อเราเวลาโมโหหนักกลัวมาก จนแบบ ฟឹกรี๊ด!!! แล้ววิ่งขึ้นไปเก็บตัวข้างบนห้องเลย เพราะเวลาพิวส์ขาดแล้ว พ่อจะไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ แล้วมาเสียใจภายหลังกับสิ่งที่ทำลงไป อย่างนี้เลย มันเป็นอย่างนี้...” ID2

“ปกติพ่อจะเป็นคนนิ่งเงียบ แต่ถ้าเขาก็จะเริ่มกร่าง เมื่อบุ๊บจะเริ่มหาเรื่องคนอื่น ใช้อารมณ์ข่มขู่ กับยามนี้ประจำมีปัญหาบ่อย โตขึ้นน้องชายก็เลียนแบบพฤติกรรมเหล่านี้มาใช้ ขอบหาเรื่องคนอื่น เลือคร้อน เวลาโมโหแล้วเขาจะควบคุมตัวเองไม่ได้ มีเรื่องกับเพื่อน โดนเรียกผู้ปกครองเป็นประจำ...” ID5

“เราเติบโตมาในครอบครัวที่ขัดแย้งสูง มีความผูกพัน ใกล้ชิดกับคนที่มีความรุนแรงแปรปรวนรวดเร็วรุนแรงมายาวนาน เนื่องจากพี่เป็นคนจุดเดือดต่ำมีอารมณ์ร้อนแรงร้อนเร็วมาก เดือดแล้วควบคุมตัวเองไม่ได้ แม้เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ...

...เมื่อเขาไม่พอใจอะไรใคร หรือเวลามีเรื่องกระทบกระทั่งจากคนภายนอก เขาก็จะมาหาเรื่องทะเลาะกับคนในครอบครัว โยนปัญหามาให้พ่อ แม่และน้อง หรือแม่ก็อาละวาด ทำลายข้าวของจนบ้านแทบพังเป็นประจำ...

...พี่จะชอบเอาปัญหาต่าง ๆ จากภายนอกทุกเรื่องมาลงกับที่บ้าน ไม่ว่าจะปัญหา ระหว่างเพื่อน เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน หรือแม้กระทั่งคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ทุกปัญหาจะเอามาโยนใส่อารมณ์กับคนที่บ้านทั้งหมด...

...คนใกล้ชิดโดยเฉพาะแม่กับเราซึ่งเป็นน้อง กลายเป็นที่รองรับอารมณ์โมโหร้ายของพี่ทุกครั้ง เราเห็นภาพที่พี่เดือด โมโหรุนแรง ทำร้ายตัวเอง คนรอบข้าง หรือแม่ก็ทำลายข้าวของมาตั้งแต่เด็ก ๆ ทำให้เรารู้สึกกังวล กลัว รู้สึกไม่ปลอดภัยตลอดเวลา เพราะไม่สามารถคาดเดาได้เลยว่าความรุนแรงจะปะทุขึ้นมาอีกเมื่อไหร่ มันยากต่อการคาดเดามาก... เราอยู่ในวังวนแบบนี้มาอย่างยาวนานมาก ปฏิเสธไม่ได้ว่า เราเองก็ได้รับความรุนแรงเหล่านั้นมาด้วยเช่นกัน คือ เริ่มอารมณ์ร้อน เริ่มก้าวร้าวเกร ไม่สนใจคนรอบข้าง ทำร้ายตัวเอง เหมือนความโกรธ มันเดือดอยู่ข้างในโดยไม่รู้ตัว... ID4

8) ตัวแบบความเศร้า

“คือเราเห็นภาพแม่นอนร้องไห้ข้าง ๆ เรา มาตั้งแต่เรายังตัวจิ๋ว เราต้องทำหน้าที่หลักในการเป็นที่ปรึกษา คอยปลอบใจแม่มาโดยตลอด จนทุกวันนี้เราก็มักทำหน้าที่นี้อยู่ ทั้งที่เราเป็นลูกคนเล็ก เด็กที่สุดในบ้าน เราก็กต้องทำหน้าที่นี้มาตั้งแต่เด็ก...

...ยอมรับว่าเสียใจทุกครั้งที่เราเห็นแม่ร้องไห้ ทุกขใจทุกครั้งที่เราเห็นแม่เป็นทุกข์ แต่เราก็กต้องสร้างท่าว่าเข้มแข็ง เพื่อแม่ เพราะแม่ไม่มีใครนอกจากเรา...

...แม่ไม่รู้วาลิ่งเหล่านี้ มันเป็นการทำร้ายจิตใจลูกทางหนึ่ง เข้าใจนะ! ว่าตอนนั้นแม่ทุกข์ใจและไม่มีที่ระบาย คือ ในขณะที่เดียวกันมันกลายเป็นว่าเราเรียนรู้ที่จะปกปิดอารมณ์ของตัวเองตั้งแต่เด็ก กลายเป็นเด็กเก็บกด ทุกข์ก็ทนยิ้ม เจ็บก็ทนฝืน เพื่อไม่ให้คนอื่นโดยเฉพาะแม่ต้องมาเป็นห่วง ในช่วงเวลาที่อ่อนแอเราก็กจะสร้างว่าเข้มแข็ง ป่วยปางตายก็ไม่ยอมบอกเพราะกลัวแม่จะกังวล คือเป็นคนทีเก็บทุกสิ่งทุกอย่างไว้กับตัวเอง จนท้ายที่สุดลิ่งเหล่านี้มันเป็นความรุนแรงทีกลับมาทำร้ายตัวเราเอง... ID4

“ตอนที่ลูกยังเด็ก เราก็กฎกติ ถูกทุบ ถูกกระแทบด้วย แต่ก่อนเราก็กเคยหลอกลูก นะคือเราร้องไห้ก็จริง แต่เราก็กจะยิ้มสู้ เพื่อไม่ให้ลูกรู้... แต่ก็มีบางครั้งที่เราทนไม่ไหว เสียใจก็ร้องไห้ ลูกก็เห็น เราก็กรู้ว่า มันไม่ดีที่จะร้องไห้ต่อหน้าลูก แต่มันกลับไม่ยอมมัน ก็เหมือนเหมือนกับคนทั่วไปนั่นแหละ...” ID3

9) ตัวแบบการไม่เคารพผู้อื่น

“ตั้งแต่ลูกยังเล็ก ๆ แล้ว พ่อเขาก็กปลุกลูกขึ้นมา เฮ้ย! มึงตื่น มาดูความเลว ของแม่มึง สงสารลูกนะ ไม่อยากให้ลูกเห็นภาพแบบนี้...” ID3

“ตอนเด็ก ๆ จำได้ว่านิทานก่อนนอนที่แม่เล่าให้เราฟังนั้น จะเป็นนิทานที่น่า หดหู่มาก คือ แม่จะชอบเล่าเรื่อง ทำนองต่อว่า ดุด่า ตัดพ้อพ่อ ให้ลูก ๆ ฟังเป็นประจำ เป็นวิธีระบายความทุกข์ของแม่ ซึ่งทำให้เกิดความห่างเหินระหว่างพ่อลูก...” ID4

“พ่อจะชอบใช้คำพูดเสียสติ ต่อว่า ลูกๆ ไม่ใช่เกียรติ ทำร้ายจิตใจแม่ เป็น ประจำ โดยมักจะใช้ลูกเป็นเครื่องมือ พยายามทำให้ลูกเป็นพวกตน เพื่อที่จะซ้ำเติมแม่ แม่มันจะไม่ใช้คำพูดที่หยาบคาย แต่มันเป็นสิ่งที่บั่นทอนจิตใจคนในบ้านมาก ๆ...

...ฟังพ่อต่อว่าแม่แบบอ้อมข้าง ตรงข้าง เป็นประจำ จนเรารู้สึกไม่เคารพทั้งพ่อและ แม่แล้ว เหมือนเวลาที่เขาสอนอะไรมา เราก็กจะคือ ไม่เชื่อฟัง แต่จะต่อต้านไปอีกทาง เพราะเรารู้สึกว่าเขายังไม่เคารพกันเองเลย ทำไมเราต้องเคารพเขาด้วย...” ID4

10) ตัวแบบการมองโลกในแง่ร้าย

“ตั้งแต่จำความได้ พ่อจะสอนลูกเสมอว่าโลกใบนี้มันโหดร้าย จะหาความจริงใจ จากใครไม่ได้... ส่วนแม่ก็สอนทำนองเดียวกันว่า มนุษย์ไวใจไม่ได้ เพราะฉะนั้นไม่ควร เชื่อใจใคร ไม่มีใครที่รักเราจริง มีแต่จะเข้ามาเพื่อหาผลประโยชน์จากเราทั้งนั้น นี่คือนิสัยที่ พวกเราถูกปลูกฝัง ถูกตั้งโปรแกรมมาตั้งแต่เด็ก ลูกแต่ละคนโตมากลายเป็นคนที่มีมองโลกใน แง่ร้ายแตกต่างกันไป ไม่ไวใจใคร มันคือความเชื่อที่เป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิต เป็นสิ่งที่ พวกเราต้องเอาชนะต่อไป...” ID4

“ลูกมาเล่าให้ฟังว่า ตอนไปบ้านพ่อ ปู่กับย่าจะชอบพูดคำหยาบคาย ชอบด่าว่า คนนั้นคนนี้ เสร็จแล้วก็จะสรุปว่าพวกเขาดีกว่าคนอื่น ซึ่งภาพที่คนอื่นเห็นข้างนอกจะดู ไม่รู้เลย เด็กเขารับรู้หมด เราเลยไม่อยากให้ลูกไปคลุกคลีกับบ้านโน้น...” ID3

“การที่แม่ทอดทิ้งครอบครัวไปตั้งแต่เด็ก มันเป็นภาพความรุนแรงที่ฝังใจเรามาก ทำให้เรากลายเป็นคนมองคนอื่นในแง่ร้าย มองโลกไม่ค่อยสวยเท่าไร เหมือนลึกลับ ๆ เรากลัวการถูกทอดทิ้ง มักจะคิดว่าคนที่เข้ามาผูกพัน เดียวก็จะจากไป เดียวก็จะทอดทิ้งเราไป แบบเดียวกับที่แม่แท้ ๆ ทำกับเรา...

...ทุกครั้งที่จับความสัมพันธ์กับแฟน เราก็มักจะไม่ยอมเป็นฝ่ายที่ถูกทิ้ง จะต้องเป็นคนที่ยึดความสัมพันธ์เอง จะชอบเอาชนะ ไม่ยอมตกอยู่ในสถานการณ์ถูกทอดทิ้งแบบเดิม...” ID5

11) ตัวแบบการมองตัวเองในแง่ลบ

“พ่อจะมีวิธีการสอนเชิงลบที่เขาเรียนรู้มาในอดีต เขาจะชอบชมลูกคนอื่นให้พวกเราฟังเป็นประจำว่าดีอย่างไร โดดเด่นอย่างไร เก่งอย่างไร น้อยอย่างไร แต่กับลูกตัวเอง ไม่ใช่ ไม่เคย ไม่มีเขาคงจะกลัวลูกเหลิง หรือไม่ก็กลัวลูกได้ดีเหมือนลูกคนอื่น...

...แม้ว่าลูกทำดี ทำได้ สอบผ่านหรือสอบได้คะแนนดี พ่อจะไม่ชื่นชม ไม่แสดงออกว่าเขาภูมิใจในตัวลูกให้เห็นอย่างเด็ดขาด เขาอาจจะไปพูดโม้กับคนอื่นบ้าง อันนั้นเราไม่รู้ แต่กับลูกตรง ๆ ไม่มี เหมือนว่าเขาไม่ให้คุณค่ากับสิ่งเหล่านั้นแม้แต่น้อย... ส่วนแม่ก็มักจะเปรียบเทียบลูกตัวเองกับลูกบ้านอื่นบ่อยครั้ง สิ่งเหล่านั้นมันทำให้ลูกคิดลบกับตัวเองมาก มันมาพร้อมกับคิดและรู้สึกที่ว่า เราไม่พอ เก่งไม่พอ ดีไม่พอ นี่คือการตีความแบบตรง ๆ ของเด็กที่เติบโตมาในครอบครัวแบบนี้...” ID4

“น้องชายหน้าตาดี ขาว หล่อเหมือนพ่อ ทำให้ญาติญาติรักน้องมาก จะตามใจทุกอย่าง ในขณะที่เดียวกันญาติพี่น้องก็จะชอบเปรียบเทียบเรากับน้องชาย แบ่งแยก ล้อว่าเราเป็นลูกนอกคอกบ้าง ลูกคนละพ่อบ้าง เนื่องจากตอนเด็กเราจะค่อนข้างอวบ ผิวคล้ำ สิ่งนี้มันกลายเป็นบมด้อยเราไปเลย ทำให้เรารู้สึกว่าเป็นแกะดำของครอบครัว รู้สึกอิจฉาน้องเหมือนกันนะ แต่ยิ่งไปกว่านั้นคือมันทำให้เราเกลียดญาติพี่น้องมาก...” ID5

“ที่รุนแรงมากคือ พ่อมักจะใช้คำพูดด้านลบ ในเชิงดูถูกความสามารถของลูกเป็นประจำ มันกลายเป็นสิ่งที่ฝังใจลูกทุกคน เช่น ถ้าลูกสอบได้ที่ 2 พ่อจะพูดในทำนองว่าคงเป็นเพราะมีคนสอบแค่ 2 คน คิดดูว่าเด็กจะรู้สึกยังไง... ถ้าลูกสอบติดโรงเรียนที่ดีที่มีชื่อดังได้ พ่อก็จะพูดว่า สอบได้แล้ว จะเรียนได้หรือ ระดับมันสมองของคนเรามันไม่เท่ากันนะ คนอื่นเขาเก่ง ๆ กันทั้งนั้น ถ้าเข้าไปเรียนแล้วจะไม่เป็นแกะดำหรือทำนองนั้น... คือ เขาจะชอบใช้คำพูดในเชิงเสียดสี ทิ่มแทงให้ลูกหมดกำลังใจและขาดความมั่นใจในตัวเอง ในทางกลับกันถ้าเป็นลูกคนอื่นคำพูดทุกอย่างจะเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาโดยสิ้นเชิง...

...คือเรามาเข้าใจตอนเราอายุมากแล้วว่า พ่อต้องการฝึกลูก เขาไม่อยากให้เราหลง
ระเริงไปกับคำเซยชม คำเยินยอของคนอื่นที่ไม่ยั่งยืน ถาวร เหมือนว่าเขาอยากให้
ลูกตัวเองอึด ทึก ทนกว่าลูกคนอื่นเขาเลยใช้วิธีการสอนรูปแบบนี้...

...แต่ในความเป็นเด็ก เราไม่ได้คิดอย่างนั้น กลายเป็นว่าเราเชื่อคำที่พ่อพูดอย่างสุดใจ
คือ เราเชื่อว่าเราโง่ เราดีไม่พอ เก่งไม่พอ เราตีความคำสอนเหล่านั้นไปในทางที่ว่า
พ่อไม่รักเรา เขาไม่ภูมิใจในตัวเรา เราเป็นภาระ... คือสุดท้ายเราเอาความคิดเหล่านั้น
กลับมาทำร้ายตัวเอง นอกจากนี้มันยังทำให้พี่กลายเป็นคนที่แพ้ไม่เป็น ชอบเอาชนะ
ไม่ยอมแพ้กับความผิดหวัง... มันเป็นความรุนแรงที่พวกเราได้รับมาจากความหวังดี
ของพ่อแม่... ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเราต้องเอาชนะต่อไป...” ID4

4.2.3 การขาดตัวแบบที่ดีในการดำรงชีวิต (The Lack of Positive Role Models)

“เขาถูกทอดทิ้งให้เผชิญชีวิตอยากโตคนเดียวมาตั้งแต่เด็ก ออกมาจากบ้านไป
เป็นเด็กวัด อาศัยอยู่ที่วัดต่างถิ่นเพื่อเรียนหนังสือเกือบ 10 ปี ไม่มีใครสนใจ ไม่มี
ผู้ปกครอง ไม่มีใครคอยดูแล... เคยมีผู้สมคบเพื่อนที่ไม่ดี ถูกจกจุงให้เข้าสู่วงจรไม่ดี คือ
เขาเรียนรู้ที่จะเอาตัวรอดมาตั้งแต่เด็ก เรียนรู้ที่จะต่อสู้จากการถูกรังแกด้วยความรุนแรง
ก้าวร้าวเพื่อความอยู่รอด...” ID4

“พ่อแม่เลิกกันตั้งแต่เด็ก... ตอนเด็ก แม่พาเราไปอยู่ด้วยกันที่ต่างจังหวัด
ส่วนน้องอีก 2 คนอยู่กับพ่อ แต่ในที่สุดแม่ก็เลี้ยงไม่ไหว เลยเอาเราไปฝากเลี้ยงไว้กับ
เพื่อนพักหนึ่ง ซึ่งก็มีปัญหา จนทำให้แม่ตัดสินใจเอาเรากลับไปที่บ้านพ่อ ส่วนแม่ก็กลับ
ต่างจังหวัดไป เราอยู่ในบ้านของพ่อก็จริง แต่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน พ่อไปมีครอบครัวใหม่
...รู้สึกโดดเดี่ยวตั้งแต่เด็ก...

...เราเป็นคนที่มีพ่อแม่ไม่ได้อบรม ก็เลยทำให้เราไม่มีเป้าหมายของตัวเอง ตอนเรียนจบ
ใหม่ ๆ เลยรู้สึกหลงทาง...” ID3

ในส่วนนี้เป็นการสะท้อนผลกระทบต่อตนในทางลบ (Negative impacts) จากประสบการณ์
ความรุนแรง ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ปัจเจกบุคคลได้รับความรุนแรงหรือเรียนรู้การใช้ความรุนแรง
มาจากสถาบันครอบครัวตั้งต้นผ่านบทลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment) ตัวแบบที่รุนแรง
(Violent Role Models) และการขาดตัวแบบที่ดี (The Lack of Positive Role Models) จากครอบครัว
พื้นฐานซึ่งเสมือนการเปิดช่องทางให้บุคคลก้าวเข้าสู่วงจรความรุนแรงรูปแบบอื่น ทั้งนี้ แต่ละบุคคลมี
การรับรู้ (Perception) ตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ความรุนแรงในมุมมองที่แตกต่างกันไป

4.3 บทสะท้อนที่มาจากความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาวิจัยผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 5 คน พบว่า แต่ละคนสะท้อนสาเหตุ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความรุนแรงในครอบครัวของตนในมิติที่แตกต่างกันออกไป แต่ท่ามกลางความแตกต่างก็มีความเหมือนซ่อนเร้นอยู่เช่นกัน ทั้งนี้ สามารถแบ่งการวิเคราะห์ที่มาอันก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระดับชุมชน และระดับสังคม ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

4.3.1 ระดับบุคคล (Individual) หมายถึง ประวัติหรือภูมิหลังชีวิตของสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างกันออกไปเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว จากการวิจัย พบว่า ผู้ที่เคยตกเป็นเหยื่อหรือถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีโอกาสสูงที่จะถ่ายทอดความรุนแรงที่ตนเคยได้รับหรือเคยเรียนรู้มาในอดีตส่งผ่านไปยังสมาชิกในครอบครัวรุ่นต่อ ๆ ไปได้ ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

“แม่มาจากสภาพแวดล้อมที่ขาดความรัก ขาดการดูแลเอาใจใส่ มีหน้าซ้ำซาก ยังโดนครอบครัวของฝั่งยายตัดขาด โดนครอบครัวฝั่งตากลับแก้ง... ทำให้สิ่งที่แม่ได้รับมากคือ หนึ่งปากกัดตีนถีบ สองเป็นคนต่อสู้อยู่ไม่มีใคร สามคือจะตอบโต้ ด้วยการใช้ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทั้งการกระทำและคำพูด นี่คือนิสัยของแม่.. แม่มีอารมณ์ไม่โห่ร้าย...” ID2

“แม่เติบโตมาในครอบครัวใหญ่ ยายมีลูกมากกว่า 10 คน แม่เป็นลูกติดยาย เป็นพี่สาวคนโต พ่อแท้ ๆ กลับเมืองจีนไปตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้แม่ต้องอยู่ในครอบครัวที่มีพ่อเลี้ยง ถูกเลี้ยงแบบสองมาตรฐาน แบบขี้ขลาด ทอดทิ้ง ถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ จากคนในครอบครัวเป็นประจำ ทำให้แม่ต้องต่อสู้ดิ้นรนหาเงินส่งตัวเองเรียน ทำงานหนักตั้งแต่วัยเด็ก พื้นฐานครอบครัวแบบนี้ เป็นสาเหตุทำให้แม่เป็นคนที่ไม่เชื่อใจใคร มองโลกในแง่ร้าย ขาดที่พึ่งทางใจ พอมีลูก ลูกเลยกลายเป็นที่พึ่งทางใจ กลายเป็นแหล่งระบายความเครียดและปัญหาต่าง ๆ แบบเต็ม ๆ...” ID4

“แม่มีประวัติเคยถูกทำร้าย ถูกคนในครอบครัวทำให้ท้องมาแล้ว จนต้องหนีออกจากบ้าน ส่วนน้องชายก็มีการทำร้าย ล่วงละเมิดทางเพศน้องสาว...” ID1”

“การที่พ่อถูกทอดทิ้งมาตั้งแต่เด็ก ทำให้เขาแสดงออกความรักต่อลูกไม่เป็น สอนลูกไม่เป็น ทำร้ายจิตใจคนในครอบครัวเป็นประจำ ทำให้ลูกซึมซับสิ่งเหล่านี้มา ทีละเล็กละน้อยจนกลายเป็นคนที่ก้าวร้าว รุนแรงมาก...” ID4

“มันเป็นจังหวะที่ที่ต้องกลับมาอยู่บ้านกับพ่อแม่ พ่อพอกับแม่สอนไม่ถูก จริตเขาก็จะทะเลาะกันหนัก พอหนักเข้า หนักเข้า ก็กลายเป็นว่าต้องอยู่ร่วมกัน แบบอึดอัด จากที่หุดหู่เดิมอยู่แล้ว ทำให้หุดหู่ยิ่งกว่าเดิมอีก ทำให้เขาพัน!! เลยที่นี่...
...เมื่อวันก่อนจิตแพทย์เพิ่งโทรมาหาแม่ บอกว่าตอนนี้พี่แยลงอีกแล้ว เขายังอยากจะทำตัวตาย เพราะมันเหมือนอึดอัด ลงมาสู้น้ำพ่อแม่ไม่ได้ จากนั้นก็จะเริ่มซึมเศร้า เขาจะรู้สึกว่าคุณคนไม่รัก มันไม่อยากจะทำอะไร ไม่มีใครเข้าใจเขา เขาก็กลับไปบ่นกับ จิตแพทย์ใหม่ แล้วก็กลับมาใหม่ อยู่ในวงจรแบบนี้ วันไปวนมา...” ID2

4.3.2 ระดับของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Personal relationships) รูปแบบความสัมพันธ์ อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา พ่อ/แม่-ลูก พี่-น้อง และญาติ เป็นต้น ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ที่มีความตึงเครียด อันเนื่องมาจากปัญหาที่แต่ละบุคคลเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางการเงิน ปัญหาการเรียน การงาน ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความสัมพันธ์อื่น ๆ ปัญหาการนอกใจ ปัญหาแอลกอฮอล์และสารเสพติด การพนัน นับเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัวและมีโอกาสแปรเปลี่ยนไปเป็นความรุนแรงในครอบครัวได้ทั้งสิ้น ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

“ทั้งพ่อและแม่ต่างคนต่างมาจากครอบครัวที่มีปัญหา พอมาสร้างครอบครัว ร่วมกันมันเลยยังมีปัญหา ลูกก็ซึมซับปัญหา เรียนรู้การใช้ความรุนแรงมาตั้งแต่เด็ก มาถึงจุดหนึ่งที่เหมือนว่า ต่างคนต่างถือระเบิดกันมาคนละลูก พอมมีปัญหาอะไรเข้ามา เป็นเชื้อเพลิง เวลามันปะทุขึ้นมา มันเลยรุนแรงมาก ความเสียหายมันเยอะ...” ID4

“แม่ลำบากมาตั้งแต่เด็ก ออกมาสร้างครอบครัว มาแต่ตัว ต้องมาพึ่งพาคนอื่น คืออยู่อย่างลำบากมาก มีข้อครหาเกิดขึ้นคือ บ้านพ่อแม่ไม่อยากได้ลูกสะใภ้เป็นแม่ เพราะเขาหาคนอื่นให้พ่อแล้ว แต่พ่อเลือกแม่ เพราะฉะนั้นสิ่งที่แม่ทำได้คือต้องพิสูจน์ตัวเองให้บ้านฝ่ายพ่อยอมรับ ต้องดูแลบ้านให้ดี ทุกอย่างต้องเป็นระเบียบ เดี่ยวจะเป็นที่ครหา ปากกัดตีนถีบ ต้องสู้ชีวิตเพื่อลบคำสบประมาท มีความกดดันสูง...” ID2

“ตอนที่ปัญหาไม่อยู่กับเพื่อนบ้าน คนที่ทำงาน รวมทั้งญาติพี่น้อง ช่วงนั้น ก็จะมีผลตรงตรงเลยต่อสัมพันธ์ในครอบครัว เหมือนสิ่งเหล่านี้เป็นชนวนที่เพิ่มความขัดแย้งในครอบครัวมากขึ้น คือ พอกับแม่ก็จะเอาเรื่องคนนอกบ้านมาเป็นประเด็น ภายในบ้าน ทะเลาะเบาะแว้ง ผิดใจกันบ่อยขึ้น พอปัญหามันสะสมปะปนกันหลายเรื่อง มันก็ทำให้เกิดความรุนแรงตามมา...” ID5

“น้องชายมีพฤติกรรมชอบใช้ความรุนแรง ข่มขู่จะทำร้ายร่างกาย แต่ตอนนั้นเขายังไม่ได้ลงมือทำ แค่อือไม้มา คือมีปัญหากันเรื่องที่เขาจะเอาผู้หญิงคนอื่นเข้ามาอยู่ในบ้านเรา ทั้งที่น้องสะใภ้ก็ยังไม่อยู่ในบ้าน มีคนโทรเรียกตำรวจมาเคลียร์...” ID1

“มีช่วงหนึ่งที่ที่บ้านมีปัญหาทางการเงิน หนี้สินติดลบ เป็นช่วงที่ตึงเครียดมาก ทะเลาะกันหนัก บางครั้งมีลงไม้ลงมือกัน ความเครียดมันสะสม ทับถมกันหลายเรื่อง...
...เรื่องเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวแตกแยก แม่ตัดสินใจทิ้งครอบครัวไป ทำงานอยู่ต่างประเทศ ส่วนเราซึ่งเป็นพี่คนโตก็ต้องออกไปหางานทำเพื่อช่วยเหลือ ครอบครัวอีกแรง ต้องทำงานหาเงินเองตั้งแต่วัยรุ่น...

...พอพ่อเสีย ภาระต่าง ๆ เลยตกมาอยู่ที่เราคนเดียว เราต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทุกอย่างในครอบครัว ดูแลน้อง ทำให้รู้สึกที่เราโตเร็วกว่าเพื่อนคนอื่น หนักมากช่วงนั้น ตัวเองก็มีปัญหาสุขภาพด้วย มีเหตุต้องผ่าตัดปีกมดลูก ทำให้เราต้องทำงานหนักเพื่อหาเงินมาจ่ายค่ารักษาพยาบาล ดิ้นรนทุกอย่างด้วยตัวเอง...” ID5

“ความรุนแรงที่เราทำกับคนใกล้ตัวจะแปรผันตามความสัมพันธ์รอบข้าง และสถานการณ์ที่ร้ายล่อม เช่น ถ้าพี่ยังมีปัญหากับเพื่อน เพื่อนร่วมงานหรือใครก็ตาม คนใกล้ชิดอย่างแม่กับเราก็จะเป็นที่รองรับอารมณ์โมโหร้ายของเขาหนักขึ้น พวกเราต้องเผชิญความรุนแรงที่หนักขึ้น เพราะเขาจะเอาปัญหามาภายนอกแทบทุกอย่าง เข้ามาโยนใส่คนในบ้านแบบเต็ม ๆ...” ID4

นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่ถูกสร้างบนพื้นฐานของความไม่พร้อมซึ่งอาจหมายถึงความไม่พร้อมทางวุฒิภาวะ ทางเศรษฐกิจ ทางหน้าที่การงานหรืออื่น ๆ ถือเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความแตกแยก มีโอกาสก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวตามมาได้ ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

“ตอนนั้นพ่อแม่ไม่พร้อมที่จะมีลูก ปัญหาเยอะ การเงินไม่พร้อมบ้าง การงานยังไม่เข้าที่เข้าทางบ้าง เป็นเหตุให้แม่ต้องทำแท้งไปถึงสองครั้งก่อนที่จะมีเรากับพี่ แต่แม่อยากมีลูกมาก โดยให้เหตุผลว่าเพราะเขาอายุมากแล้ว อยากมีลูกไว้เป็นเพื่อนคอยดูแลยามแก่เฒ่า ในขณะที่พ่อมีลูกติดมาแล้ว 1 คน เขายังไม่อยากจะเพิ่ม เพราะตอนนั้นพ่อทำงานคนเดียว เป็นข้าราชการเงินเดือนไม่เยอะ เขาคงกลัวว่าจะหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวไม่ไหว สุดท้ายพ่อก็มีลูกในสภาพความไม่พร้อม มันเลยเกิดปัญหาตามมารอบด้าน...” ID4

“พ่อแม่เขาแต่งงานกันตอนอายุยังน้อยตอนเป็นวัยรุ่น ยังไม่พร้อม ต่อมาก็เลยเลิกรากันไป... ส่วนเราแต่งงานครั้งแรกตอนที่อายุยังน้อยเหมือนกัน ตอนนั้นเคยมีความฝันว่าอยากมีครอบครัว อยากมีความสุข แต่ความเป็นจริงมันไม่ใช่...” ID3

4.3.3 ระดับชุมชน (Community) คือ บริบทที่รายล้อมบุคคลหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น โรงเรียน เพื่อนบ้าน ที่ทำงาน ชุมชน (เสมือน) สื่อต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว หรือเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดความรุนแรงทั้งสิ้น จากการศึกษาวิจัยพบว่าหลายคนสะท้อนปัจจัยเสี่ยง (Risk Factors) ในระดับชุมชนที่มีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

“จุดเริ่มต้นชีวิตของพ่อค่อนข้างลำบาก เขาถูกทอดทิ้งให้เผชิญชีวิตแบบเร่ร่อนตั้งแต่เด็ก ต้องไปเป็นเด็กวัด อาศัยข้าววัดกิน ไม่มีผู้ปกครองคอยดูแล ไปอยู่วัดก็โดนกลั่นแกล้งสวาท พุดง่าย ๆ คือเขาเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่ยิ่งกว่าแย่ ทำให้เขาเรียนรู้ทักษะการเอาตัวรอด ต่อสู้กับความรุนแรงด้วยการใช้ความรุนแรง ก้าวร้าว ไม่ยอมใคร กว่าจะมีหน้าที่การงานที่ดีเขาต้องสู้ชีวิตหนักมาก...” ID4

“อาจเป็นเพราะเราโตมากับละคร ที่บ้านอนุญาตให้ดูละครได้อย่างเต็มที่ไม่มีใครห้าม ไม่จำกัดเวลา เพราะพ่อแม่ก็ติดทีวี นั่งดูทีวีด้วยกันจนตึกตื่น...ซึ่งละครไทยส่วนใหญ่ เท่าที่รู้จักกันอยู่ว่า มันเต็มไปด้วยความรุนแรงมากมาย ในสายตาของเด็กที่มีปัญหาที่เรียนรู้ความรุนแรงจากที่บ้านไม่พอ ก็เรียนรู้ความรุนแรงจากสื่อเพิ่มไปอีก...

...เหมือนเราเสพสื่อเหล่านี้มาตั้งแต่เด็ก มันตอกย้ำความรุนแรงทุกวัน จนมันเริ่มมีการลอกเลียนแบบพฤติกรรม พอมีปัญหาครอบครัว เราก็เริ่มหาทางออกโดยเลียนแบบวิธีการฆ่าตัวตายมาจากทีวี เช่น การผูกคอตาย กินยา กรีดข้อมือ เป็นต้น เราเลยเรียนรู้ความก้าวร้าวเหล่านี้มาเต็ม ๆ เพราะละครส่วนใหญ่สะท้อนความรุนแรงที่คล้ายคลึงกันแบบนี้เยอะมาก... ยิ่งเราคลุกคลีกับความรุนแรงแบบนี้ทุกวัน ซ้ำซ้ำ ยิ่งทำให้เราคิดว่าความรุนแรงเป็นเรื่องธรรมดา จนเกิดความเคยชิน จนนำไปสู่การเลียนแบบ...” ID4

“บ้านเดิมในเมืองก็จริง แต่อยู่ใกล้ชุมชนแออัด คล้ายสลัมซึ่งเป็นแหล่งมั่วสุ่มยาเสพติดเต็มไปด้วยเด็กติดยา/ไม่เรียนหนังสือ... ช่วงวัยรุ่นก็ไปคบเพื่อนในกลุ่มนั้นอยู่พักนึง มีปัญหาตามมา จนท้ายที่สุดครอบครัวต้องย้ายบ้านไปอยู่ที่อื่น...” ID5

ทั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมในระดับชุมชนที่มีความเสี่ยงอาจก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีมากมาย เช่น ลักษณะแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งมั่วสุ่มในชุมชน สภาพชุมชนที่รุนแรง มีความยากจน/อัตราการว่างงานสูง แวดล้อมด้วยสื่อที่รุนแรง สังคมที่การแข่งขันกันสูง วัตถุนิยม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่อาจทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นปัจจัยภายนอกที่เข้ามาสร้างความกดดันในครอบครัว ก่อให้เกิดความเครียดที่นำไปสู่ความขัดแย้งที่มีโอกาสแปรเปลี่ยนไปเป็นความรุนแรงต่อไปได้

4.3.4 ระดับสังคม (Society) เป็นการมองมุมกว้าง ไม่ว่าจะเป็นในมิติบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม รวมไปถึงกฎหมายและนโยบายด้านต่าง ๆ เช่น ด้าน เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม สาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์กลไกทางสังคมในภาพรวม ว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างไรบ้าง ตัวอย่างจากเรื่องเล่า ประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

“มองว่าวัฒนธรรมการคบชู้ หรือการมีบ้านเล็กบ้านน้อยเป็นเรื่องธรรมดา อาจเป็นเพราะเราเรียนรู้มาตั้งแต่เด็กจากสภาพแวดล้อมรอบข้าง เราเห็นภาพเหล่านี้ จนเกิดความเคยชินทั้งจากบุคคลรอบตัว จากละคร จากข่าว มันเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ซึ่งมันอาจนำไปสู่ความรุนแรงต่อไปได้อยู่แล้ว พบเจอได้แทบทุกวันตามข่าวสาร ทุกช่องทางที่ปรากฏในสังคม เช่น ข่าวหึงโหด ผัวฆ่าเมีย เมียฆ่าผัว อื่น ๆ อีกมากมาย โดยที่สาเหตุส่วนใหญ่มาจากวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกลงในสังคมอันนี้ทั้งนั้น...” ID5

“เขาคิดว่าตัวเองใหญ่ที่สุดในบ้าน เพราะเขาเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัว... ยิ่งเขาได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้าเนี่ยนะเขาหลุดโลกมากเลย ตบหัวลูกต่อหน้าเพื่อนที่ โรงเรียน จนช่วงหลังคนรอบข้าง ลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน เริ่มรับรู้ความรุนแรงที่เขา พยายามปกปิด มันเริ่มเปิด เริ่มระงับไม่ได้...”

...แต่เขามั่นใจว่าคนพวกนี้จะไม่กล้าทำอะไรเขา เพราะตำแหน่งน้อยกว่า ครั้งหนึ่งมี คนเคยพูดนะว่า ทำไมเขาถึงไม่พูดดีดีกับเราเลย พอมีคนมาพูดแบบนี้ ก็ทำให้เขายัง โกรธเรามากขึ้น รุนแรงมากขึ้น...” ID3

โดยส่วนใหญ่การทำร้ายกันในครอบครัวมักจะเป็นภัยเงียบซ่อนเร้นอยู่ในสังคม เกิดขึ้น ภายใต้อาคารบ้านซึ่งถือเป็นพื้นที่ส่วนตัว (Private zone) ที่คนทั่วไปเข้าใจว่าจะเป็นสถานที่ ที่ปลอดภัยที่สุด ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรง พบว่า วัฒนธรรมเงียบ (Culture of Silence) ถือเป็นพลังสำคัญที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ แฝงฝังอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนสะท้อนเหตุผลสนับสนุน หลากหลายมิติ นอกจากนี้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยสะท้อนความเงียบในรูปแบบการปกปิดเพื่อปกป้อง อีกหลายลักษณะ ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

“คงน่าจะเป็นเพราะกรรมเวรที่เราพ่อแล้วก็แม่เคยทำกับพี่ไว้ชาตินี้หรือไม้ก็ ชาติที่แล้ว มันเลยทำให้เขาเป็นแบบนี้ เพราะฉะนั้น หนึ่งคือพวกเขาจะต้องสู้ไปด้วยกัน สองคือต้องรอให้หมดเวร หมดกรรมกันไป...”

...เพราะฉะนั้นสิ่งที่ทำให้มันจบก็คือ ตอนที่พี่เราตายคิดอย่างนี้เลย แต่เราปลงแล้วว่าคือถ้าพี่ไม่ช่วยตัวเอง สิ่งที่ทำให้เขาหายคือการที่เขาตายไปกับปัญหา... ID2

“ตอนนั้นมีความเชื่อหนึ่งที่ดูครึ่งให้เราอยู่ในวงจรความรุนแรงต่อไป คือความเชื่อที่ว่า... คงเป็นเพราะชาติที่แล้ว เราคงไปทำเวรทำกรรมอะไรกับผู้นั้นไว้ เราจึงต้องมาชดใช้เวรกรรมในชาตินี้ ปัจจุบันเขาเลยกลับมาทำร้ายเรา...

...มันเป็นการตีความจากความเชื่อที่เราเคยรำเรียนมาตั้งแต่เด็ก ตีความไปในทางลบ ทำให้เรายอมทนความรุนแรง คิดว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ เพราะมันเกี่ยวข้องกับเรื่องบุญกรรมที่สั่งสมมาตั้งแต่ชาติที่แล้ว ฉะนั้นเราทำอะไรไม่ได้ นอกจากการยอมทนที่จะถูกกระทำด้วยความรุนแรงต่อไป...” ID4

“ทางบ้านมารู้ตอนหลังแล้ว แต่คือใครจะเข้ามายุ่งล่ะ ผู้ใหญ่เขาไม่อยากให้ครอบครัวแตกแยก แล้วอีกอย่างมันเหมือนทำผิดต่อหลานนะ ใครจะมาพูด มันไม่เหมือนบ้านฝ่ายชายที่บอกให้เลิกไปเถอะหรือว่าช่วยหาวิธีให้ แต่บ้านเราไม่ใช่ อาที่เลี้ยงเรามากก็บอกให้เราหนีไปเลย นั่นคือบ้านเรา บ้านเราจะไม่ชอบการต่อสู้...” ID3

“แต่ก่อนเราเคยคิดว่า คนที่หวังดีกับเราน่าจะเป็นครอบครัวและเพื่อนสนิท แต่หลังจากมีปัญหาในครอบครัว เพื่อนก็เริ่มไม่อยากคุยแล้ว เพื่อนจะบอกคุยเรื่องอื่น ถ้าคุยเรื่องนี้จะไม่คุย เราก็กเลยไม่รู้จะคุยกับใคร ช่วงนั้นมันเจ็บปวดมาก...” ID1

“เวลาที่มีความทุกข์ จะไม่ค่อยบอกใคร ไม่เคยบอกใคร ไม่มีใครที่เราไว้ใจ เพียงพอที่เราจะแชร์ ไม่มี ตอนนั้นเราเชื่อว่าคงไม่มีใครช่วยเราได้ เราเลยต้องแบกโลกแห่งความทุกข์ ทั้งทุกข์ของตัวเองและทุกข์คนรอบข้างไว้คนเดียว มาอย่างยาวนานจนมันทรุด คือมันแบกรับไม่ไหวอีกต่อไป...”

...ตอนนั้นคือไม่มีใครรู้เลย ว่าเรากำลังเตรียมแผนการการฆ่าตัวตายไว้มากมาย หลากรูปแบบ หลากวิธี ไม่มีใครสังเกตเห็นความผิดปกติ เพราะเราเป็นคนปกปิดเก่ง ปกปิดด้วยรอยยิ้มหวาน ๆ ปกปิดด้วยมุขตลกหกฮาในกลุ่มเพื่อน คือเราไม่เชื่อจริง ๆ ว่าใครจะช่วยเราได้ พุดไปที่ไร้ประโยชน์...

...ยิ่งเราไม่บอกใคร ไม่ปรึกษาใคร ทำให้คนที่ทำร้ายเราสามารถเราได้เรื่อย ๆ...” ID4

“ช่วงที่ครอบครัวรุนแรงมาก ๆ ไม่รู้จะหันไปพึ่งใคร เราก็กเลยตัดสินใจเอาเรื่องที่บ้านไปปรึกษาป้าแท้ ๆ... ป้าเคยบอกว่า มันเป็นเรื่องปกติ ลึนกับพื้น กระทบกระถ่างกันบ้างเป็นเรื่องธรรมดา เป็นลูกก็ทนทนไปเถอะ... หลังจากนั้น เราก็กไม่เคยเอาเรื่องไปปรึกษาใครอีกเลย เพราะกลัวจะได้คำตอบที่ไม่มีประโยชน์ แบบเดิม ๆ...” ID5

4.4 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

จากการศึกษาวิจัยเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว วิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวความคิดการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective) ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Family violence) ในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม โดยผ่านกระบวนการทางสังคม (Social process) ซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม มีพลวัต แปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขต่าง ๆ ของสังคม โดยการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านกรอบความคิดนี้ สะท้อนให้เห็นว่าความจริงทางสังคมเป็นผลผลิตจากการประกอบสร้างของมนุษย์ซึ่งเกิดจากกลไกการทำงานของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ในขณะที่ตัวมนุษย์เองก็เป็นผลผลิตจากการประกอบสร้างของสังคมด้วยเช่นกัน

การวิจัยประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวผ่านแนวความคิดทฤษฎาความรุนแรง (“Toxic Fruit” of Family Violence) เป็นการอธิบายโดยเน้นที่ปัจเจกบุคคล (Individual) เป็นหลัก โดยมองปัจเจกบุคคลในสองมิติ ดังต่อไปนี้

มิติแรก ปัจเจกบุคคลในฐานะผลผลิต (fruits) ที่ได้จากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construction) กล่าวคือ เป็นการศึกษาบุคคลที่ได้รับ “ความรุนแรง” (violence as toxic) หรือผลกระทบในทางลบ (negative impacts) จากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว หรือเป็นการศึกษาความจริงเชิงอัตวิสัย (subjective reality) ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการรับรู้ (perception) และการตีความ (interpretation) ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

มิติที่สอง ปัจเจกบุคคลในฐานะผู้ประกอบสร้างความจริงบนโลกทางสังคม (Social world) หรือโลกแห่งความหมาย (world of meaning) ที่สามารถเรียนรู้และถ่ายทอดความคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ ผ่านปฏิสัมพันธ์ (interact) ระหว่างสมาชิกในสังคมหรือผ่านกลไกการทำงานของสถาบันทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว การศึกษา ชุมชน สื่อ สังคม ศาสนา รัฐ เป็นต้น ซึ่งเป็นกลไกทางสังคมที่มีบทบาทในการกำหนดความหมาย (dominant source of definition) ภาพลักษณ์ (image) บรรทัดฐานในการตัดสิน (normative judgement) อธิบายปรากฏการณ์ รวมทั้งให้คุณค่าสิ่งต่าง ๆ ในสังคม เป็นต้น ซึ่งมีส่วนในการประกอบสร้างความจริงทางสังคม ส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้และตีความของปัจเจกบุคคล โดยสรุปในส่วนนี้เป็นการมองปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเสมือนผลผลิตจากการประกอบสร้างทางสังคมหรือเป็นการศึกษาความจริงเชิงวัตถุวิสัย (objective reality)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิจัยมาอภิปรายแบ่งเป็น 4 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) ใครคือทฤษฎาความรุนแรง (Who?) 2) ปัจเจกบุคคลได้รับความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นมาได้อย่างไร (How?) และ 3) ทำไมจึงเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Why?) วิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective) 4) บทสรุปปัจจัย สาเหตุ และผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว ดังต่อไปนี้

4.4.1 ใครคือทายาทความรุนแรง? (Who?)

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของปัจเจกบุคคล (Individual) ซึ่งสะท้อนให้เห็นความรุนแรงหลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำร้ายทางร่างกาย/เพศ/จิตใจ/คำพูด/การเงิน/การละเลย/ทอดทิ้ง เป็นต้น ทั้งนี้ จากแนวความคิดเรื่อง ทายาทความรุนแรง (Toxic fruits of family violence) ภายใต้กรอบแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective) เป็นการมองปัจเจกบุคคลในฐานะผลผลิต (fruits) จากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construction) โดยมีสถาบันครอบครัวเป็นกลไกพื้นฐานที่สำคัญ โดยเน้นศึกษาความจริงเชิงอัตวิสัย (subjective reality)

นอกจากนี้ จากการวิจัยพบว่าแต่ละคนสะท้อนความรุนแรงหรือผลกระทบในทางลบที่ตนได้รับมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในมุมมองที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับ การรับรู้ (Perception) และตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ส่วนบุคคล (Personal experiences) ซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล กล่าวคือ ประสบการณ์ที่ว่ารุนแรงหรือส่งผลกระทบต่อบุคคลหนึ่งโดยตรง อาจจะไม่ถูกพิจารณาว่ารุนแรงหรือส่งผลกระทบต่ออีกบุคคลหนึ่งก็ได้ ในขณะที่เดียวกันประสบการณ์ที่ดูเหมือนจะไม่รุนแรงสำหรับบุคคลหนึ่ง อาจจะเป็นความรุนแรงที่สร้างความเสียหายให้กับอีกบุคคลหนึ่งอย่างมากก็เป็นได้

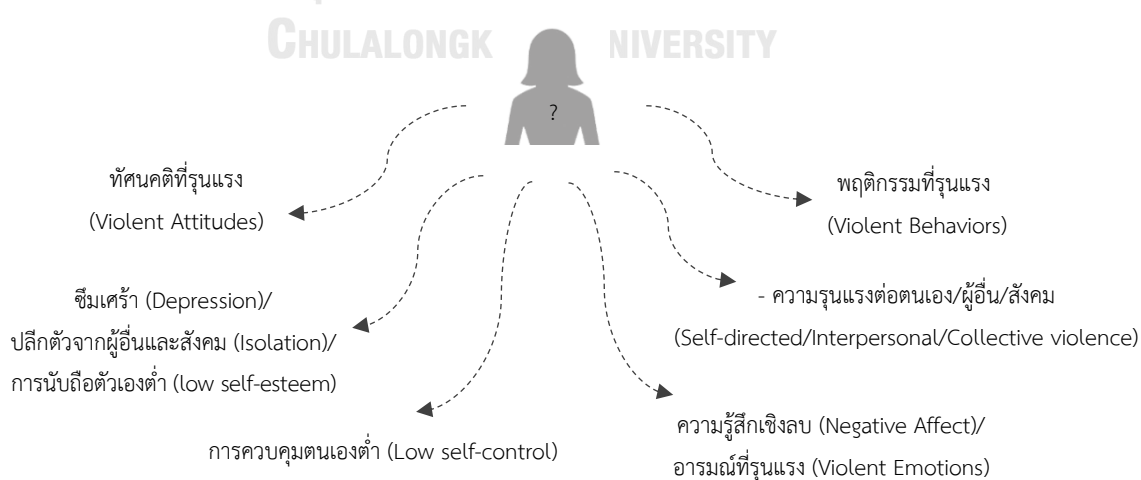
ประเด็นข้างต้นสามารถอธิบายผ่านงานวิจัยและแนวคิดทางด้านจิตวิทยาที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบต่อสภาพจิตใจ (Psychological Impact) ที่ปัจเจกบุคคลที่ประสบความรุนแรงในครอบครัว อาจต้องเผชิญ (อุมามน พวงทอง, 2551) กล่าวคือเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบในด้านจิตเวช ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายลักษณะแตกต่างกันออกไป อาทิ โรคซึมเศร้า (depression) โรควิตกกังวล (anxiety disorders) ปัญหาการใช้ยาเสพติด (Substance abuse) หรือโรคความผิดปกติทางจิตใจภายหลังเผชิญเหตุการณ์รุนแรงในชีวิต (PTSD : Post-Traumatic Stress Disorder)⁴⁶ หรือบางครั้งพบในหลายภาวะร่วมกัน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานที่ลดลงและการปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทสมาชิกของครอบครัวที่ผิดปกติได้ ที่สำคัญคือผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงเหยื่อของการล่วงละเมิดทางเพศ บุคคลเหล่านี้มีความเสี่ยงอย่างมากในการเป็นผู้กระทำหรือใช้ความรุนแรงกับผู้อื่นต่อไป

⁴⁶ หรือโรคเครียดรุนแรงภายหลังเหตุการณ์ที่สะเทือนใจ (PTSD) โดยที่บุคคลจะมีอาการเครียดอย่างหนักหลังเผชิญเหตุการณ์รุนแรงในชีวิต (ในที่นี้ คือความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวซึ่งปกติแล้วมักจะเกิดขึ้นซ้ำไปซ้ำมาเป็นวงจร) ซึ่งมีผลกระทบทางจิตใจอย่างรุนแรง ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกังวล กลัว ตื่นตระหนกสูงกว่าคนปกติ และมักทำให้ผู้นั้นพยายามหลีกเลี่ยงสถานที่และสถานการณ์ที่เคยเกิดขึ้น หรือที่เชื่อว่าอาจจะเกิดขึ้นได้ (วันทนิย์ โลหะประภิตกุล, 2557)

ประเด็นข้างต้นสอดคล้องกับรายงานของ The Childhood Domestic Violence Association ที่สรุปผลกระทบ (Impacts) ที่ปัจเจกบุคคลอาจจะได้รับมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว กล่าวคือ เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวที่รุนแรงมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่วงจรที่เป็นอันตรายซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) วงจรการทำร้ายตัวเอง (Self-abuse) ไปจนถึงการฆ่าตัวตาย (Suicide) 2) วงจรของการใช้สารเสพติด (Substance abuse) อาทิ ยาเสพติด/สุรา/การพนันทุกชนิด 3) วงจรความรุนแรง (Violence) ที่อาจนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม (Crime) ทุกรูปแบบ

หากเปรียบเทียบความรุนแรงดั่งยาพิษ (Violence as toxic) ทายาทความรุนแรง (Toxic fruits of family violence) ในที่นี้ จึงหมายถึง ผู้ที่ได้รับพิษมาจากพื้นฐานครอบครัวที่รุนแรง ซึ่งอาจเป็นพิษที่มีฤทธิ์หรือมีอานุภาพในการทำร้ายมนุษย์ทางใดทางหนึ่ง หรือไม่อาจเป็นพิษที่สามารถกลุกลามเป็นความรุนแรงหรือก่อให้เกิดอันตรายที่ร้ายแรงรูปแบบอื่น ๆ ต่อไปได้อีกมากมาย หากผู้นั้นไม่ได้รับการเยียวยาหรือมีการจัดการประสบการณ์ที่เหมาะสม ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในวัยเด็กเสมือนตัวบั่นทอนทักษะการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตที่เหมาะสมกับวัย โดยทั้งหมดนี้ถือเป็นผลกระทบที่ปัจเจกบุคคลมีแนวโน้มที่จะได้รับมาจากการเติบโตในครอบครัวตั้งต้นที่มีการใช้ความรุนแรง

จากแนวคิดการวิจัยนี้ สรุปได้ว่า ทายาทความรุนแรง หมายถึง ปัจเจกบุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว และเป็นผู้ที่ได้รับ “ความรุนแรง” (Violence) หรือผลกระทบในทางลบ (Negative impacts) อันเนื่องมาจากประสบการณ์ดังกล่าว ซึ่งอาจสะท้อนผ่านทัศนคติที่รุนแรง (Violent Attitudes) อารมณ์ที่รุนแรง (Violent Emotions) ที่อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรงต่าง ๆ (Violent Behaviors) ต่อไปได้ ทั้งนี้ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 9 ทายาทความรุนแรง (Toxic fruits of family violence)

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า “ความรุนแรง” (Violence) หรือผลกระทบในทางลบ (Negative effects) ที่ปัจเจกบุคคลได้รับมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว บางครั้งอาจไม่ใช่แค่บาดแผลที่มองเห็นเด่นชัดตามร่างกายเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงบาดแผลทางอารมณ์และจิตใจ (Emotional and Psychological wounds) ที่มาพร้อมกับความรู้สึกเชิงลบ (Negative Affect) และอารมณ์ที่รุนแรง (Violent Emotions) อาทิ ความรู้สึกผิด เศร้า โหมโท โกรธแค้น หวาดกลัว อับอาย เป็นต้น ซึ่งถือเป็นความเสียหายที่ถูกเก็บกดหรือถูกซ่อนเร้นอยู่ในระดับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ส่งผลต่อการประกอบสร้างทัศนคติ และพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent attitudes and behaviors) อาทิ การขาดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Lack of Empathy) มีอารมณ์หงุดหงิดหรือฉุนเฉียวง่าย (Bad-tempered) มีการควบคุมตนเองต่ำ (Low self-control) พฤติกรรมที่ก้าวร้าว/ที่ต่อต้านสังคม (Aggressive/Antisocial Behaviors) ไปจนถึงพฤติกรรมอาชญากร (Criminal Behavior) เป็นต้น

นอกจากนี้ บางคนสะท้อนความรุนแรงออกมาในลักษณะของการทำร้ายตนเอง (Self-directed violence) มีการนับถือตนเองต่ำ (low self-esteem) มีการกำหนดอัตลักษณ์ของตนเองในทางลบ (Negative Self-Identity) รู้สึกว่าตนไร้ค่า (feeling worthless) ปลีกตัวจากผู้อื่นและสังคม (Isolation) มีอาการซึมเศร้า (Depression) ซึ่งถือเป็นผลกระทบทางจิตใจ (Psychological Impact) ที่ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงส่วนมากมีโอกาสได้รับมา ซึ่งบางครั้งอาจไม่ปรากฏความเสียหายให้เห็นอย่างชัดเจนทันทีทันใด แต่อาจจะถูกสะสมหรือถูกกดทับไว้ในระดับความคิดหรือจิตใจ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออารมณ์ชีวิตหรือก่อให้เกิดผลร้ายในระยะยาว (long term) ต่อไปได้ ทั้งนี้ ผลกระทบหรือความรุนแรงต่าง ๆ ที่แต่ละบุคคลได้รับมานั้นจะมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ (Perception) การตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ หรือกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลซึ่งแน่นอนว่าย่อมแตกต่างกันออกไป

โดยสรุป ผู้วิจัยคิดว่ามีเพียงบุคคลเดียวเท่านั้นที่สามารถตอบคำถามได้ว่า **ใครคือทายาทความรุนแรง (Who is “The toxic fruit” of family violence?)** คนนั้นก็คือตัวเราเอง เพราะปัจเจกบุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว แต่ละคนได้รับ “ความรุนแรง” ซึ่งถือเป็นผลกระทบเชิงลบ อันเนื่องมาจากประสบการณ์ดังกล่าวในมิติที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพิษ (Toxic) หรือความรุนแรง (Violence) บางอย่างอาจเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นหรือยังไม่แสดงความเสียหายออกมาอย่างชัดเจน แต่เป็นความรุนแรงที่ฝังลึกอยู่ในระดับความคิด จิตใจ และอารมณ์ของบุคคลนั้น เพราะฉะนั้นสังคมหรือครอบครัวจึงไม่สามารถชี้นิ้ว กล่าวหาว่าบุคคลนั้นบุคคลนี้ คือ ทายาทความรุนแรงได้อย่างแน่ชัด ทั้งนี้ เนื่องจากบุคคลที่ดูภายนอกเหมือนไม่มีความรุนแรง ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะไม่ได้รับพิษความรุนแรงมาจากประสบการณ์ดังกล่าว เพราะบุคคลนั้นอาจจะยังไม่ส่งสัญญาณความรุนแรงออกมาให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ หรือบุคคลนั้นอาจจะกำลังปิดบัง (Hidden) ผลกระทบที่ตนได้รับจากประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้นอยู่ก็ได้ โดยอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้อง (To Protect) ตนเองหรือผู้อื่น หรืออาจ

เป็นการปกปิดเพื่อปกป้องผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) ซึ่งก็เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันที่มีความผูกพันกันมาเนิ่นนาน หรือเพื่ออ้างสถาบันครอบครัวให้ดำรงต่อไปหรือปกปิดเพราะกลัวความรุนแรงจะทวีความร้ายแรง หรือแม้กระทั่งปกปิดความรุนแรงเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของตนเองหรือครอบครัวอยู่ก็ได้ หรือบางคนอาจมองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องภายในบ้าน สังคมหรือคนอื่นคงไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ เป็นต้น ในส่วนนี้เป็นการให้เหตุผล (rationalize) ของแต่ละบุคคลซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเหตุใดทายาทความรุนแรงหลายคนจึงเลือกที่จะปกปิดเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัวหรือปกปิดบาดแผลจากประสบการณ์เหล่านั้นด้วยความเงียบ (Silence) ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เป็นการยากที่สังคมจะสามารถรับรู้ได้ว่าใครบ้างคือทายาทความรุนแรงหรือบุคคลใดบ้างที่ได้รับผลกระทบในทางลบ (Negative impacts) มาจากประสบการณ์ดังกล่าว ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์รายละเอียดในบทถัดไป (บทที่ 5.4.2 การสืบทอดความรุนแรง ประเด็นพลังเงียบ: เบื้องหลังความรุนแรงในครอบครัว)

ประเด็นข้างต้นสอดคล้องกับคำอธิบายของซิกมันด์ ฟรอยด์ ที่เปรียบเทียบจิตใจของมนุษย์ว่ามีลักษณะเหมือนภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg) ที่ลอยอยู่กลางมหาสมุทร ซึ่งภูเขาน้ำแข็งนั้นจะมีส่วนที่ลอยโผล่พ้นผิวน้ำอยู่เพียงน้อยนิดเท่านั้น แต่ส่วนที่อยู่ใต้ผิวน้ำนั้นมีอยู่อีกมาก

จิตใจ (Mind) ของมนุษย์ 3 ระดับ ตามแนวคิดของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวคือ (1) จิตส่วนที่ลอยพ้นผิวน้ำมานั้นเปรียบเทียบกับจิตสำนึก (Conscious) ซึ่งหมายถึง การรับรู้โดยทั่วไปของมนุษย์ ที่ควบคุมการกระทำส่วนใหญ่ให้อยู่ในระดับรู้ตัว (Awareness) หรือที่เรียกว่า “สติ” และ (2) ส่วนที่อยู่ปริมน้ำหรืออยู่ใต้น้ำเล็กน้อยสามารถเปรียบเทียบกับจิตกึ่งสำนึก (Pre-Conscious) ซึ่งหมายถึงการแสดงพฤติกรรมที่ก้ำกึ่งระหว่างความรู้ตัวสลับเปลี่ยนกับความรู้ตัว เช่น พฤติกรรมตามความเคยชิน มีการฝึกฝนมีความชำนาญ เป็นต้น ในที่นี้ หมายถึง พฤติกรรมที่รุนแรงแบบติดนิสัย และ (3) ส่วนสุดท้ายเหมือนน้ำแข็งส่วนกันบั้งของภูเขาน้ำแข็งที่อยู่ใต้พื้นมหาสมุทรซึ่งเป็นส่วนที่มีพื้นที่มากกว่าส่วนอื่น นั่นคือจิตใต้สำนึก (Sub-Conscious) ซึ่งหมายถึง เป็นความรู้ตัวซึ่งเป็นส่วนที่ฝังอยู่ลึกที่สุดในจิตใจส่วนที่ลึกที่สุดของมนุษย์ ฟรอยด์ เชื่อว่า จิตระดับนี้เป็นระดับที่เก็บสะสม/เก็บข้อมูลไว้มากมาย ทั้งสัญชาตญาณต่าง ๆ เช่น ความต้องการทางเพศ ความก้าวร้าว ความกลัว ความเห็นแก่ตัว จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับมาตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน รวมถึงประสบการณ์ที่เป็นเรื่องที่เจ็บปวด ดีใจ เศร้าใจ มีความสุข หรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นในอดีตหรือสิ่งที่บุคคลต้องการจะลืมไปจากความทรงจำด้วย (ในส่วนนี้ ผู้วิจัยคิดว่า ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก ส่งผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจในส่วนนี้ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์)

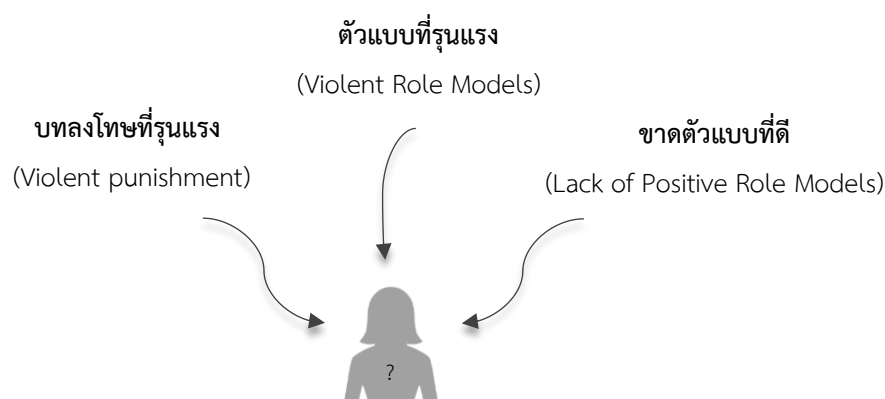
โดยสรุป แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็น “พลังของจิตใต้สำนึก” ว่าเป็นส่วนที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ทั้งนี้ เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความสลับซับซ้อน

(complexity) มีลักษณะเฉพาะ (characteristic) ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล ตามสภาพจิต และคำพังเพยของไทยที่ว่า “เพราะจิตมนุษย์นี้ไซ้รู้ ยากแท้หยั่งถึง”

หากวิเคราะห์ตามกรอบการวิจัยนี้ อาจกล่าวได้ว่า ความรุนแรงที่ปัจเจกบุคคลได้รับมาจาก ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวอาจฝังลึกอยู่ในจิตใจส่วน “จิตใต้สำนึก” (Sub-Conscious) ซึ่งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงต่อไป ซึ่งบางกรณีอาจไม่เห็นผลเสียอย่างทันที แต่อาจจะถูก สะสมหรือถูกกดทับไว้ในระดับความคิดจิตใจระดับนี้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตหรือก่อให้เกิด ผลร้ายในระยะยาว (long term) ต่อไป ซึ่งสามารถสะท้อนผ่านความคิด อารมณ์และพฤติกรรมที่รุนแรง ได้หลากหลายรูปแบบ ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นสำคัญมาวิเคราะห์และอภิปรายในบทถัดไป (บทที่ 5.4.2 การสืบทอดความรุนแรง ประเด็นการถ่ายทอดความรุนแรง)

4.4.2 ปัจเจกบุคคลได้รับความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นมาอย่างไร? (How?)

ความรุนแรง (Violence) สามารถถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งได้ การถ่ายทอดความ รุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นมาสู่ปัจเจกบุคคลมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำร้ายทางร่างกาย/เพศ/ จิตใจ/คำพูด/การเงิน/การละเลย/ทอดทิ้ง เป็นต้น โดยที่ปัจเจกบุคคลสามารถเรียนรู้หรือได้รับความ รุนแรงมาจากครอบครัวตั้งต้นได้หลากหลายช่องทาง จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ปัจเจกบุคคล ได้รับความรุนแรงหรือเรียนรู้การใช้ความรุนแรงมาจากสถาบันครอบครัวตั้งต้นผ่านบทลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment) ตัวแบบที่รุนแรง (Violent Role Models) รวมทั้งการขาดตัวแบบที่ดี (The Lack of Positive Role Models) จากการถูกทอดทิ้งหรือถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ซึ่งเป็นอีกรูปแบบความรุนแรงที่เปิดช่องทางให้บุคคลก้าวเข้าสู่วงจรความรุนแรงรูปแบบอื่นต่อไป โดยที่แต่ละบุคคลมีการรับรู้และตีความประสบการณ์ความรุนแรงนั้น ๆ ในมุมมองที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 10 ปัจเจกบุคคลกับการได้รับความรุนแรงจากสถาบันครอบครัวตั้งต้น

2.1) บทลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment)

การลงโทษ (Punishment) เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอน (discipline) ที่ทุกครอบครัวนำมาใช้ในการขัดเกลานิสัยของเด็ก อย่างไรก็ตาม การลงโทษบางรูปแบบที่รุนแรงเกินไปหรือเกินกว่าความผิดที่เด็กกระทำ อาจสร้างความเสียหายหรือส่งผลกระทบต่อบุคคลที่ถูกลงโทษต่อไปในอนาคตได้เช่นกัน จากการศึกษาวิจัย พบว่า การลงโทษมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ การลงโทษด้วยการตีหรือทำร้ายร่างกาย (Physical punishment) ด้วยการใช้คำพูดในเชิงลบเพื่อทำร้ายจิตใจ (Verbal and Psychological Punishment) ด้วยการจำกัดพื้นที่ (Grounding) และด้วยความเงียบหรือการไม่พูดจา (Silent treatment)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า บทเรียน (Lessons) ที่ปัจเจกบุคคลโดยเฉพาะเด็กสามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้น จากการถูกลงโทษด้วยบทลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment) โดยสมาชิกในครอบครัว สามารถสรุปได้ 7 บทเรียน ดังต่อไปนี้

(1) การที่พ่อแม่ใช้บทลงโทษที่รุนแรงต่อลูกเป็นการสะท้อนให้เห็นความรักอันแสนเจ็บปวดซึ่งอาจทำให้ลูก/เด็กเชื่อมโยงระหว่าง "ความรักกับความรุนแรง" (Love and Violence) ว่าเป็นสิ่งเดียวกัน จากการศึกษาวิจัย พบว่า เด็กมักจะตีความแบบตรงไปตรงมา ทำให้เด็กเข้าใจว่าความรักเป็นสิ่งที่เจ็บปวด (Love hurts) นอกจากนี้ยังทำให้เด็กเรียนรู้ต่อไปว่า ตนสามารถลงโทษคนที่ตนรักด้วยความรุนแรงได้ ดังสุภาษิตไทยที่ว่า รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี กล่าวคือ เป็นการให้ความหมายการลงโทษด้วยความรุนแรงว่าเป็นวิธีการที่สะท้อนถึงความรักที่ผู้กระทำมีต่อผู้ถูกลงโทษ ฉะนั้น อาจทำให้บุคคลเชื่อมโยงระหว่างการใช้ความรุนแรงเท่ากับการแสดงออกซึ่งความรัก (Violence equals Love)

(2) การใช้ความรุนแรงในการอบรมสั่งสอนเด็กเพื่อประโยชน์ของเด็กเอง ดังสุภาษิตไทยที่ว่า "ไม่เรียวสร้างคน" เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เด็กเรียนรู้ว่าการลงโทษด้วยความรุนแรงเสมือนเครื่องมือตัดสินที่มีประสิทธิภาพที่สามารถนำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสั่งสอนผู้ที่ตนรักได้

(3) เด็กมักจะเรียนรู้ว่าการลงโทษด้วยความรุนแรง คือวิธีการที่ดีที่สุดในการหยุดพฤติกรรมต่าง ๆ ของอีกฝ่าย คิดว่าตนสามารถใช้ความรุนแรงทำร้ายคนรักได้ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ

(4) การถูกทำโทษด้วยบทลงโทษที่รุนแรง จะทำให้เด็กเรียนรู้วิธีการใช้อำนาจ (power) ในฐานะเครื่องมือในการควบคุม (manipulate) หรือทำร้ายผู้อื่น เด็กมีโอกาสดอกเลียนแบบพฤติกรรมที่รุนแรงไปใช้ข่มเหง (bully) และรังแกผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจด้อยกว่าตนต่อไป เช่น กรณีที่พี่ทำร้ายน้องหรือน้องทำร้ายพี่ กรณีการข่มเหงเพื่อนที่อ่อนแอกว่า สะท้อนการใช้อำนาจเหนือกว่าผู้อื่นเพื่อทำร้ายผู้อื่นซึ่งอาจเป็นทำร้ายทางร่างกาย/เพศ/คำพูด/จิตใจ/การเงิน นอกจากนี้ ยังรวมถึงการใช้อำนาจบางอย่างที่ได้จากโลกออนไลน์มาใช้ข่มเหงหรือโจมตีผู้อื่น หรือที่เรียกว่า นักเลงศึบบอร์ด

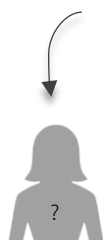
(Cyberbullying) ด้วย โดยอำนาจ (Power) ในที่นี้ อาจได้มาจากการปกปิดตัวตนหรือการอยู่เบื้องหลังคอมพิวเตอร์ มือถือ หรือเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ มาใช้เป็นช่องทางหรือสื่อกลางในการทำร้ายผู้อื่น

(5) การถูกทำโทษด้วยบทลงโทษที่รุนแรง ทำให้เด็กเชื่อมโยงระหว่างความรุนแรงว่าเท่ากับ ความเกลียดชัง (Violence equals hatred) มีส่วนทำให้เด็กนับถือในตัวเองต่ำ (low self-esteem) นอกจากนี้ วงจรความรุนแรงในครอบครัวที่ยาวนานอาจทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะยอมรับความรุนแรงใน มิติของการทำร้ายตนเอง เนื่องจากเกิดความเคยชินกับการถูกใช้ความรุนแรง พัฒนาการรอบความคิด หรือทัศนคติที่ว่าตนสมควรได้รับ (deserve) การลงโทษที่รุนแรง ยอมจำนนต่อการถูกกระทำด้วยความ รุนแรงหรือลงโทษตัวเองด้วยวิธีที่รุนแรง นำไปสู่พฤติกรรมการทำร้ายตัวเอง พยายามฆ่าตัวตายต่อไป

(6) บทลงโทษที่รุนแรงจะทำให้เด็กผู้นั้นมีโอกาสเติบโตเป็นผู้ที่กลัวความสัมพันธ์ใกล้ชิด (Fear of intimacy) เนื่องจากเรียนรู้ความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษด้วยวิธีที่รุนแรงจากคนใกล้ชิด รู้สึกขาด/ไม่มั่นคง (Insecure) ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ปลีกตัวออกจากผู้อื่น/สังคม (Isolate) เรียนรู้ที่จะสร้าง กำแพงเพื่อป้องกันตัวเองจากความรุนแรง

(7) เด็กที่ถูกทำโทษด้วยบทลงโทษที่รุนแรงเป็นประจำ จะเรียนรู้วิธีการโต้ตอบหรือต่อสู้กลับ ซึ่งอาจแสดงออกในลักษณะพฤติกรรมที่ก้าวร้าว (Aggressive Behavior) หรือพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent Behavior) หลากหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ การลงโทษด้วยวิธีการที่รุนแรง มักจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบกลับที่รุนแรง กล่าวคือ เด็กจะเรียนรู้ที่จะตอบโต้ความรุนแรงด้วยการ ใช้ความรุนแรง (violent action = violent reaction) ซึ่งสะท้อนแนวความคิดที่ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” “รุนแรงมา รุนแรงกลับ” ในส่วนนี้จะวิเคราะห์รายละเอียดในบทถัดไป

บทลงโทษที่รุนแรง
(Violent punishment)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทเรียนจากบทลงโทษที่รุนแรง

1. ความรุนแรง = ความรัก
2. ความรุนแรง : เครื่องมือสั่งสอนผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น
3. ความรุนแรง : วิธีแก้ไขปัญหาคือวิธีที่ดีที่สุดเพื่อประโยชน์ของตนเอง
4. ความรุนแรง : หนทางสู่อำนาจในการควบคุมหรือทำร้ายผู้อื่น
5. ความรุนแรง = ความเกลียดชัง >> ลงโทษตัวเองด้วยความรุนแรง
6. การป้องกันตัวเองจากความรุนแรง (ปิดกั้นผู้อื่น)
7. การตอบโต้ความรุนแรงด้วยความรุนแรง

แผนภาพที่ 11 สรุปบทเรียนที่ปัจเจกบุคคลเรียนรู้จากการถูกลงโทษที่รุนแรง

จากบทเรียนที่กล่าวถึงข้างต้นสอดคล้องกับสุภาชิตไทยมากมายสอดคล้องกับสุภาชิตไทยมากมาย อาทิ "รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี" "ไม่เรียวสร้างคน" "ใช้ไม้แข็ง" ซึ่งถือเป็นวาทกรรม (discourse) ที่สะท้อนกรอบความคิดของสังคมที่แฝงด้วยความรุนแรงอันมีอิทธิพลต่อแนวคิดและแนวทางของผู้ใหญ่ในการอบรมสั่งสอนลูกหลานมาอย่างยาวนาน สะท้อนกลไกทางสังคม ในมิติเชิงวัฒนธรรมที่มีผลต่อการประกอบสร้าง "ความรุนแรง" ในสังคม (Social construction of "violence")

ตามแนวความคิดเชิงจิตวิทยา อธิบายการอบรมสั่งสอน (discipline) โดยการใช้มาตรการการลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment) ว่า ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำจัดพฤติกรรมที่ไม่ดีบางอย่างออกไป หรือที่เรียกว่าการเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) ไม่ว่าจะเป็นทางคำพูด (ดุด่า ตะคอก ใช้คำพูดหยาบคาย) ทางจิตใจ (ข่มขู่ให้หวาดกลัว ดูถูก เปรียบเทียบกับคนอื่น เพิกเฉย ใส่ร้าย ประจาน เรียกขานด้วยฉายาเชิงลบ) หรือทางการกระทำ (หยิก ติ๊ก ทุบ กักขัง) ทั้งหมดอาจเป็นวิธีที่ทำให้เด็กสามารถหยุดพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ก็จริง แต่อาจส่งผลกระทบต่อเชิงลบ (Negative impact) ตามมาได้อีกมากมายเช่นกัน โดยที่วิธีการเหล่านี้อาจผลัดในระยะสั้น (Short term) กล่าวคือ เด็กอาจเชื่อฟังและทำตามคำสั่งโดยทันที แต่ในขณะที่เดียวกันก็อาจจะสร้างความวิตกกังวลความโกรธเคืองให้กับเด็กกลายเป็นประสบการณ์ที่ฝังใจซึ่งอาจมีผลต่อการดำเนินชีวิตในระยะยาว (Long term) ต่อไปได้ ซึ่งมีอาจคาดเดาผลกระทบต่อความเสียหายที่จะตามมาได้เลย นอกจากนี้ การใช้บทลงโทษที่รุนแรงยังเป็นวิธีการอบรมสั่งสอนที่สามารถทำลายความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในครอบครัว สร้างความห่างเหิน และมีโอกาสที่จะทำให้เด็กยิ่งดื้อหรือยิ่งต่อต้านมากยิ่งขึ้น จนส่งผลกระทบต่อเด็กเติบโตไปพร้อมกับความรุนแรง ถือเป็นหนึ่งสาเหตุที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior) ต่อไปได้

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นผลกระทบจากการใช้บทลงโทษที่รุนแรง (Violent punishment) แต่อย่างไรก็ตาม จากการวิจัย พบว่า ยังมีความรุนแรงในสถาบันครอบครัวอีกรูปแบบที่ส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลได้ไม่แพ้กัน นั่นคือ วิธีการสั่งสอนแบบไม่ถูกลงโทษเมื่อเด็กมีการกระทำผิด (Parenting Without Punishment) ถือเป็นปัจจัยที่อาจทวีความรุนแรงรูปแบบอื่น ๆ ตามมาได้ กล่าวคือ ข้างต้นเป็นวิธีการสั่งสอนที่ทำให้เด็กเรียนรู้ว่า ตนสามารถจะกระทำอะไรก็ได้ อย่างไม่มีขอบเขต (No limits) จากการศึกษาวิจัย พบว่า มีบางคนคนตีความประสบการณ์การไม่ถูกลงโทษไปในทางลบหรือมองในมิติของผลกระทบ (impact) ที่ตนได้รับจากการอบรมสั่งสอนรูปแบบดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น ตีความว่าการไม่ถูกลงโทษสะท้อนว่าพ่อแม่ไม่รัก/ไม่สนใจ/ไม่ให้ความสำคัญกับตน หรืออาจตีความว่าการแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวและรุนแรงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นพฤติกรรมที่สามารถกระทำต่อไปได้เรื่อย ๆ อย่างไรขอบเขต เป็นต้น ทั้งนี้ อาจเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้อีกมากมาย อาทิ ทำให้บุคคลนั้นมีการควบคุมตนเองต่ำ (Low self-control) อาทิ เมื่อมีปัจจัย

ภายนอกมากระตุ้นอารมณ์โกรธ มีแนวโน้มสูงที่บุคคลเหล่านั้นจะแสดงอารมณ์ที่รุนแรงออกมาโดยทันที ซึ่งอาจแสดงผ่านการทำลายข้าวของ การข่มขู่ การทำร้ายผู้อื่น หรือแม้กระทั่งการควบคุมตัวเองต่ำ ในมิติของการทำร้ายตัวเองหลากหลายรูปแบบ เช่น การดื่มสุรา/สิ่งมีนเมา หรือการใช้สารเสพติดต่าง ๆ (alcohol or substance abuse) การพนัน การกิน การใช้เงินอย่างฟุ่มเฟือย การติดเกมส์ เป็นต้น

ทั้งนี้ ข้างต้นสอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมตนเอง (Self-control theory) ของ Gottfredson และ Hirschi ที่อธิบายว่า สถาบันครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อการควบคุมตนเอง กล่าวคือ ผู้ที่มีประสบการณ์ ความรุนแรงในครอบครัวพื้นฐานมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่ควบคุมตนเองได้ต่ำ (Low Self-control) หากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น (Trigger) มีโอกาสสูงที่บุคคลนั้นจะแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant behaviors) หรือพฤติกรรมรุนแรง (Violent behaviors) ออกมาอย่างชัดเจน โดยสรุป คือ การที่บุคคล เติบโตมาในครอบครัวที่มีการตามใจมากเกินไป (Over-indulgence) หรือการถูกเลี้ยงดูมาแบบไม่ถูก ลงโทษเมื่อมีการกระทำผิดมีผลโดยตรงต่อปัจเจกบุคคลกับความสามารถในการควบคุมตนเองต่ำ

2.2) ตัวแบบที่รุนแรง (Violent Role Models)

การเรียนรู้ของมนุษย์เริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวพื้นฐาน สมาชิกในครอบครัวเหมือนตัวแบบ (Role Models) ที่มีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของเด็ก จากการศึกษาวิจัย พบว่า ตัวแบบความรุนแรง (Violent role models) เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการประกอบสร้างทัศนคติและพฤติกรรม (attitude and behaviors) ให้แก่ปัจเจกบุคคล ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่มีส่วนในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กรอบด้าน ทั้งในทางบวก (Positive) และทางลบ (Negative)

ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัย สามารถรวบรวมแบบอย่างความรุนแรง (Violent Role Models) ที่ปรากฏในสถาบันครอบครัวได้หลากหลายรูปแบบ อาทิ ตัวแบบการใช้กำลังทำร้ายร่างกาย ตัวแบบการทำร้ายทางเพศ ตัวแบบการใช้คำพูดที่เจ็บปวด (hurtful words) ตัวแบบการเจ้าชู้ การนอกใจ (Infidelity) ตัวแบบชมรมวงเมา ตัวแบบความประมาท ตัวแบบอารมณ์ร้อน ตัวแบบความเศร้า ตัวแบบการไม่เคารพผู้อื่น ตัวแบบการมองโลก/ผู้อื่นในแง่ร้าย ตัวแบบการมองตัวเองในแง่ลบ ตัวแบบรักการเสี่ยงโชค (การพนัน) ตัวแบบการโกหก ตัวแบบกลโกง ตัวแบบการจ่ายหนัก (การใช้เงินฟุ่มเฟือย) ตัวแบบการเห็นแก่ตัว ตัวแบบความโลภ ตัวแบบความขี้เกียจ ตัวแบบความแค้น เป็นต้น ตัวแบบที่รุนแรงในครอบครัวเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงของปัจเจกบุคคล ซึ่งอาจส่งผลกระทบในระยะยาว (Long-term effects) ต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็มีอิสรภาพในการเลือกที่จะเอา/ไม่เอาเยี่ยงอย่างตัวแบบที่รุนแรงเหล่านั้น

ประเด็นนี้สามารถอธิบายผ่านทฤษฎีการเลียนแบบของทาร์ด (Tarde's imitation Theory) อธิบายกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของมนุษย์ ผ่านการลอกเลียนแบบพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิด

จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นซึ่งทฤษฎีนี้กล่าวถึงกฎการเลียนแบบที่สำคัญ 3 ประการ (Three Laws of Imitation) ที่เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสำคัญของตัวแบบในสถาบันครอบครัว ดังนี้

(1) กฎของความใกล้ชิด (The Law of Imitation of Close Contact) สะท้อนว่าเด็กจะเรียนรู้ทัศนคติและเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบที่มีความใกล้ชิดระหว่างกัน (ในที่นี้ หมายถึง พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และญาติพี่น้อง แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว) และมีโอกาสสูงที่เด็กที่เติบโตในครอบครัวที่รุนแรงจะนำแบบอย่างความรุนแรงเหล่านั้นมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันต่อไปได้

(2) กฎการเลียนแบบผู้ที่เหนือกว่าโดยผู้ที่ด้อยกว่า (The Law of Imitation of Superior by Inferior) ในส่วนนี้สะท้อนอิทธิพลของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว ในฐานะผู้กำหนดกฎระเบียบในบ้านหรือผู้ที่มีอำนาจในการอบรมสั่งสอนและลงโทษเด็กที่อยู่ภายใต้การปกครอง โดยทฤษฎีนี้กล่าวว่า บุคคลมีแนวโน้มจะเลียนแบบพฤติกรรมผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตน

(3) กฎของการแทรก (The Law of Imitation of Insertion) สะท้อนแนวทางในการสร้างพฤติกรรมใหม่ โดยการหาเรียนรู้จากตัวแบบใหม่เพื่อให้เข้ามาทดแทนพฤติกรรมเก่า

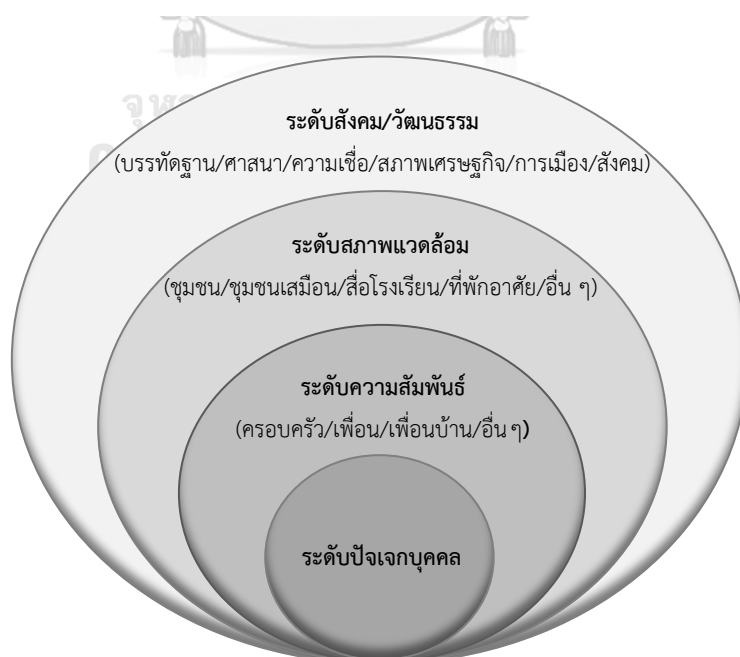
เด็กอาจเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบที่ใกล้ชิด ซึ่งบางครั้งอาจไม่ได้รู้สึกว่ามันถูกชักจูง เนื่องจากเด็กยังขาดวิจารณญาณในการไตร่ตรอง ความคิดบางอย่างจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมได้ง่าย จากแนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่อธิบายพัฒนาการสมองของมนุษย์ว่า “สมองมีศักยภาพในการพัฒนาตัวเองผ่านกระบวนการเรียนรู้” เนื่องจากเด็ก (โดยเฉพาะตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 5 ขวบ) (ทิพวรรณ หรรษคุณาศัย, 2558) จะมีการลอกเลียนแบบ (Imitation Behavior in children) จากแบบอย่างใกล้ชิด (Role Models) ซึ่งอาจหมายถึง พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือผู้ใดก็ตามที่ทำหน้าที่เลี้ยงดู อบรมสั่งสอนซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อเด็ก โดยสมองของมนุษย์มีกลไกการเรียนรู้จากการเลียนแบบเนื่องจากสมองมี “เซลล์สมองกระจกเงา” (Mirror Neurons) ซึ่งเป็นเซลล์ที่สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น การตอบสนองต่อการมองเห็น การได้ยิน หรือจากประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านกระบวนการเรียนรู้ สังเกต และเลียนแบบผู้อื่น เมื่อเด็กรับรู้พฤติกรรมจากตัวแบบเหล่านั้นซ้ำ ๆ ในสภาพแวดล้อมเดิม ๆ เด็กจะเริ่มลอกเลียนแบบพฤติกรรมทางสังคมดังกล่าว (Reproduction of social conduct) และมีโอกาสที่จะนำพฤติกรรมเหล่านั้นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า “พ่อแม่คือกระจกเงาของลูก” หากพ่อแม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ภาพเหล่านี้ก็สะท้อนเข้าไปในสมองเด็กทำให้เด็กเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมที่ดี ในทางตรงกันข้าม หากพ่อแม่เป็นคนที่ไม่ดีมีเหตุผล ประพฤติตนไม่เหมาะสม เป็นตัวแบบที่ไม่ดี อารมณ์ร้อนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ชอบใช้ความรุนแรงหรือมีการทะเลาะเบาะแว้งกันภายในครอบครัวเป็นประจำ กระจกเหล่านั้นก็อาจจะสะท้อนภาพความรุนแรงให้เด็กได้เรียนรู้ มีโอกาสสูงที่จะทำให้เด็กเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีทัศนคติหรือแสดงพฤติกรรมคล้ายคลึงกับตัวแบบที่ได้เรียนรู้มา

2.3) การขาดตัวแบบที่ดีในการดำรงชีวิต (The Lack of Positive Role Models)

เด็กที่ถูกทอดทิ้งให้ใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยวหรือถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Deprivation or neglect) หรือขาดต้นแบบที่ดีจากสมาชิกในสถาบันพื้นฐานอย่างครอบครัว เสมือนช่องว่างทางสังคมที่เปิดทางให้เด็กเหล่านั้นสามารถก้าว/ถูกชักจูงให้เข้าสู่วงจรความรุนแรงอื่น ๆ ได้อย่างง่ายดาย อาทิ การคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูงหรือกลุ่มคนที่มีการมั่วสุมอบายมุขทั้งหลาย การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเครือข่ายสิ่งผิดกฎหมาย วงจรการพนัน เกมส์ สื่อ/สื่อลามก/สื่อออนไลน์ที่รุนแรงทั้งหลาย รวมทั้งวงจรอาชญากรรมต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่อย่างมากมายในสังคมได้อย่างง่ายดาย เนื่องจากบุคคลคนนั้นขาดผู้ที่คอยแนะนำตักเตือนหรือตำหนิเมื่อตนกระทำความผิด ขาดการชี้แนะในทางที่ดีครั้งที่หลงทาง ขาดการขัดเกลาพฤติกรรมมาตั้งแต่วัยเด็ก ขาดกรอบที่จะควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในกฎ ระเบียบ กติกา และศีลธรรมอันดีของสังคม ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า การขาดตัวแบบที่ดีในการดำรงชีวิต (The Lack of Positive Role Models) เสมือนจุดเริ่มต้นความรุนแรงในครอบครัวที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลก้าวเข้าสู่วงจรความรุนแรงรูปแบบอื่นในสังคมต่อไป สะท้อนการแปรเปลี่ยนจากปัญหาระดับครอบครัวให้กลายเป็นปัญหาระดับสังคมวงกว้างต่อไปได้

4.4.3 ทำไมจึงเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ? (Why?)

การวิเคราะห์หาสาเหตุ (Causation) ปัจจัยเสี่ยง (Risk Factors) ที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในที่นี้ จะนำหลักการสำคัญตามกรอบแนวคิดเชิงนิเวศวิทยา (The Ecological Framework) มาประยุกต์ใช้ในการอธิบายแห่งความรุนแรง ซึ่งสามารถจำแนกเหตุได้ 4 ระดับ ได้แก่ ความรุนแรงในระดับบุคคล (Toxic Fruits) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Toxic Relationships) ระดับสภาพแวดล้อมทางสังคม (Toxic Environment) และระดับสังคม/วัฒนธรรม (Toxic Root) ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

แผนภาพที่ 12 บทวิเคราะห์ที่มาของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามกรอบแนวคิดเชิงนิเวศวิทยา

1) ความรุนแรงระดับบุคคล (Toxic Fruits)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า บุคคลที่มีประวัติเคยตกเป็นเหยื่อหรือถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากสมาชิกในครอบครัวมีแนวโน้มสูงที่จะถ่ายทอดความรุนแรงที่ตนเคยได้รับหรือเคยเรียนรู้มาในอดีตส่งผ่านไปยังสมาชิกในครอบครัวรุ่นต่อไปได้ ซึ่งอาจไม่ใช่เพียงแค่การถ่ายทอดความรุนแรงในลักษณะของการทำร้ายร่างกาย/เพศ/จิตใจ เท่านั้น บางครั้งสะท้อนให้เห็นมิติการส่งผ่านทัศนคติในแง่ลบ เช่น การนับถือตัวเองต่ำ การมองโลก/ผู้อื่นในแง่ร้าย เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยมองว่า ด้วยทัศนคติเชิงลบเช่นนี้เองถือเป็นสาเหตุสำคัญอันมีผลโดยตรงต่อการกำหนดพฤติกรรมที่รุนแรงของปัจเจกบุคคล ซึ่งอาจส่งผลร้าย และเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตในระยะยาวหากไม่ได้รับการจัดการที่เหมาะสม

2) ความรุนแรงระดับความสัมพันธ์ (Toxic Relationships)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ที่มีความตึงเครียดมีแนวโน้มก่อให้เกิดความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้ ซึ่งมีหลากหลายปัจจัย (multitude factors) มาเกี่ยวข้อง ซึ่งจะสรุปภาพรวมในส่วนถัดไป

3) ความรุนแรงระดับสภาพแวดล้อมทางสังคม (Toxic Environment)

บริบทที่รายล้อมบุคคลหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมไม่ว่าจะเป็น สภาพโรงเรียน ที่อยู่อาศัย ที่ทำงาน ชุมชน ชุมชนเสมือน (แหล่งติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต) รวมทั้งสื่อทางเลือกต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความรุนแรงในครอบครัว และเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลก่อให้เกิด/หล่อเลี้ยงความรุนแรงให้ดำรงอยู่ในสังคมได้ทั้งสิ้น

4) ความรุนแรงระดับสังคม/วัฒนธรรม (Toxic Root)

ความรุนแรงในระดับนี้เป็นการมองมุมกว้าง ไม่ว่าจะเป็นในมิติบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม รวมไปถึงกฎหมายและนโยบายด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม สาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลไกทางสังคมเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ทั้งสิ้น

ภายใต้กรอบแนวความคิดการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Constructionist Perspective) เป็นการทำความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence) ในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม โดยมองปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเสมือนผลผลิตจากการประกอบสร้างทางสังคม (Family Violence as Social construction) ผ่านกลไกทางสังคม 2 ระดับ ได้แก่ ระดับมหภาค (Macro Level) เช่น วัฒนธรรม (Culture) ศาสนา (Religion) กฎหมาย (Legal) สังคม (Social) เศรษฐกิจ (Economic) การเมือง (Political) ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เป็นต้น

และกลไกระดับจุลภาค (Micro Level) หรือสถาบันพื้นฐานทางสังคม เช่น ครอบครัว สถาบันการศึกษา ชุมชน สื่อต่าง ๆ เป็นต้น โดยผลผลิตจากการประกอบสร้างทางสังคมไม่หยุดนิ่ง แต่มีพลวัต สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัยและบริบททางสังคม (Social context)

ตัวอย่าง การอธิบายปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในฐานะผลผลิตจากกระบวนการทางสังคม (Social process) ภายใต้กรอบแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม ดังเช่น

(1) กรณีการแต่งงานหรือการร่วมประเวณีระหว่างคนในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง (Incest) ที่ในอดีตเป็นประเด็นที่ยอมรับได้ในหลายสังคม อาทิ สังคมอียิปต์โบราณ กษัตริย์ฟาโรห์สามารถแต่งงานกับเครือญาติผู้หญิงได้ ชนชั้นสูงในสมัยกรีกโบราณ สมัยโรมันอนุญาตให้ญาติพี่น้องสามารถครองคู่เป็นสามีภรรยาได้ รวมทั้งบริบทสังคมไทยเอง ชุมนางหรือชนชั้นปกครองสมัยก่อนก็สามารถครองเรือนร่วมกันได้โดยที่ไม่ถือว่าเป็นผิดจารีตหรือขัดต่อศีลธรรมใดใด อันเนื่องมาจากกรอบความคิดทางสังคมดั้งเดิมที่มองประโยชน์ของการที่ญาติพี่น้องมาผูกสัมพันธ์ อยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา เช่น เป็นหนทางที่จะช่วยสร้างความมั่นคงทางอำนาจ/พึ่งพาทางเศรษฐกิจระหว่างกัน เป็นการขยายอิทธิพลในการปกครอง ช่วยทำให้ผู้ปกครองมีเสถียรภาพ เป็นการเกื้อหนุนช่วยเหลือกันยามมีศึกสงคราม สร้างความเป็นปึกแผ่นระหว่างราชวงศ์ เป็นต้น ชนชั้นสูงสมัยก่อนจึงนิยมแต่งงานกับคนในสายตระกูลเดียวกัน

ทั้งนี้ พบว่า แตกต่างจากกรอบความคิดในปัจจุบันโดยสิ้นเชิง ที่มองว่าการแต่งงานหรือการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวหรือญาติพี่น้องร่วมสายเลือดเดียวกันเป็นเรื่องต้องห้ามในสังคม (Incest Taboo) ถือเป็นความรุนแรงในครอบครัวรูปแบบหนึ่ง ถ้าเกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่กับเด็ก อาจจะถูกพิจารณาว่าเป็นการทำร้ายทางเพศต่อเด็ก (child sexual abuse) เพราะเป็นการกระทำที่ผิดจารีตและขัดต่อศีลธรรมทางสังคม นอกจากนี้ บางสังคมมีกฎหมายบัญญัติถึงฐานความผิดการมีเพศสัมพันธ์ในเครือญาติ (Incest) ไว้อย่างชัดเจน เพราะถือว่าเป็นหนึ่งรูปแบบของอาชญากรรมที่มีความชั่วร้าย (heinous crime) ดังเช่น ในประเทศ Canada กำหนดอัตราโทษจำคุกสูงสุด 14 ปี ฐาน Incest ส่วนในประเทศ New Zealand ครอบคลุมถึงการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติทั้งทางสายเลือดและทางการอุปการะ (Both biological and adopted) โดยมีการกำหนดอัตราโทษจำคุกสูงสุด 10 ปี ส่วนในสหรัฐอเมริกา รัฐ Massachusetts กฎหมายไม่อนุญาตให้ญาติที่ใกล้ชิดกันแต่งงานกันได้ โดยมีการกำหนดอัตราโทษฐานความผิดนี้สูงสุดคือจำคุก 20 ปี ในขณะที่บางรัฐ อาทิ Virginia, Nevada, Montana and Michigan กำหนดอัตราโทษฐานนี้สูงสุดถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิต⁴⁷ (life imprisonment for incest) เป็นต้น

⁴⁷ Latham, L. (2017). Results from The Forbidden Human Act. Dorrance Publishing.

(2) กรณีความรุนแรงในครอบครัว ปัจจุบันรัฐไทยมีการบังคับใช้กฎหมายเฉพาะ (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550) ซึ่งเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่ถูกรื้อแบบมาเพื่อใช้ในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในยุคปัจจุบัน ซึ่งนอกจากจะเน้นไปที่การให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ถูกกระทำแล้ว กฎหมายนี้ยังให้อำนาจรัฐในการกำหนดแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับผู้กระทำความรุนแรงควบคู่ไปด้วย ซึ่งแตกต่างไปจากเดิมที่มีการใช้แค่ประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้นในการจัดการปัญหา

(3) กรณีการข่มขืน จากเดิมที่รัฐไทยเคยให้ความชอบธรรมกับกรณีที่สามารถข่มขืนหญิงที่เป็นภรรยาของตนได้ แต่ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนกฎหมาย ทำลายชุดความคิดและความชอบธรรมรูปแบบเดิม รวมทั้งมีการประกอบสร้างกรอบความคิดใหม่ให้กับสังคมไทย ผ่านการเปลี่ยนแปลงกฎหมายโดยบัญญัติให้การข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นทุกกรณีถือเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ไม่ว่าผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำจะมีความสัมพันธ์เป็นสามี-ภรรยาหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้กฎหมายยังทำลายข้อจำกัดทางเพศของผู้ถูกกระทำให้ครอบคลุมทุกเพศสภาพด้วย⁴⁸

ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนกระบวนการประกอบสร้างความจริงเชิงภววิสัย (objective reality) ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายเป็นกลไกระดับมหภาคที่มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้าง “ความรุนแรง” (Social construction of “violence”) ในสังคม กล่าวคือเป็นการตีกรอบความเข้าใจประเด็นปัญหาไปในทางเดียวกัน และเป็นกลไกสำคัญที่สามารถสร้างบรรทัดฐานและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ให้กับสมาชิกในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม กลไกกฎหมายเหล่านั้นจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับอีกหลากหลายปัจจัย เช่น การบังคับใช้กฎหมายแห่งรัฐ กระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม เป็นต้น

นอกจากกลไกเชิงกฎหมายจะมีส่วนในกระบวนการประกอบสร้างทางสังคมแล้ว จากการศึกษาวิจัย พบว่า มิติทางวัฒนธรรมถือเป็นอีกหนึ่งกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการประกอบสร้าง ความรุนแรงในสถาบันครอบครัว เสมือนรากฐานความคิดทางสังคมที่มีส่วนสำคัญในการหล่อเลี้ยง

⁴⁸ ตามประมวลกฎหมายอาญา หมวดความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550 ซึ่งไม่ครอบคลุมความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราที่เกิดระหว่างคู่สมรส กล่าวคือ

เดิม มาตรา 276 บัญญัติว่า “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตน โดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือทำให้หญิงเข้าใจผิดคิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท...”

เปลี่ยนแปลงเป็น “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น โดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยผู้อื่นนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้ผู้อื่นนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท...”

ความรุนแรงให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างยาวนาน ถือเป็นกรอบความคิด ความเชื่อของสังคม ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อสมาชิกในสังคมนั้น ๆ กล่าวคือ วัฒนธรรมในสังคมเสมือนรากฐานทางความคิด ของปัจเจกบุคคลซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจหรือประเมินคุณค่าสิ่งต่าง ๆ รอบตัว นอกจากนี้ วัฒนธรรม ยังมีส่วนสำคัญในการให้ความชอบธรรม (justified) ความรุนแรงต่าง ๆ ในสังคมด้วย คือทำให้ความรุนแรงเหล่านั้นกลายเป็นที่ยอมรับในสังคมและควรค่าแก่การถ่ายทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อ ๆ ไปได้

ตัวอย่าง ความเชื่อที่แฝงด้วยความรุนแรง ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยและมีอิทธิพลต่อความคิด ของปัจเจกบุคคลและสังคมมาอย่างเนิ่นนาน ดังเช่น

- ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการทำเวร ทำกรรมร่วมกันมาในอดีตชาติหรือปัจจุบันชาติ
- การยอมจำนนต่อความรุนแรง เพื่อขอใช้นี้กรรมให้หมดสิ้น
- การลงโทษด้วยความรุนแรงเป็นวิธีการอบรมสั่งสอนที่สะท้อนความรัก/ความหวังดี ที่พ่อแม่มีต่อลูก ดังสุภาษิตที่ว่า "รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี" "ไม่เรียวยสร้างคน" เป็นต้น
- ครอบครัวเดียวกันต้องมีกระทบกระทั่งกันบ้างเหมือนลั่นกับฟันเป็นเรื่องธรรมดา
- พ่อแม่ถูกเสมอ/ลูกที่ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ คือ ลูกอกตัญญู
- ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว คนนอกไม่เกี่ยว
- ความเชื่อที่ว่า "ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่" "ภรรยาเป็นสมบัติของสามี"
- การใช้ความรุนแรงเป็นวิถีทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหา
- การตำพ้อล้อแม่ เมื่อตายไป บุคคลนั้นจะตกนรกกลายเป็นเปรต มีปากเท่ากำมูขี้เหล็ก
- ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง เพราะฉะนั้นผู้ชายจะทำอะไรกับผู้หญิงก็ยอมได้
- ภรรยาเหมือนช้างเท้าหลัง เป็นผู้ตามที่ต้องเชื่อฟังช้างเท้าหน้าอย่างสามี
- ผู้นำครอบครัวหรือผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัวได้มากที่สุด ย่อมมีอำนาจเหนือทุกคนในบ้าน

ตัวอย่างข้างต้น สะท้อนความรุนแรงที่ฝังรากลึกลงอยู่ในสังคม ซึ่งเป็นความรุนแรงที่แฝงอยู่ใน ความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของสังคมที่มีการถ่ายทอดและสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) ของมนุษย์อีกหลากหลายแง่มุม อาทิ ความไม่เท่าเทียมกันแต่กำเนิด (เนื่องจากบาปบุญที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่ถูกสั่งสมมาจากชาติที่แล้ว) ความไม่เท่าเทียมทางเพศ ความไม่เท่าเทียมอันเนื่องมาจากบทบาททางสังคม (พ่อแม่/ลูก สามี/ภรรยา) ความไม่เท่าเทียมทางด้านเศรษฐกิจ ประเด็นเหล่านี้สอดคล้องโดยตรงกับมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power relations) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม แฝงอยู่ในทุกระดับความสัมพันธ์ รวมทั้งความสัมพันธ์พื้นฐานของมนุษย์อย่างสถาบันครอบครัวด้วย

จากบทวิเคราะห์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นมิติความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural violence) เนื่องจากวัฒนธรรมเสมือนเครื่องมือทางสังคมที่มีส่วนในการกำหนดแบบแผน ธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ และจะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาสมาชิกในสังคม ทั้งนี้ ถือได้ว่า วัฒนธรรมของสังคมมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างมายาคติ (Myth) หรือความคิดความเชื่อที่ถูกให้ความชอบธรรมโดยสังคม เป็นตัวกำหนดว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และควรค่าแก่การธำรงรักษา ให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมต่อไปได้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า มายาคติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ความรุนแรงในครอบครัว ท่ามกลางบริบทสังคมไทย สะท้อนให้เห็นถึงความผูกโยงกับหลักความเชื่อทาง พุทธศาสนาที่มีการสืบทอดและถ่ายทอดโดยสมาชิกในสังคมรุ่นแล้วรุ่นเล่ามาอย่างยาวนาน

อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นตัวประกอบสร้างมายาคติในสังคมซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดของ สมาชิกในสังคม ซึ่งมายาคติของสังคมเหล่านั้นสามารถถูกนำมาใช้ได้ทั้งในเชิงสร้างสรรค์หรือเชิงทำลาย สนับสนุนหรือต่อต้านความรุนแรง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการตีความส่วนบุคคลซึ่งแตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น

มายาคติ (Myth) ที่ว่า “มนุษย์เกิดมาเพื่อใช้เวร ใช้กรรม ที่ถูกสั่งสมมาแต่ชาติปางก่อน”

การตีความเชิงสร้างสรรค์ : บุคคลเลือกที่จะไม่ใช้ความรุนแรงต่อตนเองและผู้อื่น
เพราะไม่อยากกลับมาใช้เวร ใช้กรรมในชาตินี้หรือชาติหน้าต่อไป

การตีความเชิงทำลาย : (1) บุคคลยอมถูกทำร้าย เพื่อชดใช้หนี้กรรมให้หมดสิ้น
(2) เพราะชาติที่แล้วทำเวรกรรมร่วมกันมา ชาตินี้เลยต้องกลับมาเอาคืน

มายาคติ (Myth) ที่ว่า “ผู้ใดที่ด่าพ่อล้อแม่ เมื่อตายไป จะตกนรกกลายเป็นเปรต มีปากเท่ากำบุรุษเข็ม”

การตีความเชิงสร้างสรรค์ : ด้วยความกลัวจะตกนรกกลายเป็นเปรต มีปากเท่ากำบุรุษเข็ม
บุคคลจึงเลือกที่จะไม่ใช้คำพูดที่รุนแรงทำร้ายพ่อแม่

การตีความเชิงทำลาย : ไหนไหนก็ต้องตกนรกกลายเป็นเปรตอยู่แล้ว
บุคคลจึงเลือกที่จะทำร้ายพ่อแม่ต่อไปซึ่งอาจทวีเป็นความรุนแรงมากขึ้น

มายาคติ (Myth) ที่ว่า “สามีเสมือนช้างเท้าหน้า ในขณะที่ภรรยาเสมือนช้างเท้าหลัง”

การตีความเชิงสร้างสรรค์ : แม้ว่าสามีเสมือนช้างเท้าหน้าจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว
แต่การที่สถาบันครอบครัวจะขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้
จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภรรยาซึ่งเป็นช้างเท้าหลังเช่นกัน
(เป็นการยอมรับบทบาทที่แตกต่างระหว่างสามีภรรยา ในมิติความร่วมมือ)

การตีความเชิงทำลาย : (1) สามีจะทำอะไรก็ได้ โดยที่สมาชิกคนอื่นมีหน้าที่เป็นผู้ตามอย่างเดียว
 ผู้อื่นไม่มีอำนาจในการต่อรอง ไม่มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น
 (เป็นการยอมรับบทบาทที่แตกต่างระหว่างสามีภรรยา ในมิติความแตกแยก)
 (2) ภรรยาปล่อยให้สามีทำอะไรก็ได้/ยอมทนต่อการถูกใช้ความรุนแรง
 หรือสนับสนุนพฤติกรรมที่รุนแรงบางอย่างของสามี แม้ว่าจะเป็น
 การกระทำที่ไม่ดีหรือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย เช่น การอนุญาตให้นอกใจ/มีชู้
 ไปจนถึงการเมินเฉยหากสามีเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับวงจรสิ่งเสพติด การพนัน
 การโกง/คอร์รัปชัน/ทุจริต ตราบเท่าที่สามียังคงหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวอยู่
 (เป็นการยอมรับความรุนแรง ในมิติการสนับสนุนทางตรง/ทางอ้อม)

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นตัวอย่างปัจเจกบุคคลกับการตีความ (Interpretation) ความคิดความเชื่อ
 หรือมายาคติที่ครอบงำสมาชิกในสังคม ซึ่งในส่วนี้สะท้อนให้เห็นมิติของการให้เหตุผล (rationalize)
 และการให้ความชอบธรรม (justify) การกระทำของแต่ละบุคคลซึ่งแตกต่างกันออกไป

นอกจากนี้ หากวิเคราะห์หามายาคติที่แฝงอยู่ในฐานความเชื่อที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย
 ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว พบว่า ยังมีความเชื่ออื่น ๆ อีกมากมายที่มี
 อิทธิพลต่อสมาชิกในสังคม อาทิ มายาคติว่าด้วยครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ (Perfect family) พ่อแม่
 ที่สมบูรณ์แบบ (Perfect parents) ลูกที่สมบูรณ์แบบ (Perfect Child) โดยความเชื่อเหล่านี้สะท้อน
 การประกอบสร้างมายาคติส่วนบุคคลซึ่งอยู่บนโลกแห่งอุดมคติ เป็นความคาดหวังของปัจเจกบุคคลที่
 ห่างไกลจากความเป็นจริง คิดว่าทุกคนต้องทำตามใจตนทุกอย่างอย่างไร้ที่ติ ทั้ง ๆ ที่บนโลกแห่งความ
 เป็นจริงแล้ว ความคาดหวังเหล่านั้นมันเป็นไปได้ เนื่องจากไม่มีมนุษย์ผู้ใดที่จะ สมบูรณ์แบบ
 (Nobody is Perfect) หรือไม่มีผู้ใดที่ไม่เคยกระทำการที่ผิดพลาดมาก่อน นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่า
 ความผิดพลาดเหล่านั้นถือเป็นหนึ่งในวิถีทางการเรียนรู้ที่สำคัญของมนุษย์ ในส่วนนี้สะท้อนมิติความ
 สมบูรณ์แบบในความไม่สมบูรณ์แบบ (Perfectly Imperfect) ของมนุษย์

ประเด็นข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า พ่อแม่มีโอกาสป่วยปะละเลยหรือพลั้งเผลอใช้อารมณ์/
 คำพูดที่รุนแรงในการลงโทษหรืออบรมสั่งสอนลูก และบ่อยครั้งที่การใช้ความรุนแรงเหล่านั้น อาจไม่ได้มี
 เป้าหมายเพื่อ “ทำลายลูก” แต่กลับมีวัตถุประสงค์เพื่อ “สร้างลูก” ให้แข็งแกร่ง เรียนรู้ที่จะต่อสู้และ
 อดทน กล่าวคือ เสมือนความรุนแรงที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรักและความหวังดีที่พ่อแม่มีต่อลูกเพื่อ
 ต้องการให้ลูกได้ดี หรือที่เรียกว่า “Tough Love” นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า พ่อแม่บางคนใช้
 ความรุนแรงต่อลูกบนพื้นฐานของความไม่รู้ (unawareness) หรือมีความเชื่อผิด ๆ (false beliefs) ที่ว่า
 ความรุนแรงคือวิถีทางที่ดีที่สุดในการอบรมสั่งสอนลูก ในส่วนนี้สะท้อนวิธีการที่พ่อแม่ได้เรียนรู้มาจาก
 พื้นฐานครอบครัวดั้งเดิมของตนมาอีกทอดหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้ว่าวิธีการอบรมสั่งสอนที่
 รุนแรงเหล่านั้นอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำตามมาได้ เนื่องจากความคิดของเด็ก

ส่วนใหญ่มักจะตีความประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้นไปในทางลบ (Negative Interpretation) หรือไปในเชิงทำลาย ทั้งต่อตัวเองและผู้กระทำความรุนแรง หรือแม้กระทั่งต่อสังคมด้วย ในส่วนนี้สะท้อน การตีความแบบตรงไปตรงมาของเด็กที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากสมาชิกในครอบครัวที่มีความข้อง เกี่ยวผูกพันกัน เช่น ตีความว่าความรุนแรงเท่ากับความเกลียดชัง (Violence equals hatred) ความรัก เป็นสิ่งที่เจ็บปวด (Love hurts) ความรุนแรงสะท้อนความรัก (Violence reflects the love) ที่สามารถ ส่งต่อไปยังผู้อื่นได้ หรือตีความว่าการถูกละเลยทอดทิ้งเนื่องมาจากตนไร้ค่า/ไม่เป็นที่ต้องการ/เป็นภาระ ของพ่อแม่ หรือตีความการถูกลงโทษด้วยบทลงโทษที่รุนแรงว่าเพราะตนเป็นคนไม่ดี/ทำอะไรก็ผิด/ทำให้ ครอบครัวผิดหวัง หรือตีความการถูกเปรียบเทียบกับผู้อื่นว่าเพราะตนดีไม่พอ/เก่งไม่พอ/ด้อยกว่าผู้อื่น หรือตีความในเชิงกล่าวโทษ อาทิ เพราะโลกมันโหดร้ายตนจึงเผชิญเหตุการณ์แบบนี้ ตีความประสบการณ์ ความรุนแรงว่าเป็นเพราะโชคชะตา ฟ้าลิขิตที่ไร้ความเป็นธรรม เป็นต้น ซึ่งการตีความเชิงลบเหล่านี้มี แนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรงต่อไป แต่ละครคนแตกต่างกันออกไป

บทวิเคราะห์ที่กล่าวถึงข้างต้นต้องการชี้ให้เห็นว่า บางครั้งทายาทความรุนแรง (“Toxic Fruit” of family violence) อาจถูกประกอบสร้างมาจากโครงสร้างทางสังคมที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุม ของมนุษย์ โดยที่บางกรณีเกิดขึ้นจากความไม่ได้ตั้งใจ (unintentionally) ของผู้กระทำความรุนแรง (สมาชิกในครอบครัวต้นต้น) แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีอาจปฏิเสธได้ว่าผู้ที่ถูกทำร้ายในช่วงวัยเด็ก (in childhood) บนพื้นฐานของความรักและความหวังดีเหล่านั้น ก็มีโอกาสทำให้บุคคลเหล่านั้นสามารถได้รับพิษความ รุนแรงมาจากประสบการณ์ดังกล่าวได้เช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นสำหรับบางคนแล้วอาจถือเป็นประสบการณ์ ความรุนแรงที่ฝังใจยากที่จะลบเลือนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตในระยะยาวต่อไปก็เป็นได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจและการตีความของแต่ละบุคคล

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ยังมีมายาคติ (Myth) อีกมากมายที่แฝงอยู่ในความคิด ความเชื่อของสมาชิกในสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ท่ามกลางบริบท สังคมไทย อีกตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ความเชื่อเรื่องการครองคู่ที่ประสบความสำเร็จ ดังสุภาษิตที่ว่า ครองคู่แบบไม่ทำยอดทองกระบองยอดเพชร หรือสามีภรรยาต้องใช้ชีวิตร่วมกันอย่างยาวนาน ไม่มีการ หย่าร้าง ถึงจะถือว่าคู่นั้นประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัว สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับ ระยะเวลาการครองคู่มากกว่าความสุขในความสัมพันธ์หรือเน้นมิติเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ เป็นต้น

อีกมิติความรุนแรงที่แฝงอยู่ในระดับวัฒนธรรมที่พบมากในสังคม คือ วัฒนธรรมเงียบ (Culture of Silence) ถือเป็นพลังสำคัญที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ยังคง แฝงฝังอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เป็นกรอบความคิดทางสังคมที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้พยาน รวมทั้งผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ส่วนใหญ่จะไม่ออกมาเปิดเผยเรื่องราวความ รุนแรงในครอบครัวแจ้งความเอาผิดหรือขอความช่วยเหลือจากสังคม กล่าวคือ ความเงียบมีส่วนทำให้ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจำนวนมากถูกปกปิดและซ่อนเร้นอยู่ในสังคม และเป็นพลังสำคัญที่มี ส่วนส่งเสริมให้ความรุนแรงถูกผลิตซ้ำ (Reproduction of violence) เกิดขึ้นซ้ำไปซ้ำมาในลักษณะ

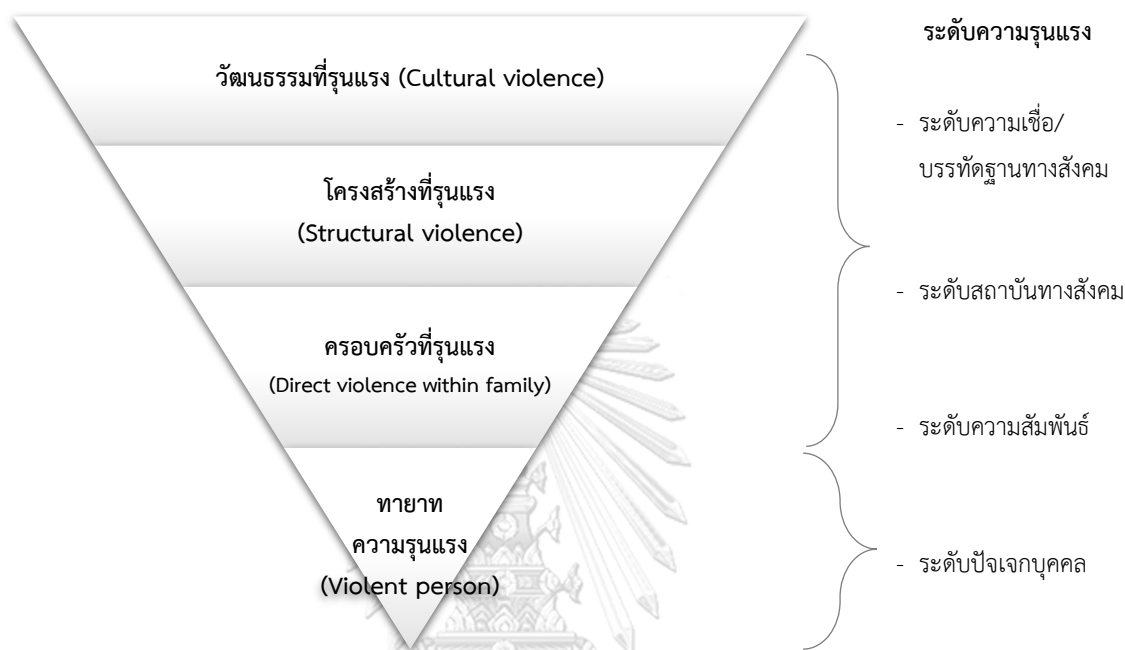
วงจรความรุนแรง (The cycle of violence) ไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งนี้ สรุปคือ การที่เหยื่อหรือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง ผู้พบเห็น/มีส่วนรู้เห็นประเด็นปัญหาเหล่านี้ แต่ละเลย เมินเฉย ร่วมกันปกปิดปัญหาความรุนแรงด้วยความเงียบต่อไป อาจทำให้ผู้นั้นเองกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมความรุนแรงให้สามารถดำรงคงอยู่ต่อไปในสังคมโดยที่ไม่ได้ตั้งใจ จึงอาจกล่าวได้ว่า พลังแห่งความเงียบเป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงความรุนแรงให้ดำรงอยู่ในสังคม

โดยทั่วไปสังคมมักจะมองภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวว่า เป็นเพียงมิติของการที่ผู้ชายทำร้ายผู้หญิง หรือสามีตีภรรยา พ่อแม่ทำร้ายลูกเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ในสภาพความเป็นจริงแล้วความรุนแรงข้างต้นเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของรูปแบบความรุนแรงที่เกิดขึ้นจริงในสังคมเท่านั้น กล่าวคือ ผู้ชายเองก็มีโอกาสตกเป็นเหยื่อหรือถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวโดยผู้หญิงเป็นผู้กระทำ หรือภรรยา ก็สามารถทำร้ายสามีได้เช่นกัน อาจด้วยการคบชู้ (การทำร้ายจิตใจ) การข่มขู่ข่มเหง (การทำร้ายทางคำพูด) ปะทะตบตี (การทำร้ายร่างกาย) ชู้ตริต (ทำร้ายทางการเงิน) เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนมากแล้วผู้ชายที่ถูกผู้หญิงทำร้ายมักจะปิดบัง (Hiding) หรือไม่มีการเปิดเผยตัวตนให้เห็นในสังคม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกรอบความคิดทางสังคมบางอย่างที่เหนียวรั้งบุคคลเหล่านั้นไว้ เช่น ความคิดที่ว่าผู้ชายต้องแข็งแกร่งตั้งชายชาติตรี ฉะนั้นการถูกผู้หญิงทำร้ายจึงสะท้อนถึงความอ่อนแอ เป็นต้น ความคิดเหล่านี้ที่เป็นตัวแปรทำให้ผู้ชายจำนวนมากยอมทนต่อการใช้ความรุนแรง นอกจากนี้จากการวิจัย ยังเห็นภาพความรุนแรงในมิติของลูกเป็นผู้แสดงบทบาทผู้กระทำความรุนแรงต่อพ่อแม่หรือสมาชิกในครอบครัวอื่นที่สังคมมองว่าน่าจะเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในครอบครัวเช่นกัน แตกต่างกันไป ซึ่งในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสถาบันครอบครัวที่ไม่ได้ผูกขาดอยู่ที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งอย่างเบ็ดเสร็จ ซึ่งผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นนี้มาอภิปรายในบทถัดไป

โดยสรุปทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น ประเด็นทำไมจึงเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Why) ซึ่งต้องการอธิบายสาเหตุหรือที่มาของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ทั้งนี้ สามารถอธิบายผ่านแนวคิดของ Johan Galtung (1995) ที่จำแนกรูปแบบความรุนแรงไว้ 3 ระดับ คือความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2548) มีการสรุปภาพรวมของความรุนแรงทั้งสามระดับไว้ว่า ประกอบด้วย ระดับตัวตน: รูปธรรมของความรุนแรง ต่อมาระดับโครงสร้างสังคม: เหตุแห่งความรุนแรง และระดับวัฒนธรรม: ตัวนำพาความรุนแรง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า รูปแบบความรุนแรงทั้ง 3 ระดับ มีส่วนในการประกอบสร้าง “ความรุนแรง” ในสังคม นอกจากนี้ ยังมีส่วนสำคัญในกระบวนการสร้างผลผลิตที่รุนแรงด้วย (Violent Person) กล่าวคือ “ทายาทความรุนแรง” เสมือนผลผลิตที่รุนแรง (Toxic Fruits) จากการประกอบสร้างความรุนแรงทุกระดับซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความรุนแรงมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในสถาบันครอบครัว ซึ่งถือเป็นความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) ที่ขับเคลื่อนผ่านกลไกโครงสร้างที่รุนแรง (Structural Violence) บนรากฐานความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) ซึ่งถือเป็นกรอบความคิดความเชื่อพื้นฐานทางสังคม ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยเริ่มจากรากฐานความรุนแรงที่แฝงอยู่ใน

ระดับวัฒนธรรม ต่อมาคือความรุนแรงในสถาบันทางสังคมหรือระดับโครงสร้าง มาถึงความรุนแรงทางตรง ขึ้นมาถึงส่วนผลผลิตความรุนแรงในระดับปัจเจกบุคคล เพื่อสะท้อนมิติกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construction) หรือที่มาความรุนแรงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยสามารถสรุปได้ตั้งแผนภาพ ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 13 การประกอบสร้างความรุนแรงระดับต่าง ๆ
(แผนภาพปรับปรุงจากแนวคิดของ Johan Galtung)

(1) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) เสมือนพื้นฐานความรุนแรงที่มีอิทธิพลต่อกลไกความรุนแรงทุกระดับ เกี่ยวข้องกับระบบความคิด ความเชื่อ วิถีปฏิบัติทางสังคมที่ฝังแน่นอยู่ในระดับวัฒนธรรมซึ่งมีการสืบทอดและถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนาน เช่น ความเชื่อบางอย่างที่แฝงอยู่ในคำสอนทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และมายาคติของสังคม เป็นต้น

(2) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) หมายถึง ความรุนแรงที่อยู่ภายในกลไกทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เช่น นโยบายรัฐบาล กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม การเลือกปฏิบัติ การเอารัดเอาเปรียบ การกีดกันจากการเข้าถึงทรัพยากรและปัจจัยการดำรงชีพ ความไม่เป็นธรรมทางสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุทำให้ประชาชนเกิดความยากจน เพิ่มช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การปิดกั้นช่องทางการศึกษา เป็นต้น ส่วนนี้สะท้อนความรุนแรงที่แฝงอยู่ในสถาบันทางสังคม (Social institutions) ระดับต่าง ๆ ในที่นี้ ผู้วิจัยคิดว่า รวมไปถึงวาทกรรม (discourse) หรือกรอบความคิดที่รุนแรงต่าง ๆ ซึ่งเสมือนผลผลิตจากกลไกของสถาบันทางสังคมที่มีส่วนในกระบวนการผลิตซ้ำความรุนแรงให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมต่อไปได้

(3) ความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำที่มีผลให้ตัวเองหรือคนอื่นได้รับบาดเจ็บทางกายหรือทางจิตใจ ในที่นี้ หมายถึงความรุนแรงในครอบครัวทุกรูปแบบ เช่น สามีตีภรรยา พ่อแม่ลงโทษลูกด้วยวิธีที่รุนแรง ลูกทำร้ายพ่อแม่ พี่น้องทำร้ายกัน เป็นต้น

(4) ความรุนแรงระดับปัจเจกบุคคล (Violent Person) (ในส่วนี้ วิเคราะห์เพิ่มเติมจากแนวคิดของ Johan Galtung) หมายถึง บุคคลที่ได้รับความรุนแรงมาจากการประกอบสร้างความรุนแรงทางสังคม ในส่วนนี้ผู้วิจัยมองปัจเจกบุคคล 2 สถานะ คือ หนึ่ง ปัจเจกบุคคลฐานะผลผลิตจากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม สอง ปัจเจกบุคคลฐานะผู้กระทำการ (Agency) ที่มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือกลไกทางสังคมต่อไป ซึ่งผู้วิจัยจะหยิบยกมาอภิปรายในบทที่ 6 ต่อไป

4.4.4 บทสรุป: ปัจจัย สาเหตุ และผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว

1) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว (Factors of Family Violence)

จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีหลากหลายปัจจัย (multitude factors) ที่มีส่วนทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว โดยที่ความตึงเครียดทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับความสัมพันธ์มีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว อันอาจทวีกลายเป็นความรุนแรงต่อไปได้ เนื่องจากความรุนแรงเป็นเหมือนหนึ่งในเครื่องมือ (tool) ที่หลายคนนำมาใช้ในการแก้ปัญหาระหว่างสมาชิกในครอบครัว

จากแนวคิดของ Gells and Straus (1979 อ้างถึงใน วิลาสินี พนานครทรัพย์, 2546) กล่าวว่า ครอบครัวถือเป็นหนึ่งสถาบันทางสังคมที่มีระดับความเครียดสูง (high level of stress) ระหว่างความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากภายในสถาบันครอบครัว สมาชิกต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหน้าที่สำคัญซึ่งเป็นไปตามวงจรชีวิตครอบครัว เช่น การเกิด การเติบโต การแก่ การล่วงเข้าวัยชรา การเจ็บป่วย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกและก่อให้เกิดความตึงเครียดสูงและสามารถสร้างความขัดแย้งระหว่างสมาชิกได้ง่ายกว่ากลุ่มทางสังคมอื่น

ปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความตึงเครียดในครอบครัวมีมากมายหลากหลาย อาทิ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาการงาน/การเงิน/การเรียน/สุขภาพของคนในครอบครัว ปัญหาอันเนื่องมาจาก การที่สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมเสพติดสุรา/ยาเสพติด/การพนัน ยิ่งเกี่ยวกับวงจรอาชญากรรม/คอบาหสมาคมกับกลุ่มคนที่มีการมั่วสุมอบายมุข/สิ่งผิดกฎหมายทุกรูปแบบ เป็นต้น โดยประเด็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง/รุนแรงในครอบครัวที่พบมาก คือ ปัญหาเรื่องการนอกใจ การแอบมีชู้หรือมีบ้านเล็กบ้านน้อย นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ครอบครัวที่ถูกสร้างบนพื้นฐานของความไม่พร้อม ซึ่งอาจหมายถึงความไม่พร้อมทางวุฒิภาวะ ทางเศรษฐกิจ ทางหน้าที่การงานหรืออื่น ๆ ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และมีโอกาสก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวตามมาได้เช่นกัน

โดยสรุปคือ ความขัดแย้ง (conflict) ถือเป็นธรรมชาติของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม (Conflict is an inherent part of human interaction) ในขณะที่ความรุนแรงคือหนึ่งในวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Violence is one method of resolving a conflict) (Violet Burke, 2016) ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งในครอบครัวเสมือนจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

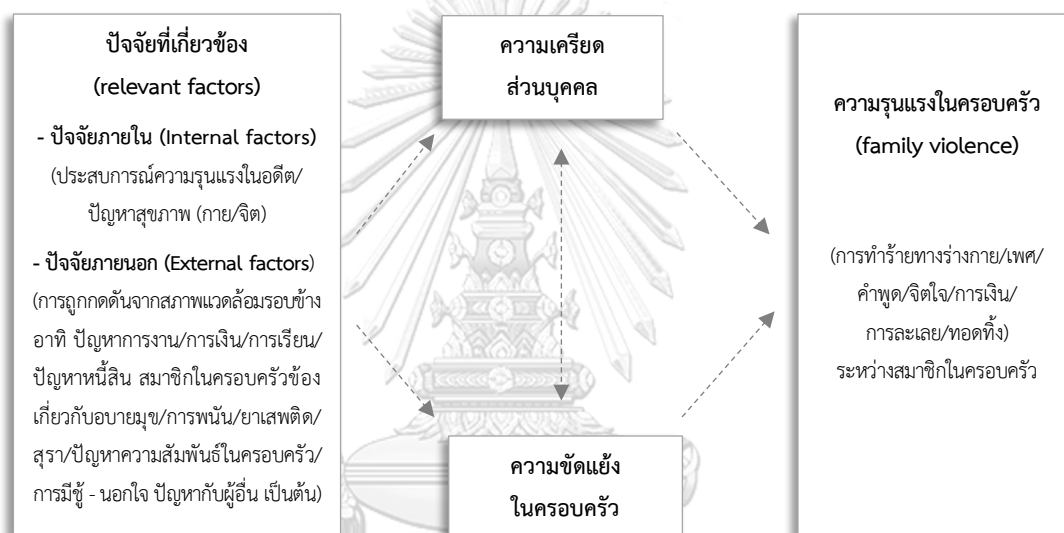
นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า สภาพแวดล้อมที่รุนแรง หรือชุมชนที่มีความเสี่ยงเป็นตัวแปรที่อาจก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ เช่น ลักษณะแหล่งที่อยู่อาศัยรุนแรง/ไม่ปลอดภัย ชุมชนอ่อนแอ มีแหล่งมั่วสุมอบายมุข มีความยากจน/อัตราการว่างงานสูง การถูกแวดล้อมด้วยสื่อที่รุนแรง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นปัจจัยเสี่ยงที่เข้ามาสร้างความกดดันในครอบครัว ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและมีโอกาสแปรเปลี่ยนไปเป็นความรุนแรงต่อไปได้

ทั้งนี้ ท่ามกลางบริบทสังคมปัจจุบัน สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากนวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง เทคโนโลยีและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอาจเชื่อมโยงโลกให้แคบลงทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จากทั่วทุกมุมโลกขยับเข้ามาใกล้ชิดกันมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็อาจจะเพิ่มความห่างเหินให้กับความสัมพันธ์ใกล้ชิดตัวได้เช่นกัน จากงานวิจัยของ Kaspersky Lab ในรายงานเรื่อง The Internet as a Source of Family Tension (2559) สรุปว่า ในสังคมยุคปัจจุบัน อินเทอร์เน็ต (Internet) และอุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ (devices) กลายมาเป็นสาเหตุหนึ่ง que เพิ่มความตึงเครียดในสถาบันครอบครัวและเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว (family conflict) สร้างความเหินห่าง (disconnect) ระหว่างสมาชิกมากขึ้น กล่าวคือ การใช้เวลาในโลกออนไลน์มากเกินไปส่งผลต่อวิถีครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวโดยตรง

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ในโลกออนไลน์หรือชุมชนเสมือน (Virtual Community) เต็มไปด้วยปัจจัยเสี่ยง (Risk Factors) อีกรวมหลาย ที่อาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามมาได้ ตัวอย่างเช่น การเสพสื่อรุนแรง เกมส์ที่รุนแรง สื่อลามก การเข้าไปมีส่วนร่วมชุมชนออนไลน์ที่มีการมั่วสุม ข้อเกี่ยวกับอบายมุข การผิดประเวณี วงจรอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น ในส่วนนี้สะท้อนความท้าทายรูปแบบใหม่ que อาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามมาได้ โดยเกิดขึ้นมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ท่ามกลางบริบทสังคมสมัยใหม่ที่เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารหรือสื่อทางเลือกได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ยุคปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับสภาพสังคมสมัยเก่าที่เทคโนโลยียังไม่ทันสมัยเฉกเช่นปัจจุบัน

โดยสรุป ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัยหลักได้แก่ ปัจจัยภายใน (Internal factors) อาทิ ปัญหาสุขภาพกาย/สุขภาพจิต ประสบการณ์ความรุนแรงที่ปัจเจกบุคคลเผชิญ ล้วนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเครียด (Stress) ส่วนบุคคล อันมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล และปัจจัยภายนอก (External factors) อาทิ สถานการณ์/

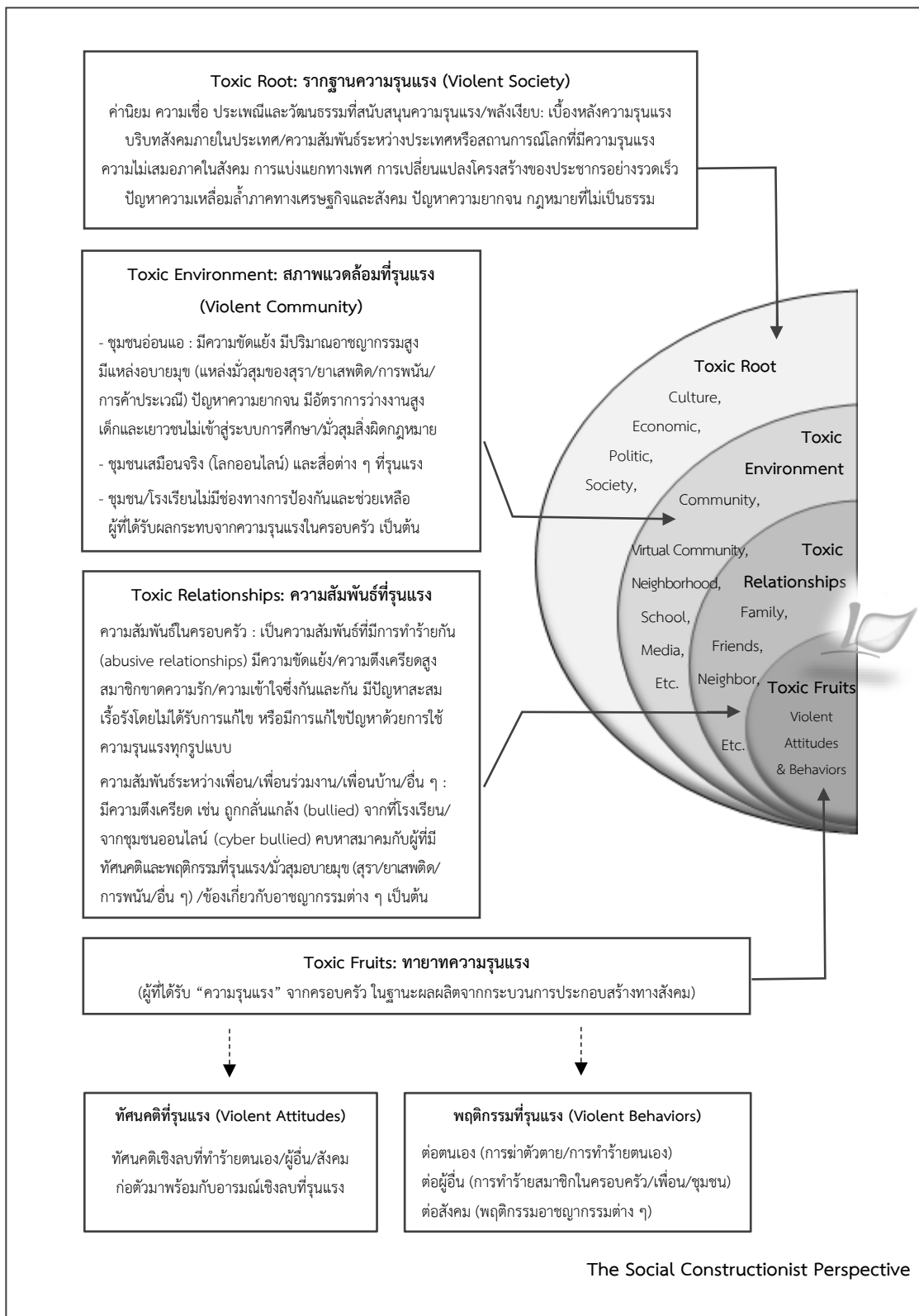
สภาพแวดล้อมที่แต่ละบุคคลกำลังเผชิญในขณะนั้น (ปัญหาการงาน/การเงิน/การเรียน/อื่น ๆ) ปัญหาความสัมพันธ์รอบตัวเสมือนความกดดันจากภายนอกที่มีผลต่อสัมพันธ์ภาพในครอบครัว (ระหว่างครอบครัว/เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน/เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง/อื่น ๆ) ปัจจัยกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงอื่น ๆ อาทิ สุรา ยาเสพติด การพนัน หนี้สิน การมีชู้/นอกใจ การมีคดีความ การสูญเสียสมาชิกในครอบครัว การคบหาสมาคมกับอาชญากร/แก๊งค์เพื่อนที่ยุ่งเกี่ยวกับวงจรความรุนแรง เป็นต้น จากการศึกษาวิจัยพบว่า สิ่งที่กำลังมาข้างต้นถือเป็นปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความตึงเครียดส่วนบุคคลซึ่งมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว (conflict between family member) และมีโอกาสแปรเปลี่ยนไปเป็นความรุนแรงในครอบครัว (family violence) ได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้ สามารถสรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 14 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

2) สาเหตุความรุนแรงในครอบครัว (Causation of Family Violence)

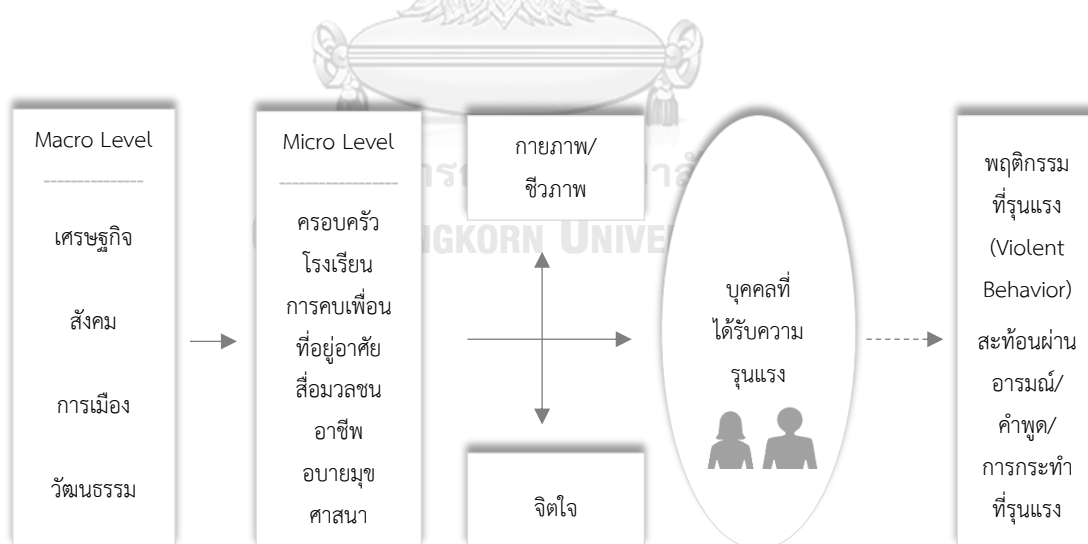
ตามกรอบการศึกษาวิจัย สามารถสรุปได้ว่า ทายาทความรุนแรง (Toxic Fruits) เกิดจากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม (The Social Construction) ซึ่งสามารถจำแนกสาเหตุแห่งปัญหาความรุนแรงได้ 4 ระดับ ได้แก่ ความรุนแรงระดับบุคคล (Toxic Fruits) ระดับความสัมพันธ์ที่รุนแรง (Toxic Relationships) ระดับสภาพแวดล้อมที่รุนแรง (Toxic Environment) และระดับรากฐานที่รุนแรง (Toxic Root) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ดังที่ได้อธิบายไปแล้ว ทั้งนี้ สามารถกล่าวได้ว่า กลไกทางสังคมในแต่ละระดับล้วนมีส่วนในการประกอบสร้างปัญหาความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น รวมทั้ง ยังมีส่วนสำคัญในการหล่อเลี้ยงให้ความรุนแรงแทบทุกรูปแบบสามารถดำรงอยู่ในสังคมเรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นที่มาหรือสาเหตุความรุนแรงในสถาบันครอบครัวด้วยแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม ได้ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ 15 การประกอบสร้าง “ความรุนแรง” ในสังคม

จากบทวิเคราะห์ปัจจัย สาเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องกับกรอบความคิดทางอาชญาวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology) ที่อธิบายว่า ปัจจัยแวดล้อมทางสังคมถือเป็นตัวแปรสำคัญที่มีส่วนในการกำหนด บีบคั้น หรือหล่อหลอม (Determinism) ให้บุคคลกระทำผิด ฉะนั้นสภาพทางสังคมที่รุนแรงจึงมีอิทธิพลโดยตรงต่อการกำหนดพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent Behavior) ให้กับสมาชิกในสังคมนั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวสรุปได้เป็น 2 มิติกว้างๆ คือ หนึ่ง มิติเชิงโครงสร้างทางสังคม 2 ระดับ ได้แก่ โครงสร้างระดับมหภาค (Macro structure) เช่น วัฒนธรรม (Culture) การเมือง (Political) กฎหมาย (Legal) เศรษฐกิจ (Economic) ศาสนา (religion) เป็นต้น ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลให้เกิดความรุนแรงเชิงโครงสร้างในระดับจุลภาค (Micro structure) หรือสถาบันพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน การคบเพื่อน ชุมชน ที่อยู่อาศัย อาชีพ สื่อมวลชน อายุมข ศาสนา เป็นต้น ซึ่งมีหน้าที่ในการหล่อหลอมและขัดเกลาพฤติกรรมให้สมาชิกในสังคม สอง มิติเชิงปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการ (Agency) ซึ่งเป็นการอธิบายเชิงจิตวิทยา ชีววิทยา ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ (Perception) การตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ความรุนแรงของแต่ละบุคคลซึ่งแน่นอนว่าย่อมแตกต่างกันออกไป ซึ่งที่กล่าวมาข้างต้นล้วนถือเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมที่รุนแรงของปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกในสังคมทั้งสิ้น โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพ ได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 16 อิทธิพลสภาพแวดล้อมต่อพฤติกรรมที่รุนแรง

3) ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว (Consequences of family violence)

ผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมีมากมาย จากการศึกษาวิจัย พบว่า ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว บางครั้งอาจไม่ได้ทิ้งบาดแผลให้เห็นเด่นชัดแต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายส่งผลกระทบต่อในมิติอื่น ๆ อีกมากมาย มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตประจำวันทั้งระยะสั้น (short term) และระยะยาว (long term) ทั้งนี้ สามารถวิเคราะห์ได้เป็น 3 ระดับกว้าง ๆ ได้แก่ ผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำโดยตรง (ดังที่วิเคราะห์ไปแล้วในบทที่ 4.4.1 เรื่องใครคือ ทายาทความรุนแรง? (Who?) ผลกระทบต่อครอบครัว ผลกระทบต่อชุมชนและสังคม ดังนี้

3.1) ผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำโดยตรง

ผลกระทบต่อเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวทางตรง ได้แก่ บาดแผลที่ปรากฏตามร่างกายรูปแบบต่าง ๆ เช่น กระดูกหัก ร้าว รอยฟกช้ำ⁴⁹ แผลฉีกขาด เป็นต้น ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงที่แตกต่างกันออกไป บางกรณีร้ายแรงถึงขั้นเสียชีวิต ส่วนผลกระทบที่เหยื่อได้รับจากการถูกกระทำด้วยความรุนแรงทางเพศ เช่น เกิดภาวะการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์หรือการติดเชื้อเอชไอวี โรคทางเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ความรุนแรงในครอบครัวยังส่งผลกระทบต่อสภาพอารมณ์และจิตใจของทั้งผู้ถูกกระทำโดยตรง (Direct Victims) และผู้ถูกกระทำโดยอ้อม⁵⁰ (Indirect Victims or Witnesses) ซึ่งถือเป็นความเสียหายที่ซ่อนเร้นอยู่ในระดับความรู้สึกนึกคิด อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในระยะยาว กล่าวคือ ผลกระทบด้านจิตใจเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมที่รุนแรงทุกรูปแบบ ตั้งแต่การกระทำความรุนแรงต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ไปจนถึงความรุนแรงต่อสังคมต่อไป

ผลกระทบต่อเด็กที่เผชิญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเสมือนตัวบั่นทอนทักษะการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตที่เหมาะสมกับวัย พัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการเรียนด้วย กล่าวคือ ความรุนแรงทำให้เด็กมีสภาพจิตใจที่แย่ ใช้ชีวิตอยู่ด้วยความกลัว หวาดผวาต่อความรุนแรง กลัวการเข้าสังคม กลายเป็นเด็กที่มีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ ไม่มีสมาธิ ไม่ทำตามระเบียบ และไม่สนใจการเรียน จนทำให้ผลลัพธ์ทางการศึกษาแย่งลงอย่างชัดเจน มีพฤติกรรมก้าวร้าว ต่อต้านสังคมหรือเก็บตัวโดดเดี่ยว ส่วนผลกระทบระยะยาวต่อเหยื่อความรุนแรง

⁴⁹ โดยส่วนใหญ่เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มักปกปิดบาดแผลหรือรอยฟกช้ำ เพื่อไม่ให้เป็นที่สังเกตของคนรอบข้าง เช่น ผู้หญิงมักแต่งหน้ากลบรอยถูกทำร้าย เป็นต้น

⁵⁰ ผู้ถูกกระทำโดยอ้อมหรือพยาน (Witnesses) อาจหมายถึงประจักษ์พยาน (บุคคลที่รับรู้/ได้เห็น/ได้ยินหรืออยู่ในเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกคนอื่นในครอบครัว) หรือพยานบอกเล่า (บุคคลที่ได้ยินเรื่องราวมาอีกทอดหนึ่ง) ซึ่งย่อมได้รับผลกระทบจากการรับรู้ความรุนแรงเหล่านั้น จึงเสมือนการถูกกระทำด้วยความรุนแรงทางอ้อม

เช่น ทศนติการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา การทำผิดกฎหมาย ภาวะซึมเศร้าเรื้อรัง ประสิทธิภาพการทำงานลดลง การปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทสมาชิกของครอบครัวและสังคมผิดปกติ ทั้งหมดนี้ถือเป็นผลกระทบต่อเด็กที่เติบโตในบ้านที่ใช้ความรุนแรงต้องเผชิญ

ในรายงานของ The Childhood Domestic Violence Association สรุปภาพรวมผลกระทบ (Impacts) ของเด็กที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ไว้ 3 ประการ ดังนี้

การฆ่าตัวตาย (Suicide)	การใช้สารเสพติด (Substance abuse)	ความรุนแรง (Violence)
มีแนวโน้มที่จะทำร้ายตนเองรูปแบบต่าง ๆ ไปจนถึงการฆ่าตัวตาย	มีแนวโน้มที่จะเข้าสู่วงจรการเสพติด เช่น การใช้ยาเสพติดทุกประเภท แอลกอฮอล์ทุกชนิด	มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงต่อผู้อื่น ไปจนถึงการก่ออาชญากรรมในสังคม

ตารางที่ 3 ผลกระทบต่อเด็กที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

นอกจากนี้มียางานการศึกษาวิจัยทางวิชาการหลายฉบับ อธิบายให้เห็นว่า เด็กที่ขาดความรักความอบอุ่นหรือเด็กที่มีประสบการณ์จากครอบครัวในลักษณะที่ไม่ถูกต้อง มีแนวโน้มจะเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีปัญหาทางบุคลิกภาพ รวมทั้งปัญหาทางด้านจิตใจด้วย เช่น การศึกษากรณีเด็กที่ถูกทอดทิ้งในโรงพยาบาลหรือสถานสงเคราะห์ พบว่า นอกจากจะมีพัฒนาการทางกายที่ช้าแล้วยังอาจมีพัฒนาการทางอารมณ์ ทางสติปัญญาและทางสังคมที่ผิดปกติด้วย (สุดสงวน สุธีสร, 2551)

ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวกับผลกระทบด้านจิตเวช สามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายลักษณะ เช่น โรคซึมเศร้า (depression) โรควิตกกังวล (anxiety disorders) โรคพีทีเอสดี⁵¹ (Posttraumatic stress disorder) ความผิดปกติที่เกิดหลังความเครียดที่สะเทือนใจแบบซับซ้อน (complex post-traumatic stress disorder) ปัญหาการใช้ยาเสพติด (อุมาমন พวงทอง, 2551) ความผิดปกติในการรับประทานอาหาร (eating disorders) (Catharine Paddock, 2012) มีการนับถือ/เคารพตัวเองต่ำ (low self-esteem, self-respect) ความผิดปกติในการนอน (sleep disturbances) ความผิดปกติแบบท้าทายชอบทำตรงกันข้าม (oppositional defiant disorder) เป็นต้น

⁵¹ โรคเครียดรุนแรงหรือโรคเครียดภายหลังเหตุการณ์ที่สะเทือนขวัญ (PTSD : Post-Traumatic Stress Disorder) จะมีอาการเครียดผิดปกติทางจิตใจหลังจากเผชิญเหตุการณ์รุนแรงในชีวิตที่มีผลกระทบต่อจิตใจอย่างรุนแรง ทำให้เกิดความรู้สึกกังวล ตื่นตระหนกสูงกว่าคนปกติ มีความกลัวต่อสิ่งที่จะเกิดในอนาคต ทำให้คนที่ป่วยเป็นโรคนี้นพยายามหลีกเลี่ยงสถานที่และสถานการณ์ที่เคยเกิดขึ้นหรือที่เชื่อว่าอาจเกิดขึ้นได้ (วันทนี โลหะประภิตกุล, 2557)

3.2) ผลกระทบต่อครอบครัว

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นตัวทำลายความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครอบครัวเกิดความแตกแยก ซึ่งอาจสร้างปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย แม้ว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้นกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งในครอบครัว ย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์โดยรวมระหว่างสมาชิกทั้งครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกันมากกว่าความสัมพันธ์รูปแบบอื่น นอกจากนี้เนื่องจากครอบครัวในฐานะพื้นฐานแห่งชีวิตมนุษย์ หากพื้นฐานเกิดความสั่นครอนและมีความรุนแรง ก็ย่อมมีผลต่อการเจริญเติบโตหรือการใช้ชีวิตของบุคคลนั้นต่อไปในระยะยาว จากการศึกษาวิจัย พบว่าเด็กที่เติบโตท่ามกลางสภาพแวดล้อม สภาพครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงนั้น มีโอกาสก้าวเข้าสู่วงจรความรุนแรงรูปแบบอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้ ปัญหาในครอบครัวบางกรณีอาจทวีความรุนแรงไป จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ ตกเป็นภาระของสังคมต้องแบกรับสร้างความเสียหายอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย อาทิ กรณีเด็กถูกละทิ้ง กรณีเด็กมีปัญหาออกมาสร้างความเดือดร้อนในสังคม กรณีการฆาตกรรมในครอบครัว เป็นต้น ดังที่จะกล่าวในส่วนถัดไป

3.3) ผลกระทบต่อชุมชนและสังคม

เนื่องจากความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นปัญหาใหญ่ของแทบทุกสังคม และย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมไม่ทางตรงก็ทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า พื้นฐานครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงเสมือนแหล่งบ่มเพาะความรุนแรงให้กับปัจเจกบุคคล เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมที่รุนแรงไม่ต่อตนเอง ผู้อื่นก็สังคม ซึ่งอาจสร้างผลร้ายต่อไปในระยะยาวที่อาจทวีความรุนแรงไปจนกลายเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างต่อไปได้ เช่น กรณีฆาตกรโหดเหี้ยมอำมหิต นักฆ่าข่มขืน นักฆ่าตัวตาย อาชญากรก่อคดีอุกฉกรรจ์ทั้งหลาย ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่อย่างมากมายในสังคม เพราะฉะนั้นความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่ปัญหาของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของทั้งสังคม เป็นปัญหาที่เกิดจากกลไกทางสังคมซึ่งแน่นอนว่าย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมทางใดทางหนึ่ง

อีกทั้งความรุนแรงในครอบครัวยังทำให้ประเทศสูญเสียศักยภาพในการพัฒนาในอนาคตอีกด้วย เนื่องจากมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมและประเทศชาติ หากทรัพยากรมนุษย์ไร้คุณภาพเต็มไปด้วยความรุนแรง แน่แน่นอนว่าย่อมบั่นทอนคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคม และเป็นอุปสรรคในการพัฒนาสังคมในภาพรวมด้วย

บทที่ 5

การสืบทอดทายาทความรุนแรง (REPRODUCTION OF VIOLENCE)

ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวที่รุนแรงมีการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง (management of violent experience) หลากหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามกระบวนการรับรู้และการตีความประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยสามารถวิเคราะห์กรอบการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงได้ 2 รูปแบบหลัก คือ การจัดการประสบการณ์ความรุนแรงด้วยความรุนแรง (Management of violent experiences with violence) และการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงด้วยความไม่รุนแรง (Management of violent experiences with non-violence)

ในบทนี้จะเน้นการวิเคราะห์ที่กรอบการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงด้วยความรุนแรง (Management of violent experiences with violence) ซึ่งจากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่มีการใช้ความรุนแรงมีแนวโน้มที่จะสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ทางใดทางหนึ่ง โดยแต่ละคนสะท้อน (reflect) การสืบทอดทายาทความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไป อาทิ บางกรณีสะท้อนผ่านทัศนคติที่รุนแรง คำพูดที่รุนแรง อารมณ์ที่รุนแรง พฤติกรรมที่รุนแรงต่าง ๆ เช่น การทำร้ายตนเอง ผู้อื่น และสังคม ทั้งนี้ สามารถแบ่งการวิเคราะห์ประเด็นการสืบทอดความรุนแรงของปัจเจกบุคคล ได้ดังนี้

- 5.1 เส้นทางการสืบทอดความรุนแรงกับการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง
- 5.2 การโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง (Violent Reaction)
- 5.3 การต่อรองเชิงอำนาจด้วยความรุนแรง (Bargaining Power with violence)
- 5.4 การถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence)
- 5.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)
 - 5.5.1 พลวัตของสถาบันครอบครัว (Family dynamics)
 - 5.5.2 การสืบทอดทายาทความรุนแรง (Reproduction of Violence)

จากการศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของปัจเจกบุคคล พบว่าหลายคนสะท้อนประสบการณ์ความรุนแรงซ้ำซ้อนที่เกิดขึ้นในครอบครัวตั้งต้น ซึ่งอาจเป็นความรุนแรงระหว่างพ่อแม่หรือญาติพี่น้องของตนเอง เนื่องจากเป็นบุคคลที่ยังคงมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอยู่ยากที่จะตัดขาดจากกันได้อย่างสิ้นเชิงซึ่งต่างจากความสัมพันธ์รูปแบบอื่น ๆ แม้ว่าบุคคลที่เคยตกเป็นเหยื่อหรือผู้ที่เคยถูกรังแกด้วยความรุนแรงเหล่านั้น (The abused) จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ตาม หรือแม้กระทั่งบุคคลในครอบครัวที่เป็นผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) ได้ตายจากไปแล้วก็ตาม

โดยที่หลายคนสะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์ความรุนแรงในอดีตที่ยังฝังใจเหล่านั้นยังคงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของบุคคลนั้น ๆ จวบจนปัจจุบัน นอกจากนี้บางคนยังประสบความรุนแรงซ้ำซ้อนในความสัมพันธ์อื่นร่วมด้วย อาทิ ความรุนแรงในครอบครัวใหม่ ระหว่างความสัมพันธ์ใกล้ชิดอย่างสามี/คนรัก/แฟน ความรุนแรงระหว่างพ่อแม่หรือญาติพี่น้องของสามี (in-law) เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยมีผู้ให้ข้อมูล 3 ราย สะท้อนประสบการณ์ความรุนแรงซ้ำซ้อน โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ใกล้ชิด (Intimate partner violence) โดยตรง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, 3 และ 5 ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1

“ตอนแรกความสัมพันธ์ มันมีกรณีจดทะเบียนซ้ำซ้อน คือเขาเอาใบหย่ามาให้ดู เราก็นึกว่าเขาหย่าแล้ว พอผ่านไปสักพักเขาก็มีคนโน้นมีคนนี้เรื่อย... แต่มีผู้หญิงคนหนึ่ง เรานึกว่าเขาเป็นเมียน้อย เราก็ตามไปด่า แต่ที่ไหนได้ไปด่าอยู่สองสามครั้ง... เขาด่ากลับมาว่า มึงนั่นแหละเมียน้อย กูเมียหลวง...

...เรากลับบ้านไปไล่ผู้ชายออกจากบ้าน เจ็บปวดนะ มันเสียความรู้สึก เพราะว่าเรากลายเป็นเมียน้อยเขาใจ เราไม่ได้สมัครใจเป็นเมียน้อยใครด้วย ตอนแรกเรานึกว่าเขาไปมีเมียใหม่ ที่ไหนได้เป็นเมียเก่าเขา...

...ความสัมพันธ์นี้อยู่ด้วยกันมาอย่างมีความสุข 7 ปี อยู่อย่างเฮงซวยอีก 2 ปี รวม 9 ปี แล้วถึงออกมา คือ เราทนกับความเจ็บปวดเหล่านั้นไม่ได้... เพราะมันมีแต่เรื่องราวที่ทำให้เราปวดหัวมาก จุดแตกหักคือ เราให้เขาเลือกแล้ว เขาไม่เลือกเรา เขาเลือกทางโน้นมากกว่า เราก็เลยรู้สึกเจ็บปวด ...” ID1

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3

“เนื่องจากเราแต่งงานครั้งแรกตั้งแต่เป็นวัยรุ่น ตอนนั้นมีความฝันว่าอยากมีครอบครัว อยากมีความสุข ก็เลยเหมือนตัดลึนใจแต่งงานเร็ว แต่ก็เลิกกันไปนานแล้ว ยอมรับว่าเรื่องราวระหว่างสามีคนแรก เป็นความผิดของเราเอง อาจเป็นเพราะเรายังเป็นวัยรุ่น ไม่มีใครคอยให้คำปรึกษา อยู่อย่างโดดเดี่ยวมาโดยตลอด มันเลยทำให้เราหลงทาง จัดการปัญหาไม่เป็น...

...ความสัมพันธ์ที่รุนแรงอย่างมาก คือ กับสามีคนปัจจุบันซึ่งเขาเป็นหัวหน้านักบินสายการบินชื่อดังแห่งหนึ่ง เราแต่งงานกับสามีคนนี้ มาเกือบ 14 ปี ปัจจุบันแยกกันอยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้หย่าขาด...

...ตั้งแต่ตอนที่ลูกยังเด็ก เราก็ถูกตี ถูกทุบ ถูกกระแทบด้วย คือ เขาเตะเรา รั้ว รั้ว รั้ว ต่อหน้าลูกเลย... ความรุนแรงมันสะสม จนเราเคยเป็นอัมพฤกษ์ครึ่งตัว คือมันสะสมกระตุกเคลื่อน แล้วเราอายุมากขึ้น เหมือนกระตุกมันทับเส้นเลยอาการหนัก...

...เวลาที่เขากระแทบเราเนียเหมือนเขาคิดว่าเราไม่ใช่คนในครอบครัวเดียวกัน คือเราเป็นผู้หญิงถึงเราจะโมโหมากขนาดไหน เราก็ยังมีสติ ไม่เคยทำแบบอะไรอย่างนี้...

...ตอนนั้นที่เป็นอัมพฤกษ์ เรารู้เลยว่า คนที่เป็นโรคร้ายแล้วฆ่าตัวตายมันคงแบบนี้ เพราะว่ามันปวดมา ปวดจนนอนไม่ได้ ฉีดยาหลายครั้งก็ไม่หาย ร่างกายข้างหนึ่งใช้งานไม่ได้ไปเลย ดุน้ำอีกข้างหนึ่ง เจ็บถึงสมอง จนร่างกายมันต้องกลับไปเอง กลับมาก็มาที่มันก็ต้องตื่น มันรู้สึกปวดมาก ๆ ตอนนั้นลูกเข้าโรงเรียนแล้ว แต่เราดูแลลูกไม่ไหวแล้ว ส่วนสามีก็ไม่เคยสนใจ ไม่เคยดูแล...” ID3

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5

“ตอนที่ผมแฟนสองคนแรก ความสัมพันธ์ค่อนข้าง toxic คือทะเลาะ ผิดใจกันเป็นประจำ โดยเฉพาะตอนที่คบกับแฟนคนแรกจะลงไม้ลงมือกันบ่อยมาก คบกันนานกว่า 7 ปี คบมาตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น เวลาที่บ้านมีปัญหา เราก็จะหนีไปอยู่กับแฟน บางอาทิตย์ไม่ยอมกลับบ้านกลับช่อง...”

...ที่บ้านไม่ค่อยชอบแฟนคนนี้ พ่อแม่จะห้ามและกีดกันตลอด แต่ด้วยการที่เป็นรักแรกถึงจะรุนแรงแต่ก็ยังทนไหว ดีกว่าอยู่บ้าน...

...แต่อาจเป็นเพราะเราเห็นภาพความรุนแรง เห็นพ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย มันเลยรู้สึกเคยชิน รู้สึกว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาของความสัมพันธ์ เพราะฉะนั้นทนได้ก็ทน อีกอย่างคือเราเองก็รุนแรง ขี้หึง ขี้โมโห ชอบประชดประชัน ชอบหาเรื่องทะเลาะ ซึ่งจะเป็นอย่างนี้กับแฟนทุกคน...

...มาเจอแฟนคนที่สองยิ่งโหดร้าย ตบตีกันนับว่าค่อนข้างบ่อยเหมือนกัน คือ ต่างคนต่างไม่มีใครยอมใคร มันเลยรุนแรงมาก...” ID5

ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยจากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวดั้งเดิมและครอบครัวใหม่ โดยที่แต่ละคนมีการสะท้อนเรื่องราวเชื่อมโยงตัวแสดงอื่น ๆ มากมาย ซึ่งสามารถนำมาประกอบการวิเคราะห์ประเด็นการสืบทอดความรุนแรงหรือการผลิตซ้ำความรุนแรงได้เช่นกัน ซึ่งสามารถสรุปทวิเคราะห์ประเด็นการสืบทอดทายาทความรุนแรง (Reproduction of violence) ได้ดังนี้

5.1 เส้นทางทายาทความรุนแรงกับการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง

5.2 การโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง (Violent Reaction)

5.2.1 การทำร้ายตนเอง (Self-directed violence)

5.2.2 การทำร้ายผู้ที่กระทำความรุนแรง (Interpersonal violence)

1) เพื่อป้องกัน (To Defend)

2) เพื่อลงโทษ (To Punish)

5.3 การต่อรองเชิงอำนาจในครอบครัว (Bargaining Power in Households)

1) อำนาจความเป็นพ่อ/แม่

2) อำนาจความเป็นลูก

3) อำนาจความเป็นสามี/ภรรยา

4) อำนาจความเป็นญาติพี่น้อง

5.4 การถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence)

1) ความโกรธ (Anger)

2) ความกลัว (Fear)

3) การกล่าวโทษ (Blaming)

4) การประชดประชัน (Sarcasm)

5) การหึงหวง (Jealousy)

6) การอิจฉา (Envy)

7) การใส่ร้าย (Accusing)

8) การแก้แค้น (Revenge)

9) การเมินเฉย (Ignoring)

5.1 สรุปลำดับทางพยาธิวิทยาความรุนแรงกับการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)	ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว (Violent experiences)	การจัดการประสบการณ์ความรุนแรง (Management of Violent experiences)	
		ด้วยความรุนแรง (with violence)	ด้วยความไม่รุนแรง (with non-violence)
ID1		<ul style="list-style-type: none"> - ทำร้ายผู้อื่นด้วยคำพูดที่รุนแรง - ประชดประชันผู้อื่นด้วยการทำร้ายตัวเอง - ภัยสุขภาพจิต - ข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงหรือร้ายตนเองและผู้อื่น - พยายามทำร้าย/ฆ่าผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - โทรศัพท์ขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิ - นำเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม - เข้าใจมีส่วนร่วมในมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น - หลีกเลี่ยงจากความสัมพันธ์รุนแรง - จัดการตนเองเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่
ID2		<ul style="list-style-type: none"> - ทำร้ายตนเองด้วยคำพูด/การกระทำที่รุนแรง - ประชดประชันผู้อื่นด้วยการทำร้ายตัวเอง - พยายามฆ่าตัวตาย / ลงโทษตัวเอง - หนีจากความรุนแรงด้วยความเจ็บ ไม่บอกใคร 	<ul style="list-style-type: none"> - พยายามเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้อื่น ผ่านหนังสือออนไลน์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาของตนเอง - หนีออกจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง - จัดการตนเองเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ - ช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ - จากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว
ID3		<ul style="list-style-type: none"> - หนีจากความรุนแรงด้วยความเจ็บ - ใช้แอลกอฮอล์เพื่อหนีปัญหา - ยอมทนต่อการถูกใช้ความรุนแรงเป็นเวลานาน - คิดหาวิธีแก้ปัญหาเอาคืนผู้ทำร้ายตน - ทำร้ายตัวเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรึกษา/ขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิ - นำเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม - หนีออกจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง - จัดการตนเองเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ - ดูแล/เยียวยาบาดแผลที่ตนเองและลูกได้รับจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว/ช่วยเหลือผู้อื่น

5.1 สรุปเส้นทางทฤษฎีความรุนแรงกับการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง (ต่อ)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)	ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว (Violent experiences)	การจัดการประสบการณ์ความรุนแรง (Management of Violent experiences)	
		ด้วยความรุนแรง (with violence)	ด้วยความไม่รุนแรง (with non-violence)
ID4		<ul style="list-style-type: none"> - ทำร้ายตนเองด้วยการใช้เงินไม่เพียงพอ - ทำร้ายจิตใจสมาชิกในครอบครัว - ประชดประชันด้วยการทำร้ายตัวเอง - เข้าสู่วงจรสิ่งเสพติด เช่น ยา แอลกอฮอล์ - ลงโทษตัวเองหนักด้วยการทำร้ายตัวเอง/พยายามฆ่าตัวตายหลายครั้ง ฆ่าอย่างยาวนาน 	<ul style="list-style-type: none"> - หนีออกจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง - พยายามเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้อื่น ผ่านเว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ในโลกออนไลน์ เพื่อแสวงหาหนทางในการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงของตัวเอง - จัดการตนเองเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ - ช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว
ID5		<ul style="list-style-type: none"> - ทำร้ายตัวเองด้วยวิธีที่รุนแรง เช่น กัดข้อมือ - ซึมเศร้าทำร้ายตัวเอง/ผู้อื่น - โจมตีผู้อื่นด้วยคำพูด การกระทำที่รุนแรง - คิดหาวิธีแก้แค้นเองกับผู้ที่ทำร้ายตน - ส่งข้อความรุนแรงไปยังความสัมพันธ์อื่น ๆ เช่น แฟน เพื่อนร่วมงาน คนรอบข้าง 	<ul style="list-style-type: none"> - หนีออกจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง - พยายามเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้อื่น ผ่านสื่อทางสื่อในโลกออนไลน์ - พยายาม/จัดการตนเองเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่
ID1/ID2 ID3/ID4/ID5	<p>ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 5 คน แตกต่างกันไปตามสภาพครอบครัว และบริบททางสังคม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การทำร้ายตนเอง/ผู้อื่น/สังคม - (สะท้อนผ่านคำพูด ที่หนักแน่นและพฤติกรรมที่รุนแรง) 	<p>การต่อรองประสบการณ์ความรุนแรง</p> <ul style="list-style-type: none"> - การหนีออกจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง - การจัดการจากภายนอก (ชุมชน/ชุมชนเสมือน/สังคม) - การจัดการจากภายใน (ตนเอง)

5.2 การโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง (Violent Reaction)

5.2.1 การทำร้ายตนเอง (Self-directed violence)

การตอบโต้ความรุนแรงด้วยการทำร้ายตัวเองและความพยายามฆ่าตัวตายเป็นหนึ่งในกระบวนการผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ที่มนุษย์เลือกที่จะกระทำต่อตนเอง (Violent reaction toward oneself) ทั้งการทำร้ายทางความคิด การกระทำ คำพูด เป็นต้น แม้ว่าจะเป็นการทำร้ายตนเอง แต่แน่นอนว่าผลจากการกระทำเหล่านั้นย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลคนรอบข้างทางใดทางหนึ่ง โดยเฉพาะผลกระทบต่อทางจิตใจของญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง รวมทั้งผลต่อสังคมด้วย ในที่นี้ สามารถรวบรวมเรื่องราวผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการสืบทอดความรุนแรงด้วยการทำร้ายตัวเอง ดังตัวอย่างเช่น

“ช่วงที่ครอบครัวมีปัญหา เราพยายามทำร้ายตัวเอง พยายามกินยาฆ่าตัวตายหลายครั้ง มีครั้งหนึ่งจำได้ติดตาเลยเพราะมันค่อนข้างน่ากลัว คือเราเอาเศษแก้วที่แตก คม ๆ เอามากกรีดข้อมือ กรีดแขนจนเลือดไหลท่วมพื้น แผลลึกมาก เหมือนมันเครียดมาก ไม่อยากอยู่แล้ว เลยเลือกที่จะทำร้ายตัวเองเพื่อระบายความทุกข์...” ID5

“เราพยายามฆ่าตัวตาย เรารู้ที่จะทำร้ายตัวเองตั้งแต่อายุประมาณ 10 ขวบ หลากหลายรูปแบบ หลากหลายวิธี นับไม่ถ้วน ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ คือเราทำร้ายตัวเองจนเคยชิน อาจเป็นเพราะเราโต้ตอบคนในบ้านรูปแบบอื่นไม่ได้ มีพลังไม่มากพอโต้ตอบไปก็แพ้ตลอด ไร้ประโยชน์ เราเลยเอามาลงกับตัวเอง เป็นวิธีที่ง่ายที่สุด...

...ตอนเด็กพยายามฆ่าตัวตายหลากหลายวิธี น่าจะเลียนแบบมาจากละครหลังข่าว เช่น การผูกคอตาย รัศมีคอตาย พยายามใช้มีดทำร้ายตัวเอง รวมทั้งการกินยาแก้ปวดจำนวนมาก โดยไม่มีการล้างท้องด้วย เพราะแอบกิน แอบทำร้ายตัวเองแบบไม่บอกใคร ตอนนั้นเราคิดว่า การกินยามันเป็นวิธีที่บรรเทาความเจ็บปวดได้ คิดว่ามันเป็นหนทางเดียวใน การยุติความทุกข์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้ เป็นทางออกที่ดีที่สุด...

...หลังจากนั้นเราก็ยังทำร้ายตัวเองมาโดยตลอดหลากหลายวิธี เริ่มเข้าสู่วงจรสิ่งเสพติด โดยเลือกเสพติดยาที่ถูกกฎหมาย ที่หาซื้อได้ง่าย ๆ เลยตามท้องตลาด ทั่วไป เช่น พาราเซตามอล, Aspirin รวมทั้งแอลกอฮอล์ทุกชนิดด้วย...

...ความรุนแรงที่ทำต่อตัวเองมากที่สุด น่าจะเป็นการเสพติดความคิดที่รุนแรง คือเราจะเป็นคนคิดมาก คิดทบทวน ตอกย้ำความเจ็บปวดซ้ำไปซ้ำมา จนกลายเป็นการเสพติด มันเหมือนเราจมอยู่ในโหมดเหี่ยวความรุนแรง คือจะชอบเอาประสบการณ์ที่ฝังใจในอดีต กลับมาคิดเพื่อทำร้ายตัวเองแทบทุกวัน จนตัวเองทรุด ...” ID4

“พอดีช่วงนั้นเป็นช่วงที่เราเลิกกับผู้ชายแล้วเพราะเราให้เขาเลือก แล้วเขาบอกเลือกฝั่งโน้น เราก็เลยรู้สึกเจ็บปวด... เราก็กลับมาซื้อยาพาราเซตามอน กินเพื่อฆ่าตัวตาย กินไปประมาณ 100 เม็ด... แต่ว่ามันจะตายจริง ๆ ก็ตอนล้างท้อง เพราะมันเอาสายยางเข้าไปในจุก ทรมานมาก... ก่อนหน้านั้นเราเขียนกระดาษใบหนึ่งให้เขาไปว่าถ้าไม่มีเขา เราก็ไม่รู้จะอยู่ไปทำไม เขาคงเห็นเราแปลก ๆ ก็เลยตามมา อากาศคงออก เขาก็เลยพาส่งโรงพยาบาล...” ID1

“มีช่วงที่เราทำร้ายตัวเองหนักมาก จำได้ว่าตอนนั้นถูกห้ามเข้าห้องไอซียูหลายครั้ง เพราะร่างกายทรุด อาจเป็นเพราะเราแบกโลกแห่งความทุกข์ไว้เพียงลำพัง ทั้งทุกข์ของตัวเองและทุกข์คนรอบข้าง แบกเอาไว้คนเดียว แบกมายาวนานมาก ไม่เคยบอกใครแม้แต่คนเดียว จนร่างกายทรุดหนัก เหมือนมันแบกรับไม่ไหวแล้ว...” ID4

“ตอนนั้นจำได้ว่า ชั่งตัวเอง อยู่กับตัวเองประมาณปีครึ่งได้ มันเหมือนว่าไม่มีแรงมันทำอะไรไม่ได้เลย บางทีก็จะออกจากบ้านมาเดินแถวทางด่วน พอแดดเริ่มออกเริ่มร้อนก็เดินกลับบ้าน... แล้วก็นั่งรถเมล์ตั้งแต่ต้นสายไปย้งสุดสาย ลงแล้วก็เปลี่ยนสายใหม่ นั่งไปนั่งมา สลับสายไปมาเบอร์นี้เบอร์นั้น เพื่อที่จะให้มันหมดไปวัน ๆ...” ID1

“จำได้ว่าเคยมีช่วงที่ยอมแพ้แล้ว เพราะมันมีแต่เรื่องเข้ามาไม่เว้นแต่ละวัน มีแต่น้ำตา มีแต่ความทุกข์... ตอนนั้นคือได้แต่ขอพร ขอให้ใครก็ได้ช่วยที ช่วยขับรถมาชนให้มัน ตาย ๆ ไปซะ คิดแค่นั้น... คืออยู่ไปมันเหมือนก็ไร้ค่า ไม่รู้จะอยู่ไปทำไม มีแต่ความทุกข์ ตายไปน่าจะดีกว่า คงเจ็บน้อยกว่า ตอนนั้นคิดได้แค่นั้น...” ID4

“ตอนที่ครอบครัวรุนแรงอย่างหนัก กำลังจะแตกแยก จำได้ว่าช่วงนั้นเราพยายามทำร้ายตัวเองหนัก หนักมาก พยายามฆ่าตัวตายหลายครั้ง อาจเพื่อเรียกร้องความสนใจ มั้ง! ไม่รู้เหมือนกัน...”

...อาจเป็นเพราะว่า ลึก ๆ เรายังมีความหวัง อยากให้พ่อแม่กลับมาดีกัน ปรองดอง เข้าใจกันเพื่อลูก เลิกทำร้ายกันสักที... แต่ท้ายที่สุดเรื่องราวมันไม่จบแบบนั้น เพราะเขาก็คงใช้ความรุนแรงระหว่างกันเหมือนเดิมแทบทุกวัน จนแม่ทนไม่ไหวเป็นฝ่ายไป คือเขาเลยเลือกที่จะทิ้งครอบครัวไปอยู่ต่างประเทศเลย ปัจจุบันก็ยังไม่กลับมา ทั้ง ๆ ที่พ่อเสียชีวิตไปนานแล้ว...” ID5

5.2.2 การทำร้ายผู้ที่กระทำ ความรุนแรง (Interpersonal violence)

จากการรวบรวมข้อมูลผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดความรุนแรงด้วยการทำร้ายผู้อื่น (Interpersonal violence) โดยเฉพาะการโต้ตอบต่อผู้ที่กระทำ ความรุนแรงโดยตรง (Violent reaction toward the abuser) ทั้งนี้ สามารถสรุปโดยใช้เกณฑ์วัตถุประสงค์การโต้ตอบ แบ่งได้ 2 ส่วน ประกอบด้วย วัตถุประสงค์เพื่อปกป้อง (To Defend) และเพื่อลงโทษ (To Punish)

1) เพื่อปกป้อง (To Defend)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ทุกคนที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวล้วนมีประสบการณ์โต้ตอบผู้ที่กระทำ ความรุนแรงด้วยการใช้ความรุนแรงทั้งสิ้น แตกต่างกันไปตามสถานการณ์ บริบททางสังคมและความสามารถในการตอบโต้ของแต่ละบุคคลซึ่งแตกต่างกันออกไป

ทั้งนี้ การตอบโต้ความรุนแรงด้วยการใช้ความรุนแรง อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องตนเอง (Self-defense) หรือปกป้องผู้อื่น (Defense of others) ให้รอดพ้นจากภัยอันตรายและความรุนแรงที่เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงมิติการปรับตัวของมนุษย์ให้สามารถอยู่รอดในโครงสร้าง ความรุนแรง ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

“ตอนนั้นที่เราโดนกระทำ ความรุนแรงมาก ๆ คือ... เราก็เลยเอาดาบขุนแผน ที่ถือ มาป้องกันตัวเองไว้ เหมือนขู่เขาวัว อย่าเข้ามานะ ถ้าเข้ามาจะฟัน...” ID3

“เนื่องจากพ่อทำร้ายแม่บ่อย เราเห็นภาพนี้เป็นประจำ มีครั้งหนึ่งทนไม่ไหว ตอนนั้นเริ่มโตแล้ว ด้วยความโมโห เราเลยคว้าคัมเบลหนักประมาณ 2 กิโล แล้วก็เขวี้ยงใส่พ่อเลย โดนแขนเขาจนเข้าเลือด เจ็บหนักเหมือนกัน จากนั้นก็ไล่แม่ให้เข้าไปแอบในห้องนอน คือเราไม่อยากให้แม่ถูกพ่อทำร้ายอีก...” ID5

“พอเราเห็นพ่อแม่ตีกัน เราก็จะเข้าไปห้าม บางที่เราไม่ได้อยู่ตรงนั้น แต่พอกลับมาได้ยินเขาเสียงดัง เราก็จะวิ่งไปหาแม่ ห้ามแม่ไม่ให้พูด ปิดปากแม่ ไม่ให้แม่พูด เพื่อที่จะไม่ให้พ่อโมโห...” ID1

“เราจำเป็นต้องรุนแรงกับเขา เพราะเขาลูกกล้ามาบ้านเรามากเกินไป แล้วเขาก็ยังมาโวยวาย ตะโกนหน้าบ้าน... เดิมเราไม่ให้เขาเข้าบ้าน ช่วงหลังก็ยอมให้เข้าแล้วนะ เพราะเห็นพฤติกรรมดีขึ้น แต่เขาก็ยังมาขู่ วุ่นวายกับ รปภ. แม่บ้าน แล้วก็มาส่งเสียงดังว่าเราบ้าง คำลูกบ้าง มาวางอำนาจ... เราเตือนแล้ว มันก็ยังไม่โอเค ก็เลยต้องใช้วิธีไล่แบบไล่ขาด เริ่มใช้ความรุนแรง เหมือนมันทนไม่ได้แล้วจริง ๆ...”

...จะปะทะก็ต่อเมื่อเขามาล้ำเส้นเข้ามาในบ้านของเรา เพราะคิดว่าเราควรจะมีพื้นที่ที่เราสามารถอยู่ได้ ไม่ต้องร่อนหนีไปโน่นไปนี่...

...มีครั้งหนึ่งที่เราเขวี้ยงแก้วใส่เลย คืออยากทำให้เห็นว่า เราเอาจริงนะแต่จริงแล้ว เราไม่ได้เป็นคนที่มีพฤติกรรมแบบนั้นหรอก อยากแค่ทำให้เห็นว่าเราเอาจริงคือมันไม่รู้จะทำยังไงแล้ว คือยอมทำ เรายอมโต้ตอบกลับทำต่อหน้าลูกเลย เพราะคิดว่าลูกน่าจะพอรับได้แล้วเดี๋ยวค่อยมาอธิบาย...” ID3

“เนื่องจากพี่เป็นคนจุดเดือดต่ำ ใจร้อนแรงและร้อนเร็วมาก แม้เรื่องเล็กน้อยและไม่พอใจอะไรใคร หรือเวลามีเรื่องกระทบกระทั่งกับคนภายนอก เขาก็จะมาหาเรื่องทะเลาะกับคนในครอบครัว โยนปัญหามาให้พ่อ แม่และน้อง หรือไม่ก็อาละวาดทำลายข้าวของจนบ้านพัง... คือ เขาจะชอบเอาปัญหาต่าง ๆ จากภายนอกทุกเรื่องมาลงกับที่บ้าน ไม่ว่าจะปัญหาของเขากับเพื่อน เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน หรือแม้กระทั่งคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เช่น ยาม แม่บ้าน พ่อค้าแม่ค้า คนขับรถแท็กซี่ทุกอย่าง จะเอามาโยนใส่ที่บ้านหมด...

...เราอยู่ในวังวนเหตุการณ์แบบนี้มานานมาก ทำให้เรารู้สึกกังวลและกลัวตลอดเวลา เพราะไม่สามารถคาดเดาได้เลยว่าความรุนแรงจะปะทุขึ้นมาอีกเมื่อไหร่ คือ มันยากต่อการคาดเดามาก... และคนใกล้ชิดโดยเฉพาะแม่กับฉันกลายเป็นที่รองรับอารมณ์โมโหร้ายของพี่ทุกครั้ง...

...แม่อายุมากแล้วและเป็นคนที่ค่อนข้างมีความเปราะบางทางจิตใจทุกครั้งที่เกิดความรุนแรง เราต้องคอยทั้งปกป้องและปลอบใจแม่ทุกครั้ง...

...บางครั้งเราปกป้องแม่ เราก็อาจจะโดนลูกหลง และบางครั้งแม่ปกป้องเรา แม่เองก็อาจจะโดนลูกหลง สลับกันไป แต่ส่วนใหญ่พี่จะลงมือหนักกับเรามากกว่าคนอื่น ๆ...

...ช่วงที่ยังเด็ก เราก็ก่อนได้แค่ตอบโต้พี่กลับด้วยคำพูดที่ทำร้ายจิตใจ เช่น ด่าว่า รวมทั้งสาปแช่งต่าง ๆ นานา คือตอนนั้นเรายังเด็ก มันตอบโต้กลับได้แค่นั้น...

...แต่ช่วงหลังที่เราอายุมากขึ้น โทพอ ก็เริ่มมีการตอบโต้โดยการใช้อำนาจต่อสู้กลับ ทั้งเพื่อป้องกันตัวเองและป้องกันแม่ จนบางครั้งกลายเป็นความรุนแรงที่ค่อนข้างน่ากลัว คือว่า ผลจากการใช้อำนาจปะทะ ตอบโต้ระหว่างกันในช่วงหลัง ๆ มักมี บาดแผลตามร่างกายมากมายไว้กับทั้งคู่ เช่น รอยหยิก รอยขีด และบาดแผลอื่น ๆ อีกมากมาย จนเริ่มเป็นที่สังเกตของคนรอบข้าง...” ID4

นอกจากนี้จากเรื่องเล่ายังมีการสะท้อนมิติ “การปกปิดเพื่อปกป้อง” หรือเป็นการปกปิดความผิดของบุคคลในความสัมพันธ์ใกล้ชิด เพื่อปกป้องหรือป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น ซึ่งอาจรวมไปถึงการปกปิดเรื่องราวของสมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นผู้ที่กระทำ ความรุนแรง (The abuser) ด้วย ทั้งนี้ อาจเพื่อปกป้องไม่ให้ครอบครัวตกเป็นจำเลยของสังคมหรือถูกตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี เป็นคนผิด ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ที่มีความผูกพันลึกซึ้งระหว่างสมาชิกในสถาบันครอบครัวที่แตกต่างจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันทางสังคมอื่น

“เพราะว่าเท่าที่ผ่านมาเหมือนเราต้องตัดขาดไม่ให้ที่บ้านเรารู้ เพราะว่ารู้ไปก็ไม่ดีขึ้น ถึงรู้ก็ไม่มีใครช่วยเราได้ เราก็กลัวว่าผู้ชายก็ต้องไปทำให้ที่บ้านเราย่ำแย่อย่างแน่นอน... เหมือนว่าเราต้องการไม่ให้ฝ่ายชายเข้าไปยุ่งกับครอบครัวเดิมของเรา และในขณะเดียวกันเราก็ไม่อยากให้ครอบครัวเดิมของเรามองผู้ชายไม่ดีด้วย เราต้องคุมอยู่ในเกมแบบนี้ตลอดเวลา...” ID3

“พี่สาวเป็นคนจุดเดือดต่ำ ใจร้อนแรงและร้อนเร็วมาก เขาจะใส่อารมณ์กับทุกคนรอบข้าง แต่เขาจะไม่ค่อยทำร้ายร่างกายคนอื่น แต่โดยส่วนใหญ่จะลงมือแค่กับเราซึ่งเป็นน้องเท่านั้น ตอนโตแล้วก็ยังมีการทำร้ายร่างกายอยู่...”

...มีหลายครั้งที่เราถูกชกตาเขียวไปเรียน เพื่อไม่ให้ใครสังเกตเห็นความผิดปกติ เราก็มักจะปั่นเรื่องโกหกคนรอบข้างต่าง ๆ นานา เหมือนที่เราไม่อยากให้ใครมองว่าเราเป็นเหยื่อความรุนแรง มองว่าเราเป็นคนอ่อนแอ ไม่อยากให้คนใช้สายตาตัดสินว่าครอบครัวเรามีปัญหา รวมทั้งไม่อยากให้ใครมาว่าพี่ของเราว่าเขาไม่ดี เป็นคนโหดร้าย น่ากลัว คือ เราไม่ต้องการอย่างนั้น เราเลยเลือกที่จะไม่บอกใครดีกว่าเพราะว่าจริง ๆ แล้วพี่เรายังมีข้อดีอื่น ๆ อยู่อีกมากมาย นอกเหนือจากการที่เขาเป็นคนอารมณ์ร้อนคือพี่เขาก็ยังคอยช่วยเหลือเรา แนะนำในสิ่งที่ดีเกี่ยวกับการงาน การเรียนให้เราเสมอ ความคิดเหล่านี้มันจึงเหมือนเป็นตัวรั้งไม่ให้เราเปิดเผยเรื่องราวความรุนแรงในรูปแบบของการโจมตีพี่ให้คนอื่นฟัง เพราะยังไงเราก็ยังรักพี่เราอยู่...” ID4

“ที่ผ่านมาไม่เคยเล่าเรื่องนี้ให้ใครฟังเลยนะ เพราะคนที่ไม่มีประสบการณ์แบบนี้มาก่อนเขาไม่มีวันเข้าใจ หลัก ๆ คือเราไม่อยากให้คนอื่นมาสมเพชครอบครัวเรา ไม่อยากให้ใครมาสงสารเรา ไม่อยากให้คนอื่นรังเกียจพ่อแม่เรา มันเป็นเรื่องส่วนตัวที่ไม่ใช่ธุระของคนอื่น พุดไปก็ช่วยอะไรไม่ได้ เจ็บดีกว่า...” ID5

“เราเคยผ่านจุดที่ว่ามันลำบากมาก ๆ มาแล้ว คือ ตอนที่เราไม่กล้าบอกใคร ไม่กล้าให้คนรอบข้างรับรู้เลย เหมือนอยู่คนเดียวในโลก คิดว่าบอกไปก็อายเขา...”

...ช่วงที่แยกบ้านกันอยู่ใหม่ ๆ เราไม่อยากให้ลูกไปอยู่กับพ่อเขาด้วย เราให้ลูกไปอยู่กับพ่อไม่ได้จริง ๆ เพราะกลัวเขาจะทำร้ายลูก... แต่พอกลับมาคิดแล้ว เราก็ไม่อยากเป็นแม่ที่เห็นแก่ตัว เพราะยังงัยพ่อก็คือพ่อ ยังงัยลูกก็ต้องรับให้ได้ว่าพ่อเขาเป็นคนยังงัย...

...แม้ว่าพ่อกับแม่จะมีปัญหากัน แต่เราก็ไม่อยากให้ลูกเกลียดพ่อ เพราะพ่อเขาก็มีด้านดีอยู่ เขาเก่งในเรื่องของการทำงาน แล้วลูกก็โตแล้ว เราคิดว่าลูกน่าจะแยกแยะได้เพราะเราสอนลูกเสมอ ว่าให้เอาแต่ความดีของพ่อและแม่นะลูก...” ID3

“ตอนมีปัญหา กับสามี ตอนแรกก็มีพุดนิตหน่อยกับที่บ้าน แต่มักจะโดนด่ามากกว่า และดูแล้วว่ามันจะยิ่งหนัก เพราะถ้าพ่อแม่รู้ เขาก็จะไม่สบาย แล้วพี่น้องก็จะว่าเรานะ ว่าอย่าเอาเรื่องมาให้แม่ เดี่ยวจะทำให้แม่ต้องเข้าโรงพยาบาลอีก เพราะเคยมีเหตุการณ์ที่น้องชายทะเลาะกับน้องสะใภ้จนทำให้แม่เข้าโรงพยาบาลเลย...” ID1

“เราจะไม่เอาเรื่องครอบครัวไปคุยกับคนข้างนอก จะไม่เอาเรื่องที่บ้านไปคุยกับคนอื่น ไม่เคยไปคุยกับใคร รู้สึกว่ามันเสียเวลา...” ID2

สถาบันทางสังคมทุกระดับเป็นกลไกสำคัญที่มีส่วนในการสนับสนุน ส่งเสริมความรุนแรงให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมมาอย่างยาวนาน จากการรวบรวมข้อมูล สะท้อนให้เห็นว่า สังคมมีส่วนร่วมในการปกปิดเพื่อปกป้องผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เสมือน “พลังเงียบ” ที่อยู่เบื้องหลังความรุนแรงที่ปรากฏในสังคม ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า การปกปิดเพื่อปกป้องโดยสังคมสามารถพบได้ทั่วไปในสังคมแตกต่างกันไป ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังเช่น

“สังคมอาชีพนี้มีปัญหาเชิงชู้สาว ความรุนแรงในครอบครัวแบบนี้เยอะมาก แต่ในที่สุดคนที่เป็นภรรยา ก็จะแพ้เกือบหมดทุกคน เพราะในวงการนั้นเขาจะช่วยกัน เพราะเขาถือว่า คนนั้นยังคงทำงานให้กับบริษัทได้ ยังคงทำประโยชน์ให้บริษัทได้อยู่ เพราะฉะนั้นเขาเลยพยายามช่วยกันปกปิด หรือทำไม่รู้ไม่ชี้...” ID3

“ช่วงที่ครอบครัวรุนแรงมาก ๆ ไม่รู้จะหันไปพึ่งใคร เราก็เลยตัดสินใจเอาเรื่องที่บ้านไปปรึกษาป้าแท้ ๆ ซึ่งเป็นญาติพี่น้องฝ่ายพ่อ แทนที่ป้าเขาจะยื่นมือเข้ามาช่วยเรา หรือตักเตือนน้องชายไม่ให้ทำร้ายน้องสะใภ้ ไม่มี ไม่มี มีแต่ทำเป็นเมินเฉย เขาจะทำไม่รู้ไม่ชี้ ไม่สนใจ...”

...ป้าเคยบอกว่า มันเป็นเรื่องปกติ ลื่นกับฟัน กระทบกระทั่งกันบ้างเป็นเรื่องธรรมดา เป็นลูกก็ทนทนไปเถอะ เหมือนปู่กับย่า ถึงเขาจะด่าว่า ทะเลาะตบตีกันมา เห็นเขาก็ยังทนอยู่ด้วยกันมาได้ ไม่เห็นจะเดือดร้อนอะไร.....” ID5

2) เพื่อลงโทษ (To Punish)

การลงโทษบุคคลที่ทำร้ายหรือเคยทำร้ายตนในอดีต (The abuser) เป็นหนึ่งรูปแบบการโต้ตอบความรุนแรงของปัจเจกบุคคล ซึ่งอาจแสดงออกในลักษณะการทำร้ายร่างกาย การทำร้ายคำพูดและจิตใจ การทำร้ายทางการเงิน เป็นต้น ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต สร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน หรือมุ่งทำร้ายจิตใจผู้อื่น ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังเช่น

2.1) การลงโทษด้วยการทำร้ายร่างกาย

“ช่วงหลังที่ทะเลาะกับพี่บ่อย ๆ คือมันรุนแรงมากขึ้นเพราะเราเองก็เริ่มสู้กลับ เริ่มไม่ยอมถูกกระทำฝ่ายเดียว เริ่มปะทะด้วยวิธีที่รุนแรงระหว่างกันมากขึ้น หลากหลายวิธีมากขึ้น ตั้งแต่การหยิก ดึงผม ช่วนใบหน้า บีบคอ ไปจนถึงการเตะต่อย่างรุนแรงมากขึ้น จนหลายครั้งทั้งคู่มีร่องรอยบาดแผลตามร่างกายจากการปะทะต่อสู้อันตรายกัน จนกลายเป็นที่สังเกตเห็นของคนรอบข้าง เช่น เราถูกชกจนตาเขียว หลังช้ำ แขนเกือบหัก ร่างกายทรุด แต่ก็ต้องไปเรียนที่มหาลัยทั้งสภาพแบบนั้น ส่วนพี่เองก็โดนเราเอาค้อนหนักเหมือนกัน มีรอยช่วนเต็มใบหน้า มีรอยช้ำแต่ก็ต้องไปทำงาน พบปะผู้คน โดยที่บาดแผลเริ่มเป็นที่สังเกตของเพื่อน/เพื่อนร่วมงาน ผิดปกติ...” ID4

“มีอยู่ครั้งหนึ่งที่เราบีบคอพี่ เพราะพี่พูดอะไรสักอย่างที่ทำให้เรากับแม่เข้าใจผิดกัน เราก็เลยขึ้นไปหาพี่บนห้อง ปิดประตู ล็อกกลอน แล้วก็บีบคอพี่อย่างแรง นั่นคือสิ่งที่เป็ความรุนแรงที่เราทำกับพี่สาว เป็นการลงโทษเขา...” ID2

“เหมือนช่วงนั้นเราเครียดเรื่องงานอยู่ บวกกับอากาศมันร้อนด้วย แล้วเราก็อู้สึกโมโหม่ออยู่หลายเรื่อง ทีนี้ พอแม่พยายามเอาของสักอย่างหลังรถ เราก็อต้องรอ รอให้แม่เอาของเสร็จ แต่ตอนนั้นแม่หยิบของช้ามาก เราโมโหก็เลยปิดกระโปรงรถ ทั้บมือแม่จนแบบนิ้วแม่หือเลือดเลย แ่่มากเลยตอนนั้น...”

...สามารถบอกได้เลยว่า เราตั้งใจเพราะตอนนั้นอารมณ์เสีย นั่นคือสิ่งที่เลวร้ายมาก เราไม่ได้ขอโทษแม่ด้วย...” ID2

“มีเหตุการณ์ที่แม่ไม่สบาย พี่เขาเดินข้ามแม่ไปเลย แล้วแม่ถามว่าจะไม่ดูแลแม่เลยหรือ แม่ไม่สบายนะ แต่พี่เขาพูดกับมาคำหนึ่งว่า ก็ปล่อยให้้องหรือเราซึ่งเป็นลูกที่แม่รักดูแลแม่ไปซิ ซึ่งตอนนั้นเราเรียนอยู่ต่างจังหวัด นั่นมันคือสิ่งที่ทำให้แม่สะอึก!! มีการทำร้ายจิตใจเยอะแยะมาก...ที่พี่ทำแบบนี้เพื่อลงต้องการลงโทษพ่อแม่...” ID2

“หนึ่งในวิธีการลงโทษพ่อแม่ของเราคือ การทำร้ายตัวเอง ช่มชู่จะฆ่าตัวตาย เพราะมันเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด เป็นวิธีที่ทำให้คนอื่นเจ็บตัวน้อยที่สุด แต่เป็นวิธีที่ทำให้คนรอบข้างทรมานใจมากที่สุด...” ID4

“เราเคยมีประสบการณ์ทำร้ายพ่อ ด้วยการขว้างปาข้าวของใส่หลายครั้งเลย แต่มีครั้งหนึ่ง เหมือนพ่อไม่ยอมให้เราออกจากบ้านไปเที่ยวกับแฟนในวันลอยกระทง ซึ่งก่อนหน้านั้นก็มีเรื่องทะเลาะกันหลายเรื่องอยู่แล้ว ตอนนั้นรู้สึกโมโหมาก เราเลยขว้างกรอบรูปไม้ฉันทน์ใหญ่ ตั้งใจโยนใส่พ่อเลย จนกระจกมันแตก เศษแก้วบาดพ่อเลือดออก จากนั้นก็ขังตัวเองอยู่ในห้องนานเป็นสัปดาห์เลย เป็นคนโมโหยากนะ แต่ถ้าโมโหแล้วใช้เวลานานมาก กว่าจะหายโกรธ...” ID5

“เราเลือกที่จะลงโทษพ่อแม่หลากหลายวิธี ส่วนมากจะเป็นการทำร้ายจิตใจ ตอนเด็กยอมรับว่ามีอาละวาด ปาข้าวของบ้างแต่ไม่รุนแรงเท่าพี่ ส่วนใหญ่จะทำร้ายจิตใจพ่อแม่ด้วยการกระทำและคำพูดมากกว่า เช่น การไม่ตั้งใจเรียน ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ดื้อเงียบ เอาแต่ใจ เกเร และที่เลวร้ายหรือวิธีที่เราใช้ลงโทษพ่อแม่มากที่สุดคือ เรื่องของการใช้เงิน การผลาญเงินพ่อแม่แบบซูดเลือดซูดเนื้อ คือถ้าอยากได้อะไรต้องได้ และต้องได้ทันทีด้วย...” ID4

2.2) การลงโทษด้วยการทำร้ายทางคำพูดและจิตใจ

“แม่ไม่ไหวแล้วกับพี่ คือเขาทะเลาะกันบ่อย มีการช่มชู่จะไม่เผาผีกันด้วย มีการแข่งกันให้ตายไปเลยก็มี...” ID2

“ที่บ้านแม่จะไม่ค่อยมีการใช้คำพูดที่หยาบคาย แต่ก็จะมีการต่อล้อต่อเถียง ทำร้ายกันผ่านคำพูดที่ค่อนข้างรุนแรง ต่างคนต่างทำร้ายจิตใจซึ่งกันและกัน คือเจอหน้ากันที่ไรก็จะทะเลาะเบาะแว้งกันตลอด แต่ทุกคนจะมีการโต้ตอบ ตอบโต้กันไปมา ทำร้ายกันด้วยคำพูดเป็นประจำ...” ID4

“สิ่งที่ทำร้ายจิตใจพ่อแม่มากที่สุดคือการไม่ตั้งใจเรียน ช่วงที่เราเป็นวัยรุ่น ครอบครัวมีปัญหาหนัก ตอนนั้นเราเลยติดแฟนมาก เหมือนไม่อยากอยู่บ้าน ไม่อยากใช้เวลาอยู่กับครอบครัว ช่วงนั้นเลยหนีเที่ยวค่อนข้างบ่อย โดดเรียน แหกกฎ จนทำให้ เกรดย่ำแย่ พ่อพ่อแม่ยิ่งห้าม เอาละ เราก็จะยิ่งต่อต้าน ไม่เชื่อฟัง พยายามหาช่องโหว่หาทางหลบหลีก หาทางทำร้ายจิตใจพ่อแม่ตลอด เหมือนเป็นวิธีลงโทษเขา...” ID5

“เราจะโต้ตอบคนที่ทำร้ายเราด้วยการข่มขู่ ที่รุนแรงที่สุดคือข่มขู่ว่าถ้าไม่หยุดทำร้ายเรา จะไปแจ้งความ ไปร้องสื่อ ไปขอความช่วยเหลือจากคนอื่น เหมือนตอนนั้นเราพูดไปเพราะมันรู้สึกเจ็บใจ โมโห ไม่ได้ตั้งใจที่จะทำร้ายให้เขาเสียชื่อเสียงเสียอนาคต... แต่หลายครั้งคำข่มขู่แบบนี้ มันกลายเป็นเชื้อเพลิงความรุนแรงให้อีกฝ่ายยิ่งโมโห ยิ่งรุนแรงมากขึ้น มันเป็นปัจจัยที่ทำให้สถานการณ์ความรุนแรงยิ่งร้ายแรงมากขึ้น ซึ่งเหตุนี้ทำให้เราไม่กล้าร้องขอความช่วยเหลือจากใครอีกเลย...” ID4

“พี่เขาชอบไม่สบายบ่อย ก็ไม่ได้ไปเรียน ไปนอนแต่ห้องพยาบาลจนครูต้องเรียกพบผู้ปกครอง เหมือนว่าจะต้องสร้างเรื่อง สร้างปัญหาตลอด จนแม่กับพ่อต้องเดือดร้อนทุกครั้ง...แม้ว่าโตแล้วพี่ก็ยังสร้างแต่ปัญหา พอมีปัญหาหนึ่งปุ๊บก็จะมีปัญหาอื่นตามมาเยอะแยะมากมายทำอะไรก็มีปัญหา เยอะแยะ นี่คือวิถี การตอบโต้กลับของพี่ โดยที่ไม่ได้มีการตอบโต้หรือทำร้ายร่างกายโดยตรง แต่มักจะแสดงออกผ่านการสร้างปัญหาให้พ่อแม่เดือดร้อน...” ID2

“เคยมีโมเมนต์ที่เราต้องการแก้แค้นหรือเอาคืนแม่ โดยการใช้คำพูดแรง ๆ กับแม่ ถ้าเราต้องการที่จะพูดอะไรสักอย่างเราจะพูด แบบไม่ค่อยแคร์แม่ ไม่ค่อยแคร์ ในลักษณะที่ว่า พูดตรง ๆ เลย ไม่ปรับให้มันดูดี แต่มันทำร้ายจิตใจแม่ ส่วนใหญ่จะเป็นการตอบโต้ด้านคำพูด ไม่ได้การทำร้ายร่างกายรูปแบบอื่น...” ID2

“เราจะปะทะกับพี่บ่อย โดยที่พี่จะไม่ค่อยลงไม้ลงมือ แต่เขาจะแสดงออกทางสีหน้า ชอบทำร้ายทางคำพูด ส่วนเราก็ตอบโต้ด้วยคำพูดแล้วก็สีหน้าเหมือนกัน... นอกจากนี้คือพี่จะชอบพูดทำร้ายจิตใจพ่อแม่หนักมาก คือเขาชอบทำให้พ่อกับแม่ต้องอับอายชาวบ้าน เช่น มีครั้งหนึ่ง พ่อไปสังสรรค์อยู่กับเพื่อนในห้องคาราโอเกะกับเพื่อนในห้อง VIP พี่ก็เข้าไปปู้กตีวาดใส่พ่อเลย ต่อหน้าเพื่อนทุกคนทำให้พ่ออายอายมาก และนี่คือสิ่งที่พี่ทำกับพ่อกับแม่เป็นประจำ เราสงสารพ่อกับแม่มาก...” ID2

“การใช้คำพูดทำร้ายกัน ไม่ให้เกียรติกัน กดทับ ดุถูก โจมตีจุดอ่อนระหว่างกันในครอบครัวถือเป็นเรื่องธรรมดาตามาก มันเหมือนเป็นกิจวัตรประจำวันที่เราซึมซับมาตั้งแต่เด็ก วันไหนไม่มีสิ ถือว่าแปลก... เหมือนเป็นการทำสงครามน้ำลาย คุยใส่กันไปมาไปมา โจมตีกันตลอดเวลา สุดท้ายก็คือไม่เห็นว่าจะมีใครเอาชนะได้เลย...” ID5

“แต่ก่อนเราก็จะไม่ค่อยโต้ตอบ จะเฉยอย่างเดียวเพราะเราเป็นคนอย่างนี้แล้วเหมือนตอนหลังพอเราโดนมาก ๆ เพื่อนบอกบางทีพูดไปบ้างนะ บางทีเราไม่พูดหรอกแต่พิมพ์กลับไป... คือบางทีมันเจ็บใจก็เลยใช้คำพูดของเขาพิมพ์กลับไป โต้ตอบเอาคืน รู้สึกท้อใจเหมือนกันนะว่าทำไมเราต้องมานั่งพูดอะไรแบบนี้ด้วย...” ID3

2.3) การลงโทษทางการเงิน

“การลงโทษพ่อแม่ผ่านการใช้เงินอย่างสิ้นเปลือง เรากับพี่ใช้เงินแบบไม่เห็นคุณค่าของเงินเลย เห็นเงินเป็นแค่เศษกระดาษเท่านั้น แม้ว่าพ่อแม่ก็ไม่ได้ร่ำรวยอะไร แต่ลูก ๆ กลับใช้จ่ายเงินแบบฟุ่มเฟือย สรุ่ยสร่ายมากมาก จะซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า ชอบใช้จ่ายแบบชูดเลือดชูดเนื้อทางบ้าน ใช้จ่ายหนัก มือเติบ คือมีเท่าไรก็ไม่พอ... เป็นเหมือนกันทั้งพี่ทั้งน้อง คืออยากได้อะไร ต้องได้ อยากไปต่างประเทศ ต้องได้ไป คือจะใช้เงินมากเท่าไรไม่สนใจ เพราะคิดว่ายังไงพ่อแม่ต้องหามาให้เราได้อยู่แล้ว...”

...ความคิดลึก ๆ ตอนนั้นเหมือนเป็นการกล่าวโทษพ่อแม่ ว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาในครอบครัวทั้งหมด เพราะพวกเขาเอาแต่ทะเลาะเบาะแว้งกัน เป็นสาเหตุทำให้พวกเรา กลายเป็นเด็กมีปัญหา ตอนนั้นพวกเราเลยคิดว่าพ่อแม่ติดหนี้พวกเราในส่วนนี้...

...นอกจากนี้อาจเป็นเพราะว่าเราไม่สร้างความเดือดร้อนด้านอื่นให้พ่อแม่ คือเรามองว่าเราเป็นเด็กเรียนดีพอควร ไม่ติดเพื่อน ไม่ติดยา ไม่ไปสร้างเรื่องสร้างปัญหานอกบ้าน เพราะฉะนั้นแล้วเราก็มีสิทธิ์ที่จะใช้เงิน หรือจะผลาญเงินพ่อแม่เท่าไรก็ได้ ตอนนั้นคิดแบบนั้น จริง ๆ คือไม่คำนึงถึงความยากลำบากของพ่อแม่เลย เลวมาก...

...อาจเป็นเพราะในใจ พ่อแม่เองก็คงรู้สึกผิดที่ไม่สามารถให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกได้ โดยเฉพาะพ่อ เขาก็เลยพยายามเติมเต็มความสุขของลูกด้วยการให้เงินแทน...

...ทั้ง ๆ ที่พวกเราติดหนี้บุญคุณของพ่อแม่ที่ให้อาชีพเรามา แต่ตอนนั้นเรากลับมีความคิดที่โง่เขลาว่าพวกเขาติดหนี้พวกเรา... มันเป็นความคิดของเด็กที่เอาตัวเองเป็นศูนย์กลางของโลก เอาแต่ใจ เห็นแก่ตัว ไม่คิดคำนึงถึงความยากลำบากของคนอื่น...” ID4

“พี่จะใช้จ่ายหนักมาก คือเขาชอบให้เราพาไปห้าง ชอบมากที่จะทำธุรกรรมทางการเงิน ชอบซื้อนู่นซื้อนี่ ติดหู จนเป็นหนี้บัตรเครดิตกว่า 3-4 แสนบาท ทำให้พ่อแม่หนักใจมากกับพฤติกรรมแบบนี้...” ID2

“พี่ชายคนโตเป็นพี่ชายต่างแม่ คือเขาเป็นลูกติดของพ่อ แม้ว่าตอนนี้เขาจะอายุเกือบ 40 ปีแล้ว เขาก็ยังคงอ้างเรื่องราวในอดีตที่เป็นเด็กมีปัญหา ขาดความอบอุ่น มาใช้เป็นข้ออ้างเรียกร้องความสงสารจากพ่อให้ช่วยเหลือทางการเงินเป็นประจำ... โดยพี่ชายจะใช้คำพูดทำนองเปรียบเทียบตัวเองกับน้อง ๆ แสดงบทบาทหรือใช้คำพูดที่เหมือนว่าตัวเองเป็นผู้ถูกกระทำหรือเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัว มาใช้เป็นข้ออ้างเพื่อที่จะขอเงินจากพ่อเป็นประจำ ไม่กี่วันที่ผ่านมาก็ยังเห็นอยู่เลย...” ID4

5.3 การต่อรองเชิงอำนาจด้วยความรุนแรง (Bargaining Power with violence)

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันระหว่างสมาชิกในสังคมแฝงอยู่ในทุกระดับความสัมพันธ์ทางสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์พื้นฐานของมนุษย์อย่างสถาบันครอบครัวด้วย ทั้งนี้ จากข้อมูลเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงสามารถแบ่งกรอบการวิเคราะห์ได้ 2 ส่วน ได้แก่ บทบาทของปัจเจกบุคคลในสถาบันครอบครัวกับการต่อรองเชิงอำนาจ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการต่อรองด้วยความรุนแรงในสถาบันครอบครัว

5.3.1 บทบาทในครอบครัวกับการต่อรองเชิงอำนาจ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า “ความรุนแรง” (Violence) ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือการต่อรองเชิงอำนาจในสถาบันครอบครัว (Bargaining Power in Households) ซึ่งแต่ละคนสะท้อนเรื่องเล่าประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป แปรเปลี่ยนไปตามบทบาทที่แตกต่างกันในความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ในที่นี้ สามารถแบ่งการวิเคราะห์ได้ 4 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย อำนาจความเป็นพ่อ/แม่ ความเป็นลูก ความเป็นญาติพี่น้อง ดังที่จะวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1) อำนาจความเป็นพ่อ/แม่

จากการรวบรวมข้อมูลจากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวสะท้อนให้เห็นมิติการต่อรองเชิงอำนาจในสถาบันครอบครัวด้วยความรุนแรง ในบทที่ 4.2 เรื่องปัจเจกบุคคลกับการได้รับความรุนแรงจากสถาบันครอบครัวตั้งต้นที่กล่าวถึงไปแล้วในส่วนแรก เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้อำนาจความเป็นพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ในฐานะผู้กำหนดกฎ ระเบียบ บทเรียนที่นำมาใช้ในการอบรมสั่งสอนลูกหรือเด็กในความปกครอง รวมทั้ง มีอำนาจในการกำหนดบทลงโทษที่นำมาบังคับใช้ในกรณีที่ได้กระทำผิดหรือฝ่าฝืนกฎระเบียบต่าง ๆ ในครอบครัวด้วย

เนื่องจาก ในสถาบันครอบครัวไม่ได้มีเพียงแต่อำนาจความเป็นพ่อ อำนาจความเป็นแม่เพียงเท่านั้น แต่ยังมีอำนาจอื่นแฝงอยู่ในสถาบันครอบครัวมากมาย แปรเปลี่ยนไปตามบทบาทที่แตกต่างกันไป ในความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของแต่ละครอบครัว ทั้งนี้ จากการศึกษารายงาน พบว่า หลายคนสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจความเป็นลูก อำนาจระหว่างสามี/ภรรยา อำนาจความเป็นญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่ในสัมพันธภาพของครอบครัว โดยที่หลายคนเลือกวิธีที่รุนแรงมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัว ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

2) อำนาจความเป็นลูก

“สมัยก่อนคือเป็นคนที ถ้าอยากได้อะไร ต้องได้ โดยที่เรารู้จักที่จะต่อรอง กับพ่อแม่มาตั้งนานแล้ว อาจเป็นเพราะเราคิดว่าตัวเองมีอำนาจพอสมควร เนื่องจากหาเงินได้เองตั้งแต่วัยรุ่น ไม่ค่อยพึ่งพาทที่บ้าน ในขณะที่บางครั้งพ่อแม่ต้องพึ่งพาเรื่องเงินจากเรา เราเลยไม่กลัวที่จะต่อรอง ซึ่งบางครั้งมันก็เป็นการต่อรองที่ค่อนข้างจะรุนแรง คล้ายการข่มขู่ ใส่อารมณ์เยอะมาก โดยเฉพาะช่วงวัยรุ่น...” ID5.

“ส่วนตัวเราเรียนรู้ที่จะใช้อำนาจความเป็นลูกต่อรองกับพ่อแม่ ตั้งแต่ยังเด็ก ๆ ที่หนักสุดน่าจะตอนอายุ 11 ขวบ ที่เรายื่นข้อเสนอกับที่บ้านว่า ถ้าไม่เปลี่ยนโรงเรียนให้ เราจะฆ่าตัวตาย ซึ่งมันไม่ใช่แค่คำข่มขู่ แต่เราลงมือทำร้ายตัวเองจริง ๆ หนักด้วยเป็นการต่อรองพ่อแม่ด้วยการทำร้ายตัวเอง เพราะตอนนั้นเรารู้ว่าแม่รักเราเกินกว่าที่จะปล่อยให้เราตาย เหมือนเราคิดว่าเรามีอำนาจเหนือกว่าแม่...

...ในขณะที่เราไม่มีอำนาจเหนือพ่อ เพราะตอนนั้นพ่อไม่ค่อยสนใจลูกอยู่แล้ว เขาจะพูดทำนองว่า ตายไปสักคนก็ไม่เป็นไร เขามีลูกอีกหลายคน ดีเหมือนกันจะได้ไม่สิ้นเปลืองคนที่คิดอย่างนั้นได้ก็สมควรตาย... เรารู้นะว่าพ่อไม่ได้ตั้งใจพูด แต่นั่นคือวิถีจัดการปัญหาของพ่อ ไม่ใส่ใจ ไม่พยายามทำความเข้าใจว่าทำไมลูกถึงมีพฤติกรรมเช่นนั้น...

...เราต่อรองจะฆ่าตัวตายอยู่นานมาก ไม่ยอมไปเรียนโรงเรียน จนครูต้องมาตามถึงบ้านก็ไม่ยอมไป จะไปเรียนที่อื่นให้ได้...

...จนสุดท้ายแม่ต้องยอมแพ้ ยอมปล่อยลูกไป เพราะเราเริ่มรุนแรงมากขึ้น ถึงขั้นที่ว่าอีกนิดเดียวจะไปละ เกือบจะตายละ มันหนักมาก แต่ด้วยความที่แม่รักเรามาก สุดท้ายแม่เลยยอมเป็นฝ่ายแพ้ เขายอมให้เราชนะแทน...

...เหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่เราทำร้ายพ่อแม่มากที่สุด และเป็นเหตุการณ์ที่เรารู้สึกผิดและนำกลับมาทำร้ายตัวเองมากที่สุดด้วยเช่นกัน...” ID4

“พี่เป็นคนไม่ยอม คือ แบบจะเอา จะเอา จะเอา ให้ได้ จนแม่ต้องทำให้ แม่จะเหนื่อยใจมาก ว่าทำไมพี่ถึงทำกับแม่แบบนี้... เช่น การขอย้ายโรงเรียนแบบกระทันหัน คือ เขาจะร้องให้ขอให้แม่ทำยังไงก็ได้ให้เขาได้ไปเรียนที่อื่น สุดท้ายแม่ ทำอะไรไม่ได้ เพราะพี่อยากไปเรียนโรงเรียนใหม่ แม่ก็เลยต้องโกหก ไปปิ่นเรื่องกับ Sister ที่โรงเรียนคริสต์แห่งหนึ่งว่า หย่ากับพ่อ ต้องให้ลูกเรียนที่นี่ ะไรอย่างนี้...”

...คือที่จะต้องสร้างเรื่อง สร้างปัญหาทุกครั้ง จะมีปัญหาตลอด แล้วมีช่วงหนึ่งที่พี่จะ แกล้งป่วยเพราะเขาไม่อยากเรียนโรงเรียนนั้น แกล้งป่วยจนบุรุษพยาบาลต้องบอก แม้ว่าอาการแบบนี้ไม่ใช่คนป่วยจริง ประมาณว่า แม่ปลุกลูกสาวเถอะ เพราะมันไม่มีอะไรจะตรวจแล้ว เขาไม่ได้เป็นอะไร เป็นช่วงที่พี่ทำให้แม่อายคนมาก...

...เรื่องนี้ทำให้เกิดความบาดหมาง เกิดข้อกังขาระหว่างพ่อกับแม่... พี่เขาก็จะรู้ว่า เวลาพูดกับพ่อง่าย แต่เวลาพูดกับแม่นี่ยาก เพราะเหมือนกับแม่จะรู้ทันเขา กลายเป็นว่าการเลี้ยงดูมันก็จะไม่ใช่เป็นแนวทางเดียวกันที่ พี่ก็จะรู้จักวิธีการอยู่แบบ tricky คือเขาจะรู้แบบทางหนีที่ไร่ ทำให้เกิดปัญหาระหว่างพ่อกับแม่ตลอด...” ID2

3) อำนาจความเป็นสามี/ภรรยา

“สามีเก่า เขาก็มีคนโน้นมีคนนี้เรื่อย... เหมือนตอนแรกเขาบอกเงื่อนไขกับเรา แต่ก่อนอาทิตย์เดียวขอแค่วันเดียว ข้อตกลงสุดท้ายก็คือขอวันเว้นวัน...(อธิบายเพิ่มเติม โดยผู้วิจัย: เป็นเหมือนข้อตกลงการใช้เวลาระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับสามี โดยมีผู้หญิงอื่นเป็นตัวแปรร่วมด้วย) ...ตอนแรกเราก็ยอม แต่ยอมได้ระยะเดียว เราก็เริ่มรู้สึกว่ามันไม่ใช่แล้ว มันอยู่อย่างไม่มีความสุขเลย...” ID1

“ตอนที่เราจะขอเลิก เขาก็เลยขอไปพบจิตแพทย์ด้วยกัน เขาบอกว่าอยาก เปลี่ยนตัวเอง ครั้งแรก ๆ เราก็เชื่อเขาอะ ที่นี้พอไปแล้ว หมอเขาบอกว่าต้องทานยา... แต่เขาก็พยายามต่อรอง เช่น บอกหมอว่า เขากินยาไม่ได้เพราะเป็นนักบิน ก็โอเค ที่นี้หมอเลยให้เราเป็นคนกินยาแทน มันเหมือนยากล่อมประสาทที่จะทำให้เราเย็นขึ้น ทำให้เราลืมเรื่องต่าง ๆ แต่ยาตัวนี้นั้นแรงมาก กินปุ๊บจะหลับลึกเลย ช่วงนั้นเพลียมาก... ...เพื่อให้ครอบครัวกลับมาดีกัน ตอนนั้นเราเลยตกลง คือ ในเมื่อเขาไม่ทำ เราก็จะต้อง ทำเพื่อลืมปัญหาเหล่านั้นไปให้ได้ แต่มันเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น เพราะที่จริงแล้ว สาเหตุความรุนแรงมันมาจากตัวเขา เรากินยาไป ความรุนแรงมันก็ไม่ได้ลดลง เพราะต้นตอความรุนแรงมันยังไม่หมดไป...” ID3

“หลังจากที่เรารู้ว่าเขามีภรรยาอยู่แล้ว เราก็เลิก เขาบอกว่าภรรยาคนนั้น ไม่ได้ยุ่งกันแล้ว แต่ที่เขาส่งเสียเพราะมีลูกอยู่ด้วยกัน...

...หลังจากนั้น เขาก็มาสัญญาว่าจะไม่มีคนอื่น จะรักเราคนเดียว พาไปสาบานที่วัด... ว่าจะรักเราคนเดียวนะ จะหยุดอยู่กับเรา ไม่นอกใจ เขาร้องไห้ด้วยนะ มันก็เลยทำให้เราตัดสินใจกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับเขา...” ID1

4) อำนาจความเป็นญาติพี่น้อง

“สมัยก่อนค่อนข้างบ้าอำนาจ อาจเป็นเพราะว่าเราเป็นพี่คนโต และเป็นคนหาเงินเลี้ยงน้องด้วย ซึ่งตั้งแต่แม่ไปอยู่ต่างประเทศ เหมือนเราต้องทำหน้าที่ดูแลบ้านดูแลน้องแทบทุกอย่าง เลยรู้สึกว่าเรามีอำนาจในการควบคุมทุกคนในบ้าน คือทุกคนต้องทำตาม ใครไม่ทำตามก็จะมีเรื่อง...

...โดยที่นิสัยเรคือชอบข่มขู่ จะทำร้ายน้องบ้าง จะไม่ให้เงินบ้าง โดยน้องคนเล็กจะโดนหนักหน่อยเพราะเขาค่อนข้างจะเกร ไม่เชื่อฟัง จะมีปัญหากันตลอด บางครั้งก็กลายเป็นเรื่องใหญ่โต อาจเพราะช่วงนั้นเราทำงานหนัก เลยมีความเครียด รู้สึกกดดันเหมือนหลายอย่างมันถาถมเข้ามาอยู่ที่เราคนเดียว...” ID5

“น้องชายไปมีผู้หญิงสาว แต่เราไม่ให้เขาเอาผู้หญิงคนนั้นเข้ามาอยู่ในบ้าน เพราะถือว่าน้องสะใภ้ยังอยู่ในบ้าน เราก็เลยไปแจ้งความ น้องชายแค้นโดยการไปจดทะเบียนกับผู้หญิงคนนั้น น้องสะใภ้ก็เลยกลายเป็นเมียน้อยไป น้องสะใภ้ยอมเพราะว่าเขากลัวน้องชายเราจะไม่รัก แต่เราไม่ยอม เพราะมันเป็นบ้านเรา...

...น้องชายบอกว่ามันเป็นสิทธิของเขา เพราะเขาอยู่ในบ้าน ส่วนที่เขาต่อเติม เสียเงินเอง บ้านก็บ้านของแม่ ทำไมเขาจะเอาเมียเข้ามาอยู่ไม่ได้... เราตัดสินใจเอาเรื่องไปฟ้องศาลแจ้งความผู้หญิงคนนั้นข้อหาบุกรุก เพราะเราเป็นเจ้าของบ้าน เป็นเจ้าของที่ดินถูกต้องตามกฎหมาย สุดท้ายเลยไปขอคำสั่งจากศาลให้เอาผู้หญิงคนนั้นออกจากบ้าน...

...ตอนไปศาลน้องชายก็กร่างเลย ไปจ้องหน้าศาล บอกว่าเขามีสิทธิในบ้าน พอออกมาจากศาล เขาโมโหเลยเอารองเท้าขว้างใส่เรา ตะโกนว่าศาลไม่ยุติธรรม จนศาลชู้ว่าอยากไปนอนในคุกหรือ เขาเลยหยุด...” ID1

5.3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการต่อรองด้วยความรุนแรงในสถาบันครอบครัว

จากการรวบรวมข้อมูลจากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสถาบันครอบครัวเกี่ยวข้องกับทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกร่วมด้วย อาทิ อำนาจที่มาจากปัจจัยทางการเงิน ความสำเร็จในหน้าที่การงาน สถานะทางสังคม ระดับความรู้ความสามารถในการต่อรองซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละคน โดยปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญในกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น

นอกจากนี้ จากเรื่องเล่าประสบการณ์ยังสะท้อนมิติการต่อรองทางการเงินระหว่างสมาชิกในครอบครัวหลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำร้ายทางการเงินโดยการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย การควบคุม

หรือการจำกัดการใช้เงิน การบังคับ/ควบคุมไม่ให้สมาชิกในครอบครัวสามารถหารายได้ตัวเอง เป็นสาเหตุทำให้บุคคลจำเป็นต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับอีกฝ่าย รวมทั้งการต่อรองเรื่องการจัดการมรดก เป็นต้น ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังเช่น

“พื้นฐานครอบครัวของสามีก็มาจากครอบครัวที่มีการใช้รุนแรง แต่บังเอิญว่าเขาประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ทำให้เขาพยายามปิดบังตัวเอง ปิดบังที่มาของตัวเอง ไม่อยากให้ใครรู้ว่าตัวเองมาจากไหน พื้นฐานครอบครัวเป็นอย่างไร คือ เขอยากให้คนรอบข้างรับรู้เฉพาะความสำเร็จในตอนนี้...” ID3

“ลูกบ้านเราเรียนรู้ที่จะต่อรองกับพ่อแม่มานานแล้ว หลากหลายรูปแบบ เช่น มีช่วงที่พ่อกับแม่เพิ่งขายที่ดิน ได้เงินมาจำนวนหนึ่ง ลูกก็ต่อรองเพื่อจะเอาเงินไปต่างประเทศบ้าง ไปซื้อโน้นนี่นั่นบ้าง ไปทำโน้นทำนี้ สารพัด... โดยถ้าพวกเขาถ้าไม่ได้ตั้งใจ พวกเราก็คงจะโวยวายบ้าง ต่อรองว่าจะไม่ลอบโน้นนี่นั่นตามที่พ่อแม่หวังบ้าง หรือจะขาดใจตายบ้าง อะไรประมาณนี้ เยอะ...

...คือ บางครั้งมันเป็นวิธีการต่อรองหรือขอที่ดี บางครั้งมันมีลักษณะคล้ายประโยคคำสั่ง และบางครั้งมันเหมือนเป็นการใช้ชั้นเชิงการต่อรองแบบควบคุมความคิดของพ่อแม่อย่างแยบยล... มันอาจเพราะพวกเราคิดว่า พวกเราอยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจในการต่อรอง แม้ว่าเราจะเป็นลูกก็ตาม...” ID4

“ช่วงหลังเราก้ต่อรองว่า ถ้าคิดว่าไม่อยากจ่าย ไม่อยากรับผิดชอบ ก็หย่าซะจะได้ต่างคนต่างไปทำอะไรไป เราจะได้ไปหาเงินเอง แต่ค่าเลี้ยงดูลูก เขาก็ต้องจ่ายนะ เพราะเราก้จะไม่ยอม... ตอนนี้เราเป็นเนื้องอกต่อมใต้สมอง ยังไม่ได้ผ่าตัดเลย ยังไม่รู้เหมือนกันว่าจะเอาเงินที่ไหนมารักษา หลายแสน จะให้เราไปขอใคร แก่ขนาดนี้แล้วต้องดิ้นรนหาเงินเอง เพราะสามีไม่เคยช่วยเหลือเราเลย ประกันก็ไม่เคยทำให้...” ID3

“น้องชายไม่ค่อยน่ารัก เขาผละผายเยอะ น้องสะใภ้มาจากครอบครัวที่มีฐานะ พ่อแม่ของเขามีลูกคนเดียว... พุดง่าย ๆ ว่า ผู้หญิงเลี้ยงผู้ชาย เพราะว่าน้องชายไม่ค่อยทำงานอะไร ไม่ค่อยดี ในพี่น้อง 6 คนก็มีน้องชายนี้แหละที่ไม่น่ารัก...” ID1

“อาจเป็นเพราะว่าพ่อมีลูกติดมาก่อนหนึ่งคน ปัญหาเรื่องการจัดการมรดกเลยเป็นประเด็นหนึ่งที่สร้างความขัดแย้งของที่บ้าน มีการต่อรองระหว่างแม่กับพ่อใน การแบ่งสมบัติให้ลูกอย่างเป็นธรรม ซึ่งแน่นอนว่ามันก็มียอมมีมิติของความลำเอียงแฝงอยู่ด้วยเป็นธรรมดา... บางครั้งมันเป็นการต่อรองในรูปการข่มขู่ โจมตีระหว่างกัน จนทำให้กลายเป็นเรื่องให้ทะเลาะเบาะแว้งกัน ผิดใจระหว่างกันอยู่บ่อยครั้ง...” ID4

“เขาเป็นคนบังคับให้เราไม่ต้องทำงานนอกบ้าน ส่วนเราจะเป็นคนดูแลเรื่องในบ้าน มันคือข้อเสนอตั้งแต่ตอนแรก... ตอนแต่งงาน เขาก็มีงานทำอยู่ แต่ผู้ชายก็ให้เราออกจากงานเพื่อมาดูแลครอบครัว พอตอนนี้อายุจะห้าเรา โดยที่ไม่รับผิดชอบอะไรเลย แม้แต่สินสมรส ก็ไม่ยอมแบ่ง...

...ถ้าเป็นนักบินคนอื่น เขาจะให้บัตรเครดิตที่เงินเดือนเข้าให้ภรรยาเอาไว้เลย แต่ของเรา เขาก็ยังให้บัตรเครดิตใช้อยู่ อารมณ์ดีก็ให้ใช้เต็มที่ อารมณ์ไม่ดีก็ตัด มีให้เงินบ้าง ซึ่งปัจจุบันก็ลดน้อยลงเรื่อย ๆ... เพราะเดี๋ยวเขาคงจะตัดบัตรพวกนี้หมด...” ID3

5.4 การถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence)

จากการศึกษาประสบการณ์ความรุนแรง มีการสะท้อนให้เห็นภาพของสถาบันพื้นฐานแห่งชีวิตและสังคมอย่างครอบครัวกับกระบวนการการถ่ายทอดและสืบทอดความรุนแรงจากรุ่นสู่รุ่นไว้มากมาย ประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำความรุนแรง (reproduction of violence) ซึ่งอาจสะท้อนผ่านการพฤติกรรม/คำพูด/ทัศนคติหรืออารมณ์ที่รุนแรงหลากหลายรูปแบบ ที่ปัจเจกบุคคลได้สืบทอดมาจากครอบครัวตั้งต้น ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังเช่น

“สมัยก่อนเราไม่ได้อยู่กับพ่อกับแม่เลย ครอบครัวขาดความอบอุ่น... เราเลยมีความฝันว่าอยากมีครอบครัว อยากมีความสุข อาจเป็นเพราะเรารู้สึกโดดเดี่ยวมาตั้งแต่เด็ก มันเหมือนว่าเราโหยหาความรัก...”

...ในส่วนนี้มันทำให้พ่อเรามาเจอสามีคนปัจจุบัน คนที่ชอบใช้ความรุนแรง เราเลยยอมทน ทนให้เขาทำร้ายร่างกาย ทำร้ายจิตใจเรามาเรื่อย ๆ อดทนอยู่นานมาตั้งแต่เริ่มตั้งท้องแล้ว เขาเริ่มรุนแรงมาตั้งแต่ตอนนั้น จากนั้นเราก็ถูกทำร้ายมาโดยตลอด... อดทนมาสิบกว่าปี เพราะตอนนั้นเราคิดแค่ว่า ไม่อยากให้ครอบครัวแตกแยกเหมือนที่ผ่านมามาก เลยต้องอดทนต่อไป สุดท้ายผลกระทบเหล่านั้นมันตกมายังลูก ซึ่งเราเองก็มีส่วนทำร้ายลูก รู้สึกสงสารลูกมาก โดยเฉพาะลูกชายที่ต้องมารับรู้สิ่งเหล่านี้...” ID3”

“เราเรียนรู้ใช้คำพูดทำร้ายคนอื่นมาตั้งแต่เด็ก แม้ว่าเราจะไม่ใช้คนที่ชอบใช้กำลังทำร้ายคนอื่นก่อน แต่เรามักจะสู้คนอื่นด้วยการใช้ปากเป็นอาวุธมาโดยตลอด ปากจืด ต่าเจ็บ มักจะโต้ตอบด้วยการด่า แข่งด้วยคำแรง ๆ ตั้งแต่ตัวจิ๋วมาก เหมือนที่เราซึมซับมาจากการที่พ่อแม่ด่ากันเป็นประจำ...” ID4

“สิ่งนี้คือสิ่งที่เราคิดแม่มาเต็ม ๆ เลย คือ เวลามีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนสนิท เรามักจะชอบพูดแบบเชือดเฉือน ทำร้ายจิตใจเพื่อนด้วยคำพูด เป็นเรื่องคำพูดที่ได้รับมาตรง ๆ เต็ม ๆ เหมือนเราโคลนแม่มาเลย คือเราย่อมนิสัยนี้ของแม่มาเลย...” ID2

นอกจากนี้ จากเรื่องเล่าประสบการณ์สะท้อนให้เห็นมิติของความรู้สึกที่แฝงด้วยความรุนแรง ซึ่งมีโอกาสแปรเปลี่ยนไปเป็นพฤติกรรมที่เป็นอันตรายทั้งต่อตนเองและผู้อื่นต่อไป ทั้งนี้ สามารถวิเคราะห์ประเด็นการถ่ายทอดความรุนแรงไปยังผู้อื่น จำแนกโดยใช้กรอบความรู้สึก (Affective) ได้หลากหลายรูปแบบ อาทิ ความโกรธ (Anger) ความกลัว (Fear) การกล่าวโทษ (Blaming) การประชดประชัน (Sarcasm) การหึงหวง (Jealousy) การอิจฉา (Envy) การใส่ร้าย (Accusing) การแก้แค้น (Revenge) การเมินเฉย (Ignoring) เป็นต้น ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ความโกรธ (Anger)

“ความล้มพันธ์ระหว่างแฟนที่ผ่านผ่านมา ค่อนข้างมีปัญหาบ่อย เหมือนที่เราคิดนิสัยชอบใช้ความรุนแรงมาจากที่บ้าน จะชอบหาเรื่องทะเลาะแฟนเป็นประจำ โดยส่วนใหญ่เราเองจะเป็นคนที่เริ่มใช้ความรุนแรงก่อน... คือเราจะชอบหาเรื่องโดยใช้คำพูดยั่วอารมณ์ มีขมขู่บ้าง ใช้คำหยาบคายบ้าง ไปจนถึงการใช้กำลัง จนมันเริ่มรุนแรงมากขึ้น... พอบ่อยเข้า ช่วงหลัง ๆ ผู้ชายเขาก็ไม่ยอม เริ่มมีการใช้กำลังปะทะโต้ตอบกลับ ตบตีกันยกใหญ่ โดยผู้ชายมักจะชนะเพราะกำลังกายเขาเยอะกว่า...

...เหมือนเราเองสะสมความโกรธไว้เยอะ เราเลยเอามาลงกับคนใกล้ตัว คนที่เข้ามาใกล้ชิดกับเราจะโดนหมด บางครั้งควบคุมไม่ค่อยได้ พออารมณ์มันขึ้นแล้ว มันเป็นไปเองโดยอัตโนมัติ เหมือนที่เราเคยชินกับการใช้ความรุนแรงมาด้วยแหละ...” ID5

“ที่จะชอบอ้างว่าสาเหตุที่เขาเป็นคนเลือดร้อน เดือดแรงเดือดเร็ว ควบคุมตัวเองไม่ได้ เป็นเพราะสารเคมีในร่างกาย มันติดตัวมาแต่กำเนิด ไม่มีใครเข้าใจหรอก... พอเวลามีใครมากระตุ้นปุ๊บ มันจะเดือดทันที ระวังไม่ได้ มันต้องมีการปลดปล่อย โดยการขว้างปาข้าวของ ทำร้ายคนอื่นมันถึงจะหยุดเดือดได้... เหมือนว่าเขายอมรับว่าความรุนแรงเป็นของเขา เป็นตัวเขา ไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งเหมือนการสร้างวัฒนธรรมให้กับการกระทำความรุนแรงของตัวเอง... โชคดีที่ปัจจุบันเขาก็เริ่มปรับความคิด เริ่มเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ไม่ค่อยรุนแรงเหมือนเดิมแล้ว...” ID4

“โดยส่วนตัวเราไม่ค่อยถูกพ่อแม่ทำโทษเท่าไร ในตอนที่พี่สาวจะโดนบ่อย เขาเลยฝังใจกับประสบการณ์เหล่านั้น พี่จะพูดเสมอว่าเขารู้สึกโกรธเคืองพ่อแม่ที่ทำร้ายเขาแบบนั้น เขาคงรู้สึกว่าคุณแม่ลำเอียง ไม่ยุติธรรม และรักลูกไม่เท่ากัน เขาเลยพยายามทำร้ายเราต่ออีกทอดหนึ่ง แต่พอเริ่มโตขึ้นพี่เริ่มใช้ความรุนแรงแบบไม่เลือกหน้า ไม่แคร์ว่าจะเป็นพ่อ/แม่/หรือใครก็ตาม เขาพร้อมที่จะมีเรื่องกับคนอื่นตลอดเวลา ...ส่วนเราเองก็เก็บกดความโกรธไว้เยอะไม่แพ้กัน แต่ส่วนใหญ่จะลงกับตัวเอง มีบ้างที่ไปลงกับคนอื่น เช่น กลั่นแกล้งเพื่อนหรือใช้ความรุนแรงกับคนอื่นต่อเหมือนกัน ...” ID4

2) ความกลัว (Fear)

“หลายครั้งที่เราเป็นคนทำลายความสัมพันธ์ ทำร้ายคนรอบข้าง ส่วนใหญ่จะด้วยคำพูดที่รุนแรงด้วยการใส่อารมณ์ ชอบหาเรื่องคนอื่นไปเรื่อย จนช่วงหลายปีที่ผ่านมา รู้สึกไม่ค่อยอยากคบใครจริงจัง กลัวประวัติศาสตร์จะซ้ำรอย อีกอย่างคือเราเองมีปัญหาสุขภาพ มีลูกไม่ได้อยู่แล้ว สู้หาความสุขแบบอื่นให้ตัวเองดีกว่า...” ID5

“อาจเป็นเพราะเราเติบโตมาในครอบครัวลูกกระเบิด อาศัยอยู่ร่วมกับคนที่มีอารมณ์ไม่คงที่ เป็นที่รองรับอารมณ์โมโหร้ายบ่อย อยู่ในวังวนแบบนี้มาอย่างยาวนาน เลยทำให้เรารู้สึกกังวลและกลัวตลอดเวลา เพราะเราไม่สามารถคาดเดาได้เลยว่า ความรุนแรงจะปะทุขึ้นมาอีกเมื่อไหร่... มันทำให้เรารู้สึกกลัวคน กลัวมากถึงขนาดที่ว่าหวาดระแวงตลอดเวลาว่าคนอื่นจะมาทำร้ายเรา... เราเลยกลายเป็นคนที่ปิดกั้นตัวเอง สร้างกำแพงระหว่างคนรอบข้างเพื่อไม่ให้ใครเข้ามาใกล้ขีดเพื่อป้องกันตัวเอง ซึ่งบางครั้งมันแสดงออกในรูปแบบของการทำร้ายจิตใจคนอื่น...” ID4

3) การกล่าวโทษ (Blaming)

“พี่จะชอบกล่าวโทษพ่อแม่ ว่าเป็นคนทำให้เขาเป็นคนอารมณ์ร้อน ควบคุมตัวเองไม่ได้เวลาโกรธ คือเขาจะเป็นคนเตือนง่ายเตือนแรงเตือนเร็ว เขาชอบแล้วว่า... แกไม่รู้หรอกว่าฉันเจออะไรมาบ้างตอนเด็ก มันสะท้อนให้เห็นว่าเขาเก็บกดความรู้สึก โกรธเคืองพ่อแม่ไว้มาก คือเขาจดจำได้ทุกอย่างที่พ่อแม่เคยทำผิดกับเขาไว้ ผึงใจและไม่ยอมให้อภัย... ถ้าพ่อแม่สะกิดผิดจุดหรือกระตุ้นอารมณ์เขาเพียงนิดเดียว พี่ก็จะแสดงความรุนแรงออกมาทันทีโดยอัตโนมัติ ช่มชู้จะทำร้ายทุกคน...” ID4

“ถ้าเราพูดอะไรผิดหูหรือทำให้เขารู้สึกกดดัน พี่จะพูดทำนองว่าเอาอีกแล้วนะ! ทำให้เขาเครียดอีกแล้วนะ เดี่ยวจะฆ่าตัวตาย... เหมือนพี่จะชอบทำให้คนในครอบครัวรู้สึกผิด เขาจะพยายาม Push Back โยนความผิดให้คนรอบข้าง ทำให้คนอื่นรู้สึกเป็นต้นเหตุที่ทำให้เขาอยากฆ่าตัวตาย นั่นคือ สิ่งที่ทำให้ครอบครัวทุกขใจที่สุด...” ID2

“อาอีเป็นคนที่ไม่ได้แต่งงาน เพราะว่าสมัยก่อนอามาเอาเขาไว้ใช้งาน ทำให้เขาไม่ได้แต่งงาน ไม่มีลูก เขาเลยกล่าวโทษอามา ทำนองว่า คูสิใคร ๆ ก็แต่งงานมีครอบครัวมีลูกมีเต้าดูแลกันหมด ส่วนเขาไม่มีใคร... มันแสดงออกให้เห็นความอิจฉา เหมือนออีจะชอบพูดใส่ไข่เยอะ ใช้คำพูดทำร้ายคนอื่นไปเรื่อย เช่น เขาจะเล่าประวัติ

ของแม่ในทางลบให้เราฟังบ่อย ๆ พอมีคนถามว่าเล่าทำไม เขาก็บอกว่าเราเป็นคนขยันขยันให้เล่า แต่จริง ๆ แล้วเขาเป็นคนตั้งใจที่จะเล่าให้เราฟังเอง...” ID1

4) การประชดประชัน (Sarcasm)

“นิสัยของเราเลยชอบประชดประชัน หลายครั้งที่ทะเลาะกับแฟน เราก็มักชอบข่มขู่จะทำร้ายตัวเองบ้าง ทำร้ายคนอื่นบ้าง ทำลายข้าวของบ้าง โดยที่เราก็มักชอบถ้อยคำหรือไม่กี่ส่งข้อความไปหาแฟน ช้า ๆ ย่ำ ๆ ทำนองหาเรื่องทะเลาะ ประชดหรือไม่กี่ข่มขู่วนอยู่ในวงจรแบบนี้ จนแฟนที่ผ่านหลายคนทนไม่ไหว...” ID5

“ตอนนั้นพี่เลิกกับแฟน แล้วแฟนใหม่ของแฟนเก่าก็มาเยาะเย้ยเขา มันเลยทำให้เขาารู้สึก down และ depress มาก เลยไปกินยาลดความอ้วน จนทำให้เขาสติหลอน จนต้องเข้าโรงพยาบาล... มีครั้งหนึ่งที่เขากรีดข้อมือ กรีดบาง ๆ เพื่อประชดแฟน ตอนที่แฟนบอกเลิก มีการประชดจะฆ่าตัวตาย... เขามองลงจนผิดสังเกต แต่ที่เป็นปัญหาคือเวลาไปทำงานเขามีอาการเบลอ พูดซ้ำไปซ้ำมา งง ๆ จนทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงาน หัวหน้า ลูกน้อง มีปัญหากับคนรอบข้างไปหมด จนทำให้เป็นที่ซุบซิบในที่ทำงานอยู่ไม่ได้ คิดมาก ต้องลาออก จนสุดท้ายต้องไปปรึกษาจิตแพทย์ เข้าโรงพยาบาลเพื่อรักษาอาการสติหลอน เคยถูกหมอบีบมัดกับเตียงด้วย คือตอนนั้นเขาอาการหนัก...” ID2

“ครั้งหนึ่งเราต้องไปรับลูก แต่รถติดหนักมาก กลับบ้านไปทำกับข้าวให้สามีไม่ทัน เราก็มักโทรไปสั่งให้แม่บ้านไปซื้อข้าวมันไก่กับแกงจืดมาเตรียมไว้... สามีก็โทรมาโวยเราเลยว่า ภูไม่กินนะเว้ย กับข้าวพวกนี้... พอถึงบ้านเราก็มั่นใจไปอาบน้ำข้างบนปรากฏว่าไปเจอข้าวมันไก่ทั้งห่อถูกเทอยู่ในอ่างน้ำ แล้วเขาก็เอาแปรงสีฟันของเรามาคนคน มาขยี้กับข้าวมันไก่ แล้วเขาก็เอาน้ำจิ้ม ปาใส่กระຈก แดงกวาดิอยู่ตรงม่านอาบน้ำเต็มไปหมดเลย เป็นคนแบบนี้ ชอบประชดประชัน...” ID3

“เขาจะชอบประชดประชันโดยการแสดงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคนในครอบครัว ถ้ามีใครพูดอะไรผิดหูที่เพียงนิดเดียว เช่น หากพ่อแม่หรือเราพูดอะไรไม่ถูกใจเขาคนเดียวในขณะที่กำลังขับรถอยู่ เขาก็จะเร่งเครื่องอย่างรวดเร็ว คือจะขับรถแบบน่ากลัว หรือพูดจาข่มขู่ เพื่อต้องการทำให้คนที่นั่งอยู่ในรถรู้สึกหวาดกลัว เป็นการประชดประชันด้วยวิธีการที่ทำให้ทุกคนตกอยู่ในอันตราย ทั้งคนที่อยู่ในรถและคนอื่นที่ใช้รถใช้ถนนขณะนั้นสามารถตกเป็นเหยื่อความรุนแรงได้ทั้งสิ้น มันอันตรายมาก...

...และหลายครั้งบนท้องถนน ถ้ามีใครบีบแตรหรือขับรถมาปาดหรือเฉี่ยว เขาก็จะบีบแตร ไล่บี้ ขับตาม เพื่อหาเรื่องกลับทันที แบบไม่เกรงกลัวใคร ประมาณนั้น ...” ID4

5) การหึงหวง (Jealousy)

“เราเป็นคนที่ยึดมั่นมาก ที่แรงสุดน่าจะเป็นตอนที่เราพยายามจะขับรถชนผู้หญิงที่เป็นภิกกับแฟนเรา ตอนนั้นโมโหมาก มันหลุดไปชั่ววูบ...

...หลายครั้งก็ไปรังควานแฟนเก่า คือจะชอบเอาชณะ ต้องรู้สึกตัวตัวเองชณะ เราถึงจะยุติความสัมพันธ์ เลิกยุ่งไปเอง เหมือนจนกว่าจะรู้สึกสบายใจ...” ID5

“มีครั้งหนึ่งเราตามไปอาละวาดถึงบริษัทของผู้หญิง เราก็เอากระดาษไปโรเนียวหรือไม้ก็เขียน แล้วเอาไปแปะในห้องน้ำที่บริษัท ไปตั้งแต่เช้า แปะทุกชั้น แปะข้างบ้านบ้าง แปะในตู้โทรศัพท์บ้าง เพื่อประจานผู้หญิงคนนั้น จนสุดท้ายผู้หญิงต้องมาบอกว่าจะไม่ยุ่งกับผู้ชายแล้ว เราเลยต้องหยุด...” ID1

“ครั้งหนึ่งเรารู้แค่เบอร์โทรของผู้หญิงคนหนึ่ง ไม่รู้ชื่อ ไม่รู้อะไรเลย จากนั้นเราก็จะแกล้งโทรไป โททว่า โทรจากบริษัทชุดชั้นในแห่งหนึ่ง โดยเราจะถามแค่ 20 คำถามเท่านั้น ทันทีที่คุณจบคำถามนี้ก็จะให้ Gift Set ให้เลือกว่าจะเอาแก้ว/ถุงน่อง/ชุดนอนเดี่ยวจะจัดส่งไปให้ คือเราเตรียมคำถามเอาไว้ก่อนแล้ว...

...โดยคำถามสุดท้ายคือเราจะให้ส่งของไปที่อยู่ที่ไหน จากนั้นพอได้ที่อยู่ปั๊บ เราก็ก็นุกลงไปที่บ้านเลย... เคยมีคนโทรมาถามเราแบบนี้ เราเลยได้ออเดียวเอามาปรับใช้...” ID1

“จำภาพตอนเด็ก ๆ ได้คือ แม่เตรียมรองเท้าส้นสูงเพื่อใช้เป็นอาวูช แล้วก็พาเราเข้าไปร่วมปฏิบัติการจับก๊ากพ่อ... โดยแม่จะพาพี่และกระเตงเราซึ่งตอนนั้นยังเด็กมาก น่าจะ 2-3 ขวบเองมั้ง นั่งสามล้อกันไปสามแม่ลูก เพื่อตามพ่อกลับบ้าน ตอนดึก ๆ คื่น ๆ ภาพนี้มันยังติดตาเรากับพี่ มาจนถึงทุกวันนี้เลย...” ID4

“วันที่ผู้ชายต้องไปหาอีกคน แต่ผู้ชายเขาต้องมาส่งเราที่บ้านก่อน เราก็เดินซื้อของอยู่ในตลาดไม่คิดว่าผู้หญิงจะนัดกันมาเดินรถที่ตลาด พอเห็นเรารู้สึกโมโหก็เลยตัดลิ้นใจเอาทุเรียนที่ซื้อมา เขียวใส่หน้ามันเลย ตอนนั้นคนมุงเต็มไปหมด...”

...อีกครั้งเป็นวันที่ผู้หญิงคนนั้นมาตามแฟนเราที่บ้าน เลยมีปากเสียงกันรุนแรง ผู้หญิงคนนั้นพูดทำนองว่า เขาก็เมียเหมือนกัน ด้วยความโมโห เราก็เลยเอาหัวก้อนน้ำที่เรากำลังรดน้ำต้นไม้อยู่ตอนนั้น เขียว! ฟาดหน้ามันไปเลย...” ID1

6) การอิจฉา (Envy)

“พ่อแม่จะลงโทษเขาด้วยการตี แต่เรายังเด็กเลยไม่โดนตี ทำให้เขาฝังใจกับความรุนแรง คิดว่าพ่อแม่ลำเอียง ทำให้เขารู้สึกโกรธ รู้สึกว่าพ่อแม่ไม่ยุติธรรม และรักลูกไม่เท่ากัน... พี่เขาเลยเลือกใช้วิธีทำร้ายเร่อีกทอดหนึ่ง...” ID4

“มีเหตุการณ์ที่แม่ไม่สบาย พี่เขาเดินข้ามแม่ไปเลย แล้วแม่ถามว่าจะไม่ดูแลแม่เลยเหรอ แม่ไม่สบายนะ แต่พี่เขาพูดกับมาคำหนึ่งว่า ก็ปล่อยให้ห้องหรือเราซึ่งเป็นลูกที่แม่รักดูแลแม่ไปซิ ซึ่งตอนนั้นเราเรียนอยู่ต่างจังหวัด นั่นมันคือสิ่งที่ทำให้แม่สะอึก!! มีการทำร้ายจิตใจเยอะแยะมาก...” ID2

“มีเหตุการณ์ที่แม่ไม่สบาย พี่เขาเดินข้ามแม่ไปเลย แล้วแม่ถามว่าจะไม่ดูแลแม่เลยเหรอ แม่ไม่สบายนะ แต่พี่เขาพูดกับมาคำหนึ่งว่า ก็ปล่อยให้ห้องหรือเราซึ่งเป็นลูกที่แม่รักดูแลแม่ไปซิ ซึ่งตอนนั้นเราเรียนอยู่ต่างจังหวัด นั่นมันคือสิ่งที่ทำให้แม่สะอึก!! มีการทำร้ายจิตใจเยอะแยะมาก...” ID2

“น้องชายหน้าตาดี ขาว หล่อเหมือนพ่อ ทำให้ญาติญาติรักน้องมาก จะตามใจทุกอย่าง ในขณะที่เดียวกันญาติพี่น้องก็จะชอบเปรียบเทียบเรากับน้องชาย แบ่งแยก ล้อว่าเราเป็นลูกนอกคอกบ้าง ลูกคนละพ่อบ้าง เนื่องจากตอนเด็กเราจะค่อนข้างอวบ ผิวคล้ำ สิ่งนี้มันกลายเป็นปมด้อยเราไปเลย ทำให้เรารู้สึกว่าเป็นแกะดำของครอบครัว รู้สึกอิจฉาน้องเหมือนกันนะ แต่ยิ่งไปกว่านั้นคือมันทำให้เราเกลียดญาติพี่น้องมาก...” ID5

7) การใส่ร้าย (Accusing)

“นอกจากการทำร้ายร่างกาย ยังมีกรใส่ร้าย การประจานเรา โดยการที่เอาตัวเราไปอยู่ตรงนั้นด้วย เรามักจะโดนใส่ร้าย แล้วมันมาถึงลูกด้วย มันไปทั้งโรงเรียนไปทั้งทุกอย่าง... อันนี้เราคิดว่ามันทำร้ายมากกว่านะ ทำร้ายลูก คือตัวเราไม่เท่าไร แต่ถ้าเกิดกับลูก ไม่ได้เลย ถ้าเขาทำกับลูกเราก็จะไม่ยอมเด็ดขาด...” ID3

“อาวุธที่ใช้ก็คืออะไรที่อยู่ใกล้มือ อย่างเช่น ตอนนั้นที่เราโดนกระทำความรุนแรงมาก ๆ คือ เขาจะเปิดประตูบ้านเข้ามา เราไม่ยอมให้เขาเข้ามา ตอนนั้นเราก็เลยเอาดาบซุนแผนถือขึ้นมาป้องกันตัวเองไว้ เราบอกไปแล้วว่าอย่าเข้ามานะ! แต่เขาก็ยังเดินเข้ามาให้ตัวสะกิดกับดาบ จนเลือดมันออกนิด ๆ เสร็จแล้วก็ไปแจ้งความหาว่าเราพยายามจะฆ่าเขา แล้วก็โทรบอกเพื่อนไปทั่วเป็นเรื่องใหญ่โต...” ID3

“มีครั้งหนึ่งที่เขาทะเลาะกับเรา เขานั่งอยู่ข้างหลังรถพยายามจะกระโดดมาทำร้ายเราข้างหน้า พอตีประตูมันเปิดอยู่ ทำให้เขาร่วงลงไปจากรถเอง จากนั้นเขาก็จะโทรไปหาคนอื่นว่าถูกเรากับลูกช่วยกันทำร้ายเขา พูดต่อหน้าลูกเลย ถามหน่อยว่า ลูกจะมีความรู้สึกยังไง เราไม่เข้าใจว่าทำไมเขาจึงเป็นแบบนี้...” ID3

“เขายกกว่าเราไม่ต้องไปหาจิตแพทย์แล้ว เพราะว่ามันแพง เดี่ยวค่อยไปซื้อยามาให้เรากิน แต่เขากินไม่ได้... เสร็จแล้วก็จะไป สร้างสถานการณ์บอกคนอื่นว่าเราเป็นบ้า ทำให้ทุกคนคิดว่าเราเป็นโรคประสาท...

...แต่ก่อนเขาชอบไปบอกคนอื่นว่าเมียเก่าเป็นโรคประสาท คราวนี้เขาก็ไปบอกคนอื่นอีกว่าเราเป็นโรคประสาทเหมือนกัน...” ID3

8) การแก้แค้น (Revenge)

“พี่เขาจะมีนิสัยโกรธง่ายโมโหเร็ว ถ้ามีคนมาหาเรื่องเขาปุ๊บ เขาก็จะโชว์พลังใช้อำนาจข่มขู่ เอาเรื่องกลับทันที หรือไม่ก็กลับมาที่บ้าน กลับมาคิดแก้แค้นคิดมาทุก ทั้งวันทั้งคืน หลายครั้งที่เขาจะชอบใช้อารมณ์ข่มขู่ พยายามเล่าหรือส่งสัญญาณให้คนรอบข้างฟังว่า เขาอยากจะใช้ความรุนแรงหรือใช้อาวุธไปทำร้ายคนที่หาเรื่องเขา คือเป็นคน ที่แค้นฝังหุ่น แต่ก็ไม่ค่อยลงมือทำจริงหรอก เป็นเพียงคำข่มขู่ที่รุนแรง...” ID4

“เขาจะกระตือรือร้น ตอนหลังเขาจะหาเรื่องเรา โดยการ ยั่วให้เราโมโห เช่น เหมือนเวลาเขาหาเรื่อง แล้วเราเฉย เขาก็จะเข้ามาพูดใส่หน้า ตะโกนอยู่ใกล้ ๆ หน้าเรา แบบงมงายจะชนกันอยู่แล้ว ทำให้เราจำเป็นต้องผลักเขาออกไป พอเราผลักปุ๊บ เขาก็จะเริ่มเตะเราทันที เพราะเขาถือว่าเราไปโดนตัวเขาก่อน...” ID3

“มีครั้งหนึ่ง น้องชายเตะน้องสะใภ้ หล่นบันไดมาเลย เราก็อห้ามบอกว่าอย่า ทำแบบนี้อีก ถ้าทำอีก เราจะไล่ให้ออกไปเลย...

...นอกจากนี้น้องชายยังไปมีผู้หญิงลาว แต่เราไม่ให้เขาเอาผู้หญิงคนนั้นเข้ามาอยู่ในบ้านเพราะถือน้องสะใภ้ยังอยู่ในบ้าน... เราก็ก่ไปแจ้งความ น้องชายแค้นใจโดยการไปจดทะเบียนกับผู้หญิงคนนั้น ทำให้น้องสะใภ้ต้องกลายเป็นเมียน้องเขาแทน... น้องสะใภ้เขายอมเพราะกลัวน้องเราจะไม่รัก แต่เรานั้นไม่ยอมให้ผู้หญิงคนนั้นเข้ามาอยู่ในบ้านเด็ดขาด เลยไปแจ้งความข้อหาบุกรุก จนเรื่องขึ้นไปถึงชั้นศาลเลย...

...เรากับน้องชายจะมีปัญหากันตลอด ไม่ค่อยลงรอยกัน ทั้ง ๆ ที่ยังอยู่บ้านเดียวกัน มันมีครั้งหนึ่งที่น้องชายเอาคืน โดยการเอากระดูกไก่ที่กินเสร็จแล้ว โยนเข้าไปในห้องหรือไม้ก็ เอาหนูที่ดักได้มาปล่อยในห้องนอนเรา...” ID1

9) การเมินเฉย (Ignoring)

“ช่วงที่ครอบครัวรุนแรงมาก ๆ ไม่รู้จะหันไปพึ่งใคร เราก็เลยตัดใจเอาเรื่องที่บ้านไปปรึกษาป้าแท้ ๆ ซึ่งเป็นญาติพี่น้องฝ่ายพ่อ แทนที่ป้าเขาจะยื่นมือเข้ามาช่วยเรา หรือตักเตือนน้องชายไม่ทำให้ทำร้ายน้องสะใภ้ ไม่มี ไม่มี มีแต่ทำเป็นเมินเฉย เขาจะทำไม่รู้ไม่ชี้ ไม่สนใจ...”

...ป้าเคยบอกว่า มันเป็นเรื่องปกติ ลึนกับพิน กระทบกระทังกันบ้างเป็นเรื่องธรรมดา เป็นลูกก็ทนทนไปเถอะ เหมือนปู่กับย่า ถึงเขาจะด่าว่า ทะเลาะตบตีกันมา เห็นเขาก็ยังทนอยู่ด้วยกันมาได้ ไม่เห็นจะเดือดร้อนอะไร...

...หลังจากที่ป้าพูดอย่างนั้น เราก็ไม่เคยเอาเรื่องไปปรึกษาใครอีกเลย เพราะกลัวจะได้คำตอบที่ไม่มีประโยชน์ แบบเดิม ๆ...” ID5

“น้องชายก็มีการทำร้ายน้องสาว ตอนนั้นน้องชายน่าจะอายุประมาณ 13 ปี เขาล้วงละเมียดทางเพศน้องสาว ซึ่งตอนนั้นน่าจะประมาณ 7-8 ขวบ... โดยที่บ้านดั้งเดิมของแม่ก็มีปัญหาแบบนี้ แม่ถูกคนในครอบครัวทำให้ท้องมาแล้ว... อาจจะเป็นเพราะว่าเขารุนแรงมาตั้งแต่รุ่นไหนต่อรุ่นไหนกันแล้ว...”

...ตอนหลังน้องชายก็ไปลูกใจ เด็กคนหนึ่งซึ่งเป็นลูกสาวของน้องสะใภ้ ตอนนั้นเด็กอายุประมาณ 12-13 ปี ปรากฏว่าน้องสะใภ้เหมือนพูดกับลูก ให้ลูกยอม...

...ครั้งหนึ่งน้องชายก็ไปมีผู้หญิงลาวและเราไม่ยอมให้เขาเข้าบ้าน เพราะถือน้องสะใภ้ยังอยู่ แต่น้องสะใภ้เขายอมเพราะว่ากลัวว่าน้องชายเราจะไม่รัก...” ID1

“พี่สาวเติบโตมาในช่วงที่ครอบครัวมีปัญหาหนัก มันเลยทำให้เขามีความคิดที่ค่อนข้างรุนแรง บวกกับมีช่วงที่เขาโดนกลั่นแกล้งจากแก๊งเพื่อนที่โรงเรียน ปรับตัวเข้ากับเพื่อนโรงเรียนใหม่ไม่ได้ ทำให้เขาเป็นเด็กมีปัญหา... โดยที่พี่จะเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการป้องกันตัวเองมาตั้งแต่เด็ก คือ หากใครก็ตามพยายามจะมาทำร้ายหรือหาเรื่อง เขาก็จะตอบโต้ด้วยความรุนแรงทันที เช่น ครั้งหนึ่งที่เขาเคยมีเรื่องชกต่อยกับเพื่อนผู้ชายที่โรงเรียน กลายเป็นเรื่องราวใหญ่โต...”

...ตั้งแต่สมัยที่อยู่ประถมแล้ว พี่สาวจะแอบเอาמידพับของพ่อพกไปโรงเรียนทุกวัน เหมือนติดตัวไว้เพื่อใช้ป้องกันตัว โดยถ้ามีเรื่องกับเพื่อน เขาก็จะเอาמידขึ้นมาชูปะทำร้ายคนอื่น... สิ่งนี้มันเหมือนการส่งสัญญาณเตือนถึงพฤติกรรมที่รุนแรงขั้นเบื้องต้น ซึ่งตอนนั้นพ่อแม่มองข้ามปัญหานี้ไป มองว่ามันเป็นปกติ ไม่หาทางแก้ไข ทั้งที่ลูกเริ่ม act out และก้าวร้าวมากแล้ว ทำให้ปัญหาความรุนแรงมันลุกลามไปเรื่อย...” ID4

5.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

จากการศึกษาวิจัยพบว่าปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่มีการใช้ความรุนแรง (Violent family) มีแนวโน้มที่จะสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ซึ่งอาจสะท้อนผ่านทัศนคติที่รุนแรง อารมณ์ที่รุนแรง คำพูดที่รุนแรง และมีโอกาสที่นำไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรงต่อตนเอง (Self-directed violence) ต่อผู้อื่น (Interpersonal violence) หรือต่อสังคม (Collective violence) ต่อไป กล่าวคือ “ความรุนแรง” สามารถถูกสืบทอดและถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้ (Intergenerational Transmission of Violence) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลซึ่งแตกต่างกันออกไปตามการรับรู้ (Perception) และการตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ส่วนบุคคล ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิจัยมาอภิปรายซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

5.5.1 พลวัตของครอบครัว (Family dynamics)

- 1) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของปัจเจกบุคคล
- 2) การเลื่อนไหลของอำนาจภายในสถาบันครอบครัว
- 3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการต่อรองในครอบครัว

5.5.2 การสืบทอดความรุนแรง (Reproduction of Violence)

- 1) ปัจเจกบุคคลกับการโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง (Violent Reaction)
 - 1.1) การทำร้ายตนเอง (Self-directed violence)
 - 1.2) การทำร้ายผู้ที่กระทำความรุนแรง (Interpersonal violence)
- 2) ปัจเจกบุคคลกับการถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence)
 - 2.1) กรอบความรู้สึกร่วม (Affective)
 - 2.2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories)
- 3) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันทางสังคม (Violent reproduction by social institution)
 - 3.1) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันครอบครัว
 - 3.2) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันการศึกษา
 - 3.3) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันสื่อ
- 4) พลังเจียบ: เบื้องหลังความรุนแรงในครอบครัว

5.5.1 พลวัตของครอบครัว (Family dynamics)

เนื่องจากความสัมพันธ์ในครอบครัว (Family Relationship) ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่มีความต่อเนื่องยาวนาน (long period of time) กว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสถาบันทางสังคมอื่น จากการศึกษาวิจัยเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวสะท้อนมิติพลวัตของครอบครัว (Family dynamics) ที่ไม่หยุดนิ่งแต่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม (Social Context) กล่าวคือ สมาชิกในครอบครัวมีโอกาสที่จะเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมายร่วมกัน อาทิ การเกิด เติบโต แก่ เจ็บ ตาย เผชิญความทุกข์ ความสุขและปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ สามารถแบ่งประเด็นการอภิปรายผลการวิจัยได้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของปัจเจกบุคคล 2) การเลื่อนไหลของอำนาจภายในสถาบันครอบครัว และ 3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการต่อรองในครอบครัว ดังต่อไปนี้

1) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของปัจเจกบุคคล

จากการรวบรวมข้อมูลการศึกษาวินิจฉัยสะท้อนให้เห็นมิติการเปลี่ยนแปลงบทบาท (Changing Role) ของปัจเจกบุคคลท่ามกลางพลวัตของครอบครัว (Family dynamics) และสถานการณ์ที่ร้ายล้นม กล่าวคือ แต่ละคนมีการแสดงหลากหลายบทบาทในความสัมพันธ์ที่รุนแรง (Abusive Relationships) ไม่หยุดนิ่งเพียงแค่บทบาทใดบทบาทหนึ่ง แต่สามารถปรับเปลี่ยนบทบาทไปได้ตามสถานการณ์ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นบทบาทผู้ถูกระทำโดยตรง (Direct victim) บทบาทพยาน (witnesses) หรือผู้ถูกระทำโดยอ้อม (Indirect victim) รวมทั้งบทบาทผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) เองด้วย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า บนเวทีความรุนแรงในครอบครัว ตัวละครต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนการแสดงบทบาทที่หลากหลายในความสัมพันธ์ที่รุนแรง ส่วนใหญ่เริ่มจากบทบาทผู้ถูกระทำโดยตรง (Direct victim) เช่น การถูกทำร้ายโดยตรงจากสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย/เพศ/จิตใจ/คำพูด/การเงิน และการถูกละเลยทอดทิ้ง เป็นต้น บทบาทพยาน (witness) หรือผู้ถูกระทำโดยอ้อม (Indirect victim) ซึ่งเป็นผู้ที่รับรู้/ได้เห็น/ได้ยินหรืออยู่ในเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ซึ่งอาจจะไม่ได้เป็นผู้ที่ถูกใช้กำลังทำร้ายโดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้ว่าพยานความรุนแรงเองก็ย่อมได้รับผลกระทบ (Impact) จากการรับรู้ความรุนแรงในครอบครัวทางใดทางหนึ่ง โดยเฉพาะผลกระทบต่อสภาพจิตใจ เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความผูกพันใกล้ชิดแตกต่างจากความสัมพันธ์อื่น ความรุนแรงต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ทุกคนมีการสะท้อนการแสดงบทบาทผู้กระทำความรุนแรง (Abuser) ด้วยทั้งสิ้น เช่น บางคนสะท้อนผ่านการใช้ความรุนแรงทำร้ายตนเอง (Self-directed violence) การโต้ตอบด้วยการทำร้ายผู้อื่น โดยเฉพาะการโต้ตอบต่อผู้ที่กระทำความรุนแรงโดยตรง (Violent reaction toward the abuser)

รวมทั้ง การถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence) ไปยังผู้อื่น/สังคมรูปแบบต่าง ๆ ด้วย ซึ่งระดับการใช้ความรุนแรงของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไปตามแต่สถานการณ์

นอกจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นแล้วมีอีกหลายคนที่ประสบความรุนแรงรูปแบบอื่นร่วมด้วย กล่าวคือ เป็นผู้ที่เผชิญปัญหาในความสัมพันธ์อื่นซึ่งมีการใช้ความรุนแรงซ้ำซ้อน ที่อาจจะเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวดั้งเดิม ซึ่งแต่ละคนยังคงมีความข้องเกี่ยวผูกพันกันอยู่ รวมทั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัวใหม่หรือความสัมพันธ์ระหว่างคนรัก (แฟน/สามี/ภรรยา) ความสัมพันธ์ที่รุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน หรือความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากทุกความสัมพันธ์ที่มนุษย์เผชิญล้วนมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความรุนแรงให้กับมนุษย์ได้ทั้งสิ้น ซึ่งความรุนแรงที่มนุษย์ได้รับจากประสบการณ์ต่าง ๆ อาจจะถูกแฝงอยู่ในระดับความคิด ทัศนคติ และอารมณ์ที่รุนแรง สามารถก่อให้เกิดการแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมต่อไปได้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed violence) ต่อผู้อื่น (Interpersonal violence) หรือต่อสังคม (Collective violence)

2) การเลื่อนไหลของอำนาจภายในสถาบันครอบครัว

ตามแนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองหรือหัวหน้าครอบครัว (Patriarchal Perspective) สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในครอบครัวหรือผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มักได้รับ “สิทธิในการบังคับ” (Authority) สมาชิกในครอบครัวให้กระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ จึงกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในสถาบันครอบครัว คือ ความสามารถที่สมาชิกในครอบครัวบางคนมีอิทธิพลต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ในการควบคุมหรือกำหนดสิ่งต่าง ๆ เพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่บุคคลนั้นตั้งไว้

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัย พบว่า อำนาจสูงสุดในสถาบันครอบครัวไม่ได้ผูกขาดอยู่ที่สมาชิกในครอบครัวคนใดหนึ่งอย่างถาวร แต่สามารถเลื่อนไหล (shifting) แปรเปลี่ยนไปตามพลวัตของครอบครัว (Dynamic of family) การเปลี่ยนแปลงบทบาท (Changing Role) ของบุคคลในความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและบริบททางสังคม (Social Context) ฉะนั้นการต่อรองเชิงอำนาจในสถาบันครอบครัว (Bargaining Power in Households) จึงสามารถเปลี่ยนแปลงชั่วได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่มีการใช้ความรุนแรงมีแนวโน้มที่จะเลือกความรุนแรงมาใช้เป็นเครื่องมือ (Violence as tool) ในการต่อรองอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัวต่อไป ซึ่งแต่ละบุคคลสะท้อนรูปแบบการต่อรองเชิงอำนาจที่แตกต่างกันออกไป

หากวิเคราะห์มิติเชิงอำนาจ (Power) ภายใต้การเปลี่ยนแปลงบทบาท (Changing Role) ที่แตกต่างกันหลากหลายในความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว พบว่า มีบางบทบาทที่สะท้อนให้เห็นถึงมิติของความเหลื่อมล้ำเชิงอำนาจอย่างชัดเจน เช่น อำนาจภายใต้บทบาทความเป็นพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง

(Parents) ซึ่งเป็นอำนาจที่มาพร้อมกับสิทธิในการกำหนดกฎ ระเบียบ บทเรียนในการอบรมสั่งสอน (Discipline) หรือเป็นแบบอย่าง (Being an example) ต่อสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะลูกหลาน หรือเด็กในความปกครองทั้งหลาย รวมทั้ง สิทธิในการกำหนดบทลงโทษ (Punishment) ที่นำมาบังคับใช้ เพื่อลงโทษในกรณีที่เด็กมีการกระทำผิดหรือฝ่าฝืนกฎระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ด้วย หรือที่เรียกว่า สิทธิในการบังคับ (Authority) สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะลูก ให้สามารถกระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ กล่าวคือ ทุกสิ่งทุกอย่างให้ความชอบธรรมกับอำนาจของพ่อแม่ในฐานะผู้ปกครองที่มีอำนาจเหนือลูกซึ่ง อยู่ในฐานะผู้ถูกปกครอง สอดคล้องทั้งหลักการทางกฎหมาย⁵² และหลักศีลธรรม ในที่นี้ สะท้อนให้เห็น มิติความไม่เท่าเทียมกันเชิงอำนาจภายใต้บทบาทที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยยังพบว่า ในสถาบันครอบครัวไม่ได้มีเพียงแค่อำนาจความเป็น พ่อ/แม่เพียงเท่านั้น ที่สามารถนำมาใช้ในการกำหนด ต่อรองหรือบังคับสมาชิกในครอบครัว แต่ยังมี อำนาจอื่นแฝงอยู่ในความสัมพันธ์ในครอบครัวอีกมากมาย อาทิ อำนาจความเป็นลูก อำนาจระหว่าง สามเณร/ภรรยา อำนาจความเป็นญาติ พี่น้อง เป็นต้น ซึ่งล้วนถือเป็นอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่ในบทบาท ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว แปรเปลี่ยนไปตามพลวัตของครอบครัว

เนื่องจากความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความแตกต่างจากความสัมพันธ์ทางสังคมในสถาบันอื่น โดยเฉพาะระหว่างสมาชิกในครอบครัวตั้งต้นที่มีความผูกพันกันทางสายเลือดหรือการเลี้ยงดู ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ที่มีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกันต่อเนื่องยาวนานยากที่จะตัดขาดจากกัน ได้อย่างสิ้นเชิง อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกหรือพี่น้องซึ่งมีสถานะเป็นเครือญาติเดียวกัน ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่มีการใช้ความรุนแรงมีแนวโน้มที่จะ เลือกใช้ “ความรุนแรง” ในการต่อรองอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัวต่อไป อาจกล่าวได้ว่า เด็กเรียนรู้การต่อรองอำนาจด้วยการใช้ความรุนแรงมาจากครอบครัวพื้นฐาน และมีโอกาสที่จะถ่ายทอด ความรุนแรงที่ได้เรียนรู้มาจากการประสบการณ์เหล่านั้นไปยังความสัมพันธ์อื่น ๆ ต่อไป

⁵² ผู้เยาว์ (minor) ฐานะผู้ถูกปกครอง ในที่นี้ หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ตามกฎหมายยังถือว่าอยู่ภายใต้การปกครองของผู้แทนโดยชอบธรรม

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดเหตุพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ ไว้ดังนี้ มาตรา 19 บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ และมาตรา 20 ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะ เมื่อมีการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448

โดยที่ผู้เยาว์จะถูกจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ไว้ กล่าวคือ หากผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ จะต้อง ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน มิฉะนั้นจะตกเป็นโมฆียะ ซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมโดยปกติคือพ่อแม่ ทั้งนี้ ประเด็นนี้หยิบยกขึ้นมาเพื่อสะท้อนให้เห็นมิติความไม่เท่าเทียมเชิงอำนาจในสถาบันครอบครัวพื้นฐานที่เห็นได้ชัด ตามหลักการพื้นฐานทางกฎหมาย

นอกจากนี้จากการรวบรวมข้อมูลสะท้อนให้การใช้สิทธิความเป็นลูกหรืออภิสิทธิ์ความเป็นลูก (Using privileges as children) ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกว่าความสัมพันธ์รูปแบบอื่น จึงทำให้มีอำนาจ (Power) ในการต่อรองมากกว่าบุคคลจากความสัมพันธ์อื่น กล่าวคือ ความผูกพันทางสายเลือดหรือผู้ที่มีเลือดเนื้อเชื้อไขหรือเป็นสมาชิกในวงศ์ตระกูลเดียวกัน โดยทั่วไปจะมีอำนาจในการต่อรองมากกว่าผู้อื่น ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า เด็กเรียนรู้ที่จะต่อรองอำนาจกับบรรพบุรุษของตนหลากหลายรูปแบบ โดยบางกรณีมีการเลือกใช้ความรุนแรงมาเป็นพลังในการต่อรอง สะท้อนผ่านคำพูด (การข่มขู่/ทำให้กลัว/โจมตีจุดอ่อน/มุ่งทำร้ายจิตใจผู้อื่น) และการกระทำ (การทำลายข้าวของ/การทำร้ายตัวเอง/ผู้อื่น) เป็นต้น กล่าวคือ เนื่องจากเด็กไม่ได้เป็นเด็กตลอดไป แต่เด็กมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัยวุฒิและคุณวุฒิ ซึ่งแตกต่างกันออกไปคุณสมบัติเฉพาะของบุคคล

จากการศึกษาวิจัย พบว่า เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่มีการใช้ความรุนแรงส่วนใหญ่ จะเรียนรู้ที่จะใช้สิทธิอำนาจความเป็นลูกมาใช้ในการต่อรอง (Bargaining) กับพ่อแม่เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ โดยทั่วไปพบว่าพฤติกรรมที่แฝงด้วยความเหล่านี้นี้มักจะถูกพัฒนาไปเป็นพฤติกรรมที่ติดนิสัย (Habit) อันเนื่องมาจากปัจเจกบุคคลเกิดความเคยชินในการใช้ความรุนแรงต่อบุคคลใกล้ชิดหรือมีการผลิตซ้ำความรุนแรงอย่างต่อเนื่องยาวนาน จึงทำให้ปัจเจกบุคคลที่เรียนรู้ความรุนแรงเหล่านี้มาจากครอบครัวพื้นฐานมีโอกาสสูงที่จะเติบโตไปเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรุนแรงไปยังบุคคลอื่น หรือเป็นตัวแปรที่สนับสนุนให้เกิดวงจรความรุนแรงซ้ำซ้อน (Cycle of violence) ในความสัมพันธ์อื่นต่อไป ทั้งในมิติผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) และมิติของผู้ถูกระทำ (The abused) ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

นอกจากนี้ หากวิเคราะห์การเลื่อนไหลของอำนาจภายในครอบครัวผ่านกลไกระดับสังคม พบว่า ในอดีตผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในครอบครัวส่วนใหญ่มักจะเป็นเพศชายในฐานะผู้นำครอบครัวที่มีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในครอบครัว เช่น กฎความเป็นสามี (Rule of husbands) กฎความเป็นพ่อ (Rule of father) เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนความคิดที่ว่า สามีมีอำนาจเหนือภรรยา และลูกอย่างเบ็ดเสร็จ สะท้อนว่าเพศหญิงและเด็กตกอยู่ในสถานการณ์จำยอมเชิงอำนาจที่จำเป็นต้องยอมรับสถานะภาพที่ด้อยกว่าเพศชาย โดยที่แนวความคิดเหล่านี้เป็นผลโดยตรงมาจากรากฐานความคิด ความเชื่อที่ฝังรากลึกอยู่ในพื้นฐานทางวัฒนธรรมเกือบทุกสังคมมาอย่างยาวนาน ซึ่งถือเป็นกรอบความคิดที่สังคมประกอบสร้างขึ้น (Social Construction) มีการถ่ายทอดและสืบทอดกันมาโดยสมาชิกในสังคมรุ่นแล้วรุ่นเล่า เป็นกรอบความคิดที่ถูกทำให้กลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคม (Norms) มาอย่างยาวนานและยังคงมีอิทธิพลอยู่ในสังคมเรื่อยมา

แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันโครงสร้างทางสังคม โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ สังคมตระหนักถึงความสำคัญต่อประเด็นสิทธิ เสรีภาพและความเท่าเทียมทางเพศมากกว่าในอดีต สมาชิกในสังคมต่อสู้กับประเด็นเหล่านี้มาจนถึงจุดที่ความเหลื่อมล้ำทางเพศลดลง

ในส่วนนี้สะท้อนการเลื่อนไหลของอำนาจมิติทางเพศผ่านกลไกระดับสังคม สะท้อนการประกอบสร้างความจริงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (Social Construction) ท่ามกลางบริบทสังคมยุคใหม่ กล่าวคือ ปัจจุบันผู้หญิงมีสิทธิอำนาจในสังคมมากขึ้น หรือผู้หญิงและผู้ชายมีความเสมอภาคในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัวมากขึ้น กฎความเป็นภรรยา (Rule of wives) กฎความเป็นแม่ (Rule of mother) มีพลังในการต่อรองมากขึ้น แตกต่างกันไปตามโครงสร้างของแต่ละครอบครัว ทั้งนี้ อำนาจการต่อรองในครอบครัว (Bargaining Power in Households) ขึ้นอยู่กับหลากหลายปัจจัย อาทิ ความสามารถในการต่อรองของปัจเจกบุคคล ลักษณะความสัมพันธ์เฉพาะของแต่ละครอบครัว รวมทั้งเงื่อนไขทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้วิจัยจะหยิบยกมาอภิปรายในส่วนถัดไป

3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการต่อรองในครอบครัว

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ในสถาบันครอบครัวระหว่างผู้กระทำ (The abuser) กับผู้ถูกกระทำ (The abused) จะถูกขับเคลื่อนด้วยกลไกของการใช้อำนาจและการควบคุม (Power and Control) โดยที่สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มีอำนาจการต่อรอง (Bargaining Power in Households)

อำนาจการต่อรองในครอบครัว (Bargaining Power in Households) มีหลากหลายปัจจัยมาเกี่ยวข้อง อาทิ อำนาจที่มาจากปัจจัยทางการเงิน ความสำเร็จในหน้าที่การงาน พื้นฐานครอบครัว สถานะทางสังคม รวมทั้งระดับความรู้ความสามารถในการต่อรองของแต่ละบุคคล ซึ่งแตกต่างกันไปตามคุณสมบัติเฉพาะตัว เช่น อายุ รายได้ กลุ่มเพื่อน ความรู้ เล่ห์เหลี่ยมส่วนบุคคล เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น

ประเด็นข้างต้นสามารถอธิบายผ่านแนวคิดเรื่องวงล้อความรุนแรง (Violence wheel) หรือแนวคิดวงล้อแห่งอำนาจและการควบคุมในการทำร้ายผู้อื่น (The Power and Control Wheel Of Abuse) แนวคิดนี้อธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวหรือลักษณะความสัมพันธ์ที่มีการทำร้ายกัน (Abusive Relationships) ในมิติการใช้อำนาจเหนือสมาชิกในครอบครัวสะท้อนผ่านการควบคุมความคิดและพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่ความรุนแรงรูปแบบการทำร้ายร่างกายซึ่งอาจถึงบาดเจ็บให้เห็นอย่างชัดเจนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงความรุนแรงรูปแบบอื่น ๆ ที่อาจมองไม่เห็นบาดเจ็บของความรุนแรงอย่างเด่นชัด อาทิ การทำร้ายทางจิตใจ/คำพูด/การเงินด้วย

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า หลายคนสะท้อนการต่อรองทางการเงินด้วยการใช้ความรุนแรงระหว่างสมาชิกในครอบครัวหลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำร้ายทางการเงินโดยการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเกินจำกัด การควบคุมหรือการจำกัดการใช้เงิน การบังคับหรือการควบคุมไม่ให้สมาชิกในครอบครัวสามารถหารายได้ได้เอง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ผู้อื่นจำเป็นต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการต่อรองเรื่องการจัดการมรดก เป็นต้น

ประเด็นข้างต้นสอดคล้องกับแนวความคิดวงล้อแห่งอำนาจและการควบคุมในการทำร้ายผู้อื่น (The Power and Control Wheel Of Abuse) ที่กล่าวถึง กลไกในการขับเคลื่อนความรุนแรง การต่อรองอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัวซึ่งจะแสดงออกผ่านการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ อาทิ การข่มขู่ทำให้กลัว (Using intimidation) การทำร้ายจิตใจทุกรูปแบบ (Using emotional and mental abuse) การทำให้โดดเดี่ยว ทอดทิ้ง ไม่ใส่ใจ (Using Isolation) การไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น/ปฏิเสธการกระทำ/กล่าวโทษอีกฝ่ายว่าเป็นต้นเหตุ (Minimizing, Denying and Blaming) การใช้ลูกเป็นเครื่องมือ (Using children) การใช้อภิสิทธิ์ของความเป็นผู้ชาย (Using male privileges) การบีบบังคับทางเศรษฐกิจ (Using financial abuse) การควบคุมการดำเนินชีวิต (Using coercion and threats)

แต่จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีข้อสังเกตที่แตกต่างจากแนวคิดข้างต้น โดยเฉพาะ ประเด็นเรื่องการใช้อภิสิทธิ์ทางเพศ (Using sex as privileges) เนื่องจาก ท่ามกลางบริบททางสังคมยุคปัจจุบัน โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การใช้อภิสิทธิ์ของความเป็นผู้ชาย (Using male privileges) ไม่ได้มีพลังมากเหมือนดังโครงสร้างทางสังคมในอดีต กล่าวคือ ผู้หญิงจำนวนมากก็มีสิทธิ มีอำนาจในการปกครองหรือดูแลสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น บางกรณีมากกว่าเพศชายด้วยซ้ำ ก่อให้เกิดอภิสิทธิ์ของความเป็นผู้หญิง (Using female privileges) ที่ถูกพัฒนามาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงกลไกทางสังคมยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ มีหลากหลายปัจจัยมาเกี่ยวข้อง อาทิ สถานะและบทบาททางสังคมของบุคคลนั้น ระดับความรู้ ความสามารถของผู้หญิงในการหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาทางการเงินผู้ชาย สิ่งนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงในยุคปัจจุบันมีอิสรภาพในการตัดสินใจสิ่งต่าง ๆ ทั้งในครอบครัวและสถาบันทางสังคมอื่นมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยยังสะท้อนให้เห็นมิติอำนาจการต่อรองของผู้ที่แสดงบทบาทลูก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อภิสิทธิ์ความเป็นลูก (Using privileges as children) ในการต่อรองกับพ่อแม่ด้วยการใช้วิธีที่รุนแรงร่วมด้วย ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งอำนาจที่แฝงอยู่ภายใต้บทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

นอกจากนี้ พบว่า โครงสร้างของสถาบันครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป⁵³ จากโครงสร้างทางสังคมในอดีตอย่างมาก ครอบครัวในสังคมยุคปัจจุบันไม่ได้ถูกสร้างขึ้นตามกรอบความเข้าใจแบบเดิม ๆ กล่าวคือ ครอบครัวไม่ได้ประกอบด้วย เพียงแค่พ่อซึ่งเป็นผู้ชาย แม่ซึ่งเป็นผู้หญิง มาแต่งงานสร้างครอบครัวมีลูกร่วมกันแล้วจบ ครอบครัวยุคปัจจุบันมีความแตกต่างหลากหลายจากเดิม

⁵³ โครงสร้างของครอบครัวในสังคมไทยยุคปัจจุบัน 2 ลักษณะใหญ่ได้แก่

- 1) ลักษณะครอบครัวเดี่ยว (คู่สามี + ภรรยา ไม่มีบุตร/ครอบครัวพ่อแม่ + ลูก/ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวพ่อหรือแม่ + ลูก)
- 2) ลักษณะครอบครัวขยาย (ครอบครัวสามรุ่น/ครอบครัวข้ามรุ่น)

อย่างมาก ดังเช่นปริมาณครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว⁵⁴ (Single parents) และครอบครัวที่เกิดจากพ่อแม่วัยใส⁵⁵ (Young parents) มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้ง สภาพครอบครัวที่เกิดจากการแต่งงานระหว่างกลุ่มเพศทางเลือกหรือบุคคลเพศเดียวกันด้วย (Same-sex Parents) ครอบครัวที่รับเด็กมาอุปการะ (adoption) เป็นบุตรบุญธรรม⁵⁶ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงมิติการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันครอบครัวในสังคมยุคปัจจุบัน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่ออำนาจการต่อรองและรูปแบบความรุนแรงในครอบครัว

ในประเด็นนี้สามารถสรุปได้ว่า อำนาจการต่อรองในสถาบันครอบครัว (Bargaining Power in Households) มีหลากหลายปัจจัยมาเกี่ยวข้อง แต่อย่างไรก็ตามอำนาจสูงสุดในสถาบันครอบครัวท่ามกลางสภาพสังคมยุคปัจจุบันไม่ได้ผูกขาดอยู่ที่สมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งอย่างมั่นคงถาวร แต่สามารถเลื่อนไหล (shifting) แปรเปลี่ยนไปตามพลวัตของครอบครัว (Dynamic of family) การเปลี่ยนแปลงบทบาท (Changing Role) ในความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบริบททางสังคม (Social Context) ด้วย เพราะฉะนั้นการต่อรองเชิงอำนาจในสถาบันครอบครัวจึงสามารถเปลี่ยนแปลงซ้ำในการต่อรองได้ตลอดเวลา ซึ่งแน่นอนว่าไม่มีสูตรสำเร็จสากล แต่ย่อมแตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละครอบครัว

5.5.2 การสืบทอดความรุนแรง (Reproduction of Violence)

จากบทวิเคราะห์ในตอนต้นสะท้อนให้เห็นว่า ตัวละครบนเวทีความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่จะมีการปรับเปลี่ยนบทบาทที่หลากหลายในความสัมพันธ์ที่รุนแรง (Abusive Relationships) กล่าวคือ ท่ามกลางประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ปัจเจกบุคคลจะมีการปรับเปลี่ยนบทบาท (Role) คือ จะไม่หยุดนิ่งเพียงแค่บทบาทใดบทบาทหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นบทบาทผู้ถูกระทำโดยตรง (Direct victim) บทบาทพยาน (witnesses) หรือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงโดยอ้อม (Indirect victim) รวมทั้งบทบาทผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) ด้วย โดยแต่ละบทบาทจะแปรเปลี่ยนไปตามพลวัต

⁵⁴ ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (Single parents) หมายถึง ครอบครัวที่มีเพียงพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง เนื่องจากสาเหตุของการหย่าร้าง การเป็นหม้าย แยกทาง หรือการทอดทิ้งที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้น

⁵⁵ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นถือเป็นปัญหาสังคมมาอย่างยาวนาน เกิดขึ้นกับเด็กสาววัยรุ่นที่ไม่มีความพร้อม ก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมาอีกมากมาย อาทิ การทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย ความเสี่ยงทางสุขภาพของผู้เป็นแม่และทารก มีโอกาสเป็นพ่อแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง สูญเสียโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (UNFPA Thailand, 2013) ตลอดจนก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคมอื่น ๆ ตามมาได้อีกมากมาย โดยพ่อแม่ที่ไม่มีความพร้อมในการเลี้ยงดูลูกอาจประสบปัญหาทางการเงิน ขาดแคลนปัจจัยที่จะนำมาใช้เลี้ยงดูลูกซึ่งมีแนวโน้มสูงที่ผู้เลี้ยงดูจะตัดสินใจเข้าสู่วงจรอาชญากรรมต่อไป เช่น การลักขโมย การทอดทิ้งเด็กก่อให้เกิดปัญหาเด็กเร่ร่อน/เด็กขอทาน เป็นต้น

⁵⁶ ครอบครัวที่สามี-ภรรยาไม่สามารถมีบุตรร่วมกันได้ รวมทั้งครอบครัวที่เกิดจากการแต่งงานระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน (Same-sex Parents) ซึ่งมีความประสงค์ที่จะขอรับเด็กมาอุปการะเป็นบุตรซึ่งปัจจุบันมีจำนวนมากขึ้น

ของครอบครัว (Family dynamics) และสถานการณ์ความรุนแรงที่แต่ละบุคคลเผชิญในขณะนั้น และในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์เจาะลึกไปที่ประเด็นปัจเจกบุคคลกับการสืบทอดความรุนแรงหรือการ แสดงบทบาทผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) ทั้งต่อตนเอง สมาชิกในครอบครัวและบุคคลอื่น ๆ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่มีการใช้ความรุนแรง มีแนวโน้มที่จะสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ทางใดทางหนึ่ง โดยแต่ละคนสะท้อน (reflect) การสืบทอดความรุนแรงจากครอบครัวตั้งต้นหลากหลายรูปแบบ แตกต่างกันไป อาทิ การสืบทอดความรุนแรงผ่านทัศนคติที่รุนแรงทั้งต่อตนเองและผู้อื่น คำพูด ที่รุนแรง อารมณ์ที่รุนแรง ซึ่งมีแนวโน้มก่อให้เกิดพฤติกรรมที่รุนแรงทั้งการทำร้ายตนเอง ผู้อื่น และสังคมต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นที่ได้จากการวิจัยมาอภิปรายแบ่งเป็น 3 ประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย 1) ปัจเจกบุคคลกับการโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง (Violent Reaction) 2) ปัจเจกบุคคลกับการถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence) ไปยังผู้อื่น และ 3) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันทางสังคม (Reproduction of violence by social institution)

1) ปัจเจกบุคคลกับการโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง

โดยทั่วไปปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงจะเรียนรู้วิธีการตอบโต้ความรุนแรงด้วยการใช้ความรุนแรงกลับ (Violent action = Violent reaction) ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องเป็นการโต้ตอบต่อผู้ที่กระทำความรุนแรงโดยตรง (Violent reaction toward the abuser) เท่านั้น ทั้งนี้ จากการศึกษานี้ พบว่า ทุกคนล้วนมีประสบการณ์โต้ตอบความรุนแรงด้วยการการทำร้ายตนเอง (Self-directed violence) แตกต่างรูปแบบกันไปในแต่ละบุคคล ดังที่จะหยิบยกมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1.1) การทำร้ายตนเอง (Self-directed violence)

ปกติความรุนแรงจะประกอบไปด้วยผู้กระทำความรุนแรงฝ่ายหนึ่งกับเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ อีกฝ่ายหนึ่ง โดยหากพิจารณามิตีของเหยื่อความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed violence) คือ การที่ผู้กระทำความรุนแรงตกเป็นเหยื่อการกระทำความรุนแรงของตนเอง (Self-victimizing victim) หรือผู้กระทำและผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเป็นคนเดียวกันซึ่งแสดงสองบทบาทไปพร้อมกัน เช่น การเสพยาเสพติด การติดสุรา การทำแท้ง เป็นต้น

การตอบโต้ความรุนแรงด้วยการทำร้ายตัวเอง (Self-abuse) และความพยายามฆ่าตัวตาย (Suicide attempt) เป็นหนึ่งในกระบวนการผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ที่ปัจเจกบุคคลหลายคนเลือกกระทำต่อตนเอง (Violent reaction toward oneself) สะท้อนผ่านความคิดทางลบต่อตนเอง (Negative thinking) การกระทำและคำพูดที่รุนแรงต่อตนเอง เป็นต้น

ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์โต้ตอบความรุนแรงด้วยการทำร้ายตนเอง จากการศึกษาวิจัย พบว่า มีสาเหตุมาจาก

หนึ่ง การทำร้ายตัวเองเป็นทางออกที่ดีที่สุดในขณะที่นั้น หรือเป็นวิธีที่สามารถระบายความรุนแรงหรือเป็นทางออกจากวงจรความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้ เช่น บางคนสะท้อนให้เห็นการทำร้ายตนเองด้วยการกรีดข้อมือเพื่อระบายความเจ็บปวด ความทุกข์ที่เก็บกดจากประสบการณ์ความรุนแรงที่เผชิญ บางคนสะท้อนให้เห็นความพยายามในการฆ่าตัวตายหลากหลายรูปแบบ เป็นต้น

สอง เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงไม่สามารถตอบโต้ผู้ที่กระทำรุนแรงได้โดยตรง ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดทางด้านร่างกาย (กำลังกายที่ด้อยกว่า อาจทำให้การต่อสู้หรือการโต้ตอบผู้อื่นด้วยการใช้ความรุนแรงไม่มีผลดี ในทางกลับกันอาจทำให้ผู้นั้นถูกทำร้ายด้วยวิธีที่รุนแรงยิ่งขึ้น) หรืออาจเป็นเพราะข้อจำกัดทางความคิดหรือมีความคิดบางอย่างที่ผิดรั้งบุคคลนั้นไว้ เช่น ความคิดที่ว่าการทำร้ายคนอื่น (โดยเฉพาะพ่อแม่) จะเป็นบาปหนัก ถูกตราหน้าว่าเป็นลูกอกตัญญู หรือไม่รู้จักรักบุญคุณผู้ให้กำเนิด เป็นต้น ความคิดเหล่านี้ทำให้หลายคนเลือกที่จะทำร้ายตนเองแทนการทำร้ายคนอื่น

สาม ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงไม่ต้องการที่จะทำร้ายผู้อื่น วิเคราะห์ผ่านบริบทสังคมไทย พบว่า หลายคนสะท้อนให้เห็นถึง มิตินิยมเชื่อว่า “คนเราเกิดมาใช้เวรใช้กรรม” กล่าวคือ การถูกสมาชิกในครอบครัวทำร้ายอาจเป็นเพราะบุคคลนั้นได้ทำเวรทำกรรมร่วมกันมาในชาติปางก่อนหรือไม่ก็ชาตินี้ กรอบความคิดนี้ทำให้หลายคนยอมทนต่อความรุนแรง ไม่ได้ตอบหรือทำร้ายคนอื่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลายคนเชื่อว่า ความรุนแรงที่ตนเผชิญเป็นสิ่งที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ (หรือเป็นเวรกรรมที่ถูกสั่งสมมาตั้งแต่อดีตชาติ) หรืออาจเป็นเพราะบุคคลนั้นไม่ต้องการที่จะประสบเหตุการณ์ความรุนแรงเช่นนี้อีกในชาติหน้า (หรือไม่ต้องการเกิดมาชดใช้กรรมเหล่านี้ในชาติต่อไปอีก) เป็นต้น

โดยความคิดเหล่านี้ ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่มีส่วนทำให้หลายคนเลือกที่จะยอมจำนนต่อการถูกใช้ความรุนแรงโดยสมาชิกในครอบครัว รวมทั้ง การปกปิดปัญหาความรุนแรงด้วยความเงียบ (Silence) ไม่ร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งอาจนำไปสู่ความรุนแรงที่ร้ายแรงแบบอื่น ๆ ต่อไปได้

ตัวอย่างบทวิเคราะห์จากแนวความคิดของปัจเจกบุคคลทั้งสามที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นกรอบความเชื่อทางสังคมที่ฝังรากลึกอยู่ในระดับวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย โดยที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นความคิดที่มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของสมาชิกในสังคมมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ การตีความความคิด ความเชื่อส่วนบุคคลด้วย

สี่ ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นหรือผู้ที่ถูกทำร้ายตั้งแต่วัยเด็กเป็นประจำ โดยสมาชิกในครอบครัว ส่วนใหญ่บุคคลเหล่านี้จะมีการพัฒนาความคิดที่ว่า ตนเองที่เป็นต้นเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยทั่วไปจะมาพร้อมกับความรู้สึกผิด (Felling guilty) หรือความรู้สึกเชิงลบ

ต่อตัวเอง เช่น บางคนสะท้อนผ่านความคิดที่ว่าตนสมควรถูกลงโทษ/ถูกทำร้าย บางคนสะท้อนว่าตนรู้สึกไร้ค่า (Feeling worthless) อยู่ไปก็ไร้ประโยชน์ สมควรตายหรือตายไปน่าจะดีกว่า เป็นต้น ความคิดเหล่านี้ทำให้บุคคลนั้นเลือกที่จะลงโทษตัวเองด้วยการทำร้ายตัวเองแทนการทำร้ายผู้อื่น

สี่ประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงแคตัวอย่างบางส่วนที่ผู้วิจัยหยิบยกมาอภิปรายเท่านั้น ซึ่งเป็นตัวอย่างการให้เหตุผล (rationalize) และการให้ความชอบธรรม (justify) การกระทำของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะการโต้ตอบความรุนแรงด้วยการทำร้ายตัวเอง ซึ่งสะท้อนแนวความคิดที่ทำให้ผู้ที่ถูกรกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหลายคนตัดสินใจเลือกที่จะทำร้ายตนเองแทนการโต้ตอบด้วยความรุนแรงหรือการทำร้ายผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า การใช้ความรุนแรงต่อตัวเอง (Self-directed violence) ไม่ได้เป็นเพียงแค่การทำร้ายตัวเองคนเดียวเท่านั้น เนื่องจากการกระทำเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะผลกระทบต่อจิตใจของบุคคลคนที่อยู่รอบข้าง เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง รวมทั้ง ผลกระทบต่อสังคมโดยรวมด้วย

ประเด็นข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยและแนวคิดทางด้านจิตวิทยาที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบต่อสภาพจิตใจของปัจเจกบุคคลที่ประสบความรุนแรงในครอบครัว ดังที่กล่าวถึงไปแล้วในบทอภิปรายผลการวิจัยที่ 4.3.1 ประเด็นใครคือทายาทความรุนแรง

แผนภาพที่ 17 การโต้ตอบความรุนแรงด้วยการทำร้ายตนเอง

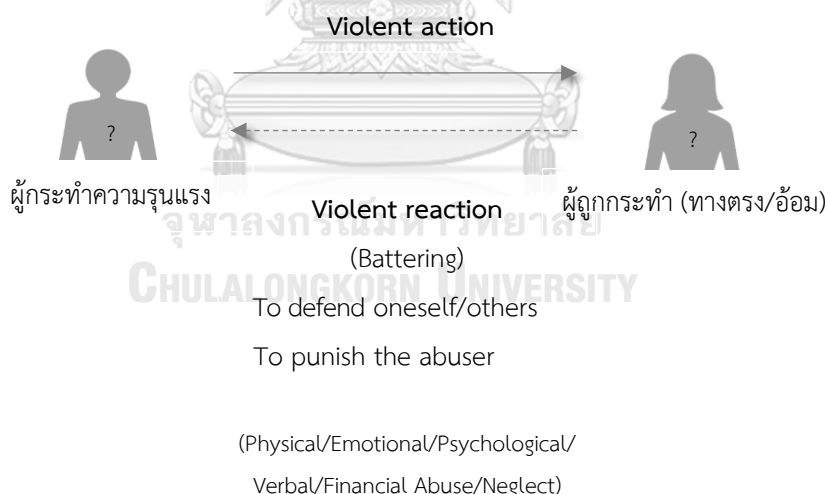
1.2) การทำร้ายผู้ที่กระทำความรุนแรง (Interpersonal violence)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ท่ามกลางประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ปัจเจกบุคคลมีการเรียนรู้ที่จะตอบโต้ผู้ที่กระทำความรุนแรงด้วยการทำร้ายผู้นั้นกลับคืนด้วย (Violent reaction toward the abuser) โดยที่บุคคลที่โต้ตอบความรุนแรงนั้นอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้อง (To defend) ทั้งนี้ สามารถจำแนกได้อีก 2 รูปแบบ คือ การใช้ความรุนแรงเพื่อป้องกันตนเอง (Self-defense) และ

การปกป้องสมาชิกคนอื่นในครอบครัว (Defense of others) ให้อุดพ้นจากภัยอันตรายหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากผู้ที่กำลังกระทำความรุนแรง (The abuser)

ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงมิติการตอบโต้ความรุนแรงโดยปราศจากเจตนา หรือเป็นการกระทำโดยที่ผู้นั้นไม่ได้ตั้งใจที่จะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิต/ทรัพย์สินของอีกฝ่าย แต่เป็นการโต้ตอบเพื่อป้องกันตัวเองและสมาชิกคนอื่นในครอบครัวเท่านั้น ให้ปลอดภัยจากการถูกทำร้ายเท่านั้น ทั้งนี้ จะเป็นการโต้ตอบที่สมควรแก่เหตุหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการกระทำในแต่ละสถานการณ์ นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่า การโต้ตอบความรุนแรงด้วยความรุนแรงในรูปแบบนี้ ถือเป็นกลไกพื้นฐานซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะการเอาตัวรอดของมนุษย์ หรือที่เรียกว่า “Defense Mechanism”

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย ยังพบว่า หลายคนมีการใช้ความรุนแรงตอบโต้ผู้ที่ทำร้ายตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษ (To punish) ผู้นั้น ซึ่งอาจแสดงออกในลักษณะของการทำร้ายร่างกาย การทำร้ายทางคำพูด/จิตใจ/การเงิน เป็นต้น ทั้งนี้ การลงโทษกลับด้วยการใช้ความรุนแรงเหล่านี้ อาจมีเจตนาทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย/ชีวิต หรือสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน หรือมุ่งทำร้ายจิตใจผู้ที่กระทำความรุนแรงต่อตนโดยตรง (The abuser) สามารถสรุปได้ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ 18 การโต้ตอบความรุนแรงด้วยการการทำให้ร้ายผู้ที่กระทำความรุนแรง

ลักษณะความรุนแรงในครอบครัว (Family violence) ไม่เหมือนความรุนแรงรูปแบบอื่น เนื่องจากเป็นการทำร้ายกันระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีความลึกซึ้งมากกว่าความสัมพันธ์รูปแบบอื่น เนื่องมาจากความข้องเกี่ยวผูกพันกันทางสายเลือด (Ties of Blood)

หรืออาจเป็นความผูกพันรูปแบบอื่นที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นต้องพึ่งพิงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมระหว่างกันมีความสลับซับซ้อน แตกต่างกันไปตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในแต่ละครอบครัวบริบทของสังคม (Social Context) และเงื่อนไขต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ โดยทั่วไปปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Family violence) ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว (It is not usually a one-time incident) แต่มักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก มีลักษณะคล้ายวงจร (The cycle of violence) ซึ่งทำให้ความรุนแรงนี้แตกต่างจากความรุนแรงรูปแบบอื่นที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์อื่น ๆ

โดยสรุป ผลการศึกษาวิจัย ประเด็นการสืบทอดความรุนแรง (Reproduction of Violence) ในมิติการโต้ตอบความรุนแรงด้วยการใช้ความรุนแรง สามารถสรุปได้ว่า ปัจเจกบุคคลที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (The abused) เป็นประจำหรืออยู่ในวงจรความรุนแรง (Cycle of Family violence) มาอย่างยาวนาน โดยส่วนใหญ่จะมีการปรับตัวเอง (Adaptation) ให้เข้ากับโครงสร้างที่รุนแรง (Violent structure) ในส่วนนี้ ผู้วิจัยมองว่า เป็นกระบวนการทางสังคมที่สำคัญที่ทำให้บุคคลเหล่านั้นมีการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงบทบาท (Changing Role) จากบทบาทผู้ถูกกระทำทั้งทางตรง/ทางอ้อม (Direct or Indirect Victim) แบบเดิม ๆ แปรเปลี่ยนไปเป็นบทบาทของผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) เสียเอง ทั้งนี้ เพื่อความอยู่รอดในวงจรหรือโครงสร้างความรุนแรงเหล่านั้น ซึ่งอาจจะเริ่มต้นมาจากการตอบโต้ด้วยการใช้ความรุนแรง (Violent reaction) เพื่อป้องกันตัวเองหรือปกป้องผู้อื่น (To defend oneself/others) หรือเพื่อลงโทษผู้ที่กระทำความรุนแรงโดยตรง (To punish the abuser) นอกจากนี้ การตอบโต้ผู้ที่กระทำความรุนแรง (Violent reaction toward the abuser) อาจทวีความรุนแรงมากจนถึงขั้นมีผู้เสียชีวิตได้ หรือที่รู้จักในชื่อ Battered Person Syndrome ซึ่งเป็นอาการความบอบช้ำทางกาย/จิตใจอย่างรุนแรง แสดงออกถึงสัญญาณความผิดปกติทางจิตของบุคคลที่ถูกสมาชิกในครอบครัวทำร้ายมาเป็นเวลานาน ก่อให้เกิดความกดดันจนต้องฆ่า กล่าวคือ เป็นการอธิบายภาวะของเหยื่อหรือผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจนต้องกลายเป็นผู้ใช้ความรุนแรงเสียเอง

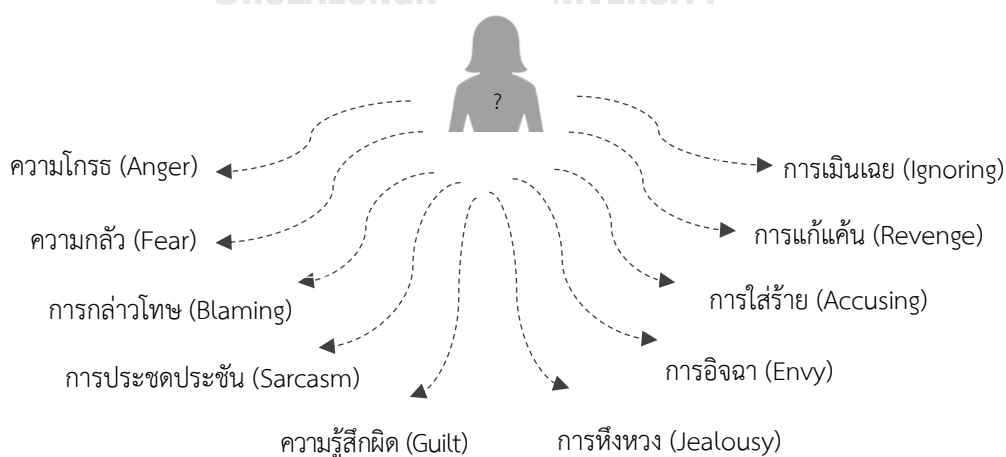
อีกทั้งบางคนสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการที่จะหลุดพ้นจากโครงสร้างความรุนแรงในครอบครัวซึ่งสะท้อนผ่านการโต้ตอบด้วยการทำร้ายตัวเอง (Self-abuse) การฆ่าตัวตาย (Suicide) นอกจากนี้ ปัจเจกบุคคลที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเหล่านั้น ยังมีแนวโน้มที่จะถ่ายทอดความรุนแรงไปยังผู้อื่น (Transmission of Violence) ต่อไปได้เช่นกัน ดังที่จะกล่าวถึงในส่วนถัดไป

2) ปัจเจกบุคคลกับการถ่ายทอดความรุนแรง

จากการศึกษาวิจัยเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในของครอบครัว พบว่า แต่ละบุคคลสะท้อนให้เห็นภาพของการผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ในมิติของการถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence) ไปยังผู้อื่นหลากหลายรูปแบบ ซึ่งอาจสะท้อนผ่านการแสดงพฤติกรรมที่รุนแรง อารมณ์ที่รุนแรง การใช้คำพูดที่รุนแรงเพื่อโจมตีหรือทำร้ายผู้อื่น รวมทั้งทัศนคติเชิงลบต่อผู้อื่น ทั้งนี้ จากบทวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอด “ความรุนแรง” ของปัจเจกบุคคลที่รับมาจากครอบครัวตั้งต้น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning process) ซึ่งในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิจัยมาอภิปราย แบ่งได้ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การถ่ายทอดความรุนแรงจำแนกผ่านกรอบความรู้สึก (Affective) และ 2) บทวิเคราะห์การถ่ายทอดความรุนแรงโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories) ดังที่จะหยิบยกมาอภิปรายดังต่อไปนี้

2.1) กรอบความรู้สึก (Affective)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลมีการถ่ายทอดความรุนแรงไปยังผู้อื่น (Transmission of Violence) สะท้อนให้เห็นผ่านกรอบความรู้สึกเชิงลบ (Negative Affect) หรืออารมณ์ที่แฝงด้วยความรุนแรง (Violent Emotions) ทั้งนี้ สามารถจำแนกโดยใช้กรอบความรู้สึกได้หลากหลายรูปแบบ อาทิ อารมณ์ความรู้สึกความโกรธ (Anger) ความกลัว (Fear) การกล่าวโทษ (Blaming) การประชดประชัน (Sarcasm) การหึงหวง (Jealousy) การอิจฉา (Envy) การใส่ร้าย (Accusing) การแก้แค้น (Revenge) การเมินเฉย (Ignoring) ความรู้สึกผิด (guilt) เป็นต้น ซึ่งอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบเหล่านี้ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่อาจแปรเปลี่ยนไปเป็นพฤติกรรมที่รุนแรงซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายทั้งต่อตนเองและผู้อื่นต่อไปได้ ทั้งนี้ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 19 ความรู้สึกเชิงลบสู่พฤติกรรมที่รุนแรง

2.2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories)

ตามกรอบแนวคิดอาชญาวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology) มอง “อาชญากร” เสมือนผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการบำบัดรักษาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยแนวคิดนี้อธิบายสาเหตุที่ทำให้คนประกอบอาชญากรรมมาจากปัจจัยทางร่างกายและทางจิตใจ ของปัจเจกบุคคล รวมทั้งปัจจัยเชิงสภาพแวดล้อมทางสังคมด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นตัวเป็นตัวกำหนด บีบคั้น หรือหล่อหลอม (Determinism) ให้บุคคลนั้นกระทำผิดทั้งสิ้น

หากวิเคราะห์ประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Family violence) ตามกรอบแนวคิดอาชญาวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม ในที่นี้ สามารถอธิบายได้ว่า ผู้ที่กระทำความรุนแรงต่อผู้อื่น (Interpersonal violence) หรือผู้ที่ถ่ายทอดความรุนแรงไปยังบุคคลใกล้ชิด โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน เสมือนบุคคลที่ได้รับ “พิษ” หรือ “ความรุนแรง” (Toxic or Violence) มาจากสภาพแวดล้อมหรือกลไกทางสังคม ซึ่งสิ่งนี้เองที่เป็นตัวกำหนด (Determinism) หรือบีบคั้นให้บุคคลนั้น กระทำความรุนแรงต่อตนเอง ผู้อื่น หรือสังคมต่อไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางร่างกายและสภาพจิตใจ หรือลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล (Personality) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning process) ซึ่งแน่นอนว่าย่อมแตกต่างกันออกไปตามการรับรู้ (Perception) การตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ความรุนแรงของแต่ละบุคคลด้วย

ปัจเจกบุคคลสามารถเรียนรู้การใช้ความรุนแรงมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำร้ายผู้อื่น เริ่มต้นมาจากสถาบันครอบครัวควบคู่กับสถาบันทางสังคมอื่น โดยที่แต่ละบุคคลมีการสะท้อนถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence) ไปยังผู้อื่นหลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำร้ายทางร่างกาย (Physical abuse) การทำร้ายทางอารมณ์และจิตใจ (Emotional and Psychological abuse) การทำร้ายทางคำพูด (Verbal Abuse) การทำร้ายทางเพศ (Sexual abuse) การทำร้ายทางการเงิน (Financial abuse) และความรุนแรงจากการละเลย/ทอดทิ้ง (Deprivation or neglect) เป็นต้น

ทั้งนี้ เนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นกลุ่มทางสังคมที่มีความใกล้ชิดกันมากกว่าสถาบัน ทางสังคมอื่น เป็นสถาบันทางสังคมขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญในการส่งผ่านความคิด พฤติกรรมระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเด็ก เช่น พ่อ แม่ ปู่ย่า/ตายาย ญาติพี่น้องต่าง ๆ ที่มีความใกล้ชิด ผูกพันกัน ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะความสัมพันธ์ในแต่ละครอบครัว

ในที่นี้ ผู้วิจัยจะหยิบยกทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning theories) 2 ทฤษฎีหลักมาอภิปราย ได้แก่ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างของ เอ็ดวิน ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin Sutherland's Differential Associations Theory) และทฤษฎีการสนับสนุนที่แตกต่าง (Differential Reinforcement theory) ดังที่จะหยิบยกมาอภิปรายดังต่อไปนี้

จากทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างของ เอ็ดวิน ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin Sutherland's Differential Associations Theory) อธิบายสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรว่าเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ไม่ใช่เกิดจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษโดยตรงจากพันธุกรรม ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยมีปฏิริยาตอบโต้กับผู้อื่นในกระบวนการติดต่อสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม ทั้งนี้ สามารถสรุปตัวแบบการอธิบายประเด็นปัจเจกบุคคลกับการถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence) ตามทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างของซัทเธอร์แลนด์ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 20 ตัวแบบการเรียนรู้ความรุนแรงจากทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (ปรับปรุงตัวแบบจากทฤษฎีของ Sutherland)

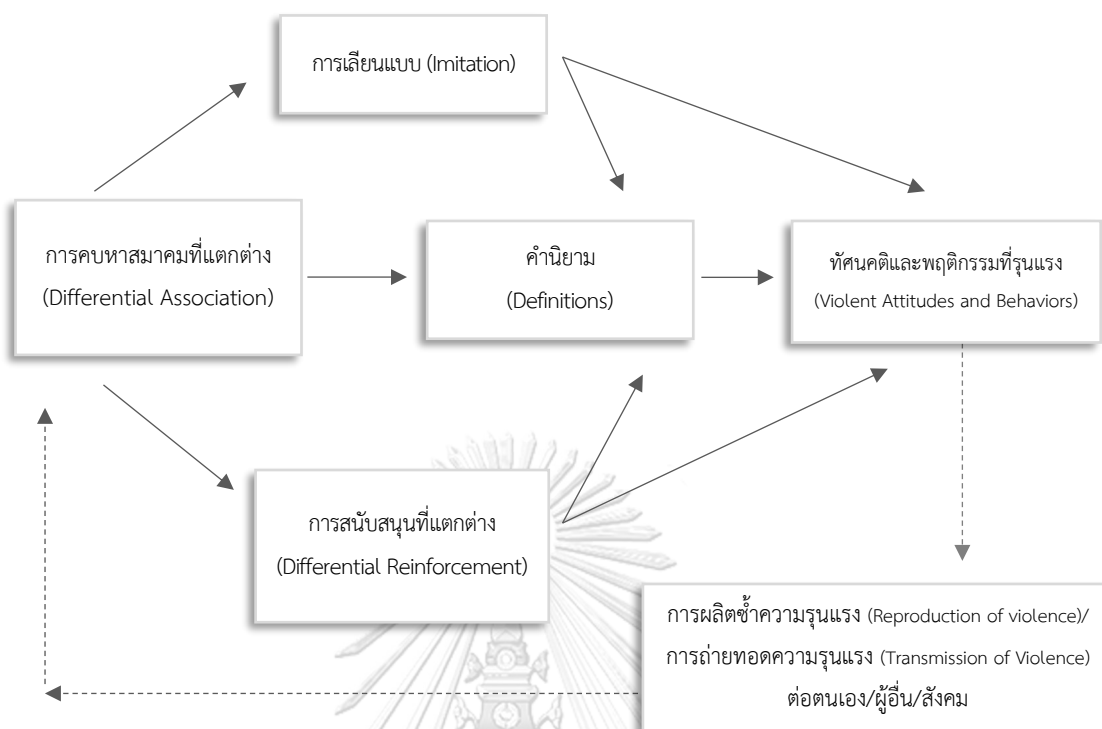
ข้างต้นสอดคล้องกับทฤษฎีการสนับสนุนที่แตกต่างกัน (Differential Reinforcement theory) ของเอเคอร์ ที่ได้พัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของซัทเธอร์แลนด์ ทั้งนี้ ถือเป็นกรอบความคิดที่อธิบายพฤติกรรมอาชญากร (Criminal Behavior) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning process)

ทฤษฎีนี้ อธิบายประเด็นการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association) ว่าเป็นการที่บุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่เปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลมีการเลียนแบบ (Imitation) และสนับสนุนพฤติกรรม (Differential Reinforcement) ทั้งพฤติกรรมที่รุนแรงและไม่รุนแรงด้วย โดยที่สถาบันทางสังคมหรือกลุ่มบุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล คือ ครอบครัวและกลุ่มเพื่อนฝูง เนื่องจากโดยทั่วไปเป็นกลุ่มบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ผูกพันใกล้ชิดระหว่างกันมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสถาบันทางสังคมรูปแบบอื่น หรือมีระยะเวลา (duration) และความถี่ (frequency) ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรียนรู้พฤติกรรมระหว่างกันมากกว่าสถาบันทางสังคมอื่น

ทั้งนี้ ผู้วิจัยคิดว่า ข้างต้นสะท้อนให้เห็นมิติการไม่มีสิทธิเลือกของมนุษย์ กล่าวคือ ในช่วงวัยเด็กมนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้และเลียนแบบทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงต่าง ๆ จากสมาชิกในครอบครัว เนื่องจาก ครอบครัวเป็นสมาชิกทางสังคมกลุ่มแรกที่ได้มีการรบกวนหาสมาคมด้วย ต่อเนื่อง ยาวนาน ในช่วงวัยหนึ่ง เพราะเด็กจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยการดูแลจากบุคคลในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เด็กจึงขาดสิทธิในการเลือกที่มาความรุนแรงของตนได้ สิ่งนี้เองเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กสามารถเรียนรู้และเลียนแบบจากต้นแบบที่รุนแรงได้อย่างง่ายดาย เสมือนการเปิดประตูสู่ความรุนแรง โดยผ่านกลไกพื้นฐานแห่งชีวิตและสังคมอย่างสถาบันครอบครัวตั้งต้น เป็นสาเหตุให้ปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องก้าวเข้าสู่วงจรความรุนแรงโดยปริยาย ซึ่งสะท้อนมิติการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมไปในทางที่ไม่รุนแรงได้เช่นกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เพื่อที่จะทำลายวงจรความรุนแรงแบบเดิม ๆ หรือเลือกที่จะเอาเยี่ยงแต่ไม่เอาอย่างพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงที่ตนได้เรียนรู้มาจากครอบครัวพื้นฐาน ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

นอกจากนี้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของเอเคอร์ ได้กล่าวถึง การกำหนดนิยาม (Definitions) หรือให้ความหมายต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่ปัจเจกบุคคลได้เรียนรู้จากการคบหาสมาคมกับสมาชิกในครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง กล่าวคือ เป็นการที่ปัจเจกบุคคลพยายามให้เหตุผลหรือตีความสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ประเมินคุณค่าพฤติกรรมหรือการกระทำที่รุนแรงเหล่านั้น อาทิ ประเมินว่าพฤติกรรมเหล่านั้นถูกหรือผิด ดีหรือเลว มีหรือไม่มีเหตุผล ควรหรือไม่ควรเลียนแบบ เป็นต้น หากบุคคลไม่ยอมรับหรือมีทัศนคติในทางลบต่อพฤติกรรมที่รุนแรงเหล่านั้น บุคคลนั้นก็绝不会เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือส่งผ่านความรุนแรงเหล่านั้นไปยังผู้อื่นต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม หากว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติในทางบวกกับพฤติกรรมที่รุนแรง บุคคลเหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence) หรือแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงต่อตนเอง ผู้อื่น หรือสังคมต่อไป

ส่วนประเด็นเรื่องการสนับสนุนที่แตกต่าง (Differential Reinforcement) ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของเอเคอร์ อธิบายว่า ความสมดุลของความคาดหวังรางวัลหรือโทษที่เป็นผลมาจากพฤติกรรมของบุคคล โดยที่บุคคลจะกระทำผิดหรือไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เกี่ยวกับรางวัลและโทษ กล่าวคือ การเสริมที่แตกต่าง (Differential Reinforcement) ว่าพฤติกรรมใดที่ให้ผลดีทั้งในอดีต ปัจจุบัน และคาดหวังว่าจะได้รับผลดีในอนาคต โดยที่พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นแรงเสริมทางบวกให้เกิดการกระทำในครั้งต่อไป ทั้งนี้ การสร้างเสริม/สนับสนุนพฤติกรรมมีทั้งในทางบวก (Positive Reinforcement) และในทางลบ (Negative Reinforcement) ทั้งนี้ สามารถสรุปตัวแบบที่จะนำมาใช้อธิบายประเด็นปัจเจกบุคคลกับการถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence) ตามทฤษฎีการสนับสนุนที่แตกต่างกันของเอเคอร์ (School of Changemakers) ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 21 ตัวแบบการเรียนรู้ความรุนแรงตามทฤษฎีการสนับสนุนที่แตกต่างกันของเอเคอร์
(ปรับปรุงตัวแบบจากทฤษฎีของ Akers, 1985)

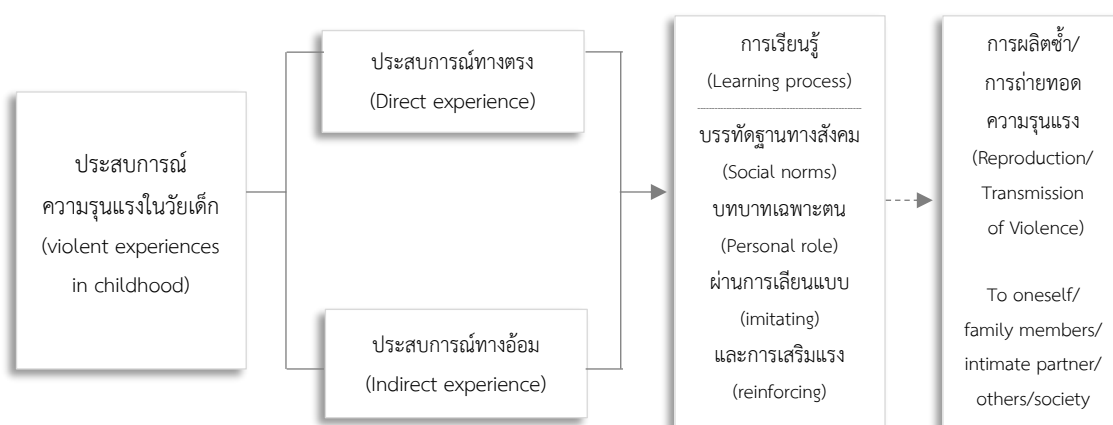
จากแผนภาพข้างต้น ผู้วิจัยเพิ่มเติมกระบวนการเรียนรู้ความรุนแรง โดยมองการคบหาสมาคมที่แตกต่างใน 2 มิติ คือมิติสาเหตุ (cause) หรือที่มาการเรียนรู้ทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงต่าง ๆ (Violent Attitudes and Behaviors) สะท้อนการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานของมนุษย์จากสถาบันครอบครัวตั้งต้น (ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มนุษย์ไม่สามารถเลือกได้ โดยเฉพาะช่วงวัยเด็ก) และมีติผลลัพธ์ (Result) (ซึ่งเป็นทางเลือกของมนุษย์ในการคบหาสมาคมสมาชิกในสถาบันทางสังคมอื่น) กล่าวคือเนื่องจากปัจเจกบุคคลที่มีประสบการณ์ที่รุนแรงมาจากครอบครัวพื้นฐานส่วนใหญ่ นอกจากจะมีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) แล้ว ยังมีแนวโน้มที่จะเลือกคบหาสมาคมกับบุคคลที่อยู่ในวงจรความรุนแรงอื่น ๆ ต่อไป อาทิ เลือกคบกลุ่มเพื่อนเกรหรือกลุ่มคนที่มั่วสุมอบายมุขและสิ่งผิดกฎหมายต่าง ๆ ทั้งนี้ ปัจเจกบุคคลไม่สามารถเลือกสมาชิกในครอบครัว แต่สามารถเลือกเพื่อนหรือบุคคลอื่นที่จะคบหาสมาคมได้ ซึ่งบ่อยครั้งบุคคลเหล่านั้นเลือกที่จะเข้าสู่วงจรความรุนแรงอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ความรุนแรงมาจากครอบครัวพื้นฐานของตน

เนื่องจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว (Family violent experiences) มีผลโดยตรงต่อการประกอบสร้างทัศนคติที่รุนแรงของมนุษย์ ซึ่งมีโอกาสที่จะพัฒนาไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรงต่อไปได้นั้น จากการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนที่ครอบครัวมีการใช้ความรุนแรงบ่อยครั้งส่งผลให้เด็กผู้นั้นมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ความรุนแรง มองว่าความรุนแรงเป็นสิ่งปกติธรรมดา หรือมองว่าความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาที่ดี

ข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ Albert J. Reiss (1994) ที่กล่าวว่าเด็กที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มที่จะพัฒนาพฤติกรรมที่รุนแรง เนื่องจากเด็กเหล่านี้ มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ความรุนแรง โดยเด็กเหล่านี้มีโอกาสที่จะเติบโตเป็นได้ทั้งผู้ที่ถูกกระทำ (The abused) และผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) เพราะมองว่าการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ชอบธรรมเหมาะสมในการแก้ปัญหาแล้ว การกระทำ/การถูกกระทำเป็นสิ่งที่ยอมรับได้

เช่นเดียวกับงานของ สุวัฒน์ ศรีสรฉัตร (2544) ที่สรุปว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงทั้งประสบการณ์ทางตรงในฐานะผู้ถูกกระทำ (Victims) และประสบการณ์ทางอ้อมในฐานะผู้สังเกตการณ์ความรุนแรงหรือพยาน (Witnesses) ตั้งแต่วัยเด็ก จะเรียนรู้บรรทัดฐานที่ยอมรับการใช้ความรุนแรงและตัวแบบบทบาทที่ใช้ความรุนแรง และเมื่อเกิดความขัดแย้งกับคู่สมรส/ความสัมพันธ์อื่น มีแนวโน้มที่บุคคลนั้นก็จะเลียนแบบพฤติกรรม นำความรุนแรงมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ต่อไป โดยตัวแบบของครอบครัวที่มีผลต่อความรุนแรง สามารถสรุปได้ดังนี้

โดยสรุป “ความรุนแรง” ที่ปัจเจกบุคคลได้รับมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ตั้งต้นผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning process) หรือมนุษย์เรียนรู้การใช้ความรุนแรงมาจากสถาบันพื้นฐานทางสังคม โดยที่บุคคลเหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะการผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ซึ่งอาจสะท้อนผ่านการทำร้ายตนเอง ผู้อื่น หรือสังคมต่อไปได้

แผนภาพที่ 22 รูปแบบความรุนแรงในครอบครัวผ่านกระบวนการเรียนรู้
(ปรับปรุงตัวแบบจากงานของสุวัฒน์ ศรีสรฉัตร)

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า แต่ละบุคคลสะท้อนมิติการถ่ายทอดความรุนแรงแตกต่างกันออกไป อาทิ บางคนส่งความรุนแรงต่อไปยังสมาชิกในครอบครัว (family members) บุคคลความสัมพันธ์ใกล้ชิดอย่างสามี/คนรัก/แฟน (Intimate partner violence) ญาติพี่น้องสามี (In-laws) เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน คนรู้จัก (Acquaintance) คนแปลกหน้า (Stranger) หรือแม้กระทั่งต่อคนที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ต่อกันเลย (Random acts of violence) รวมทั้งต่อสังคม (Collective violence) ต่อไปด้วย โดยที่ความรุนแรงสามารถเกิดขึ้นได้ ตั้งแต่ความรุนแรงระดับเล็กน้อยไปจนถึงอาชญากรรมระดับที่ร้ายแรง (Serious crime)

จากการศึกษาเพิ่มเติม พบว่า ที่มาของเหล่าอาชญากร ฆาตกร นักข่มขืน/ฆ่าข่มขืน/ฆ่าตัวตายทั้งหลาย ดังที่ปรากฏให้เห็นเป็นข่าวมากมายในสังคม โดยส่วนใหญ่ คือ บุคคลที่เติบโตมาจากครอบครัวตั้งต้นที่มีการบ่มเพาะ (Nurture) ความรุนแรงแทบทั้งสิ้น นอกจากนี้งานวิจัยทางอาชญาวิทยาและสังคมวิทยาส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Family violence) เป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบสร้างพฤติกรรมอาชญากร (Criminal Behavior) พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior) รวมทั้งพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent Behavior) แทบทุกรูปแบบ ทั้งนี้ เนื่องจากปัจเจกบุคคลเรียนรู้การใช้ความรุนแรงมาจากสถาบันทางสังคมโดยเฉพาะสถาบันพื้นฐานแห่งชีวิตอย่างครอบครัว

ข้อสังเกตเพิ่มเติมที่ได้จากการศึกษาวิจัย คือ มิติปัจเจกบุคคลกับการถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence) ไปยังผู้อื่น ท่ามกลางบริบททางสังคมยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ในศตวรรษที่ 21 ระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ทำลายความต่างทั้งมิติพื้นที่และมิติเวลา ทำให้โลกใบเดิมแคบลง เปิดช่องทางเรียนรู้ได้ก้าวไกลมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่าสถาบันทางสังคมที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ยุคปัจจุบัน ไม่ต่างจากสถาบันครอบครัว นั่นก็คือ สื่อทางเลือกหรือสื่อดิจิทัลทั้งหลายที่มีอยู่มากมายในสังคม กล่าวคือ บริบททางสังคมที่ก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็วมากขึ้น ผ่านเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยซึ่งมีให้เลือกอยู่อย่างมากมายในสังคมยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังถือเป็นการเปิดช่องทางทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถถ่ายทอดความรุนแรงไปยังผู้อื่นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากขึ้นเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การข่มเหง/โจมตีผู้อื่น ผ่านโลกออนไลน์ หรือที่เรียกว่า “นักเลงคีย์บอร์ด” (Cyberbullying) ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งช่องทางถ่ายทอดความรุนแรง (Transmission of Violence) โดยใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องมือการติดต่อสื่อสารสมัยใหม่เหล่านั้น มาใช้เป็นสื่อกลางในการส่งผ่านความรุนแรงไปยังผู้อื่นต่อไป ส่วนนี้สะท้อนให้เห็นมิติการถ่ายทอดความรุนแรงที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นภัยรูปแบบใหม่ที่มาพร้อมกับพลวัตทางสังคม (Social dynamics) นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีหรือเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยเสมือนเหรียญสองด้านที่มีทั้งข้อดีและข้อเสียอยู่ในเหรียญเดียวกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการใช้ของปัจเจกบุคคลว่าจะเลือกใช้ไปในทางที่สร้างสรรค์หรือทำลาย

3) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันทางสังคม (Violent reproduction by social institution)

สถาบันทางสังคม (Social institutions) ทุกระดับ ถือเป็นกลไกเชิงโครงสร้าง (Structure) ที่มีส่วนในการผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมเรื่อยมา นอกจากนี้ ยังมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดและพฤติกรรมที่รุนแรงให้กับของสมาชิกในสังคม หากวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดเชิงนิเวศวิทยา (The Ecological Framework) สะท้อนให้เห็นว่า สถาบันทางสังคมทั้งระดับมหภาค (Macro Level) และระดับจุลภาค (Micro Level) ล้วน มีส่วนในการผลิตซ้ำความรุนแรงแทบทั้งสิ้น ในที่นี้ ผู้วิจัยจะหยิบยก 3 สถาบันหลักออกมาอภิปราย ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันสื่อ

3.1) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันครอบครัว

ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัว (Family violence) จะไม่เหมือนกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันทางสังคมอื่น เนื่องจากการทำร้ายกันระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ละเอียดอ่อนและลึกซึ้งมากกว่าความสัมพันธ์รูปแบบอื่น เนื่องจากความข้องเกี่ยวผูกพันกันทางสายเลือด (Ties of Blood) การเลี้ยงดู หรือความผูกพันรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งล้วนถือเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสลับซับซ้อนซึ่งแตกต่างกันออกไปตามลักษณะความสัมพันธ์เฉพาะของแต่ละครอบครัว บริบทของสังคม (Social Context) และเงื่อนไขทางวัฒนธรรม

โดยทั่วไป ครอบครัว (Family) ถือเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีการผลิตซ้ำความรุนแรงไม่ต่างจากสถาบันทางสังคมอื่น แต่ที่แตกต่างคือครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมแบบปิด ซึ่งทำให้ยากยิ่งที่รัฐและสังคมจะเข้าแทรกแซงปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ ด้วยเหตุนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้การผลิตซ้ำความรุนแรงในครอบครัวสามารถเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าในสถาบันทางสังคมอื่น เนื่องจากเหตุการณ์ความรุนแรงส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นได้ชายคาบ้าน (Behind closed door) ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัว (Private Zone) ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด/ผูกพันหรือมีประวัติศาสตร์ร่วมกันมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ นับเป็นปัญหาภายในที่คนนอกส่วนใหญ่ไม่ต้องการเข้าไปยุ่งเกี่ยว

นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Family violence) ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว (It is not usually a one-time incident) แต่มักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก มีลักษณะคล้ายวงจร (The cycle of violence) ซึ่งทำให้ความรุนแรงรูปแบบนี้แตกต่างจากความรุนแรงรูปแบบอื่นที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์อื่น ๆ

ประเด็นข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ปรากฏเป็นข่าว หรือที่มีการแจ้งความหรือรายงานต่อเจ้าหน้าที่นั้น เสมือนยอดของภูเขาน้ำแข็งส่วนที่อยู่เหนือน้ำ (The tip of the iceberg) เป็นเพียงแค่ส่วนน้อยเท่านั้น หากเปรียบเทียบกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นจริงในสังคม กล่าวคือ พลังแห่งความเงียบมีส่วนทำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจำนวนมากถูกปกปิดและซ่อนเร้น (Latent violence) อยู่ในสังคม เสมือนภูเขาน้ำแข็งส่วนที่จมอยู่ใต้น้ำ ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัย สะท้อนให้เห็นถึงมิติ “การปกปิดเพื่อปกป้อง” โดยที่ผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นนี้มาอภิปรายเรื่องพลังเงียบ: เบื้องหลังความรุนแรงในครอบครัว ในส่วนถัดไป

3.2) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันการศึกษา

การกลั่นแกล้งหรือรังแกกันในโรงเรียน (Bullying) สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent behavior) อย่างหนึ่ง ซึ่งอาจแสดงผ่าน 1) การข่มเหงรังแกทางกาย พบเห็นได้บ่อยเกือบทุกโรงเรียน เช่น การผลัก ตบตีต่อย หยิก ดึงผม หรือการใช้อาวุธในการข่มขู่ 2) การข่มเหงรังแกทางอารมณ์หรือการทำร้ายจิตใจ เช่น การล้อเลียน ทำให้รู้สึกอับอาย การกีดกันออกจากกลุ่ม การเพิกเฉย ทำเหมือนเพื่อนไม่มีตัวตน 3) การข่มเหงรังแกทางคำพูด เช่น การใช้คำหยาบคาย/ดูถูกเหยียดหยาม การเรียกฉายาเพื่อกลั่นแกล้ง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากพฤติกรรมเหล่านี้ เช่น นอกจากจะทำให้เด็กที่ถูกรังแกมีแนวโน้มที่จะมีอาการซึมเศร้า ซึ่งอาจนำไปสู่พฤติกรรมทำร้ายตนเอง รุนแรงไปจนถึงความพยายามฆ่าตัวตายได้ ตลอดจนมีความเสี่ยงสูงที่บุคคลที่ถูกรังแกเหล่านั้น จะกลายเป็นผู้รังแกคนอื่นในอนาคตเช่นกัน ซึ่งความรุนแรงเหล่านี้อาจส่งผลไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ต่อไปได้

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ความรุนแรงในระบบโรงเรียน/สถาบันการศึกษา อาจจะเป็นได้ทั้งสาเหตุ (cause) และผลลัพธ์ (effect) ของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กล่าวคือ บางคนสะท้อนว่าการถูกกลั่นแกล้งจากที่โรงเรียนนำไปสู่ปัญหาการใช้ความรุนแรงระหว่างสมาชิกในครอบครัว (เป็นการนำปัญหานอกบ้านเข้ามาทำร้ายคนในบ้าน) ในขณะที่บางคนสะท้อนว่าการถูกทำร้ายจากสมาชิกในครอบครัวนำไปสู่ปัญหาการถูกกลั่นแกล้งที่โรงเรียน/การกลั่นแกล้งเพื่อนฝูงต่อไป (Bullying) (เป็นการนำปัญหาที่เกิดในบ้านออกไปทำร้ายคนนอกบ้าน) รวมทั้ง ยังมีแนวโน้มที่ผู้หนึ่งจะถ่ายทอดความรุนแรงไปยังความสัมพันธ์อื่น ๆ ต่อไปด้วย สะท้อนความกดดันของปัจเจกบุคคลภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันหมด กล่าวคือ สภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ทุกระดับมีผลต่อความคิดของปัจเจกบุคคล ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent behavior) ต่อไปได้ และในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงมิติการผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ผ่านอีกหนี่งกลไกพื้นฐานที่มีส่วนในกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างสถาบันการศึกษา

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเอง ก็อาจมีส่วนในการส่งเสริมความรุนแรง ให้เกิดขึ้นต่อไปได้เช่นกัน ผ่านการเมินเฉย ละเลยปัญหา หรือการที่โรงเรียนไม่ให้ความสำคัญกับ ประเด็นปัญหา ไม่สร้างความตระหนักรู้ให้นักเรียน ไม่มีมาตรการป้องกันหรือจัดการปัญหาความรุนแรง อย่างเหมาะสม ไม่มีหนทางที่จะให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกลั่นแกล้งหรือรังแกจากเพื่อนฝูงในโรงเรียน รวมทั้ง ไม่มีแหล่งที่สามารถให้คำปรึกษาผู้ที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วย

กล่าวคือ สถาบันการศึกษาหลัก โดยเฉพาะโรงเรียน เป็นอีกหนึ่งสถาบันที่มีส่วนในการผลิตซ้ำ ความรุนแรงในสังคมซึ่งถือเป็นประเด็นปัญหาสังคมซึ่งร้ายแรงมากสำหรับบางประเทศ เนื่องจากปัญหา การกลั่นแกล้ง/รังแกกันในโรงเรียน (Bullying) ถือเป็นอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญที่มีส่วนในการบีบบังคับ กดดัน หรือหล่อหลอม (Determinism) ให้บุคคลที่ถูกกลั่นแกล้งในโรงเรียนเหล่านี้ มีการเปลี่ยนแปลง บทบาทไปเป็นผู้กระทำความรุนแรงเสียเอง หรือไม่ก็อาจนำไปสู่ความรุนแรงที่ร้ายแรงถึงขั้นการ ก่ออาชญากรรมที่อุกฉกรรจ์ต่อไปได้ ดังเหตุการณ์ที่ปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา กรณีการบุกยิงกราด (Shooting sprees) หรือการสังหารหมู่ (Mass murder) ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน/ โบสถ์/ห้างสรรพสินค้า/โรงภาพยนตร์/อื่น ๆ ซึ่งถือเป็นอาชญากรรมแบบไม่เจาะจงเหยื่อ หรือการที่ ผู้กระทำผิดเลือกที่จะทำร้ายผู้อื่นในที่สาธารณะ แสดงออกลักษณะของการอาละวาดด้วยการใช้ความ รุนแรงเพื่อทำร้ายผู้อื่นแบบไม่เลือกหน้า (Rampage violence) ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นการแสดง พฤติกรรมของอาชญากร (Criminal behavior) ที่ร้ายแรงมากอย่างหนึ่ง เนื่องจากส่งผลกระทบต่อ สังคมส่วนรวมในวงกว้าง ก่อให้เกิดการสูญเสียจำนวนมาก โดยอาชญากรรมรูปแบบนี้สะท้อนให้เห็น ถึงอารมณ์โมโห (anger) โกรธแค้น (rage) ของปัจเจกบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือต่อ บุคคลรอบข้างได้อย่างชัดเจน ส่วนที่พบมากในประเทศไทย คือ กรณีวัยรุ่นนรกพวกตีกันหรือศึก ระหว่างสถาบัน ซึ่งบ่อยครั้งเป็นความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความสูญเสีย สร้างความเสียหายให้กับสังคม ซึ่งปรากฏให้เห็นมากมายในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เป็นต้น

เนื่องจากความรุนแรงที่แฝงอยู่ในระดับโครงสร้างทางสังคมทุกระดับ ล้วนมีส่วนในการ ประกอบสร้างความรุนแรงในสังคมทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น กลไกการศึกษาทุกมิติจึงมีส่วนสำคัญทั้งในการ ส่งเสริมและหยุดยั้งการผลิตซ้ำความรุนแรงในสังคม ตั้งแต่ระดับโครงสร้างใหญ่อย่างระบบการศึกษา มาจนถึงปัจจัยต่าง ๆ ภายในสถาบันการศึกษาเอง อาทิ ชุดแบบเรียน หลักสูตร กิจกรรม รูปแบบการ สอน นโยบายต่าง ๆ รวมทั้งสภาพสังคมภายในโรงเรียน เป็นต้น ทั้งหมดนี้มีส่วนสำคัญทั้งในการสร้าง ปัญหาและการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมได้ไม่แพ้กลไกอื่นทางสังคม ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า การยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นโจทย์ใหญ่ของสังคมภาพรวม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกลไก ทางสังคมอย่างสถาบันการศึกษาในการแก้ไขปัญหาและเปลี่ยนผ่านสังคมต่อไป

3.3) การผลิตซ้ำความรุนแรงโดยสถาบันสื่อ

เนื่องจากในสังคมปัจจุบันแทบทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ จากทั่วทุกมุมโลกได้ทั้งแบบเวลาจริง (Real time) และแบบย้อนยุค โดยมีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางการเชื่อมโยงระหว่างกัน นอกจากนี้ช่องทางสื่อสารสมัยใหม่ยังทำหน้าที่เสมือนเวทีที่เปิดให้มนุษย์สามารถเข้ามา มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างกันได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ระบบการสื่อสารผ่านสื่อสมัยใหม่ได้ทำลายความต่างทั้งมิติพื้นที่และมิติเวลา ทำให้การติดต่อสัมพันธ์กัน มีความถี่และเข้มข้นขึ้น ทำให้โลกแคบลงเป็นเหตุให้การผสมผสานทางวัฒนธรรมมีความหลากหลายมากขึ้นด้วย

กล่าวคือ รูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบันมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก เนื่องจากบุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ได้จากทั่วทุกมุมโลก โดยมีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางการเชื่อมโยงระหว่างกัน หรือที่เรียกว่าการเรียนรู้ผ่านโลกแห่งจินตนาการ (imagination) ในส่วนนี้ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning) คือจากการเรียนรู้รูปแบบเดิมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างกัน แปรเปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อทางเลือกมากมายในชุมชนเสมือนจริงบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet network) ในที่นี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ในชุมชนเสมือนจริงผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นวัตถุ (Object) ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงมนุษย์เข้าไปสู่โลกแห่งจินตนาการซึ่งเป็นโลกที่เต็มไปด้วยความรู้มากมาย

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ในโลกออนไลน์หรือชุมชนเสมือน (Virtual Community) เต็มไปด้วยปัจจัยเสี่ยง (Risk Factors) ความรุนแรงอยู่มากมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในชุมชนเหล่านั้น สะท้อนให้เห็นถึงภัยใกล้ตัวมนุษย์ยุคปัจจุบัน เนื่องจากปัจเจกบุคคลสามารถก้าวเข้าสู่วงจรรุนแรงในชุมชนออนไลน์ได้อย่างง่ายดาย ผ่านอุปกรณ์การสื่อสารสมัยใหม่ที่แต่ละคนพกติดตัวไปทุกที่ทุกทาง อาทิ การเสพยาเสพติด สื่อลามก เกมส์ที่รุนแรง การเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนออนไลน์ที่มีการมั่วสุม ซ่องเกี่ยวกับอบายมุข การค้าประเวณีหรือวงจรอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น โดยปัจจัยเสี่ยงเหล่านั้น อาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งความรุนแรงอื่น ๆ ในสังคม ตามมาได้อีกมากมาย ในส่วนนี้สะท้อนความท้าทายทางสังคมรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ท่ามกลางบริบทสังคมยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารหรือสื่อทางเลือกต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์แทบทุกด้านของชีวิต ซึ่งแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับสภาพสังคมสมัยเก่าที่เทคโนโลยียังไม่พัฒนาและทันสมัยดังเช่นปัจจุบันนี้

โดยสรุปคือ บริบททางสังคม (Social context) ในยุคปัจจุบันสื่อมวลชน (Mass Media) และเทคโนโลยีติดต่อสื่อสารสมัยใหม่เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างมาก นอกจากนี้ สื่อสมัยใหม่ที่มีอยู่มากมายในสังคมยุคปัจจุบัน เสมือนกลไกทางสังคมที่มีส่วนในการ

ประกอบสร้าง (Construct) ความรุนแรงในสังคม ทั้งนี้ สื่อสมัยใหม่ถือเป็นช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเสพหรือบริโภคข้อมูลข่าวสารที่รุนแรงได้อย่างง่ายดาย รวมทั้งเป็นการเปิดช่องทางให้บุคคลสามารถเข้าไปในวงจรความรุนแรงที่แฝงอยู่ในโลกออนไลน์หรือชุมชนเสมือน (Virtual Community) ได้เช่นกัน กล่าวคือ สถาบันสื่อเสมือนกลไกทางสังคมที่สำคัญซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ท่ามกลางบริบทสังคมยุคปัจจุบันและทำให้ความรุนแรงสามารถดำรงอยู่ในสังคมต่อไป

นอกจากนี้ จากการศึกษา พบว่า วงจรความรุนแรงที่แฝงอยู่ในโลกออนไลน์ ชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet network) เสมือนภัยอันตรายที่มาพร้อมกับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงหรือพลวัตทางสังคม (Social dynamics) ซึ่งถือเป็นประเด็นความท้าทายรูปแบบใหม่ในศตวรรษที่ 21

4) พลังเงียบ: เบื้องหลังความรุนแรงในครอบครัว

ความเงียบ (silence) ถือเป็นพลังสำคัญที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่แฝงฝังอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ปัจเจกบุคคลรวมทั้งสถาบันทางสังคมทุกระดับมีส่วนสำคัญในการสนับสนุน ส่งเสริมให้ความรุนแรงสามารถขับเคลื่อนอยู่ในสังคมเรื่อยมา

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ทั้งพยาน (witness) หรือผู้ถูกกระทำโดยอ้อม (Indirect victim) และผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง (Direct victim) ส่วนใหญ่มักจะไม่ออกมาเปิดเผยเรื่องราวความรุนแรงในครอบครัว แจ้งความเอาผิดหรือขอความช่วยเหลือจากสังคมโดยทันที แต่ปัจเจกบุคคลมักจะอดทน (tolerance) หรือปิดเงียบ (silence) จนกว่าความรุนแรงที่ตนเผชิญจะประทุหรือทวีระดับความรุนแรงมากขึ้น จนไม่สามารถฝืนทนได้อีกต่อไป บุคคลนั้นจึงจะออกมาแจ้งความหรือขอความช่วยเหลือจากสังคม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัว ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกหรือบุคคลที่มีความผูกพันใกล้ชิดกันมากและยาวนานกว่าความสัมพันธ์รูปแบบอื่น ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามแต่ละสภาพของครอบครัวนั้น ๆ

ข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดวงจรความรุนแรงในครอบครัว (Cycle of Family violence) ที่อธิบายปัญหาความรุนแรงในครอบครัวว่าโดยทั่วไปความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว (It is not usually a one-time incident) แต่มักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ในลักษณะคล้ายวงจรซึ่งทำให้ความรุนแรงนี้แตกต่างจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์อื่น ๆ

ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ความเงียบ (silence) เสมือนพลังที่ทำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวถูกขับเคลื่อนเป็นวงจรซ้ำไปซ้ำมา ยกที่จะหยุดยั้ง ตามแนวคิดวงจรความรุนแรงในครอบครัวซึ่งจำแนกได้ 3 ระยะ ดังแผนภาพที่ 4 ซึ่งได้กล่าวถึงไปแล้วในบทที่ 2.3.2 เรื่องวัฏจักรความรุนแรงในครอบครัว (Cycle of Family Violence)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ที่กระทำความรุนแรง (The abuser) ในครอบครัว ส่วนใหญ่ ไม่ได้กระทำความรุนแรงเพียงแค่การทำร้ายทางร่างกาย (Physical abuse) หรือการทำร้ายทางเพศ (Sexual abuse) เท่านั้น แต่โดยทั่วไปมักเริ่มต้นมาจากการสะสมความขัดแย้งระหว่างกันจากการทะเลาะเบาะแว้งหรือการทำร้ายกันทางอารมณ์และจิตใจ (Emotional and Psychological abuse) หรือทางคำพูด (Verbal abuse) กันมาก่อนที่จะประทุเป็นความรุนแรงรูปแบบที่ต้องลงไม้ลงมือ ทำร้ายร่างกายกัน กล่าวคือ ต้องผ่านระยะที่ 1 ระยะสะสมความเครียด (Tension Building Phase) มาก่อนที่จะเข้าสู่ระยะที่ 2 ระยะระเบิดอารมณ์ (Explosion หรือ Acute Battering Phase) ที่มีการปะทะ โจมตีระหว่างกัน และเมื่อมีการระบายความรู้สึกอารมณ์ออกมาเรียบร้อยแล้ว ก็จะขับเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่ 3 ระยะหวานชื่นคืนดี (Honeymoon Phase) โดยที่บุคคลที่ใช้ความรุนแรงมักจะรู้สึกสำนึกผิด ทำให้ผู้นั้นกลับมาขอความเห็นใจ ขอโทษ/ให้สัญญาอีกฝ่ายว่าจะไม่กระทำแบบเดิมอีก ซึ่งบางคนอาจมีการนำสิ่งของมาให้เพื่อขอคืนดี ช่วงนี้เป็นช่วงที่สภาพครอบครัวก็เริ่มเข้าสู่โหมดสงบศึกก่อนที่จะกลับเข้าสู่โหมดความตึงเครียดและรุนแรงต่อไปอีก

หากวิเคราะห์ผ่านกระบวนการทัศน์ทางอาชญาวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology) สามารถอธิบายได้ว่า สภาพทางสังคมหรือสถานการณ์ที่รายล้อมมีส่วนในการหล่อหลอม (Determinism) ทำให้บุคคลนั้นตัดสินใจกระทำความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากบริบทสังคมที่รุนแรงมักทำให้ปัจเจกบุคคลเกิดความเครียด รู้สึกกดดัน ซึ่งถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่อาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป หากวงจรความรุนแรงไม่ได้รับการแทรกแซงทางสังคม หรือไม่ได้รับการจัดการปัญหาที่เหมาะสมก็มีแนวโน้มสูงที่ผู้ที่กระทำความรุนแรง (The abuser) จะกระทำความรุนแรงซ้ำ ๆ และอาจทวีระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ หนึ่งในนั้นอาจเนื่องมาจากพลังแห่งความเงียบ (silence) ซึ่งเสมือนพลังที่อยู่เบื้องหลังความรุนแรง เป็นเหตุทำให้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวถูกขับเคลื่อน/หมุนเวียนเป็นวงจรซ้ำไปซ้ำมา

นอกจากนี้ จากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงของแต่ละบุคคล พบว่า ทุกคนสะท้อนให้เห็นถึงมิติ “การปกปิดเพื่อปกป้อง” หรือการปกปิดความผิดของบุคคลในความสัมพันธ์ใกล้ชิด เพื่อปกปิดหรือป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นตามมา ทั้งต่อตัวเองและสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ซึ่งรวมไปถึงการปกปิดเรื่องราวของผู้ที่กระทำความรุนแรงด้วย ทั้งนี้ อาจด้วยเหตุผลที่ว่าบุคคลนั้นต้องการปกป้องไม่ให้ผู้ที่กระทำความรุนแรง (The abuser) ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันต้องตกเป็นจำเลยของสังคม หรือถูกตัดสินหรือถูกตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี เป็นคนผิด นอกจากนี้ บางคนอาจปกปิดความรุนแรงด้วยความเงียบเพื่อปกป้องภาพลักษณ์ของตนเองหรือครอบครัวด้วย เป็นต้น ในส่วนนี้สะท้อนมิติความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีความผูกพันลึกซึ้งกว่า

ความสัมพันธ์อื่น เป็นเหตุให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีลักษณะที่แตกต่างจากปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันทางสังคมอื่น

การที่เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง รวมทั้งผู้พบเห็นหรือผู้ที่รับรู้เหตุการณ์ปัญหาเหล่านี้ แต่เลือกที่จะละเลย เมินเฉย หรือร่วมกันปกปิด ป้องป้องคนกระทำผิด ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวถูกชุกชุกอยู่ได้เฟรม หรือถูกปกปิดอยู่ภายใต้ชายคาบ้าน ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหอย่างเหมาะสมต่อไป นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่า ปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกในสถาบันทางสังคมทุกระดับที่พยายามปกปิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเหล่านั้น อาจกลายเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมปัญหาความรุนแรงให้สามารถดำรงคงอยู่ต่อไปในสังคมได้ โดยที่ตนอาจจะไม่ได้ตั้งใจในส่วนนี้ถือเป็นประเด็นปัญหาที่สมาชิกในสังคมทุกระดับจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญ เนื่องจากพลังเงียบทางสังคมเป็นตัวแปรสำคัญที่มีส่วนทำให้ประเด็นปัญหาระดับครอบครัวสามารถปะทุจนกลายเป็นปัญหาระดับสังคม/ประเทศ ก่อให้เกิดความรุนแรง อาชญากรรมที่ร้ายแรงที่อาจนำไปสู่ความสูญเสียทั้งต่อทรัพย์สินและชีวิต สร้างความเสียหายต่อสังคมวงกว้างต่อไปได้

โดยสรุป คือ ความเงียบ (Silence) ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม ล้วนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ปัญหาความรุนแรงในสถาบันครอบครัวจำนวนมากถูกปกปิดและซ่อนเร้นอยู่ในสังคมเสมือนพลังซึ่งอยู่เบื้องหลังปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กล่าวคือ การปกปิดเพื่อปกป้องผู้ที่กระทำ ความรุนแรงต่อผู้อื่นทุกรูปแบบ เสมือนการรับรู้ปัญหา แต่ไม่หาหนทางแก้ไข ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการที่มีส่วนส่งเสริมให้ “ความรุนแรงถูกผลิตซ้ำ” (reproduction of violence) หรือหมุนเวียนซ้ำไปซ้ำมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในลักษณะวงจรความรุนแรง (The cycle of violence) トラบเท่าที่ ยังไม่ได้รับการแทรกแซง (Intervention) จากบุคคลหรือสถาบันทางสังคมอื่น นอกจากนี้ ความเงียบเหล่านี้ยังถือเป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงความรุนแรงให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมมาอย่างยาวนาน

การอภิปรายผลตามกรอบการวิจัยบทที่ 5 เรื่อง การสืบทอดหรือการผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) สะท้อนมิติการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงด้วยความรุนแรง (Management of violent experiences with violence) จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่มีการใช้ความรุนแรงมีแนวโน้มที่จะสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ทางใดทางหนึ่ง อาทิ การสืบทอดความรุนแรงผ่านทัศนคติที่รุนแรง คำพูดที่รุนแรง อารมณ์ที่รุนแรง พฤติกรรมที่รุนแรงทั้งการทำร้ายตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นต้น ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า “ความรุนแรง” สามารถถูกสืบทอดและถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งได้ (Intergenerational Transmission of Violence) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามการรับรู้ (Perception) ตีความ (Interpretation) ส่วนบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลนั้นก็มีสิทธิเลือกที่จะไม่สืบทอดและไม่ถ่ายทอดความรุนแรงไปยังผู้อื่นได้เช่นกัน ดังที่จะกล่าวถึงในบทถัดไป

บทที่ 6

การยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัว (BREAKING THE CYCLE OF FAMILY VIOLENCE)

ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวที่รุนแรงมีการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง (management of violent experience) หลากรูปแบบหลายวิธีแตกต่างกันออกไปตามกระบวนการรับรู้ (Perception) และตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ในบทวิเคราะห์ส่วนนี้จะเน้นที่รอบการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงด้วยความไม่รุนแรง (Management of violent experiences with non-violence)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า การยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัว (Breaking the cycle of family violence) เป็นทั้งวิธีการ (Mean) และจุดมุ่งหมาย (End) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากปัจเจกบุคคลร่วมกับสังคมทุกภาคส่วนในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Management of Family Violent) ที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ประเด็นการยุติวงจรความรุนแรงภายใต้กรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปในบทอภิปรายผลการวิจัย ทั้งนี้ สามารถแบ่งการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

- 6.1 การหนี: ทางออกจากสถานการณ์ความรุนแรง
- 6.2 แนวคิดที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม
- 6.3 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)
 - 6.3.1 ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นกับการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม
 - 6.3.2 ปัจเจกบุคคลกับการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรง
 - 6.3.2.1 การหนี: ทางออกจากวงจรความรุนแรง? (ทางออกถาวร หรือ ทางออกชั่วคราว)
 - 6.3.2.2 การต่อสู้อะหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรง
- 6.4 สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)

6.1 การหนี: ทางออกจากสถานการณ์ความรุนแรง

จากการรวบรวมข้อมูลจากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของแต่ละบุคคลสะท้อนให้เห็นว่า การหนี (Escaping) ออกจากสถานการณ์ความรุนแรงมีหลากหลายวิธี ทั้งนี้ สามารถวิเคราะห์รูปแบบการหนีที่ปัจเจกบุคคลเลือกใช้เพื่อก้าวออกจากสถานการณ์ความรุนแรง ได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การหนีแบบชั่วคราว 2) การหนีแบบยังคงความสัมพันธ์ 3) การหนีแบบตัดขาด (การพึ่งพา/ความสัมพันธ์) 4) การหนีแบบออกจากวงจรความรุนแรงอย่างถาวร (ด้วยความตาย) ตัวอย่างจากเรื่องเล่าประสบการณ์ ดังเช่น

1) การหนีแบบชั่วคราว

คือ การหนีออกไปจากสถานการณ์ความรุนแรงชั่วคราว แต่ยังคงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้ที่กระทำความรุนแรงอยู่ การหนีรูปแบบนี้อาจหมายถึงการออกไปทำกิจกรรมอื่นชั่วคราวแล้วเพื่อเบี่ยงเบนปัญหาความรุนแรง จากนั้นมีการกลับมาคืนดีหรือคงความสัมพันธ์แบบเดิม

“บ่อยครั้งที่หนีออกไปจากบ้าน บางครั้งหนีออกไปนั่งร้องไห้แถวป้ายรถเมล์ แถวสวนสาธารณะบ้าง มหาลัยบ้าง ห้องสมุดบ้าง ร้านอาหารโน่นนี่นั่นบ้าง เพราะกลัว กลัวมาก ไม่กล้าอยู่บ้าน บางครั้งก็พาแม่หนีออกมาด้วยกัน หนีเอาตัวรอดออกจากกระเปาะอารมณ์ของคนในบ้าน คือรอให้เขาเย็นลงก่อน แล้วเราก็ตอบกลับไปเป็นแบบนี้บ่อยมาก นับครั้งไม่ถ้วน... แต่ถ้ามันรุนแรงมากก็จะหนีออกไปเข้าโรงแรม รายวันอยู่หลายครั้ง คือ เรากลัวว่าเข้าจะปะระเบิดอารมณ์ใส่เราอีก...” ID4

“ตอนวัยรุ่น เรามักจะแอบหนีไปอยู่บ้านแฟน ไม่ยอมกลับบ้านกลับช่องเลย เหมือนเรารำคาญ ไม่อยากกลับไปรับรู้ปัญหาของที่บ้านอีก...” ID5

“ความจริงแล้ว เรายังเป็นคนปากไว ทำตัวเอง แต่พอเขาจะเข้ามาทำร้ายเราจริง ๆ เรารู้ว่าเราสู้ไม่ได้ เลยเลือกที่จะวิ่ง ใช้วิธีหนีมากกว่า เพราะว่าแฟนคนเก่า ของเขาก็เคยโดนเตะ จนซีโครงหัก เรากลัว...” ID1

“ตอนอยู่กับสามีคนแรก... เวลางอน เราก็จะหอบลูกไปบ้านแม่เลย...” ID3

“ตอนที่พ่อแม่จะตี เราจะเลี้ยง วิ่ง พอเราเห็นว่าเขาจะตี เราก็งหนีแล้ว คือเราเป็นคนแอบเก่ง บางครั้งแอบอยู่ใต้เตียง...” ID1

“เขาจะสมาริสั้นเขาชอบอยู่กับตัวเอง นิสัยของเขาคือการอยู่กับตัวเอง การหลบไปอยู่คนเดียว เพื่อที่จะไม่ให้พ่อแม่เรียกใช้งาน.....” ID2

“เราเองชอบหนีคนรอบข้าง ปลีกตัวไปอยู่คนเดียว หนีออกไปอยู่ในโลกของตัวเอง เหมือนว่า เราป้องกันตัวเองไม่ให้ถูกทำร้ายจากความสัมพันธ์อื่น เพราะกลัวประวัติศาสตร์จะซ้ำรอย กลัวจะเจอคนที่อารมณ์โมโหร้ายมาทำร้ายเราอีก....” ID4

บางครั้งการหนีรูปแบบนี้ ยังรวมไปถึงการออกไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอื่น ๆ เป็นการชั่วคราว อาทิ ชุมชนเพื่อนฝูง ชุมชนปาร์ตี้ ชุมชนวงเหล้า ชุมชนออนไลน์ ชุมชนของซีรีส์/ละคร/ภาพยนตร์ ชุมชนเกมส์ เป็นต้น เสมือนเป็นวิธีเบี่ยงเบนความสนใจไปในทางอื่น แต่บางครั้งอาจกลับเป็นวิธีที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น เป็นปัจจัยทำให้เกิดความขัดแย้งและรุนแรงมากขึ้น

นอกจากนี้การหนีเข้าไปในวงจรความรุนแรงรูปแบบอื่นชั่วคราวอาจเป็นการก้าวเข้าสู่วงจรการเสพติดที่ยากจะก้าวออกมาได้เช่นกัน เช่น พฤติกรรมติดเกมส์ ติดซีรีส์ ติดละคร เสพติดเหล้า ติดอบายมุข ติดยา ติดหญิง ติดผับ หรือการเสพติดรูปแบบอื่น ๆ ที่มีอีกมากมาย ทั้งนี้ มีสาเหตุเริ่มต้นมาจากความต้องการที่จะก้าวออกจากความสัมพันธ์ที่รุนแรงเพียงชั่วคราวเท่านั้น

“แต่ก่อนเราเป็นคนไม่ดื่ม เดี่ยวนี้ดื่ม เพราะว่าทน พฤติกรรมสามไม้ไม่ไหว แต่ต้องดื่มกับคนที่เราไว้ใจ... อยู่คนเดียวแล้วมันคิดมาก เหมือนว่า เราจับตัวเองไม่ได้ คือเราต้องยอมให้ลูกไปนอนบ้านพ่อเขาบ้าง ทั้งที่เรารู้ว่าลูกต้องไปเจออะไรบ้าง สงสารลูกที่ต้องทนหนัก คิดมาก...

...เราจะดื่ม โดยเฉพาะตอนที่ลูกไปอยู่กับพ่อเขา คือ เราทนไม่ได้ ไม่รู้ว่าลูกจะรู้สึกยังไง ลูกกำลังทำอะไรอยู่ มันกังวลไปเรื่อย แต่เราก็คิดว่ายังไงลูกก็ต้องรู้จักพ่อ คือ เราคิดว่า บางทีลูกอาจจะเป็นยาอย่างหนึ่งที่ทำให้พ่อเขาดีขึ้นได้...” ID3

“บางครั้งมีความรู้สึกไม่อยากจัดการอารมณ์ของตัวเอง เลยเลือกที่จะหยุด ความกังวล ความกลัว ความเครียด หรือหนีออกจากความวุ่นวายของปัญหาชีวิต ปัญหาครอบครัว โดยการดื่มเหล้า ดื่มแอลกอฮอล์ ดื่มทุกวันจนกลายเป็นการเสพติด เหมือนมันต้องการ Numb the pain อะไรประมาณนั้น...

...เริ่มต้นจากการดื่มเพื่อหนีปัญหา แต่สุดท้ายคือมันกลายเป็นปัญหามากขึ้น เพราะมันทำร้ายตัวเราเอง มันกลายเป็นว่าเราเสพติดมัน...” ID4

“ส่วนใหญ่จะหนีที่บ้านไปเมากับแฟน เมากับเพื่อนเป็นประจำ ตั้งแต่ช่วงมัธยมแล้ว เหมือนเราหาทางออก หนีปัญหาไปเรื่อย ๆ ซึ่งบางครั้งก็ถูกเพื่อนชักชวนนะ โดนทำให้ลองโน้น ลองนี่ที่มันไม่ดี แต่โชคดีที่ลองแล้วเราไม่ติด อาจเป็นเพราะเราต้องทำงานหาเงินเลี้ยงตัวเองด้วย เลยไม่หลงไปไกล เพื่อนกลุ่มนั้น ปัจจุบันหลายคนก็มีชีวิตที่ไม่ดีเท่าไร๋ เข้าคุกก็มี ...”

“จำได้ว่ามีช่วงหนึ่งที่ชอบดูหนัง ติดซีรีส์ต่างประเทศที่มีเนื้อหารุนแรงมาก ซึ่งในหนังเหล่านั้นมันแฝงด้วยความรุนแรงมากมาย เช่น ซีรีส์หรือหนังฆ่าฟันศพ รุนแรง ซึ่งมันน่ากลัวมาก!! แต่ที่น่ากลัวกว่า คือ บางครั้งเขาก็จะยกตัวอย่างความรุนแรง ในหนังที่ดู มาข่มขู่คนในบ้าน... โดยหลายครั้งพอเขาดูเสร็จ เขาก็จะมาพูดให้เราฟังว่า เขากลัวตัวเองจะใช้ความรุนแรงกับคนอื่นเหมือนในหนัง เพราะเวลาเขาอารมณ์เดือดขึ้นมา เขาไม่สามารถควบคุมตัวเองได้เหมือนตัวละครที่ดู...” ID4

2) การหนีแบบยังคงความสัมพันธ์

คือการหนีออกมาบ้านหรือแหล่งที่มีความรุนแรงสะสมยาวนาน ซึ่งบุคคลที่หนีออกมาอาจจะยังคงมี/ไม่มีการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวดั้งเดิมอยู่ หรือยังคงมีการพูดคุย/พบปะระหว่างกัน เพียงแต่เป็นการสร้างระยะห่างระหว่างความสัมพันธ์นั้น ๆ

“เรากับพี่พยายามที่จะหนีออกจากบ้านด้วยวิธีการสร้างสรรค์ ตอนมัธยมพยายามตั้งใจเรียนมาก ตอนนั้นหวังอย่างเดียวว่าจะต้องสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่ในกรุงเทพให้ได้ เพื่อเป็นหนทางพาตัวเองออกจากบ้าน ออกจากความขัดแย้งและออกจากความรุนแรงในครอบครัวให้ได้ อยากจะออกไปให้พ้น ๆ...” ID4

“เราแยกออกมาจากเขาปีกว่าแล้ว ตั้งแต่มีเรื่องกัน ก็ยังมีติดต่อกันบ้าง แต่ว่าไม่โอเคเลย ยิ่งห่าง ยิ่งแย่มาก... มีลูกต้องดูแลร่วมกัน พยายามเริ่มต้นใหม่ เพราะรู้แล้วว่าเวลาที่ผ่านไป มันไม่มีประโยชน์เลย จากที่เรานั่งรอนั่งคอย พยายามเปลี่ยนไม่ว่าจะตัวเองหรือเปลี่ยนเขา ทำทุกอย่างมันไม่มีผล มันไม่มีผลเลย คือแบบว่า พยายามทำทีละอย่างทีละอย่างให้มีความสุข คือเราตั้งเป้าไว้ว่า เขามีอะไรดีบ้าง แล้วมันหมดไปที่ละข้อ ทีละข้อ อะไรอย่างนี้...” ID3

“เราออกมาจากบ้านตั้งแต่เรียนจบมัธยมแล้ว ออกมาทำงานหาเงินเลี้ยงตัวเองเลี้ยงน้อง เพราะที่บ้านมีปัญหาการเงิน... เราก็ไม่ค่อยติดต่อบ้านเท่าไร เพราะที่บ้านมีแต่เรื่องให้ปวดหัวตลอดเวลา รู้สึกแข็ง ญาติญาติก็ไม่ค่อยชอบเรา ส่วนเราก็ไม่ชอบเขา เลยพยายามหาทางหนีออกมา หางาน หาเงินเอง...” ID4

3) การหนีแบบตัดขาด

การหนีรูปแบบนี้ เป็นการตัดขาดความสัมพันธ์ โดยผู้ที่หนีออกจากความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเข้าไปข้องเกี่ยวกับผู้ที่กระทำความรุนแรงต่อตนอีก เป็นการหนีออกมาโดยตัดขาดทั้งการพึ่งพาทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์โดยสิ้นเชิง สะท้อนมิติการออกมาจากครอบครัวดั้งเดิมเพื่อที่จะสร้างเนื้อสร้างตัวใหม่ เริ่มต้นชีวิตใหม่ ซึ่งบางครั้งอาจจะมีการติดต่อ พบปะ พูดคุยหรือมีความสัมพันธ์กับผู้ที่กระทำความรุนแรงอยู่บ้างแต่เพียงเล็กน้อย ทั้งนี้ เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่ตัดขาดความสัมพันธ์แบบถอนรากถอนโคนได้ยาก เพราะรูปแบบความสัมพันธ์มีความใกล้ชิด/ผูกพันกันมาเนิ่นนาน ซึ่งมีความสลับซับซ้อนแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว อีกทั้งยังมีกรอบศีลธรรมทางสังคมอย่าง เช่น ความคิดเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความกตัญญูเป็นตัวเหนี่ยวรั้งหรือเป็นกรอบที่กำกับความคิดคนในสังคมร่วมด้วย ทำให้การตัดความสัมพันธ์แบบเด็ดขาดถาวรจึงอาจเป็นไปได้ยากกว่าความสัมพันธ์รูปแบบอื่น

“แม่หนีออกมาจากครอบครัวดั้งเดิม เขาไม่ยอมอยู่ตรงนั้น คือแม่ถูกคนในครอบครัวทำให้ต้องมีลูกด้วยกัน 1 คน เขาก็คงจะอาย เลยต้องหนี... หนีออกมาหางานทำเลี้ยงตัวเองเลย... เราเห็นภาพแบบนี้มาตั้งแต่เด็ก ตอนเราเล็ก ๆ ยายก็ตีน้ำ มีปัญหากัน จนทำให้น้ำก็หนีออกจากบ้าน... ส่วนน้องสาวที่โดนน้องชาย ล่วงละเมิดทางเพศ เขาก็หนีออกจากบ้าน เขาหนีไปอยู่ที่อื่น...” ID1

“แม่เคยเล่าว่า ตัวเขาหนีออกจากบ้านมาตั้งแต่เด็ก ๆ เพราะถูกพ่อเลี้ยงเกลียดชัง กลั่นแกล้ง แม่ก็เลยหนีออกมาอยู่บ้านญาติ ออกมาหาเงิน มาทำขนมขาย คือเขาต้องสู้ชีวิตตั้งแต่เด็ก เพราะยายก็ไม่สนใจ ไม่เคยส่งเสียให้เรียนหนังสือ แม่ต้องหาเงินส่งเสียตัวเองเรียน ลำบากมาตั้งแต่เด็ก... ส่วนน้องชายก็อยู่ไม่ได้ ต้องหนีออกจากบ้านเหมือนกัน กระเจิดกระเจิง ไปหลายที่ หนีไปอยู่พม่า ไปเผชิญชะตาชีวิตของตัวเอง ไปสร้างชีวิตใหม่... พ่อพ่อเลี้ยงตาย แม่กับน้องก็กลับมาช่วยกันดูแลยาย...” ID4

“แม่ทนพ่อไม่ไหว ช่วงนั้นตบตีกันบ่อยมาก แทบทุกวัน แม่เลยหนีไปทำงานอยู่ต่างประเทศ ไปนานละ ลิบกว่าปี ตั้งแต่เรายังอยู่มัธยม ไม่ค่อยได้ติดต่อกัน ปัจจุบันก็ไม่ยอมกลับมา ทั้ง ๆ ที่ พ่อก็เสียชีวิตไปนานแล้ว...” ID5

4) การหนีออกจากวงจรความรุนแรงอย่างถาวร

การหนีรูปแบบนี้เป็นความพยายามออกจากวงจรความรุนแรงอย่างถาวร เป็นวิธีที่หลายคนเลือกใช้ อาทิ การหนีปัญหาด้วยการพยายามฆ่าตัวตาย (Suicide attempt) หรือการทำร้ายตัวเอง (Self-abuse) หรือความพยายามฆ่าคนที่ทำความรุนแรงให้ถึงแก่ตาย (Battering) เพื่อตัดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การหนีที่จบด้วยความตายรูปแบบนี้ คือวิธีการจัดการความรุนแรงที่รุนแรงที่หลายคนเลือกใช้ โดยมีเป้าหมายเพื่อยุติ (To stop) ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถาวรหรือเพื่อหนีออกจากโครงสร้างความรุนแรง ดังบทวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยได้หยิบยกมาอภิปรายแล้วในบทที่ผ่านมา (5.4.2 การสืบทอดความรุนแรง ประเด็นการโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง)

โดยสรุปคือ เมื่อความรุนแรงทวีความเข้มข้นมากขึ้น หนึ่งหนทางที่จะนำพาตัวเองและคนอื่นออกจากสถานการณ์ความรุนแรงได้ คือ การหนี (To Escape) ทั้งนี้ เพื่อรอกพ้นจากการถูกกระทำด้วยความรุนแรง แต่จะหนีออกจากโครงสร้างความรุนแรงได้หรือไม่ ส่วนนี้อาจขึ้นอยู่กับความสามารถและความตั้งใจของแต่ละบุคคล ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยจะหยิบยกมาอภิปรายในบทถัดไป นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยพบว่า ยังมีอีกหนทางเลือกเสมือนทางลัด (shortcut) ที่หลายคนใช้ในการหนีออกจากโครงสร้างความรุนแรงผ่านวิธีการทำร้ายตัวเองหรือการฆ่าตัวตาย ฆ่าผู้อื่น เพื่อต้องการออกจากวงจรความรุนแรงอย่างถาวร

6.2 แนวคิดที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม

จากการรวบรวมข้อมูลเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงของแต่ละบุคคล พบว่า แต่ละคนสะท้อนแนวทางการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทที่รายล้อม ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเปลี่ยนผ่านความคิดและพฤติกรรมของบุคคล มีส่วนทำให้ปัจเจกบุคคลเกิดการสะท้อนคิดด้วยตัวเอง (Self-Reflection) หรือตั้งคำถามกับกระบวนทัศน์เดิม (Old Paradigm) เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ความรุนแรงทั้งของตนและผู้อื่นในมิติใหม่ อันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ในมิติของการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงด้วยความไม่รุนแรง (Management of violent experiences with non-violence) ต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะหยิบยกตัวอย่างแนวคิดที่ท้าทายกรอบความคิดเดิมจากการสะท้อนคิดด้วยตนเอง (Self-Reflection) ของผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้ดังนี้

แนวคิดที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม : Self-Reflection ID1

“พอเรารู้เรื่องว่าเขามีคนอื่น เราก็อทนนะ ทน อีก 2 ปี แต่ในความทนนั้น เราไม่มีความสุขเลย ยังไม่สบายใจเลย แล้วมันเกิดเรื่องที่ว่าเราเอาหัวก๊อกไปฟาดเขานั้นแหละจนต้องไปโรงพัก ก็มีการไกลเกลี่ยกันไป... แล้วเราก็มาคิดทบทวนว่าวันหนึ่งถ้าเกิดเรามีมีดห้อย ถ้าวันหนึ่งเราเกิดเรามีปืนห้อย คือตอนนั้นดูท่าทางมันไม่ดีแล้วเรามาถึงจุดที่ระงับอารมณ์ไม่อยู่แล้ว...”

...อีกอย่างคือเราถามผู้ชายแล้ว เขาบอกว่าอยู่กับผู้หญิงคนนั้นมีความสุขมากกว่า... เราก็เลยคิดว่าไม่เอาดีกว่า เพราะเราไม่มีความสุข มันเจ็บปวดมากกว่า เลยตัดสินใจเดินออกมาจากวงจรมัน...

...ตอนนั้นพยายามโทรมาขอคำปรึกษามูลนิธิต่าง ๆ แล้วก็เริ่มเข้ามาทำความรู้จักกลุ่ม support... มีการทำ Case Conference เราก็ไปเจอเรื่องราวของผู้หญิงคนหนึ่งที่เขาสามีนอนตายโดยที่เขาไม่ตั้งใจ... เราก็เลยรู้สึกว่าเป็นเรื่องของเราทั้ง ๆ ที่ว่ามันหนักหนาแล้วเรื่องของคนนี้หนักกว่า เพราะว่าเขาต้องติดคุกแล้วเขาก็มีลูกอีกตั้ง 2 คน... ทำให้เราเห็นว่าบางคนมีทุกข์มากกว่าเยอะกว่าเราอีก... มันเหมือนเป็นการเปิดมุมมองใหม่ที่เราไม่เคยรู้ เหมือนเรื่องราวของคนอื่นเข้ามาเป็นตัวช่วยให้เรา... เราก็เอาความรู้เหล่านั้นมาปรับเปลี่ยนความคิดของเราเอง เหมือนว่าคนอื่นเข้ามาเป็นตัวช่วยให้เรา...” ID1

...เราคิดทำนองว่า เรามีเชือกอยู่เส้นหนึ่ง จากนั้นเราเลยใช้กรรไกรตัดเชือกนั้นให้ขาดสองท่อน มันก็จบ ไม่มีอะไรแล้ว คือเราไม่ได้ย่ำคิด ย่ำทำ อะไรตรงนั้น...” ID1

แนวคิดที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม : Self-Reflection ID2

“ตอนเด็ก ๆ ไม่ได้มีเพาเวอร์พอยท์ที่จะไปคุยกับพ่อแม่เพื่อปรับความเข้าใจ คิดแค่ว่าพ่อกับแม่มีบุญคุณพ่อกับแม่อยู่เหนือหัว คือตอนนั้นคิดแค่นั้นเอง...

.....มันเริ่มจากตอนนั้น เรามีปัญหากับเพื่อน รู้สึกหนักใจ เลยเริ่มกลับมาคุยให้แม่ฟัง เป็นว่าแม่เข้าใจเรา พ่อแม่เข้าใจเราปู่ แม่ได้ใจเรา มีอะไรเราก็จะกลับมาปรึกษาแม่... แต่มันใช้เวลาประมาณ 2 ถึง 3 ปีกว่าเลยนะ กว่าเราจะกลับมาสนิทกับแม่ขนาดนี้...

...นอกจากนี้ เราก็จะไปหาหนังสืออ่านหรือไปหาอ่านในเว็บไซต์ ว่ามีใครที่เขามีครอบครัว หรือมีพ่อแม่คล้ายกับบ้านเราบ้าง แล้วพวกเขาจัดการปัญหาอย่างไร...

...ไปสะดุดตา กับหนังสือเล่มหนึ่ง มันเหมือนว่าหนังสือเล่มนั้นถูกพิมพ์มาให้เราอ่าน คือทุกอย่างมันคลิก มันเป็นไกดที่เราได้ในขณะนั้น อ่านแล้วก็จดเลคเชอร์ แล้วก็เอามาเตือนตัวเองตลอด จนทำให้มาถึงจุดหนึ่งที่มันไกลมากจากจุดเดิมมาก มันทำให้เราเข้าใจอะไรมากขึ้น...

...เราอ่านหนังสือเรื่อย ๆ เริ่มเข้าใจธรรมะมากขึ้น... ทำให้เราเข้าใจพ่อกับแม่มากขึ้น เหมือนแบบว่าทำให้ความสัมพันธ์เราดีขึ้น คือมันก็ไม่จำเป็นที่จะต้องหาทางแก้ปัญหา แต่ใช้ความเข้าใจ.. นั่นคือลักษณะของเรา ซึ่งพี่เขาไม่มีโมเมนต์แบบนั้นนะ...” ID2

แนวคิดที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม : Self-Reflection ID3

(ครอบครัวดั้งเดิม) “พอเราโตขึ้น เริ่มคิดได้ ก็เริ่มเศร้าใจเรื่องพ่อ และเราเข้าใจบางอย่างเพราะเราเคยทำไม่ดีกับพ่อไว้ เริ่มเข้าใจบาปบุญคุณโทษ เริ่มกลัว...

...มันเหมือนมีเหตุการณ์บางอย่างที่ปลดลို့คตัวเราเอง คือเราถามตัวเองว่า ทำไมเราถึงไม่เข้าใจพ่อเองละ ว่าที่เขาเป็นแบบนี้เพราะอะไร แล้วมันก็ทำให้เรารู้ว่าที่เขาเป็นแบบนี้เพราะว่าเขาารู้สึกว่าเขาดียกว่าคนอื่น ความเข้าใจมันทำให้เราให้อภัยไปหมดเลย มันเป็นวิธีปลดลို့คตัวเองได้จริง ๆ แล้วมันก็ทำให้เรารู้สึกดีขึ้น ความสัมพันธ์กับพ่อก็ดีขึ้น ในขณะที่พ่อไม่ได้เปลี่ยนอะไรนะ..”

(ครอบครัวปัจจุบัน) “ลูกมีซิมนะ เหมือนว่า ลูกเขาเฝ้ารอพ่อที่จะกลับมาเป็นคนดีเหมือนพ่อของคนอื่น... มีครั้งหนึ่งพาลูกไปปรึกษาจิตแพทย์ หมอถามว่า ถ้าหมอเป็นทวดจะขอพระอะไร ลูกก็ตอบไปว่า ขอพรให้หมอช่วยรักษาพ่อให้หาย เรา ก็เลยมานั่งคิดว่า เฮ้ย! แสดงว่าลูกยังรักพ่อ ครอบครัวยังอยู่ในโหมดที่ยังประสานได้อยู่ ลูกเข้าใจตรงนี้อยู่ เราเลยไม่อยากให้เขาเห็นถึงความแตกแยก เดียวลูกจะยิ่งซ้ำ มันก็เหมือนว่ารอเวลาไปเรื่อย ๆ แล้วเราก็พยายามไม่ปะทะ...

...เราเป็นคนคิดเรื่องบุญกรรมนะ เพราะไม่งั้นเราไม่คิดว่าเราจะดำรงตนได้แบบนี้หรอก เราเป็นคนกลัวบาปกรรม... แต่บางอย่างที่เราคิดอยากจะทำ มันก็ทะลุบาปกรรมไปแล้ว แต่เราก็เลือกที่จะไม่ทำสิ่งเหล่านั้น เพราะเรายังกลัวบาปอยู่ กลัวมาก...” ID3

การสะท้อนคิดด้วยตนเอง (Self-Reflection) : ID4

“ตอนที่ตัวเองจมอยู่ในความทุกข์มาก ๆ คิดว่าความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว การฆ่าตัวตายจึงเป็นทางออกปัญหาที่ง่ายที่สุด แต่ที่ยากคือการมีชีวิตอยู่ในวงจร ความรุนแรงแบบเดิม ๆ คือมันทุกข์มาก ตอนนั้นมันมองไม่เห็นทางออกอื่น...

...จำได้ว่าจุดเปลี่ยนสำคัญเลยคือ ตอนนั้นกำลังจะกระโดดตีฆ่าตัวตาย แต่มันเหมือน มีความคิดหนึ่งพยายามรั้งเราไว้ ไม่ยอมให้เรากระโดด ประมาณว่า ถ้าเราตัดสินใจ ฆ่าตัวตายวันนั้น แม่ต้องตายตามเราแน่ ๆ เพราะฉะนั้นการตัดสินใจฆ่าตัวตายของเรา ในวันนั้น จึงไม่ใช่แค่การฆ่าตัวเราเองเท่านั้น แต่มันเป็นการฆ่าแม่ไปพร้อมกันอย่าง แน่นนอน ซึ่งเรารักแม่มาก เราไม่สามารถฆ่าแม่ได้ วันนั้นเลยตัดสินใจไม่กระโดด...

...โดยช่วงนั้น อาจเป็นโชคดีของเรา ที่ได้พบเจอมิตรภาพดี ๆ จากคนรอบข้าง บวกกับพลังความรักของแม่ และความสัมพันธ์กับพี่และพ่อที่เริ่มดีขึ้น มันเหมือนเป็นตัวรั้งไม่ให้เราคิดสั้น เลือกใช้ทางลัดเพื่อออกจากปัญหาเหมือนที่ผ่านมา... มีหลายเหตุการณ์ผ่านเข้ามาที่ทำให้เราหันกลับมาทบทวนตัวเองว่า... แท้จริงแล้ว ความทุกข์มันไม่ถาวร แต่มันเป็นแค่ประสบการณ์ที่ผ่านมาให้เราได้เรียนรู้เท่านั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เราแข็งแกร่งขึ้น อีกอย่างคือเราไม่สามารถเลือกเกิดไม่ได้ สิ่ง que เลือกได้ คือทางเดินชีวิตของตัวเอง จากนั้นเราก็พยายามหาหนทางก้าวออกมาจากวงจรความรุนแรง โดยการเรียนรู้ใหม่จากสื่อต่าง ๆ หาต้นแบบดีทีรอบตัว แล้วก็พยายามจะไม่ส่งต่อความรุนแรงไปให้คนอื่นและพยายามที่จะไม่ทำร้ายตัวเองแบบเดิม...” ID4

แนวคิดที่ท้าทายกรอบความคิดเดิม : Self-Reflection ID5

“เราลืมเหตุการณ์ในอดีตไปเยอะแล้ว เพราะการคิดมาก มันเหมือนยิ่งทำให้เราทุกข์เอง อีกอย่างพ่อก็จากไปแล้ว แม่ก็ไปมีชีวิตของเขา ส่วนเราต้องเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบชีวิตตัวเอง โกรธแค้นคนอื่นไป มันไม่มีประโยชน์อะไรเลย เพราะสุดท้ายแล้ว มันทำร้ายตัวเราเอง... เราทำร้ายตัวเองมาเยอะ มันก็ถึงเวลากลับมาดูแลตัวเอง...

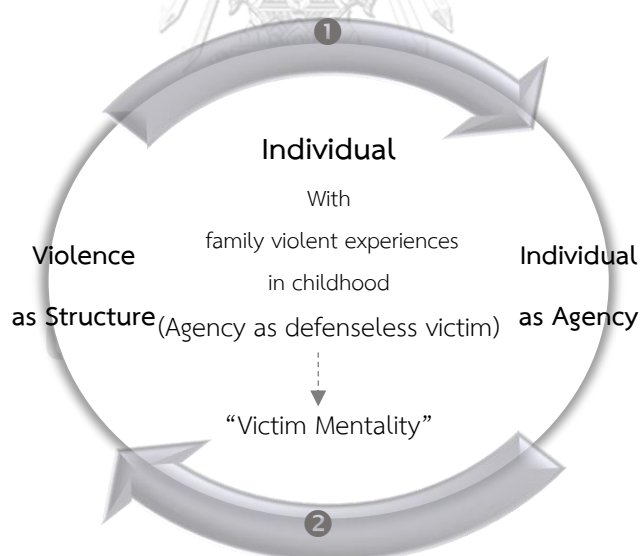
...ประสบการณ์ที่เข้ามาสอนเรามากที่สุด คือ ตอนที่สุขภาพย่ำแย่ จนต้องผ่าตัดมดลูก ซึ่งมันเป็นช่วงเวลาที่ทรมาณมาก แต่มันเป็นเหตุการณ์ที่เข้ามาสอนให้เราเข้มแข็ง ให้อภัยคนอื่น ให้อภัยตัวเองและกลับมาดูแลตัวเอง หาความสุขให้ตัวเอง เพราะเราก็ไม่รู้ว่า เราจะตายเมื่อไหร่ สู้ใช้ชีวิตที่เหลือให้เป็นประโยชน์ดีกว่า...” ID5

6.3 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

ในประเด็นการยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัว (Breaking the cycle of family violence) ภายใต้กรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) สามารถแบ่งการวิเคราะห์และอภิปรายได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นกับการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม 2) การหนี: ทางออกจากวงจรความรุนแรง? (ทางออกถาวร หรือ ทางออกชั่วคราว) 3) ปัจเจกบุคคลกับการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรง 4) ผู้กระทำการที่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรุนแรงในสังคม

6.3.1 ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นกับการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม

กรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) อธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวว่าเป็นปัญหาเชิงทวิลักษณ์นิยม (Problematic dualism) ผ่านมโนทัศน์เรื่องผู้กระทำการและโครงสร้าง (Agency and Structure) โดยแนวคิดนี้มองความรุนแรงในฐานะโครงสร้างทางสังคม (Violence as Structure) และปัจเจกบุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในฐานะผู้กระทำการ (Individual as Agency) ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ 23 ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในวัยเด็ก
กับการประกอบสร้างมโนทัศน์ทายาทความรุนแรง

ครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานแห่งชีวิตของมนุษย์ (Family as the foundation of life) และเป็นกลไกพื้นฐานทางสังคมที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนโครงสร้างความรุนแรงในระดับสังคม ให้สามารถดำรงอยู่เรื่อยมาในแทบทุกสังคม หากพิจารณามิติการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์

ทางสังคม (Structuration) พบว่า จากแผนภาพสะท้อนให้เห็นมิติการก่อตัวความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการและโครงสร้าง (Agency vs Structure) ในที่นี้ เป็นการวิเคราะห์ปัจเจกบุคคลท่ามกลางประสบการณ์ความรุนแรงในสถาบันครอบครัว โดยมองความรุนแรงในครอบครัวในฐานะกลไกหนึ่งในโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรง (Family Violence as one of Violent Structures)

ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการ (Individual as Agency) มีการแสดงบทบาทที่หลากหลายในความสัมพันธ์ที่รุนแรง (Abusive Relationships) ไม่หยุดนิ่งเพียงแค่บทบาทใดบทบาทหนึ่ง กล่าวคือ ทุกคนจะมีการปรับเปลี่ยนบทบาท (Changing Role) ไปตามสถานการณ์ความรุนแรงที่บุคคลนั้นกำลังเผชิญ ไม่ว่าจะเป็บทบาทของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงโดยตรง (Direct Victim) บทบาทพยาน (Witnesses) หรือผู้ถูกระทำโดยอ้อม (Indirect Victim) รวมทั้งบทบาทผู้กระทำความรุนแรง (The abuser) เองด้วย

ที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์จะมีการปรับตัว (Adaptation) ให้สามารถอยู่รอด (Survival) ในโครงสร้างครอบครัวที่รุนแรง ในขณะเดียวกัน มนุษย์ก็มีบทบาทสำคัญในการผลิต (Production) และการผลิตซ้ำ (Reproduction) โครงสร้างความรุนแรงให้สามารถขับเคลื่อนเป็นวงจร (Cycle of family violence) ซ้ำไปซ้ำมาด้วยเช่นกัน ส่วนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Anthony Giddens ที่อธิบายการก่อรูปความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคม (Structuration) ว่าโครงสร้าง (Structure) เป็นกลไกสำคัญที่มีส่วนในการกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ ในขณะเดียวกันสมาชิกในสังคมเอง (Agency) ก็เป็นตัวกำหนดโครงสร้างความรุนแรงเช่นกัน ดังนั้น ทั้งสองจึงมีลักษณะเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ในลักษณะทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (Duality of structure) ทั้งนี้ สามารถแบ่งการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ภายใต้กรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Theory of Structuration) ของ Anthony Giddens แบ่งได้ 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 โครงสร้าง (Structure) กับการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

คำถามสำคัญในการวิเคราะห์ประเด็นนี้คือ เพราะเหตุใดโครงสร้างความรุนแรงที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ครอบครัวตั้งต้นจึงมีแนวโน้มทำให้ปัจเจกบุคคลผลิตซ้ำความรุนแรง

แม้มนุษย์จะเกิดมาพร้อมกับ “เจตจำนงเสรี” (Free Will) และมีเสรีภาพในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งใดก็ได้บนเส้นทางชีวิตของตน แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ปราศจากเสรีภาพในการเลือกสภาพครอบครัวตั้งต้น (The first family) ซึ่งเป็นที่มาของตนได้ แต่ครอบครัวกลับเป็นสถาบันทางสังคมขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิต ทั้งนี้ หากมนุษย์สามารถเลือกที่มาหรือเลือกครอบครัวตั้งต้นของตนได้ คงไม่มีผู้ใดที่จะเลือกเกิดหรือเลือกที่จะเติบโตมาในครอบครัวหรือโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรงอย่างแน่นอน เนื่องจากความรุนแรงเสมือนตัวบั่นทอนคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ รวมทั้งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาสังคมส่วนรวมด้วย

จากประเด็นข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ประสบการณ์ความรุนแรงที่ปัจเจกบุคคลเผชิญในช่วงวัยเด็กหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวตั้งแต่นั้นนั้น ถือเป็นปรากฏการณ์ที่อยู่นอกเหนือเสรีภาพในการเลือกของมนุษย์ ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่าปัจเจกบุคคลถูกสมาชิกในครอบครัวชักจูงหรือผลักดันให้เข้าสู่วงจรหรือโครงสร้างความรุนแรง (Violent Structure) โดยที่บุคคลนั้นไม่ได้สมัครใจผ่านกลไกพื้นฐานทางสังคมอย่างสถาบันครอบครัว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โครงสร้างมีอิทธิพลในการกำหนดหรือกำกับทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์อย่างมาก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในระยะยาว

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวตั้งต้นหรือประสบการณ์ความรุนแรงที่ปัจเจกบุคคลเผชิญ โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงแรกเกิดจนถึงอายุ 5 ขวบ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของมนุษย์ จากการศึกษาวิจัย พบว่า ในช่วงวัยดังกล่าว ปัจเจกบุคคลสามารถแสดงได้เพียงบทบาทเดียวบนเวทีความรุนแรงในครอบครัว นั่นคือ บทบาทของเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ทั้งเหยื่อโดยตรงและโดยอ้อม (Direct/Indirect Victim) เนื่องจากเด็กในช่วงวัยดังกล่าวยังไม่สามารถโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรงทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้ เลียนแบบหรือซึมซับรับเอาทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงจากบุคคลรอบข้างและนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป โดยเด็กที่เติบโตมาท่ามกลางโครงสร้างที่รุนแรงมีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงไม่ต่อตนเอง ผู้อื่น ก็ต่อสังคมต่อไป แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนเริ่มกระทำความรุนแรงตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น จวบจนถึงวัยผู้ใหญ่ หรือแม้กระทั่งวัยชราก็เป็นไปได้ ทั้งนี้ เนื่องจากโครงสร้างความรุนแรงรูปแบบเดิมที่ก่อตัวมาตั้งแต่ครอบครัวตั้งต้นยังคงมีอิทธิพลในการกำหนดชีวิตของบุคคลนั้นอยู่

โครงสร้างความรุนแรง (Violent Structure) ในสถาบันครอบครัวมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent Attitudes and Behaviors) ให้แก่สมาชิกในครอบครัว โครงสร้างความรุนแรง ในที่นี้ หมายถึง โครงสร้างที่ก่อตัวมาจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง (Abusive Relationships) ระหว่างสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ ยังหมายถึงโครงสร้างความรุนแรงรูปแบบอื่น ๆ อีกมากมายที่แฝงอยู่ในสถาบันครอบครัวด้วย อาทิ โครงสร้างความรุนแรงจากความยากจน กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม การถูกปิดกั้นทางการศึกษา สภาพชุมชน/สังคมที่เอื้อต่อการประกอบอาชญากรรม ในส่วนนี้ถือเป็นโครงสร้างความรุนแรงในภาพใหญ่ที่ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีส่วนสำคัญต่อกลไกการทำงานของสถาบันครอบครัวและมีอิทธิพลโดยตรงต่อทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาครอบครัวที่รุนแรงจะเริ่มมีการปรับตัวด้านพฤติกรรม (Behavioral Adaptation) เพื่อความอยู่รอด (Survival) ในโครงสร้างความรุนแรงนั้น การปรับตัว ในที่นี้ สะท้อนให้เห็นมิติการปรับเปลี่ยนบทบาท (Changing Role) ของปัจเจกบุคคลจากบทบาทเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ (Victim or The abused) ไปสู่บทบาทผู้ที่กระทำความรุนแรง (The abuser) เสียเอง ซึ่งบางครั้งอาจไม่ใช่ในรูปแบบของการทำร้ายผู้อื่นเสมอไป แต่อาจเป็นการกระทำ

ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed violence) จากบทวิเคราะห์ที่ได้กล่าวถึงไปแล้วในบทที่ผ่านมา (บทที่ 5.4.2 ประเด็นการสืบทอดความรุนแรง)

การปรับตัว (Adaptation) ของมนุษย์ในโครงสร้างความรุนแรง อาจจะเริ่มต้นมาจากการเรียนรู้ที่จะโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง (Violent reaction) ทั้งนี้ อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันตัวเองหรือปกป้องผู้อื่น (To defend oneself/others) ไปจนถึงเพื่อลงโทษผู้ที่กระทำความรุนแรงโดยตรง (To punish the abuser) นอกจากนี้ การตอบโต้ผู้ที่กระทำความรุนแรง (Violent reaction toward the abuser) อาจทวีความรุนแรงมากจนถึงขั้นมีผู้เสียชีวิตได้ ไปจนถึงสภาวะกดดันจนต้องฆ่า (Battering) หรือกรณีที่ยี่หรือผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงกลายเป็นผู้ใช้ความรุนแรงเสียเอง

ในส่วนแรกสามารถสรุปได้ว่า โครงสร้างความรุนแรง (Violent Structure) มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงหลากหลายรูปแบบ ซึ่งบางครั้งอาจแสดงออกในลักษณะทัศนคติเชิงลบ (Negative Attitudes) ทั้งต่อตนเองหรือผู้อื่น การทำร้ายตัวเอง (Self-abuse) การปลีกตัวจากผู้อื่นและสังคม (Isolation) การใช้สารเสพติด (Substance abuse) อารมณ์หุนหันองง่าย (Bad-tempered) การแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าว (Aggressive Behaviors) การคบหาสมาคมกับกลุ่มคนที่มั่วสุมอบายมุข/สิ่งผิดกฎหมาย จนอาจนำไปสู่การประกอบอาชญากรรมรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ปัจเจกบุคคลหรือผู้กระทำการ (Individual or Agency) เองก็มีส่วนในการผลิต (Production) และผลิตซ้ำ (Reproduction) โครงสร้างความรุนแรงให้หมุนเวียนเป็นวงจรต่อไป

ส่วนที่ 2 ผู้กระทำการ (Agency) กับการกำหนดโครงสร้างความรุนแรง

คำถามสำคัญในการวิเคราะห์ประเด็นนี้คือ มนุษย์ต้องยอมจำนนต่อโครงสร้างความรุนแรงที่รายล้อมตนอยู่ตลอดไป หรือแท้จริงแล้วมนุษย์มีพลังมากพอที่จะต่อสู้หรือมีความสามารถในการเอาชนะโครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำชีวิตของตนอยู่ได้

ภายใต้กรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) มองปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำ (Agency) ซึ่งเป็นตัวแสดงที่มีการกระทำต่าง ๆ (Human action) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการพิจารณาว่าควรกระทำอย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง ๆ (capacity to know how to act) และมีส่วนทำให้ในการผลิตและผลิตซ้ำโครงสร้างความรุนแรงให้ดำรงอยู่ต่อไป

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวที่รุนแรง ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว เหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว แต่มักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก มีลักษณะคล้ายวงจรที่หมุนเวียนไปมา ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างความรุนแรงที่ถูกประกอบสร้างขึ้นตั้งแต่กลไกขั้นพื้นฐานแห่งชีวิตมนุษย์อย่างสถาบันครอบครัวตั้งต้น จึงถือเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีอิทธิพลมากต่อการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก เนื่องจากเด็กในช่วงวัยหนึ่งมีความเปราะบางทางจิตใจ (vulnerability)

และยังไม่สามารถปกป้องตัวเองได้ เด็กจึงสามารถตกเป็นเหยื่อความรุนแรงได้ง่ายเช่นกัน (Defenseless victim) รวมทั้ง เด็กยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ และยังคงจำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดำรงชีวิตประจำวันในหลาย ๆ ด้าน เพื่อความอยู่รอด (Survival) อาทิ การพึ่งพาปัจจัยทั้งสี่ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องดำรงชีวิต (อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค) การพึ่งพาทางการเงิน การพึ่งพาทางจิตใจ เป็นต้น เพราะฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างความรุนแรง (Violent Structure) ที่ก่อตัวมาพร้อมกับปัจเจกบุคคลโดยเฉพาะในช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิด จนถึงอายุ 20 ปีบริบูรณ์ จึงมีอิทธิพลในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์เป็นอย่างมาก และถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ต่อไป แตกต่างกันไป

จากบทวิเคราะห์ที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ปัจเจกบุคคลที่ผูกพันอยู่ในโครงสร้างความรุนแรงมาอย่างยาวนานหรือผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงมาตั้งแต่วัยเด็ก ส่วนมากจะเติบโตมาพร้อมกับการพัฒนากระบวนการที่เรียกว่า “ตนคือเหยื่อความรุนแรง” (Victim mentality) หรือที่ในงานวิจัยฉบับนี้ เรียกว่า “ทายาทความรุนแรง” (“The Toxic Fruit” of family violence) ซึ่งหมายถึงผู้ที่ได้รับความรุนแรงหรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบในเชิงลบมาจากประสบการณ์ดังกล่าว ในส่วนนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการ (Individual as Agency) ที่เติบโตมาในพื้นฐานครอบครัวที่รุนแรง บุคคลเหล่านั้นมักเติบโตมาพร้อมกับการประกอบสร้างกรอบความคิดที่ว่า ตนคือผลผลิตของโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรง (Violent Structure) ทั้งนี้ ผู้วิจัยคิดว่า กรอบความคิดเช่นนี้เองที่ส่งผลทำให้บุคคลเหล่านั้น มีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ไม่ต่อตนเอง ผู้อื่นก็ต่อสังคมต่อไป จากการศึกษาวิจัย พบว่า แต่ละบุคคลมีการให้เหตุผล (rationalize) และให้ความชอบธรรม (justify) กับพฤติกรรมที่รุนแรง (Violent behaviors) ของตนเองในมิติที่แตกต่างกันออกไปตามกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลนั้น

ตัวอย่าง การให้เหตุผลและการให้ความชอบธรรมพฤติกรรมการทำร้ายผู้อื่นตามกรอบความคิดข้างต้น เช่น เมื่อผู้ใดทำร้ายเราก่อน เราก็มักจะทำร้ายผู้นั้นกลับคืน เป็นการทวงคืนความยุติธรรมจากสังคม โดยการโต้ตอบด้วยวิธีที่รุนแรงแตกต่างหลากหลายรูปแบบออกไป ทั้งนี้ อาจเพื่อความยุติธรรมส่วนตัว หรือเพื่อแก้แค้นเอาคืนให้สาสมใจ เป็นต้น ในส่วนนี้สะท้อนความคิดแบบ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ซึ่งเป็นการให้เหตุผลและให้ความชอบธรรมของปัจเจกบุคคลในการใช้ความรุนแรงทำร้ายผู้อื่น อาจกล่าวได้ว่า ความคิดเหล่านั้นมาพร้อมกับอารมณ์โกรธแค้นฝังใจซึ่งมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรงและอาจทวีเป็นความรุนแรงที่ร้ายแรงอื่น ๆ ต่อไปได้เรื่อย ๆ หากผู้นั้นไม่มีการปรับเปลี่ยนความคิดไปในทิศทางที่แตกต่างจากเดิม นอกจากนี้ จากกรอบความคิดดังกล่าว ยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้หลายคนเลือกที่จะผลิตซ้ำความรุนแรงด้วยวิธีการทำร้ายตัวเองต่อไปด้วย (Self-directed violence) ดังที่ผู้วิจัยได้อภิปรายรายละเอียดไปแล้วในบทที่ผ่านมา (บทที่ 5.4.2 เรื่อง การสืบทอดความรุนแรง ประเด็นปัจเจกบุคคลกับการโต้ตอบด้วยการทำร้ายตนเอง)

แต่อย่างไรก็ตาม จากบทวิเคราะห์ข้างต้น ไม่ได้หมายความว่าบุคคลที่มีการสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) เหล่านั้นจะไม่สามารถต่อสู้หรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำหรือกำกับตนอยู่ได้ กล่าวคือ มนุษย์ในฐานะผู้กระทำการ (Agency) ถือเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจแห่งตนและมีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงทั้งตนเองและสังคมต่อไปได้ โดยมนุษย์ไม่จำเป็นต้องยอมจำนนหรือตกเป็นเหยื่อหรือกลายเป็นทาสของโครงสร้างความรุนแรงที่ร้ายล้อมตนอยู่ตลอดไป ในทางกลับกัน มนุษย์ในฐานะผู้กระทำการเหล่านั้นสามารถต่อสู้และเอาชนะโครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำชีวิตตนได้ ซึ่งผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นนี้ออกมาอภิปรายรายละเอียดในส่วนถัดไป (บทที่ 6.3.4 เรื่องผู้กระทำการที่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรุนแรงในสังคม)

6.3.2 ปัจเจกบุคคลกับการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรง

ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรง (Family Violence) มีการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง (management of violent experience) เหล่านั้นแตกต่างกันออกไป ตามกระบวนการการรับรู้ (Perception) และตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า บุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะจัดการประสบการณ์เหล่านั้นด้วยการใช้ความรุนแรง (Management of violent experiences with violence) หรือมีแนวโน้มที่จะสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ซึ่งอาจสะท้อนผ่านความคิด คำพูด หรือพฤติกรรมที่รุนแรง ซึ่งแต่ละคนแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลเหล่านั้นก็สามารถเลือกแนวทางในการจัดการประสบการณ์ไปในทิศทางที่ไม่รุนแรงได้เช่นกัน โดยผ่านกระบวนการการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรง ซึ่งในที่นี้ หมายถึงกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง (Transformative Learning) เพื่อที่จะ “ล้างพิษ” (Detoxification) หรือ “จัดการกับความรุนแรง” (Management) ที่บุคคลนั้นได้รับมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวด้วยวิถีทางที่ไม่รุนแรง (Violent experiences without violence) ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมต่อไปในขั้นตอนนี้ สะท้อนกระบวนการเรียนรู้ใหม่ของปัจเจกบุคคล จากการเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไปสู่การไม่ใช้ความรุนแรง (non-violence) แทนที่ หรือจากการถ่ายทอดความรุนแรงเปลี่ยนแปลงไปสู่การยุติความรุนแรงต่อไป

จากการวิจัยพบว่า แนวคิดที่ทำทลายกรอบความคิดเดิม ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเปลี่ยนผ่านความคิดและพฤติกรรมของบุคคล มีส่วนทำให้ปัจเจกบุคคลเกิดการสะท้อนคิดด้วยตัวเอง (Self-Reflection) หรือเกิดการตั้งคำถามกับกระบวนทัศน์เดิม (Old Paradigm) หรือกรอบความคิดความเชื่อที่บุคคลนั้นเคยเรียนรู้หรือยึดถือมา เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ความรุนแรงทั้งของตนและผู้อื่นในมุมมองใหม่ (New perspectives) กล่าวคือ แนวคิดที่เข้ามาทำทลายกรอบความคิดแบบเดิม ๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นทำให้บุคคลนั้นมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ไปสู่กรอบความคิดการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงด้วยความไม่รุนแรงต่อไป

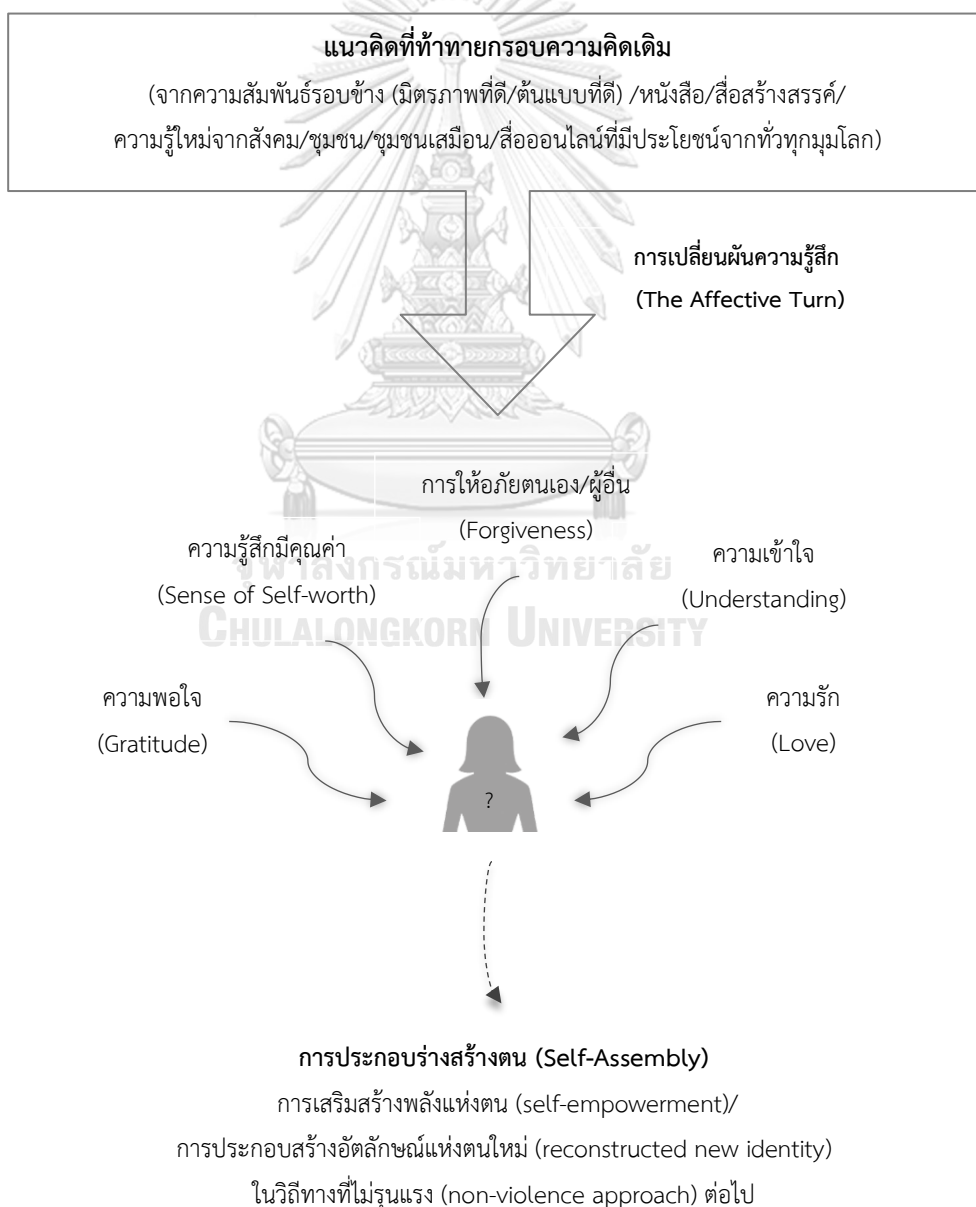
บทวิเคราะห์ข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนผ่านทางความรู้สึก (The Affective Turn) ที่อธิบายว่า มิติความรู้สึกของมนุษย์ (Affective Dimensions) มีส่วนสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนผ่านความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะอารมณ์ความรู้สึกมีส่วนสำคัญในการใช้ความคิดและระบบการใช้เหตุผล รวมทั้งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ด้วย โดยหลักการสำคัญของแนวคิดนี้คือ การสะท้อนตนเอง (Self-Reflection) เพราะมองว่า "ตนเอง" (self) เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ที่จะทำการศึกษา เน้นการ "มองย้อนกลับหรือสะท้อนตนเอง" พร้อมกับ "การประเมินตนเอง" ว่าตนมีความคิดเห็นต่อประสบการณ์นั้น ๆ อย่างไร โดยหัวใจของการสะท้อนคิดอยู่ที่ประสบการณ์ใหม่เหมือนสิ่งเร้า (stimulus) ที่เข้ามาทำให้ปัจเจกบุคคลเกิดความรู้สึกนึกคิดต่อประสบการณ์นั้นแตกต่างไปจากเดิม โดยสิ่งเร้าดังกล่าวอาจจะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกแปลกใจ (Surprise) หรือไม่สบายใจ (Discomfort) รวมถึงสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกทางบวกหรือความรู้สึกที่เป็นอุปสรรคทั้งหลายด้วย (Positive or Obstructing Feeling) ซึ่งกระบวนการสะท้อนคิดนี้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นเชื่อมโยงความรู้สึกเหล่านั้นไปสู่ประสบการณ์ของตน และพยายามที่จะอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อเปรียบเทียบ หาเหตุผล พร้อมทั้งมีการประเมินการกระทำ/ประสบการณ์ของตนเองในมุมมองใหม่

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดข้างต้น กล่าวคือ แนวคิดที่ทำหยากรอบความคิดเดิมที่แต่ละบุคคลสะท้อนออกมามีความแตกต่างกันไป บางคนสะท้อนประสบการณ์เชิงบวก (Positive experience) ที่ผ่านเข้ามาทำให้บุคคลนั้นนึกคิดหรือตั้งคำถาม (รู้สึกแปลกใจ) กับการใช้ความรุนแรงแบบเดิม ๆ ทั้งในการทำร้ายตัวเอง ทำร้ายผู้อื่น ในขณะที่บางคนมีประสบการณ์เชิงลบ (Negative experience) ที่ผ่านเข้ามาก่อให้เกิดการย้อนคิดในเชิงทบทวนการใช้ความรุนแรงของตนเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองไปในวิถีทางที่ไม่รุนแรงต่อไป

แนวคิดที่ทำหยากรอบความคิดเดิม ในที่นี้ อาจเป็นความคิดของปัจเจกบุคคลเองหรือแนวคิดที่มาจากความสัมพันธ์ระหว่างคนรอบข้าง มิตรภาพที่ดี หรือแนวคิดที่ได้รับมาจากการมีส่วนร่วมในสังคม ชุมชน รวมทั้งชุมชนเสมือน (โลกออนไลน์) ด้วย หรือไม่ก็เป็นแนวคิดจากหนังสือ ภาพยนตร์ ละคร สื่อต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งแนวคิดใหม่เหล่านั้นอาจไม่ได้มาจากประสบการณ์ใดประสบการณ์หนึ่งเพียงประสบการณ์เดียว แต่อาจมีที่มาจากหลากหลายประสบการณ์ (several experiences) หลายปัจจัย (several factors) ประกอบกัน ซึ่งล้วนเป็นแนวความคิดที่มีส่วนเข้ามาปรับความคิด เปลี่ยนมุมมอง ทำให้บุคคลนั้นพยายามเสาะแสวงหาแนวทางที่จะก้าวออกจากวงจรการผลิตซ้ำความรุนแรงต่อไป

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า การเรียนรู้ประสบการณ์ความรุนแรงของคนอื่น ไม่ว่าจะ เป็นประสบการณ์ของคนที่ทำร้าย/เคยทำร้ายเรา (The abuser) หรือแม้กระทั่งประสบการณ์ความรุนแรงของผู้อื่นที่ปรากฏให้เห็นมากมายในสังคมผ่านสื่อ/สื่อออนไลน์/ช่องทางอื่น ๆ ถือเป็นกระบวนการทำความเข้าใจประสบการณ์ความรุนแรงของผู้อื่น ซึ่งสามารถเปิดมุมมองใหม่ให้กับปัจเจกบุคคล

ได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น เป็นการเรียนรู้ว่าคุณคนนั้นไม่ได้เผชิญกับปัญหาเพียงลำพัง แต่มีคนอีกมากมายที่เคย/กำลังเผชิญปัญหาเช่นเดียวกัน หรือไม่ก็ประสบกับความรุนแรงที่ร้ายแรงยิ่งกว่า การเรียนรู้ในรูปแบบนี้มักจะนำไปสู่การสะท้อนคิดด้วยตนเอง (Self-Reflection) ทำให้เกิดการคิดเปรียบเทียบ ตรีกรตรองย้อนคิด ตั้งคำถามกับตัวเอง หรือพยายามทำความเข้าใจประสบการณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่นในมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม (New perspectives) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่จะนำไปสู่การค้นหาแนวทางการจัดการปัญหารูปแบบใหม่ที่ไม่รุนแรงต่อไป ทั้งนี้ ประสบการณ์ที่มีส่วนในการสะท้อนคิดของบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ (Perception) และตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล กล่าวคือ ประสบการณ์รูปแบบเดียวกันอาจมีผลต่อการการสะท้อนคิดของปัจเจกบุคคลในมิติที่แตกต่างกันออกไป

แผนภาพที่ 24 ปัจเจกบุคคลกับการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรง

แม้ว่าโดยส่วนใหญ่เด็กที่เติบโตมาจากพื้นฐานครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้และเลียนแบบทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงเหล่านั้นออกมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งแต่ละคนสะท้อนรูปแบบการใช้ความรุนแรงแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัยพบว่า บุคคลเหล่านั้นก็สามารถเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดของตนเอง พยายามก้าวพ้นวงจรความรุนแรงในครอบครัว (Breaking the cycle of family violence) ที่ถูกส่งผ่านมารุ่นแล้วรุ่นเล่าได้เช่นกัน โดยอาศัยความช่วยเหลือและความร่วมมือจากกลไกทางสังคมทุกระดับ

ทั้งนี้ แนวคิดที่เข้ามาท้าทายกรอบความคิดเดิมมีส่วนสำคัญต่อการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรงของปัจเจกบุคคล เนื่องจากแนวความคิดเหล่านั้นมีส่วนในการเปลี่ยนผันความรู้สึก (The Affective Turn) จากความรู้สึกเชิงลบ (Negative Affect) เช่น ความรู้สึกโกรธแค้น กล่าวโทษ อิจฉา หึงหวงที่รุนแรง รู้สึกผิด เป็นต้น เปลี่ยนแปลงไปสู่ความรู้สึกเชิงบวก (Positive Affect) แทนที่ อาทิ ความเข้าใจ ให้อภัยทั้งตัวเองและผู้อื่น เป็นต้น แนวคิดเหล่านั้นจะทำให้บุคคลเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบชีวิตของตนเอง ไม่กล่าวโทษผู้อื่น และพยายามปลดปล่อยตัวเองออกจากโครงสร้างความรุนแรงต่อไป

โดยสรุปคือ แนวคิดที่เข้ามาท้าทายกรอบความคิดเดิมถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะนำพาปัจเจกบุคคลออกจากวงจรความรุนแรง เพื่อสามารถเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังแห่งตน (Self-Empowerment) ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) หรือทำให้บุคคลเหล่านั้นพยายามประกอบสร้างตน (Self-Assembly) หรือการประกอบสร้างอัตลักษณ์แห่งตนใหม่ (Reconstructed new identity) เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมจากเดิมที่รุนแรง (Violence) เปลี่ยนแปลง (transform) ไปในวิถีทางที่ไม่รุนแรง (Non-violence) ต่อไป

6.3.2.1 การหนี: ทางออกจากวงจรความรุนแรง?

จากเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อความรุนแรงทวีความรุนแรงมากขึ้น การหนีเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ปัจเจกบุคคลเลือกใช้เพื่อหนี (To Escape) ออกจากสถานการณ์ความรุนแรงที่ตนเผชิญ จากการศึกษาวิจัย พบว่า รูปแบบการหนีมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ การหนีแบบชั่วคราว การหนีแบบยังคงความสัมพันธ์ การหนีแบบตัดขาด (การพึ่งพาทางการเงิน/ความสัมพันธ์) รวมทั้ง การหนีแบบที่ต้องการออกจากวงจรความรุนแรงอย่างถาวรที่จบด้วยความตาย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า การหนีออกไปจากสถานการณ์ความรุนแรงชั่วคราวบางครั้งเป็นการหนีออกไปมีชีวิตอยู่ในชุมชนอื่นเป็นการชั่วคราว อาทิ ชุมชนเพื่อนฝูง ชุมชนปาร์ตี้ ชุมชนวงเหล้า ชุมชนออนไลน์ ชุมชนของซีรีส์/ละคร/ภาพยนตร์/เกมส์/การพนัน เป็นต้น เสมือนเป็นวิธีเบี่ยงเบนความสนใจไปในทางอื่น เพื่อเลี่ยงการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การหนีรูปแบบนี้อาจเป็นรูปแบบการจัดการปัญหาที่มีแนวโน้มทวีเป็นความรุนแรงมากขึ้น กล่าวคือ เป็นปัจจัยก่อให้เกิดความ

ขัดแย้งที่อาจปะทุเป็นความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น เนื่องจากชุมชนที่ปัจเจกบุคคลเลือกที่จะใช้เป็น ที่หลบหนีความรุนแรงในครอบครัวเหล่านั้น อาจเป็นการก้าวสู่อีกหนึ่งวงจรความรุนแรง ซึ่งมีโอกาสที่จะ พัฒนาไปสู่การเสพติดที่ยากจะก้าวออกมาได้เช่นกัน อาทิ การเสพติดสุรา/อบายมุข/ยาเสพติด/ การพนัน/การเที่ยวกลางคืน พฤติกรรมติดเกมส์ที่รุนแรง สื่อที่รุนแรง การมั่วสุมกับกลุ่มเพื่อนที่ยุ่ง เกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย หรือการประกอบอาชญากรรมรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ในส่วนนี้ เสมือนการหนี ออกจากวงจรความรุนแรงหนึ่ง แต่กลับก้าวเข้าสู่วงจรความรุนแรงอื่น ๆ ที่มีอยู่อีกมากมายในสังคม ที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนทางเลือกที่ปัจเจกบุคคลเลือกใช้ในการจัดการปัญหา อันมีสาเหตุเริ่มต้นมาจาก ความต้องการที่จะก้าวออกจากปัญหาความสัมพันธ์ที่รุนแรงในครอบครัวเพียงชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น

การหนีแบบยังคงความสัมพันธ์ เป็นการหนีออกมาจากบ้านที่มีการใช้ความรุนแรง แต่อาจจะ ยังคงมีการพึ่งพาทางเศรษฐกิจหรือยังคงมีความสัมพันธ์ พบปะพูดคุยกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ตั้งเดิมอยู่ เพียงแต่เป็นการสร้างระยะห่างให้กับความสัมพันธ์นั้น ๆ เช่น การหนีออกมาเรียนต่างจังหวัด หรือหนีออกมาทำงานต่างถิ่นฐานบ้านเกิด เพื่อเลี่ยงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว เป็นต้น

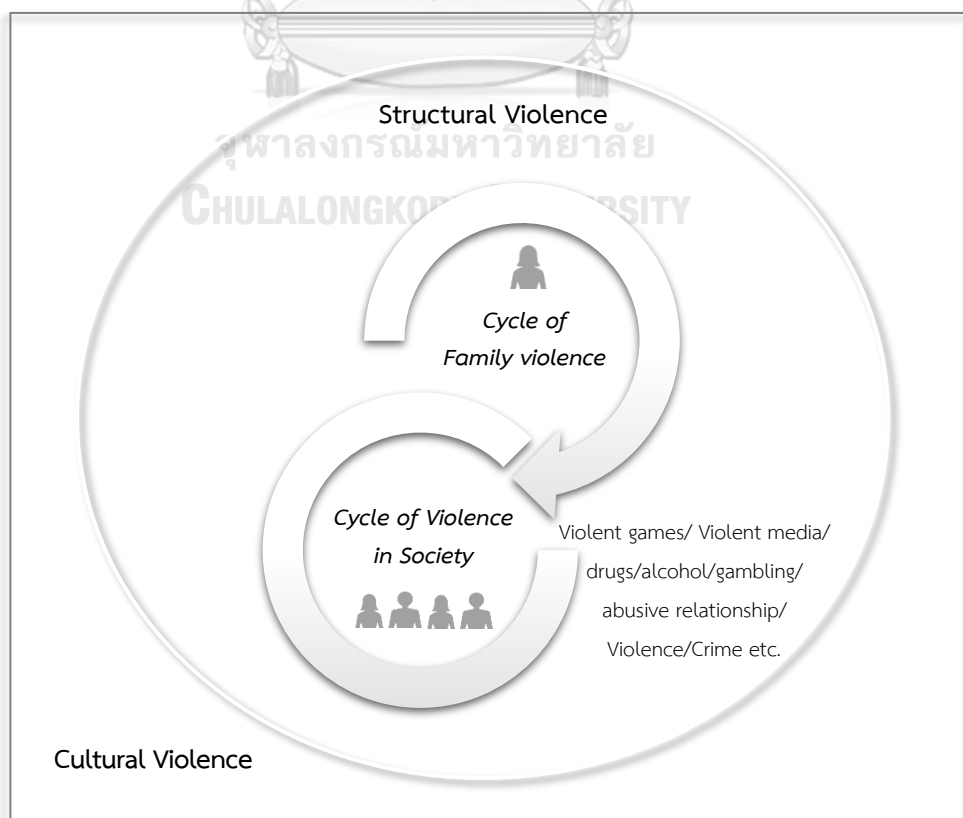
การหนีแบบตัดขาดความสัมพันธ์ โดยผู้ที่หนีออกจากความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเข้าไป ข้องเกี่ยวกับผู้ที่กระทำความรุนแรงอีก (The abuser) เป็นการหนีออกมาโดยตัดขาดทั้งการพึ่งพาทาง เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ สะท้อนมิติการออกมาจากครอบครัวตั้งต้นเพื่อที่จะสร้างเนื้อสร้างตัวเอง เริ่มต้นชีวิตใหม่ ซึ่งบางครั้งอาจจะมีปฏิสัมพันธ์หรือมีการติดต่อ พบปะ พูดคุยกับผู้กระทำความรุนแรง/ ครอบครัวตั้งเดิมอยู่บ้างแต่เพียงเล็กน้อย ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่ตัดขาด ความสัมพันธ์แบบถอนรากถอนโคนได้ยากมาก เนื่องจากโดยทั่วไปความสัมพันธ์มีความสลับซับซ้อน (Complicated relationship) สมาชิกมีความใกล้ชิด/ผูกพันกันมาอย่างเนิ่นนานซึ่งแตกต่างกันไปใน แต่ละครอบครัว นอกจากนี้ ยังมีกลไกทางสังคมหรือกรอบศีลธรรมบางอย่างที่ฝังรากลึกอยู่ในระดับ วัฒนธรรมที่มีผลต่อความเชื่อของสมาชิกในสังคม ซึ่งเสมือนกรอบความคิดที่เหนียวรั้งหรือกำกับ ความคิดของสมาชิกในสังคมอยู่ โดยกรอบคิดเหล่านี้ทำให้การตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ในครอบครัวอย่างเด็ดขาดถาวร เป็นไปได้ยากกว่าการตัดขาดความสัมพันธ์รูปแบบอื่น ๆ อาทิ ความคิด เรื่องบาปบุญคุณโทษ การชดใช้หนี้กรรม ความกตัญญู/อกตัญญู เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งทางเลือกเสมือนทางลัดที่หลายคนใช้ในการหนีออกจากโครงสร้าง ความรุนแรง ผ่านวิธีการพยายามฆ่าตัวตาย (Suicide attempt) หรือการทำร้ายตัวเอง (Self-abuse) หรือความพยายามฆ่าคนที่ทำความรุนแรงให้ถึงแก่ตาย (Battering) เพื่อต้องการปลดปล่อยตัวเอง ออกจากวงจรความรุนแรงอย่างถาวรที่จบด้วยความตาย ดังบทวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยได้หยิบยกมาอภิปราย แล้วในบทที่ผ่านมา (5.4.2 การสืบทอดความรุนแรง ประเด็นการโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรง)

โดยสรุป จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรง โดยส่วนใหญ่จะมีการเสาะแสวงหาทางออกจากวงจรความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว (To escape

from the cycle of family violence) แตกต่างรูปแบบกันออกไป ทั้งนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่าการหนีเหล่านี้ อาจเป็นหนทางที่ทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถก้าวออกจากสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวได้ก็จริง แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันว่าบุคคลนั้นจะหนีพ้นออกจากโครงสร้างความรุนแรงที่ยังคง รายล้อมมนุษย์อยู่อีกมากมายในสังคม ดังที่ผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นนี้มาอภิปรายในส่วนถัดไป

เนื่องจาก ทุกสังคมเต็มไปด้วยวงจรความรุนแรงที่ครอบงำมนุษย์หรือมีอิทธิพลต่อสมาชิก ในสังคมอยู่อีกมากมาย อาทิ ความรุนแรงระดับรากฐานทางความคิดความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นความรุนแรงที่แฝงอยู่ในระดับวัฒนธรรม (Cultural Violence) รวมทั้ง ความรุนแรงที่แฝง อยู่ในระดับสถาบันทางสังคม (Social institutions) ระดับต่าง ๆ เสมือนกลไกในการส่งผ่านความคิด ไปยังปัจเจกบุคคล ซึ่งถือเป็นความรุนแรงในระดับโครงสร้าง (Structural Violence) ต่อมาเป็นความ รุนแรงที่แฝงอยู่ในระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (abusive relationship) ซึ่งถือเป็นความรุนแรง ทางตรง (Direct Violence) ที่บุคคลมีแนวโน้มจะเผชิญต่อไป ในส่วนนี้สะท้อนโอกาสที่จะประสบ ความรุนแรงซ้ำซ้อนในความสัมพันธ์อื่น ๆ อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างสามี/คนรัก/แฟน (Intimate partner violence)/ญาติพี่น้องของครอบครัวใหม่ (in-laws)/เพื่อน/เพื่อนบ้าน/เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงความรุนแรงระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่บุคคลได้รับมาจาก กระบวนการประกอบสร้างความรุนแรงในสังคม (Social construction of violence) กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลเอง ทำหน้าที่เสมือนตัวการ (Agency) ในการขับเคลื่อนวงจรความรุนแรงเดิม (ผ่านการร้าย ตัวเอง/ผู้อื่น/สังคมแบบเดิม ๆ) รวมทั้งการประกอบสร้างวงจรความรุนแรงใหม่ในสังคมต่อไปด้วย

แผนภาพที่ 25 การหนีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ทั้งนี้ จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การหนีออกจากสถานการณ์ความรุนแรงนั้น อาจไม่ใช่ทางออกถาวร (Permanent Exit) จากวงจร/โครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำบุคคลนั้นอยู่ แต่เป็นเพียงทางออกชั่วคราว (Temporary Exit) เท่านั้น กล่าวคือ บุคคลอาจจะหนีออกจากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้ก็จริง แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้นั้นจะหนีพ้นจากวงจรความรุนแรงอื่นที่รายล้อมบุคคลนั้นอยู่อย่างมากมายในสังคมทั้งในระดับโครงสร้าง (Structure) และระดับวัฒนธรรม (Culture)

ตามกรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) อธิบายการก่อตัวความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการและโครงสร้าง (Agency and Structure) ในลักษณะทวิลักษณ์ (Duality) ซึ่งสามารถอธิบายประเด็นการหนี: ทางออกจากวงจรความรุนแรง? (Escaping: The exit of cycle of violence?) ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลที่ผูกพันอยู่ในวงจรความรุนแรงมาอย่างยาวนานจะมีการประกอบสร้าง (Construct) มโนทัศน์ที่แฝงด้วยความรุนแรงบางอย่างติดตัวมาด้วย เป็นเหตุให้แม้ว่าบุคคลนั้นจะสามารถหนีออกจากสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวได้แล้ว บุคคลนั้นอาจได้รับความรุนแรงบางอย่างออกมาจากวงจรนั้นด้วยซึ่งถือเป็นความรุนแรงที่ยังคงมีอิทธิพลต่อบุคคลนั้นอยู่ แสดงผ่านกรอบความรู้สึกเชิงลบ (Negative affects) อาทิ อารมณ์โกรธแค้น อาฆาต กล่าวโทษ ไม่ให้อภัย ความรู้สึกผิดต่าง ๆ เป็นต้น ล้วนถือเป็นอารมณ์ที่มีศักยภาพเชิงทำลายซึ่งอาจก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงอื่น ๆ ต่อไปได้ โดยที่บ่อยครั้งอาจไม่ได้หมายถึงการกระทำ ความรุนแรงต่อผู้อื่นเท่านั้น แต่อาจสะท้อนผ่านการทำร้ายตัวเอง トラบไคที่บุคคลนั้นยังไม่มีจัดการประสบการณ์ความรุนแรงที่ฝังใจเหล่านั้นอย่างเหมาะสม

ประเด็นข้างต้นสะท้อนให้เห็นมิติตามความรุนแรงในระดับปัจเจกบุคคลที่ก่อตัวมาพร้อมกับโครงสร้างความรุนแรง (Violent agency vs Violent structure) กล่าวคือ โครงสร้างที่รุนแรงในสถาบันทางสังคมทุกระดับ ถือเป็นกลไกที่มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างกรอบความคิดที่รุนแรงบางอย่างให้กับปัจเจกบุคคล ในที่นี้คือ มโนทัศน์ที่ว่า “ตนคือทนายความรุนแรง” (Victim Mentality) โดยที่กรอบความคิดนี้เองที่ทำให้ปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการมีแนวโน้มที่จะสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ต่อไป แม้ว่าบุคคลนั้นจะหนีออกจากวงจรความรุนแรงในครอบครัวได้แล้ว หรือแม้ว่าบุคคลนั้นจะตัดขาดความสัมพันธ์จากครอบครัวดั้งเดิมอย่างโดยสิ้นเชิง หรือแม้กระทั่งผู้ที่กระทำ/เคยกระทำ ความรุนแรง (The abuser) ในอดีตจะได้ออกจากไปแล้วก็ตาม เนื่องจากกรอบความคิดดังกล่าวยังคงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้นั้นอยู่ และยังคงมีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดทิศทางการเลือกของผู้นั้นด้วย ซึ่งบ่อยครั้งมักจะเป็นไปในทิศทางที่รุนแรง สะท้อนผ่านการทำร้ายตนเอง ผู้อื่น หรือแม้กระทั่งสังคมต่อไป หากบุคคลนั้นยังไม่มีเปลี่ยนแปลง (transformation)

หรือทำลาย (Breaking) กรอบความคิดที่รุนแรงรูปแบบเดิม ๆ โดยแนวคิดและแนวทางในการจัดการ ประสบการณ์ที่รุนแรงของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไปตามกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

6.3.2.1 การต่อสู้ระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรง

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ประเด็นการต่อสู้ระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรง (The Battle between Active Agency and Violent Structure) หรือการยุติวงจรความรุนแรง ในครอบครัว (Breaking the cycle of family violence) ภายใต้กรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้าง ความสัมพันธ์ทางสังคม (Strong Structuration Theory) ของ Rob Stones (2005) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ ถูกพัฒนาเพิ่มเติมมาจากงานของ Anthony Giddens โดยมีการนำเสนอตัวแบบวัฏจักรของการก่อตัว ของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Cycle of Structuration) จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคล ในฐานะผู้กระทำการ (Agency) ผู้ทรงพลังที่มีอำนาจ (Power) และศักยภาพ (Potential) ในการ เปลี่ยนแปลงทั้ง ตนเองและสังคมได้ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความสามารถในการยุติวงจรความรุนแรงหรือ สามารถทำลายโครงสร้างความรุนแรง (Violent Structure) ต่าง ๆ ที่ครอบงำหรือทำร้ายบุคคลนั้นได้

ในประเด็นนี้ต้องการสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่ามนุษย์จะไม่สามารถเลือกที่มาตั้งต้นของตนได้ หรือมนุษย์ไม่ได้เลือกที่จะเข้ามาอยู่ในโครงสร้างความรุนแรงพื้นฐานซึ่งก่อตัวมาตั้งแต่สถาบัน ครอบครัวยุติตั้งต้นก็จริง แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็สามารถเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนได้ ทั้งนี้ ตามแนวคิดของ Rob Stones กล่าวถึง 4 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วยโครงสร้างภายนอก (External structures) โครงสร้างที่อยู่ภายใน (Internal structure) ผู้กระทำการที่พร้อมจะกระทำ (Active agency) และผลลัพธ์ของการกระทำ (Outcome) ซึ่งในที่นี่ที่สามารถนำมาใช้อธิบายกลไก การยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัวได้ สามารถวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1) โครงสร้างภายนอก (External structures) ในฐานะเงื่อนไขทางสังคมที่ส่งผลต่อการ กระทำของสมาชิกในสังคม

จากการศึกษาวิจัยพบว่า โครงสร้างส่วนนี้ สะท้อนผ่านกลไกทางสังคมหลายระดับตั้งแต่ระดับ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Relationship) ซึ่งอาจหมายถึง สมาชิกในครอบครัว มิตรภาพที่ดีจาก เพื่อนฝูง (Friends) คนรอบข้างคนรู้จัก (Acquaintance) หรือแม้กระทั่งคนแปลกหน้า (Stranger) ก็สามารถจุดประกายให้บุคคลเกิดการสะท้อนคิดด้วยตัวเอง (Self-Reflection) ได้เช่นกัน กล่าวคือ ทุกคนในสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปรับความคิด เปลี่ยนมุมมองให้กับผู้ที่ได้รับ ผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้นได้ทั้งสิ้น ต่อมาคือ กลไกระดับสังคม อาทิ โรงเรียน สื่อสร้างสรรค์ ชุมชน ชุมชนเสมือน (หรือ Virtual Community ชุมชนที่ตั้งอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในโลกออนไลน์ ถือเป็นชุมชนที่ก่อตัวขึ้นมาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งนับเป็นชุมชนที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อสมาชิกในสังคมยุคปัจจุบัน) กล่าวคือ โครงสร้าง

ภายนอก (External structures) หรือสถาบันทางสังคมทุกระดับถือเป็นกลไกทางสังคมที่มีส่วนสำคัญในการยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะการนำเสนอแนวคิดใหม่ที่ทำให้ปัจเจกบุคคลซึ่งอยู่ในวังวนของวงจรความรุนแรงหรือถูกโครงสร้างที่รุนแรงทำร้ายมาอย่างยาวนานได้เข้าสู่กระบวนการต่อรองประสบการณ์ความรุนแรง ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้บุคคลที่ได้รับพิษความรุนแรงมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตและที่เพิ่งประสบพบเจอในปัจจุบัน ให้สามารถเข้าสู่กระบวนการ “ล้างพิษ” (Detoxification) หรือกระบวนการ “จัดการกับความรุนแรง” (Management) ในวิถีทางที่ไม่รุนแรง (Non-Violence approach) ต่อไป

ข้อสังเกตเพิ่มเติมที่ได้จากการศึกษาวิจัย คือ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและบริบททางสังคมในยุคปัจจุบัน พบว่า พลวัตทางสังคม (Social dynamics) ถูกขับเคลื่อนมาสู่ศตวรรษที่ 21 หรือยุคหลังสังคม⁵⁷ (Post-Societal Phase) หรือยุคที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Technological advancement) ถูกพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ โลกออนไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเข้ามามีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งในโลกส่วนตัวและโลกทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เทคโนโลยีและเครื่องมือการติดต่อสื่อสารสมัยใหม่แสดงบทบาทสำคัญ (Major role) ในชีวิตประจำวันของสมาชิกในสังคมแทบทุกคนในยุคปัจจุบัน สื่อทางที่มีอยู่มากมายเหมือนพาหนะ (vehicle) ทำหน้าที่เชื่อมโยงสมาชิกในสังคมโลกเข้าสู่สนามการเรียนรู้แห่งใหญ่ (Mega learning field) ซึ่งเปิดกว้างให้มนุษย์สามารถเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างกันได้ตลอดเวลา

จากข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าท่ามกลางบริบทสังคมยุคปัจจุบัน (Contemporary Social Contexts) เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารพัฒนาและก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็วมากขึ้น ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่เหล่านั้น ในส่วนนี้ ถือเป็นจุดเปลี่ยน (turning point) ที่มีส่วนสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning) ของสมาชิกในสังคม กล่าวคือ จากการเรียนรู้รูปแบบเดิมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยตรง แปรเปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อทางเลือกมากมายในชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาทิ โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นเพียงวัตถุ (Object) แต่เป็นวัตถุที่มีพลังทำหน้าที่เสมือนตัวกลางเชื่อมโยงมนุษย์เข้าไปสู่โลกแห่งจินตนาการ (Imagine world) ซึ่งเป็นโลกที่เต็มไปด้วยความรู้มหาศาลซึ่งเป็นช่องทางการเรียนรู้ใหม่ของมนุษย์ให้ก้าวไกลมากยิ่งขึ้น ข้ามขอบเขตแห่งเวลาและพื้นที่และภาษาโดยสิ้นเชิง ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นบริบทสังคมสมัยใหม่ที่เปิดโอกาสก่อให้เกิดการ

⁵⁷ แนวความคิดเชิงสังคมวิทยาท่ามกลางความเป็นสมัยใหม่ (modernity) เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ โครงสร้างและบริบททางสังคมสมัยใหม่เข้ามาทำทลายหน่วยการวิเคราะห์ (unit of Analysis) สังคมในยุคปัจจุบัน ซึ่งอยู่นอกเหนืออาณาเขตอำนาจอธิปไตยแห่งรัฐ (sovereign) แบบดั้งเดิม เนื่องจากสังคมถูกขับเคลื่อนเข้าสู่ยุคหลังความเป็นสังคม อันเป็นผลมาจากโลกาภิวัตน์ (Globalization) (Burawoy 2005, 4)

สะท้อนคิดด้วยตัวเอง (Self-Reflection) เอื้อประโยชน์ให้ปัจเจกบุคคลสามารถแสวงหาแหล่งกลุ่มสนับสนุน/ขอความช่วยเหลือ (Source of support groups/help) จากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย ซึ่งเปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลเรียนรู้เพื่อที่จะเสริมสร้างพลังแห่งตน (Self-Empowerment) จากแหล่งเรียนรู้ในโลกออนไลน์ เสมือนการเตรียมพร้อมเพื่อที่จะต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงต่อไป

เนื่องจาก โลกออนไลน์เต็มไปด้วยแหล่งความรู้มากมายมหาศาล ซึ่งสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับต้นแบบ (Role modal) คุรุ⁵⁸ (Guru) และผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ทุกศาสตร์ทุกสาขาเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ ทุกคนสามารถเลือกเข้าไปค้นหา (seek) เพื่อเรียนรู้แนวคิดและแนวทางในการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวผ่านผู้รู้ได้ตลอดเวลา รวมทั้ง สามารถค้นหาช่องทางการให้คำปรึกษา/ให้ความช่วยเหลือ (Source of support/help) ผ่านช่องทางนี้ได้อย่างมากมาย ในส่วนนี้สะท้อนมิติการเสริมพลังทางสังคม (social empowering) โดยมีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง โดยผู้วิจัยมองว่า ช่องทางการเรียนรู้ผ่านโลกออนไลน์ เสมือนเวทีใหม่ (new platform) ที่ถูกเปิดขึ้นมาในบริบทสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่สำคัญในการเสริมสร้างพลังแห่งตนให้กับปัจเจกบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว โดยมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแสดงบทบาทสำคัญบนเวทีนั้น ในส่วนนี้ถือเป็นอีกหนึ่งวิธีในการแทรกแซงทางสังคม หรือเป็นการจัดการจากภายนอกที่มีพลัง เพราะสามารถเบี่ยงปัจเจกบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวให้เข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังแห่งตนได้ ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า การเสริมพลังช่องทางนี้ ตอบโจทย์สำหรับผู้ที่ไม่ต้องการเปิดเผยเรื่องราวความรุนแรงในครอบครัวให้บุคคลรอบข้างหรือสังคมภายนอกได้รับรู้ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการปกปิดตัวตน หรือผู้ที่ไม่ต้องการร้องขอความช่วยเหลือจากสังคมผ่านช่องทางอื่น ๆ

ผู้วิจัยคิดว่าหนึ่งในข้อดีของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ท่ามกลางบริบททางสังคมยุคปัจจุบัน คือองค์ความรู้บางอย่างที่เคยเข้าถึงได้ยากหรือเคยถูกปิดกั้นมาอย่างยาวนานในอดีต แต่ในปัจจุบันองค์ความรู้เหล่านั้นกลับถูกเปิดกว้างอย่างก้าวไกลไร้ขีดจำกัด แทบทุกคนสามารถเข้าถึง (access) แหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมากมายจากทั่วทุกมุมโลกได้อย่างง่ายดาย เพียงแค่ปลายนิ้วในการค้นหาข้อมูลผ่านโลกออนไลน์ ในส่วนนี้สะท้อนมิติความแตกต่างระหว่างบริบทสังคมในอดีตและปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบระหว่างคนสมัยก่อนท่ามกลางบริบทสังคมยุคเก่ากับคนรุ่นใหม่ในยุคปัจจุบัน กล่าวได้ว่า คนรุ่นนี้ถือว่าได้เปรียบ (advantage) มากกว่าคนรุ่นก่อนนั้ เนื่องจากมีโอกาสที่จะเรียนรู้หรือสามารถเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมความรุนแรงได้ผ่านแหล่งความรู้ในโลกออนไลน์ใกล้ตัวซึ่งต่างจากคนรุ่นก่อนที่ไม่มีโอกาสหรือยากที่จะเข้าถึงองค์ความรู้เหล่านั้นได้อย่างง่ายดายดังเช่นปัจจุบัน

⁵⁸ คำว่า คุรุ (Guru) มาจากคำว่า คุรุ ในภาษาสันสกฤต หมายถึง ครู/อาจารย์ สามารถแยกศัพท์ได้สองคำ คือ คำว่า คุ หมายถึง เป็นผู้ชี้ทางแสงสว่าง และคำว่า ฐ หมายถึง เป็นผู้ขจัดความเขลาที่มีดมน

แต่อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีเสมือนดาบสองคม เนื่องจาก ยังมีวงจรรุนแรงอีกมากมายที่แฝงอยู่ในโลกออนไลน์เหล่านั้น การใช้เทคโนโลยีจึงเป็นไปได้ทั้งทางที่เป็นประโยชน์และเป็นภัย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับทางเลือกของปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการว่าจะเลือกที่จะบริโภค (Consume) หรือเสพสื่อ (รุนแรง/ไม่รุนแรง) หรือแสวงหาคำรู้ประเภทไหนในการเรียนรู้ (มีประโยชน์/ไม่มีประโยชน์) แตกต่างกันไปตามการเลือกใช้งานของแต่ละบุคคล โดยสรุป การยุติวงจรรุนแรงในครอบครัว (Breaking the cycle of family violence) จำเป็นต้องอาศัยปัจเจกบุคคลและสังคมทุกภาคส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง (transformation) สังคมร่วมกัน

2) โครงสร้างภายใน⁵⁹ (Internal structure) เป็นโครงสร้างภายในผู้กระทำการในลักษณะของความคิด ความทรงจำ ซึ่งปัจเจกบุคคลเรียนรู้มาจากโครงสร้างภายในทั่วไป (General-dispositional) และโครงสร้างเฉพาะ (Specific-conjunctural) ของแต่ละบุคคล

ในส่วนนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสลับซับซ้อน (complexity) ของจิตมนุษย์ เนื่องจากองค์ประกอบทางจิตใจของปัจเจกบุคคลมีลักษณะเฉพาะ (characteristic) ที่แตกต่างกันออกไป แต่ละคนมีการรับรู้ (Perception) และการตีความ (Interpretation) แต่ละประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในมิติที่แตกต่างกันออก ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าไม่มีกรอบความคิดใดเป็นสูตรสำเร็จที่จะสามารถนำมาอธิบายโครงสร้างจิตใจของมนุษย์แต่ละคนได้อย่างถ่องแท้ ในรูปแบบเดียวกันได้ทั้งหมด ตามสุภาษิตและคำพังเพยของไทยที่ว่า “เพราะจิตมนุษย์นี้ไซ้ร้ยากแท้หยั่งถึง” กล่าวคือ ประสบการณ์ที่ว่ารุนแรงหรือส่งผลกระทบต่อบุคคลหนึ่งโดยตรง อาจจะไม่ถูกพิจารณาว่ารุนแรงหรือส่งผลกระทบต่อบุคคลหนึ่งก็ได้

⁵⁹ โครงสร้างภายใน (Internal structure) องค์ประกอบนี้เกี่ยวข้องกับศาสตร์ทางภววิทยา (Ontology) หรืออภิปรัชญา (Metaphysics) ที่อธิบายมิติของความเป็นอยู่จริง (being) การแปรสภาพ (becoming) การดำรงอยู่ (existence) ของสรรพสิ่งต่าง ๆ ว่าเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

ตามแนวคิดตามทฤษฎี Structuration ทั้งของ Giddens และ Stones มุ่งเน้นการอธิบายเชิงภววิทยา (ontology) ให้มีความสำคัญกับการรับรู้และตีความประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลทุกมิติ รวมทั้ง มิติของความเชื่อที่อยู่นอกเหนือคำอธิบายด้วยหลักการวิทยาศาสตร์ อาทิ การรับรู้อัศจรรย์ของพระเจ้า/ความเชื่อเรื่องโชคชะตา/พรหมลิขิต/การทำนายทายทัก/หมอดู/ความเชื่อเชิงไสยศาสตร์ ต่าง ๆ ด้วย

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยมองว่า แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจประสบการณ์ของมนุษย์ทุกมิติรอบตัว ไม่มองข้ามคำอธิบายบางอย่างที่อยู่เหนือการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้เป็นที่ประจักษ์ และมองว่าทุกการรับรู้ของมนุษย์มีส่วนสำคัญที่นำไปสู่การสะท้อนคิดแห่งตน (Self-Reflection) ได้ทั้งสิ้น เนื่องจากจิตใจมนุษย์ (Human mind) มีความสลับซับซ้อน (complexity) แตกต่างกันไป แต่ละบุคคลมีกระบวนการเรียนรู้ (Learning) การรับรู้ (Perception) และการตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ต่าง ๆ ในมิติที่แตกต่างกันออกไปตามพื้นฐาน (background) ความคิด ความเชื่อของแต่ละคน หรือตามโครงสร้างภายในทั่วไป (General-dispositional) และโครงสร้างเฉพาะ (Specific-conjunctural) ของบุคคลนั้น

ในขณะที่เดียวกันประสบการณ์ที่ดูเหมือนจะไม่รุนแรงสำหรับบุคคลหนึ่ง อาจจะเป็นความรุนแรงที่สร้างความเสียหายให้กับอีกบุคคลหนึ่งอย่างมากก็เป็นได้

นอกจากนี้ โครงสร้างภายใน (Internal structure) ของปัจเจกบุคคลมีส่วนในการตีความประสบการณ์ส่วนบุคคล (Personal experiences) ที่แตกต่างกันออกไป ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้างภายนอก ดังที่กล่าวไปแล้วว่า แนวคิดจากภายนอกมีส่วนในการเข้ามาท้าทายความคิด ปรับเปลี่ยนมุมมองให้กับปัจเจกบุคคลได้ทั้งสิ้น และถือได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้บุคคลนั้นสามารถต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำตนอยู่ต่อไป

3) ผู้กระทำการที่พร้อมที่จะกระทำ (Active agency) โดยพิจารณาจากสิ่งที่ตัวเองจะกระทำลำดับแง่มุมต่าง ๆ ภายใต้โครงสร้างภายใน โดยที่ความสามารถในการกระทำของผู้กระทำการแต่ละคนมีความพร้อมในระดับที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการทบทวน (Reflection) และประเมิน (Evaluation) ประสบการณ์ในอดีตและปัจจุบันที่บุคคลนั้นเผชิญ

ในส่วนนี้ สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดเรื่องการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีพลังอำนาจแห่งตน (Power) และมีศักยภาพ (Potential) ในการเปลี่ยนแปลง (transformation) ตนเองและสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ นอกจากนี้ แนวความคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) เป็นทั้งกระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (outcome) กล่าวคือ มนุษย์ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรืออยู่ในวงจรความรุนแรงมาอย่างยาวนานจำเป็นต้องผ่านเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ใหม่หรือกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) เพื่อปรับเปลี่ยนกรอบความคิดบางอย่างที่มีต่อการใช้ความรุนแรงรูปแบบเดิม ๆ และที่สำคัญคือการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจแห่งตน (Self-Empowerment) ทั้งนี้ เพื่อที่จะนำพลังอำนาจเหล่านั้นมาใช้ในการต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงต่อไป

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงมีแนวโน้มที่จะสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง ซึ่งบุคคลนั้นอาจรู้ตัว (aware) หรือไม่รู้ตัว (unaware) ก็ได้ (ดังบทวิเคราะห์ 4.4.1 ใครคือทายาทความรุนแรง ประเด็นโครงสร้างจิตใจของมนุษย์ทั้ง 3 ระดับ ตามแนวคิดของ Sigmund Freud) โดยที่แต่ละคนสะท้อนมิติการสืบทอดความรุนแรงแตกต่างกันไป อาทิ บางคนสะท้อนผ่านทัศนคติเชิงลบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การใช้คำพูดที่รุนแรง การมีอารมณ์ที่รุนแรง (จุดเดือดต่ำหรืออารมณ์ร้อนแรง/ร้อนเร็ว/ฉุนเฉียว/หงุดหงิดง่าย) ความสามารถในการควบคุมเองต่ำ (Low Self-Control) อันนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงต่อไป

ทั้งนี้ สามารถกล่าวได้ว่า トラบดที่ปัจเจกบุคคลไม่ผ่านกระบวนการเรียนรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจแห่งตน (Self-Empowerment) มีแนวโน้มสูงที่จะทำให้บุคคลเหล่านั้นตกเป็นทาสหรือกลายเป็นเหยื่อของโครงสร้างความรุนแรงเหล่านั้นต่อไปเรื่อย ๆ หรือไม่ก็อาจทำให้บุคคลนั้นไม่

ผ่านเข้าสู่สนามแห่งการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากวงจรความรุนแรงแบบเดิม ๆ กล่าวคือ หากบุคคลนั้นไม่เรียนรู้ว่าตนมีพลังอำนาจในการปรับเปลี่ยนตนเองหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรุนแรง (Violent structure) เสมือนการเปิดทางให้โครงสร้างเหล่านั้นยังคงเข้ามามีอิทธิพลในการกำหนดทั้งทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงต่อไป อีกทั้งยังมีส่วนทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นผู้กระทำการความรุนแรง (Violent agency) เสียเอง นอกจากนี้ ยังมีส่วนทำให้ผู้นั้นมีการสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) และถ่ายทอดความรุนแรงไปยังทายาทรุ่นต่อ ๆ ไป (Intergenerational Transmission of Violence) อย่างไม่มีที่สิ้นสุดอีกด้วย

คำถามสำคัญในการวิเคราะห์ประเด็นนี้คือ มนุษย์จำเป็นต้องสืบทอดหรือผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ที่ได้รับมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นหรือไม่ หรือแท้จริงแล้วมนุษย์ในฐานะผู้กระทำการ (Agency) โดยเฉพาะผู้กระทำการที่พร้อมที่จะกระทำ (Active agency) มีพลังมากพอที่จะต่อสู้หรือมีความสามารถที่จะเอาชนะโครงสร้างความรุนแรง (Violent Structure) ที่ครอบงำชีวิตของตนอยู่ได้

หากวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำ (Agency) ผลิตซ้ำความรุนแรง ผู้วิจัยคิดว่า ไม่ได้เป็นเพราะบุคคลเหล่านั้นไม่มีพลังหรือไม่มีความสามารถมากพอที่จะต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรง (Violent structure) เหล่านั้น ในทางตรงข้าม อาจเป็นเพราะบุคคลนั้นไม่รู้ว่าตนมีพลังภายใน (Inner power) ที่จะต่อสู้และสามารถเอาชนะ (overcome) โครงสร้างความรุนแรงที่ร่ายล้อมตนได้ต่างหาก เสมือนว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับพลังภายในตน (The power within) สามารถเลือกที่จะไม่ผลิตซ้ำความรุนแรงทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมได้ แต่บ่อยครั้งที่พลังเหล่านั้นกลับไม่ถูกดำเนินการ (The power is not activate) หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคคลมีพลังแต่ไม่ได้นำมาใช้อาจเนื่องมาจาก ความไม่รู้ข้อเท็จจริง (ignorance of the fact) ที่ว่าตนสามารถเลือกที่จะไม่ผลิตซ้ำความรุนแรงได้ หรือตนมีพลังในการเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคมได้ ในส่วนนี้ จึงเป็นเหตุทำให้บ่อยครั้งบุคคลที่อยู่ในวงจรความรุนแรงมักกระทำการที่รุนแรงตามที่โครงสร้างความรุนแรงได้วางกรอบไว้

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า หลายคนไม่รู้ด้วยซ้ำว่าตนเองกำลังถูกครอบงำด้วยโครงสร้างความรุนแรงอยู่ เนื่องจากการที่บุคคลนั้นถูกกระทำด้วยความรุนแรงมาตั้งแต่สถาบันพื้นฐานหรือครอบครัวตั้งต้น (The first family) หรือผู้นั้นตกเป็นเหยื่อของโครงสร้างความรุนแรงมาอย่างยาวนาน จนทำให้บุคคลนั้นเกิดความเคยชิน (familiarity) ในวงจร/โครงสร้างความรุนแรงดังกล่าว ซึ่งบุคคลนั้นอาจมองว่าการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ ทั้งนี้ หากวิเคราะห์ผ่านแนวคิดการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration) สามารถอธิบายได้ว่า ผู้กระทำการและโครงสร้าง (Agency vs Structure) ถูกหลอมรวมหรือก่อตัวความสัมพันธ์ระหว่างกันมาอย่างยาวนาน จนเสมือนว่าทั้งคู่เป็นกลไกเดียวกัน โดยที่กลไกนั้นมีส่วนสำคัญที่ทำให้ปัจเจกบุคคลไม่สามารถแยกตนเองออกจากโครงสร้างความรุนแรงที่ร่ายล้อมตนอยู่ได้ ในส่วนนี้ จึงเป็นสาเหตุทำให้บุคคลเหล่านั้นมีแนวโน้ม

ที่จะขับเคลื่อนวงจรความรุนแรงให้ดำเนินต่อไป โดยไม่รู้ตัว คือไม่รู้ตัวแท้จริงแล้วตนเองกับโครงสร้างเป็นสองส่วนที่แตกต่างกัน แม้วามมนุษย์จะไม่สามารถเลือกที่มาหรือพื้นฐานครอบครัวไม่สามารถเลือกโครงสร้างที่ร้ายล้อมตนได้ แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ในฐานะผู้กระทำ (Agency) มีพลังในการเปลี่ยนแปลง และสามารถต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำตนอยู่ได้

จากประเด็นข้างต้น ผู้วิจัยมองว่า ปัจเจกบุคคล (ในฐานะผู้กระทำ) กับโครงสร้างมีการก่อตัวความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้บุคคลนั้นประกอบสร้างกระบวนทัศน์ที่ว่า “ตนคือเหยื่อความรุนแรง” (Victim mentality)⁶⁰ หรือ ตนเป็นเหยื่อของสังคมแห่งความอยุติธรรม (Victim of unfair society) หรือที่งานวิจัยนี้เรียกว่า มโนทัศน์ทายาทความรุนแรง (“Toxic fruit” of family violence) ทั้งนี้ ผู้วิจัยมองว่าด้วยกรอบความคิดเหล่านี้เอง ที่เป็นเหตุให้แม้บางคนจะสามารถก้าวออกจากสถานการณ์ความรุนแรงหนึ่งได้ก็จริง แต่บุคคลนั้นกลับเอาความคิดเหล่านั้นติดตัวมาด้วย ทำให้ความรุนแรงยังคงมีอิทธิพลต่อบุคคลนั้นอยู่ และมีแนวโน้มที่บุคคลนั้นจะหมุนเวียนวงจรความรุนแรงต่อไป

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีบางกรณีที่ปัจเจกบุคคลอาจจะรู้ตัว (aware) ว่าตนเองกำลังถูกครอบงำด้วยโครงสร้างความรุนแรงอยู่ แต่บุคคลนั้นกลับคิดว่าตนไม่มีสิทธิ (have no right) ที่จะกำหนดอนาคตของตนเอง เป็นเหตุให้ผู้ผู้นั้นเลือกที่จะยอมจำนน (surrender) ต่อโครงสร้างความรุนแรงหรือเลือกที่จะผลิตซ้ำวงจรความรุนแรงต่อไป เนื่องจากมองว่าความรุนแรงที่ครอบงำตนอยู่นั้นเป็นกรอบโครงสร้างทางสังคมซึ่งอยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ ซึ่งอาจมาจากความเชื่อที่ว่าประสบการณ์ความรุนแรงเป็นเพราะ “โชคชะตาฟ้าลิขิต” หรือ “บุญบาปที่สั่งสมมาตั้งแต่ชาติปางก่อน” เป็นตัวกำหนดชีวิตตนอยู่ก็เป็นได้ ซึ่งในส่วนนี้สะท้อนกรอบความเชื่อระดับรากฐานวัฒนธรรมทางสังคมที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย (Thai context)

ตามแนวคิดการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ของ Rob Stones สามารถอธิบายประเด็นนี้ ได้ว่าผู้กระทำที่พร้อมที่จะกระทำ (Active agency) เท่านั้น ที่สามารถจะต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงที่มีอยู่มากมายในสังคมได้ ในส่วนนี้สะท้อนมิติตความตั้งใจ (Willingness) ของปัจเจกบุคคลในการเปลี่ยนแปลงตนเองและความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมหรือเพื่อยุติวงจรความรุนแรง (Breaking the cycle of violence) ต่อไป ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจแห่งตน (Self-Empowerment) จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการเสริมสร้างพลังเชิงโครงสร้าง (Structural Empowerment) ซึ่งถือเป็นกลไกทางสังคมหรือโครงสร้างภายนอก (External structures) กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้พลังอำนาจแห่งตนของ

⁶⁰ หนึ่งในหลักการสำคัญของ Bible study ที่ใช้อธิบายกรอบความคิดเชิงลบ (negative mindset) ของปัจเจกบุคคลที่ได้รับมาจากการถูกกระทำ (be abused) ด้วยความรุนแรง หรือถูกปฏิบัติในวิถีทางที่ไม่ถูกต้อง (mistreated) อย่างไม่เป็นธรรม (injustice) ไม่จากครอบครัว/สังคม/บุคคลรอบข้าง ก็จากสถานการณ์ที่ร้ายล้อม/บริบท/เงื่อนไขทางสังคม

ปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากกลไกสถาบันทางสังคมทุกภาคส่วน เพื่อที่จะยุติปัญหา ความรุนแรงในครอบครัวไปพร้อมกัน

พลังอำนาจแห่งตน (Self-Empowerment) ในที่นี้ จึงหมายถึงพลังภายในที่มนุษย์ทุกคนมี ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถกำหนดอนาคตหรือลิขิตชีวิตของตนเอง (Self-Determination) ได้ อีกทั้งยังสามารถมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมไปในวิถีทางที่ดีขึ้นต่อไปได้อีกด้วย ผู้วิจัยมองว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจแห่งตน ถือเป็นกระบวนการ ที่สำคัญอย่างยิ่งในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของปัจเจกบุคคลที่ว่าตนเป็นเหยื่อความรุนแรง (Victim mentality) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ที่ว่าตนสามารถเอาชนะสิ่งต่าง ๆ ได้ (Victor mentality) หรือตนมีพลังในการเปลี่ยนแปลงตนเองและโครงสร้างทางสังคมต่อไปได้

โดยสรุปจากข้างต้นสะท้อนให้เห็นการวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมา ในโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรงว่ามีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำความรุนแรง ซึ่งแต่ละคนตีความประสบการณ์ ในมิติที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลเหล่านั้นไม่มีพลังมากพอที่จะต่อสู้หรือไม่ สามารถเอาชนะโครงสร้างความรุนแรง (Violent Structure) ที่ครอบงำชีวิตของตนอยู่ได้ ในทาง กลับกันคือ มนุษย์ทุกคนมีพลังแห่งตน (The power within) ที่จะต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรง เหมือนกันทั้งสิ้น แตกต่างกันตรงที่กระบวนการเรียนรู้ของแต่ละคนในการเสริมสร้างพลังอำนาจ แห่งตน (Self-Empowerment) ให้มีพลังในการต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงต่อไป นอกจากนี้ ยังมีอีกส่วนผสมที่สำคัญอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลง (transformation) คือ ความตั้งใจ (Willingness) ของบุคคลนั้นว่าต้องการที่จะเอาชนะโครงสร้างความรุนแรงเหล่านั้นหรือไม่ หรือต้องการตกเป็นทาส ของโครงสร้างความรุนแรงตลอดไป

4) ผลลัพธ์ของการกระทำ (Outcome) ในฐานะสิ่งที่ได้จากโครงสร้างภายในและภายนอก ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยที่สิ่งนี้จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง อันเกิดจากการกระทำซ้ำ การตัดการกระทำบางอย่างออกหรือการคงไว้ซึ่งการกระทำบางอย่างของผู้กระทำกรไว้

ในส่วนนี้ สะท้อนผลผลิตที่ได้จากกลไกเชิงโครงสร้างทางสังคมควบคู่กับปัจเจกบุคคล ในฐานะผู้กระทำกร (Structure Vs Agency) ในลักษณะทวิลักษณ์ของโครงสร้างกับผู้กระทำกร (Duality of Structure and Agency) เนื่องจากทั้งสององค์ประกอบมีส่วนสำคัญทั้งมิติการผลิตซ้ำ วงจรความรุนแรง (Reproduction of cycle violence) และมิติการยุติวงจรความรุนแรง (Breaking the cycle of violence) จากการศึกษาวิจัย พบว่า การยุติวงจรความรุนแรงเป็นทั้งวิธีการ (Mean) และจุดมุ่งหมาย (End) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมทุกภาคส่วน ในการเข้ามาจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Management of Family Violent) ร่วมกัน

หากวิเคราะห์การก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration) ที่เกี่ยวข้องของแนวคิดงานวิจัยนี้ สามารถสรุปได้ว่า โครงสร้างความรุนแรง (Violent structure) ที่ก่อตัวขึ้นในกลไกพื้นฐานทางสังคมอย่างสถาบันครอบครัว มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้าง “ทายาทความรุนแรง” ในมิตินี้มองปัจเจกบุคคล ในฐานะผลผลิตที่ได้รับพิษหรือผู้ที่ได้รับความรุนแรงมาจากโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรง (“Toxic Fruit” of Violent structure) โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว ในขณะเดียวกัน “ทายาทความรุนแรง” เองก็ถือเป็นตัวการสำคัญที่มีส่วนในการผลิตซ้ำโครงสร้างความรุนแรง (Reproduction of violent structure) และมีส่วนทำให้ความรุนแรงสามารถดำรงอยู่ในสังคมต่อไป ในส่วนนี้สะท้อนการก่อตัวความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ (Structure and Agency) ในลักษณะทวิลักษณ์ (Duality) ที่ก่อตัวความสัมพันธ์มีความข้องเกี่ยวซึ่งกันและกัน

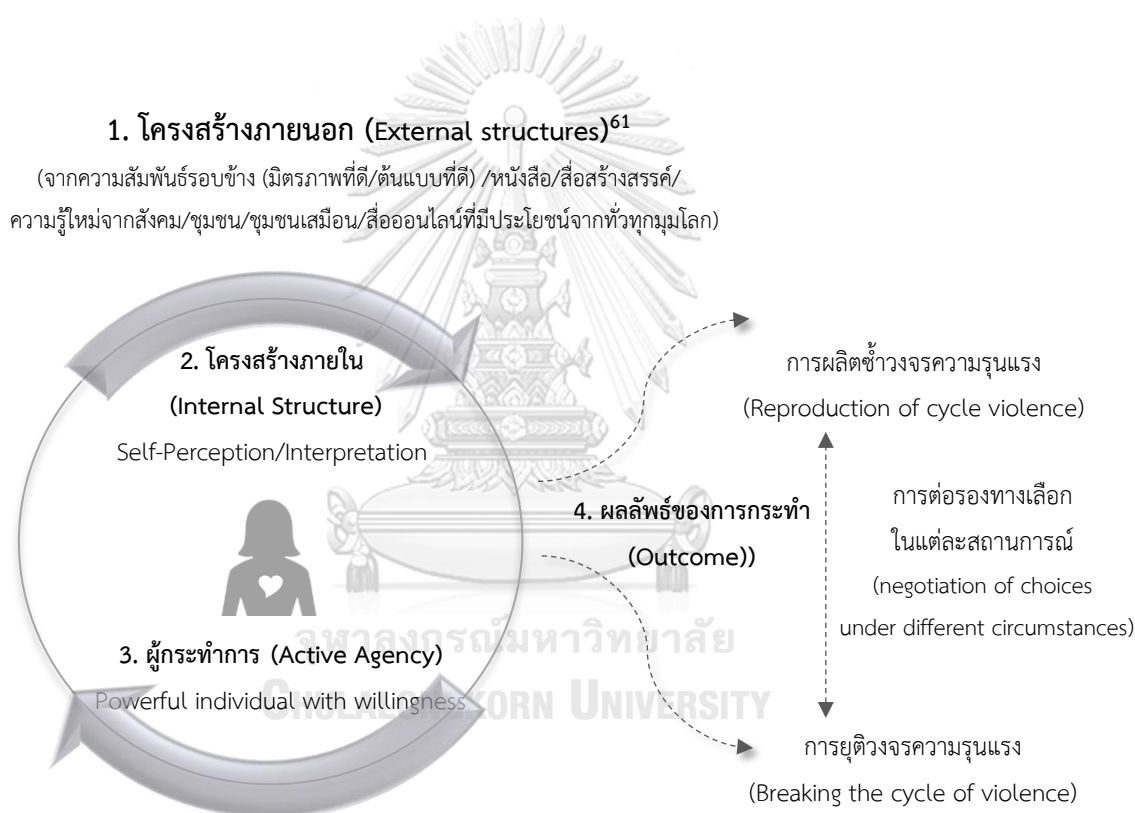
แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัย พบว่า มนุษย์ไม่จำเป็นต้องสืบทอดทายาทความรุนแรงตลอดไป เพราะมนุษย์ในฐานะผู้กระทำการสามารถเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ไม่ผลิตซ้ำความรุนแรง ไม่ถ่ายทอดความรุนแรงไปยังผู้อื่น รวมทั้งสามารถสร้างสรรค์สังคมให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ดีขึ้นหรือรุนแรงน้อยลงต่อไปได้

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความคิดว่าการยุติวงจรความรุนแรง (Breaking the cycle of violence) คือ การทลายกระบวนทัศน์ของปัจเจกบุคคลที่ได้รับมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว หรือการปรับเปลี่ยกรอบความคิดจากเดิมที่ว่า “ตนคือเหยื่อความรุนแรง” (Victim mentality) หรือ ตนเป็นเหยื่อของสังคมแห่งความอยุติธรรม (Victim of unfair society) หรือ ตนคือผลผลิตที่เป็นพิษจากโครงสร้างความรุนแรง หรือที่งานวิจัยฉบับนี้เรียกว่า กรอบความคิดเรื่องทายาทความรุนแรง (“Toxic fruit” of violent family tree) โดยเปลี่ยนแปลงไปสู่กรอบความคิดใหม่ที่ว่า “ตนมีพลังภายในที่สามารถจะเอาชนะกรอบความคิดเดิมที่รุนแรงได้” (Victor mentality) “ความรุนแรงเป็นเพียงแค่ประสบการณ์ไม่ใช่ตัวตนของมนุษย์” “ตนไม่จำเป็นต้องตกเป็นทาสของโครงสร้างความรุนแรงตลอดไป” “ตนมีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคมได้”

นอกจากนี้ ผู้วิจัยคิดว่า สถาบันทางสังคม (Social institutions) ในทุกระดับล้วนมีส่วนสำคัญที่สามารถเข้ามาเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ให้ปัจเจกบุคคลได้ทั้งสิ้น กล่าวคือเปลี่ยนแปลงจากกรอบความคิดที่รุนแรงไปสู่กรอบคิดที่ไม่รุนแรงต่อไป ทั้งในมิติของการทำร้ายตนเอง ผู้อื่นและสังคม ในขณะเดียวกัน ปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการเหล่านั้นก็สามารถต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงได้เช่นกัน กล่าวคือ การเข้ามามีส่วนในการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดต่าง ๆ ที่ครอบงำสังคมอยู่ได้เช่นกัน โดยการไม่ผลิตซ้ำความรุนแรง รวมทั้ง การไม่ส่งเสริมให้กลไกการผลิตซ้ำความรุนแรงที่แฝงอยู่ในสถาบันทางสังคมทุกระดับให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อีกต่อไป

จากแนวคิดข้างต้น ยังคงสร้างข้อถกเถียงในเชิงสังคมวิทยาว่าแท้จริงแล้วมนุษย์มีอิสระในการกระทำอย่างเสรีโดยสิ้นเชิง หรือถูกโครงสร้างกำกับควบคุมอยู่กันแน่ ในลักษณะที่แบ่งแยกระหว่างผู้กระทำกับโครงสร้าง (Agency vs Structure) อย่างชัดเจน หรือความจริงแล้วเป็นกระบวนการที่มีการก่อตัวเกี่ยวพันกันในลักษณะที่เรียกว่า ทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (Duality of structure) ตามกรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration) ซึ่งสามารถแยกวิเคราะห์สองส่วนออกจากกันได้อย่างสิ้นเชิง

จากบทวิเคราะห์ที่ผ่านมามีกรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) ของ Rob Stones สามารถนำมาสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 26 อีสรภาพจากมโนทัศน์ทฤษฎีความรุนแรง

⁶¹ โครงสร้างภายนอก (External structures) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถเข้ามาทำลายกรอบความคิดเดิมที่รุนแรงของปัจเจกบุคคล อันเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นตัวแปรที่มีโอกาสสูงสุดประกายให้ปัจเจกบุคคลเกิดการสะท้อนคิดด้วยตัวเอง (Self-Reflection) ผู้วิจัยมองว่าโครงสร้างส่วนนี้เสมือนแสงสว่างจากภายนอกที่ส่องเข้ามาในความมืด (The light shines in the darkness) แสงสว่างในที่นี้คือ การเสนอองค์ความรู้/มุมมองใหม่ (New perspectives) ที่มีประโยชน์ ส่วนความมืดคือ บุคคลที่อยู่ในวงจรโครงสร้างความมาอย่างยาวนาน

จากแผนภาพข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือก (Free will) ที่จะสืบทอดหรือยุติการถ่ายทอดความรุนแรง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้ง 4 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม ก็สามารถตั้งคำถามต่อไปได้ว่า มนุษย์สามารถการยุติวงจรความรุนแรง (Breaking the cycle of violence) ได้อย่างสิ้นเชิง จริงหรือไม่? หรือแท้ที่จริงแล้วเป็นเพียงแค่การต่อรองทางเลือก (negotiation of choices) ของปัจเจกบุคคลในแต่ละสถานการณ์ ว่าบุคคลนั้นจะใช้เสรีภาพในการเลือก (Choose) ที่จะใช้หรือไม่ใช้ ผลิตซ้ำหรือไม่ผลิตซ้ำ ขับเคลื่อนหรือยุติวงจรความรุนแรงต่อไป ซึ่งแน่นอนว่าย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลและสถานการณ์ที่บุคคลนั้นเผชิญ

ทั้งนี้ เพราะแท้ที่จริงแล้วสภาพสังคมที่ปราศจากความรุนแรง (Zero violence in society) โดยสิ้นเชิงนั้นเป็นเพียงสังคมในโลกแห่งจินตนาการ หรือที่เรียกว่า สังคม "ยูโทเปีย (Utopia)" เท่านั้น กล่าวคือ บริบททางสังคมในสภาพความเป็นจริงยังคงถูกล้อมด้วยวงจรความรุนแรง (Cycle of Violence in Society) อีกมากมายนับไม่ถ้วนอาจแฝงอยู่ในสถาบันทางสังคมแทบทุกระดับและถือเป็นโครงสร้างภายนอก ซึ่งล้วนมีส่วนสำคัญในกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงของสมาชิกในสังคมทั้งสิ้น โดยเฉพาะท่ามกลางบริบทสังคมปัจจุบัน พบว่า มีความรุนแรงมากมายนับไม่ถ้วนที่แฝงอยู่ในโลกแห่งจินตนาการหรือโลกออนไลน์ เสมือนภัยอันตรายรูปแบบใหม่ที่มาพร้อมกับการพัฒนาทางสังคมในศตวรรษที่ 21

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า เนื่องจากครอบครัวตั้งต้นเป็นสถาบันทางสังคมที่ตัดขาดความสัมพันธ์แบบถอนรากถอนโคนได้ยากมาก โดยทั่วไปความสัมพันธ์มีความสลับซับซ้อนเพราะสมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิด/ผูกพัน มีประวัติหรือภูมิหลังร่วมกัน ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่จึงมักดำรงอยู่อย่างยาวนาน ตัดกันไม่ขาด ซึ่งในแต่ละครอบครัวแตกต่างกันไป ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวแรกที่มนุษย์ไม่สามารถเลือกได้นั้น กลับมีอิทธิพลต่อมนุษย์ทั้งชีวิต ซึ่งบางกรณีหรือบางครอบครัว อาจหมายความว่า แม้เวลาจะผ่านไปเนิ่นนานเท่าไร ความรุนแรงที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในอดีตอาจถูกสะสมและยังคงดำรงความรุนแรงอยู่เรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน ซึ่งอาจประทุกลายเป็นความรุนแรงได้ทุกเมื่อ แม้ว่าบุคคลนั้นพยายามที่จะต่อสู้หรือก้าวออกจากวงจรความรุนแรงนั้นแล้วก็ตาม นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะสมาชิกในครอบครัวต่างฝ่ายต่างรู้จักอ่อนของกันและกัน เปิดโอกาสทำให้สมาชิกสามารถโจมตีจุดอ่อนระหว่างกันได้ง่ายกว่าความสัมพันธ์อื่น ๆ ในส่วนนี้ สะท้อนให้เห็นว่า บางครั้งบุคคลไม่สามารถเลือกสถานการณ์ความรุนแรงที่ตนเผชิญได้ แต่บุคคลนั้นสามารถเลือกที่จะปฏิบัติตนต่อสมาชิกในครอบครัวเหล่านั้นได้ อาจด้วยวิถีทางที่รุนแรงหรือไม่รุนแรง แตกต่างกันไปในแต่ละสถานการณ์ สะท้อนให้เห็น การต่อรองทางเลือก (negotiation of choices) ของบุคคลนั้น ท่ามกลางประสบการณ์ความรุนแรง ซึ่งไม่เพียงแต่ความรุนแรงระหว่างสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสถานการณ์อีกมากมายที่บุคคลนั้นอาจจะเผชิญต่อไป

ผู้วิจัยคิดว่า ประเด็นข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงสิทธิในการทางเลือก (The right to choose) ของปัจเจกบุคคลภายในโครงสร้างที่รุนแรง ในขณะที่เดียวกัน โครงสร้างที่รุนแรง (Violent structure) เองก็มีอิทธิพลต่อแนวทางการเลือกของมนุษย์เช่นกัน แตกต่างกันไปในแต่ละสถานการณ์ กล่าวคือ บุคคลที่สามารถยุติวงจรความรุนแรงหนึ่งได้แล้ว บุคคลนั้นก็มีความโน้มที่จะผลิตซ้ำความรุนแรง (Reproduction of violence) ต่อไปได้ หากบุคคลนั้นต้องเข้าไปอยู่ในโครงสร้างความรุนแรงหรือต้องเผชิญสถานการณ์ความรุนแรงอื่น ๆ อีก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเสรีภาพในการเลือกของแต่ละบุคคล

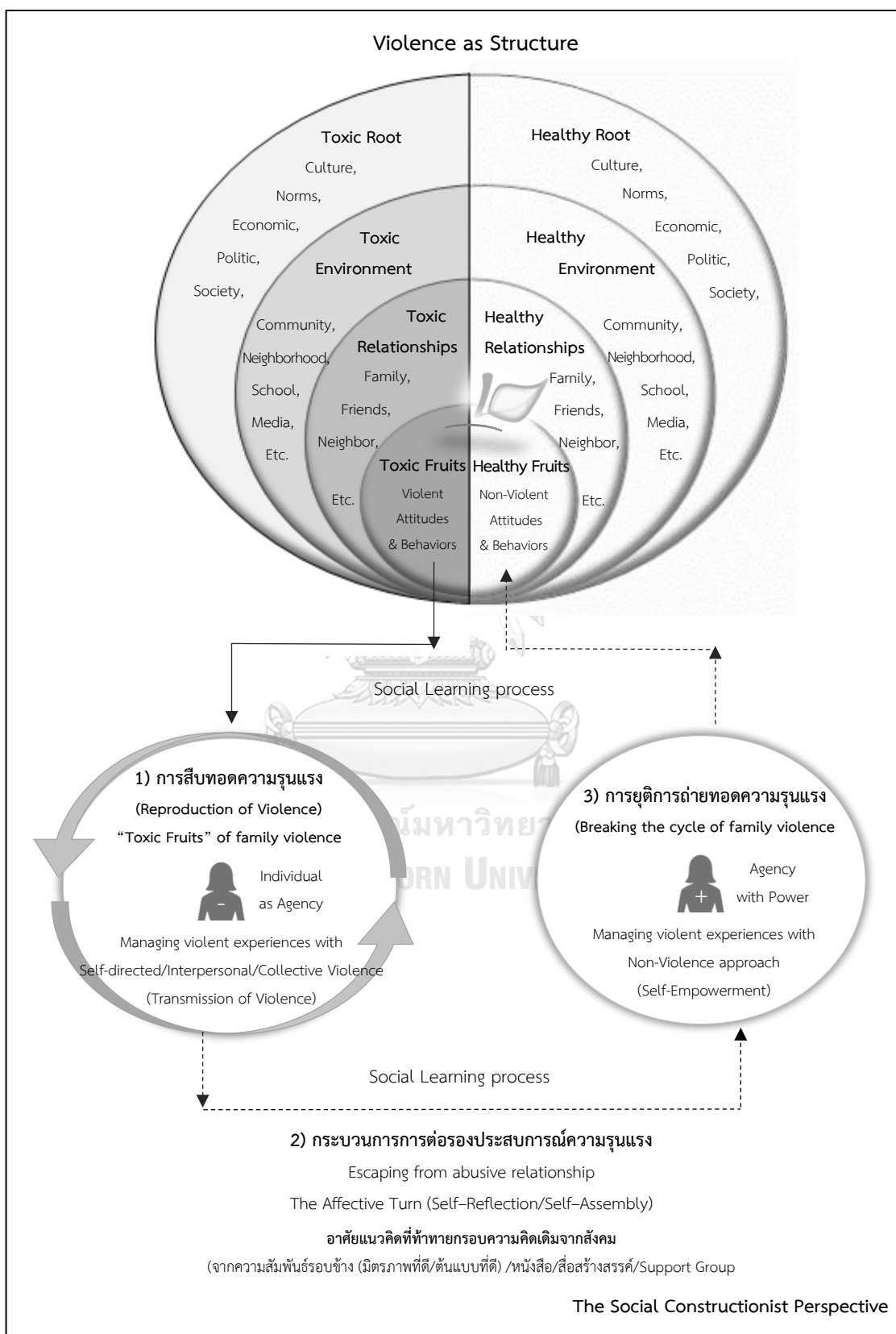
สิทธิในการทางเลือก (The right to choose) ของปัจเจกบุคคลในการยุติวงจรความรุนแรง หรือการทำลายกรอบความคิดที่รุนแรง อาทิ การเลือกที่จะไม่คบหาสมาคม (dissociate) กับบุคคลที่รุนแรง อาทิ กลุ่มเพื่อนฝูงที่มีวามอบายมุข หรือผู้ที่ยุ่งเกี่ยวกับอาชญากรรมทั้งหลาย ซึ่งอาจหมายถึง การลดระดับความสัมพันธ์ (คบหาแบบห่างเหิน/แยกทาง/ต่างคนต่างอยู่) ไปจนถึงการเลิกคบสมาคม ในครอบครัวที่ชอบใช้ความรุนแรงต่อตนด้วย การเลือกที่ร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น/สังคม การเลือกที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือแสวงหาข้อมูลหรือเรียนรู้ใหม่ผ่านชุมชน/ชุมชนเสมือน (ในโลกออนไลน์)/สื่อสร้างสรรค์/กลุ่มช่วยเหลือ (Support group) จากสถาบันทางสังคม ข้างต้นสะท้อน มิติการปรับตัว (adjust) ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนแนวคิด ของตนเอง เพื่อเรียนรู้แนวทางในการต่อสู้โครงสร้างความรุนแรงต่อไป นอกจากนี้ยังรวมถึง การเสริมสร้างพลังอำนาจแห่งตน (Self-Empowerment) อาทิ การเลือกที่จะรับผิดชอบชีวิตตัวเอง (take responsibility for your life) การเลือกที่จะให้อภัย (forgive) ตนเองและผู้อื่น ไม่กล่าวโทษตนเอง และผู้อื่น เพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากมนโฑทัศน์ทายาทความรุนแรงด้วย และเพื่อสิ่งที่จะไม่สืบทอด/ไม่ผลิตซ้ำ/ไม่ถ่ายทอดความรุนแรงไปยังผู้อื่นต่อไป ทั้งนี้ เพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากวงจรความรุนแรง มุ่งสู่อิสรภาพในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง (Self-Determination) ได้อย่างแท้จริง

แม้มนุษย์จะไม่มีเสรีภาพในการเลือกที่มาของตนได้ แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือก เส้นทางดำเนินชีวิตของตนในวิถีทางที่ปราศจากความรุนแรงได้เช่นกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความตั้งใจ (Willingness) ของบุคคลนั้นในการตัดสินใจเลือกใช้หรือไม่ใช้ ผลิตซ้ำหรือไม่ผลิตซ้ำความรุนแรงในแต่ละสถานการณ์ รวมทั้ง ความมุ่งมั่นตั้งใจ (intention) ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมต่อไปด้วย

หากวิเคราะห์ตามกรอบงานวิจัยนี้ สามารถสรุปได้ว่า แม้วานัยหนึ่งมนุษย์เสมือนผลผลิต (Fruit) จากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม (Social construction process) โดยที่ผลผลิตนั้น จะมีคุณภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับกลไกทางสังคมทุกระดับ โดยเฉพาะกลไกพื้นฐานแห่งชีวิตและสังคม อย่างสถาบันครอบครัวตั้งต้นที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณค่าทางความคิดให้กับปัจเจกบุคคลเพื่อที่จะนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและสร้างสรรค์สังคมต่อไป ทายาทความรุนแรง (“Toxic Fruit” of Family Violence) ในที่นี้ หมายถึง ผลผลิตที่ได้รับความรุนแรงมาจากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัย พบว่า มนุษย์ในฐานะผู้กระทำการ (Active Agency) เป็นมากกว่าเพียงแค่ผลผลิตของสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือ อีกนัยหนึ่งเสมือนว่ามนุษย์เป็นผลผลิตที่มาพร้อมกับเมล็ดพันธุ์ที่ทรงคุณค่า (Seed of worthiness) หรือเมล็ดพันธุ์ที่มีพลังภายใน (Power within) ซึ่งถือเป็นพลังอำนาจที่สามารถเอาชนะรากฐานที่มาแห่งชีวิตของตนได้และมีความสามารถ (Capacity) ที่จะต่อสู้หรือทลายวงจรความรุนแรง (Breaking the cycle of violence) ในฐานะโครงสร้าง (Structure) ที่ร่ายล้อมตนเองและสังคมต่อไปได้เช่นกัน นอกจากนี้มนุษย์ยังมีศักยภาพ (Potential) ในการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างสรรค์สังคมและมีส่วนในการประกอบสร้างผลผลิตใหม่ที่ดี/ไม่รุนแรง (Healthy/Non-Toxic Fruit) ต่อไปได้ด้วย รวมทั้งสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองในความสัมพันธ์รอบข้าง (Healthy Relationship) เช่น การไม่ทำร้าย/เรียนรู้ที่จะให้อภัยผู้อื่น เป็นมิตรภาพที่ดีต่อคนรอบข้าง ช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป เป็นต้น หรือสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์หรือทำให้ชุมชนน่าอยู่มากขึ้น (Healthy Environment) เช่น การปรับเปลี่ยนสภาพชุมชน/สังคมไม่ให้เป็นแหล่งมั่วสุมหรือเอื้อต่อการประกอบอาชญากรรมอื่น ๆ การเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน/สังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงร่วมกัน การผลิตองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ การส่งเสริมสื่อหลัก/สื่อทางเลือกในโลกออนไลน์ในเชิงสร้างสรรค์ เปิดช่องทางการให้ความสนับสนุน/ช่วยเหลือเหยื่อความรุนแรง เป็นต้น นอกจากนี้ ในระดับต่อมาคือกลไกทางสังคมระดับใหญ่ สมาชิกในสังคมสามารถเข้ามามีส่วนในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงสังคมในระดับโครงสร้างและวัฒนธรรม (Healthy Root) เพื่อขับเคลื่อนสังคมไปสู่สภาพที่มีความรุนแรงน้อยลงต่อไป ดังแผนภาพที่ 6.4 บทสรุปผลการศึกษาวิจัย ซึ่งสะท้อนการต่อสู้ระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรง ดังต่อไปนี้

6.4 สรุปผลการศึกษาวิจัย (Conclusion)

ข้อเสนอแนะ (Recommendation)

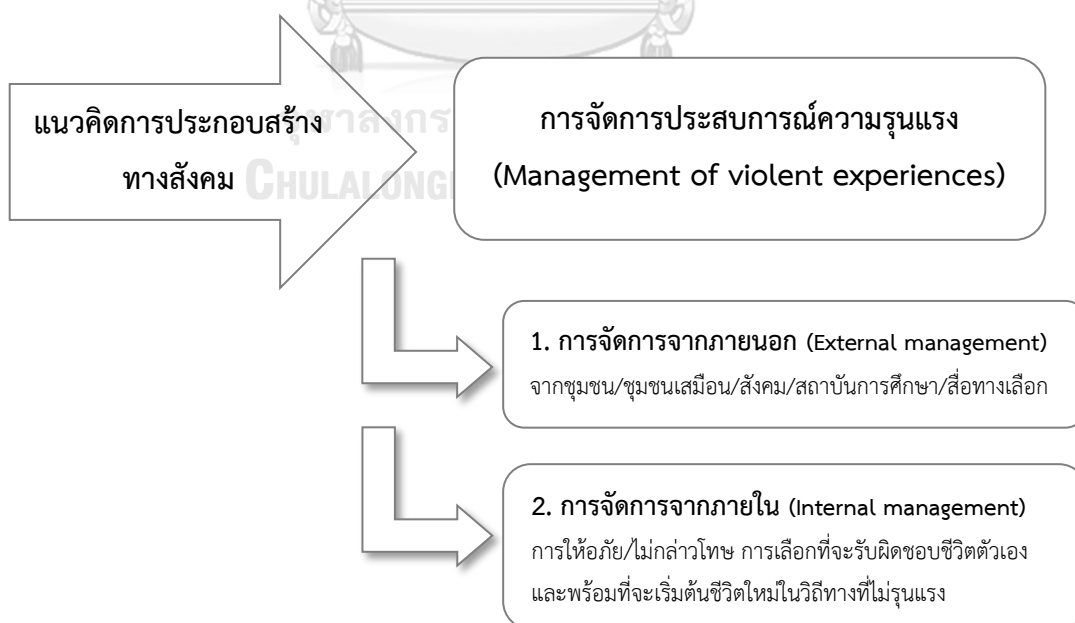
เนื่องจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัวตั้งต้น แตกต่างจากความรุนแรงในสถาบันทางสังคมอื่น โดยทั่วไปสังคมมักมองว่าการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงได้ จำเป็นต้องเอาปัญหาที่ถูกชุกชอนอยู่ในที่มีต้อออกมาจัดการในที่สว่าง หรือเอาปัญหาที่เกิดขึ้นภายในบ้านออกมาจัดการนอกบ้าน ให้สังคมช่วยแก้ปัญหาต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ปฏิเสธในแนวคิดดังกล่าว กล่าวคือ ผู้วิจัยมองว่าการให้ความช่วยเหลือโดยสังคม มาตรการทางกฎหมาย นโยบายในการต่อต้านความรุนแรงต่าง ๆ ที่ภาครัฐและภาคสังคมร่วมมือกันในปัจจุบันถือเป็นแนวทางหนึ่งที่เป็นในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในภาพรวมได้ แต่อย่างไรก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้ว่า “พลังเงียบ” มีส่วนสำคัญที่ทำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวถูกปิดบังอยู่ในที่มืด ได้ขยายค้ำบ้านอยู่อย่างมากมาย เนื่องจากมีคนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะออกมาขอความช่วยเหลือจากสังคมหรือแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่รัฐ และบ่อยครั้งที่ความรุนแรงในครอบครัวจะปรากฏออกมาให้เห็นในสังคมอีกที ก็ต่อเมื่อความรุนแรงได้ทวีเป็นภัยอันตรายเกินกว่าที่สังคมจะเยียวยาและแก้ไขได้แล้ว เช่น กรณีที่มีการทำร้ายกันอย่างร้ายแรงจนเป็นที่ประจักษ์ต่อคนรอบข้าง กรณีที่มีการสูญเสียเกิดขึ้น เป็นต้น

ผู้วิจัยคิดว่า สังคมต้องตั้งคำถามกับแนวคิดและแนวทางในการจัดการปัญหานี้ใหม่ โดยใช้หลักการย้อนกลับ กล่าวคือ การนำแสงสว่างส่องเข้าไปในที่มืดหรือการนำเสนอแนวคิดใหม่เพื่อเข้าไปท้าทายกรอบความคิดเดิมของผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว เพื่อเปิดมุมมอง ปรับความคิดให้กับบุคคลนั้นใหม่ กล่าวคือ แนวคิดเหล่านั้นจะนำไปสู่การสะท้อนคิดด้วยตนเอง (Self-Reflection) ทำให้เกิดการคิดเปรียบเทียบ ตรึกตรองย้อนคิด ตั้งคำถามกับตัวเอง หรือพยายามทำความเข้าใจประสบการณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่นในมุมมองใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม (New perspectives) ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่จะนำไปสู่การค้นหาแนวทางการจัดการปัญหาในรูปแบบที่ไม่รุนแรงต่อไป เช่น ออกมาขอความช่วยเหลือในสังคม ออกจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง ในส่วนนี้ ผู้วิจัยมองว่าเป็นการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social-Empowerment) ที่สามารถเป็ยงปัจเจกบุคคลที่ถูกโครงสร้างความรุนแรงทำร้ายหรือผู้ที่วนเวียนอยู่ในวงจรความรุนแรงมาอย่างยาวนาน ให้สามารถเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ใหม่เพื่อเสริมสร้างพลังแห่งตน (Self-Empowerment) และเพื่อเอาชนะโครงสร้างความรุนแรงต่อไป ทั้งนี้ บางแนวคิดอธิบายประเด็นข้างต้นโดยใช้คำว่ากระบวนการแทรกแซงทางสังคม (Society Intervention) ในขณะที่ทฤษฎีการเลียนแบบของทาร์ตเรียกกระบวนการข้างต้นว่า กฎของการแทรก (The Law of Insertion) ซึ่งทุกแนวคิดมีหลักการสำคัญที่คล้ายคลึงกันคือ การจุดประกายความคิดใหม่หรือท้าทายความคิดเดิม ทำให้ปัจเจกบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงมีพลังแห่งตนมากขึ้นเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองและเพื่อที่จะต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงต่อไปได้

ข้างต้นซึ่งถือเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลที่ได้รับพิษความรุนแรงมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตและที่เพิ่งประสบพบเจอในปัจจุบัน ให้สามารถเข้าสู่กระบวนการ “ล้างพิษความรุนแรงให้เจือจางลง” (Detoxification) หรือกระบวนการ “จัดการกับความรุนแรง” (Management) ไปในวิถีทางที่ไม่รุนแรงต่อไป กล่าวคือ กลไกทางสังคมเหล่านั้นมีส่วนในการทำลายกรอบความคิดที่รุนแรงของมนุษย์ โดยเฉพาะกรอบความคิดที่ว่าตนคือทายาทความรุนแรงซึ่งจะนำไปสู่การยุติวงจรความรุนแรงต่อไป

ผู้วิจัยมองว่าการนำเสนอแนวคิดใหม่/องค์ความรู้ต่าง ๆ จากสังคมที่เข้ามาท้าทายกรอบความคิดเดิมเหล่านั้น เสมือนการส่องไฟแห่งปัญญาที่ส่องเข้ามาในความมืดบอดทางความคิดของบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อหรือผู้ที่อยู่ในวังวนของวงจรความรุนแรงมาอย่างยาวนาน โดยเข้ามาเปิดโลกทัศน์ให้ปัจเจกบุคคลสามารถเรียนรู้พลังอำนาจแห่งตน เพื่อค้นหาแนวคิดและแนวทางในการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงไปในวิถีทางที่ไม่รุนแรงต่อไป

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปได้ว่าจากแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมสามารถเชื่อมโยงกับประเด็นการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงของทายาทความรุนแรงได้ ในที่นี้ สามารถแบ่งมิติการจัดการได้ 2 ระดับ ได้แก่ การจัดการจากภายนอกหรือการให้ความช่วยเหลือจากสังคมทุกระดับ และการจัดการภายในตนของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเอง (ดังที่วิเคราะห์ไปแล้วในบทที่ 6.3.2.1 การต่อสู้อันหว่างผู้กระทำกับโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรง) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ 27 การจัดการประสบการณ์ความรุนแรง

การจัดการจากภายนอก (External management) เป็นการจัดการโดยอาศัยพลังจากสังคมทุกระดับ ตัวอย่างเช่น การปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายให้สามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมการกำหนดนโยบายรณรงค์/ต่อต้านปัญหาความรุนแรงในครอบครัวผ่านหน่วยงานต่าง ๆ การปรับสภาพสังคมให้ดี/มีการจัดระเบียบแหล่งมั่วสุม/อบายมุข/สถานบันเทิง การส่งเสริมสื่อ/ละคร/ภาพยนตร์เชิงสร้างสรรค์ การส่งเสริมชุมชนออนไลน์ที่มีประโยชน์ (ซึ่งถือเป็นช่องทางการเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่ายที่สุดในบริบททางสังคมยุคปัจจุบัน) สื่อสร้างสรรค์การผลิตองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ การปรับปรุงระบบการศึกษา/แบบเรียนที่มีคุณภาพ การส่งเสริมกิจกรรมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันต่อความรุนแรงการเปิดเวทีการอภิปรายแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การส่งเสริมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์/กีฬา/ศิลปะให้แก่เด็กและเยาวชน การเปิดช่องทางให้คำปรึกษา/ให้ความช่วยเหลือ/จัดกลุ่ม Support ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบเชิงลบมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวทุกระดับสถาบันทางสังคม อาทิ สถาบันการศึกษา ชุมชน ชุมชนออนไลน์ สังคม เป็นต้น ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นมิติตามความร่วมมือสังคมทุกระดับในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงร่วมกัน คือทุกสถาบันทางสังคมจำเป็นต้องรวมพลังกันเพื่อต่อสู้และเอาชนะโครงสร้างความรุนแรงที่มีอยู่มากมายในสังคมต่อไป

การจัดการจากภายใน (Internal management) เป็นการจัดการที่อาศัยพลังอำนาจแห่งตน ทั้งนี้ เนื่องจากปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการที่มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงตนเอง มีอิสรภาพในการเลือกที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง และสามารถสร้างสรรค์สังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้นต่อไปได้ การจัดการในที่นี้เริ่มต้นจากการที่ปัจเจกบุคคลเลือกที่จะรับผิดชอบชีวิตตัวเอง (take responsibility for your life) ก้าวออกมาจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง (get out of abusive relationship) ขอความช่วยเหลือจากสังคม (get help) พยายามให้อภัย (try to forgive) ไม่กล่าวโทษตนเองและผู้อื่น เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่รวมทั้งใช้ประสบการณ์ตรงของตนเหล่านั้นเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป ในส่วนนี้สะท้อนมิติต่อสู้ภายในตนเพื่อทลายกรอบความคิดที่ว่าตนคือเหยื่อความรุนแรง เปลี่ยนผ่านไปสู่กรอบความคิดใหม่ที่มีพลังที่ว่าตนสามารถกำหนดอนาคตของตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้

โดยสรุปคือ การยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัว (Breaking the cycle of family violence) จำเป็นต้องอาศัย 2 พลังสำคัญ ทั้งพลังภายในของปัจเจกบุคคลเองและพลังภายนอกจากสังคมทุกภาคส่วนที่จะเข้ามามีส่วนในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวร่วมกัน ทั้งนี้ เนื่องจากพลังทางสังคมที่เกิดจากความร่วมมือของสมาชิกในสังคมนั้น ย่อมมีพลังในการต่อสู้กับโครงสร้างที่รุนแรงมากกว่าพลังจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงลำพัง และยิ่งถือเป็นพลังที่สามารถเปลี่ยนผ่าน (transform) ไปสู่สังคมที่มีความรุนแรงน้อยลงต่อไปได้อีกด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอ 5 ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่น่าสนใจซึ่งสามารถหยิบยกไปทำการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป ดังนี้

1) การประกอบสร้างทางสังคมมิติวัฒนธรรมแห่งความรุนแรง (Toxic root of violence) เรื่อง ความเป็นผู้ชายที่เป็นพิษ (Toxic Masculinity) หรือการให้คุณค่ากับ “ความแมน” ในสังคมที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดความรุนแรงต่อไป ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิดความเชื่อและวิถีปฏิบัติของสมาชิกในสังคมอันมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างสังคมชายเป็นใหญ่ และยิ่งถือเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่มีส่วนสำคัญนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงต่าง ๆ ในสังคมด้วย การศึกษาประเด็นนี้จึงเป็นการคลี่ให้เห็นถึงความคิดความเชื่อที่รุนแรงที่แฝงอยู่ในสังคม

2) การศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) กับความคิดที่ว่าเด็กผู้ชายก็คือเด็กผู้ชาย (Boys Will Be Boys) เสมือนการให้ความชอบธรรมให้คุณค่ากับพฤติกรรมที่รุนแรงบางอย่างของเพศชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นมิติการปลูกฝังความคิดความเชื่อทางสังคมที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงต่อไป เช่น ความคิดที่ว่าชายเป็นช้างเท้าหน้าในฐานะผู้นำครอบครัวในขณะที่หญิงเป็นเพียงช้างเท้าหลังหรือผู้ตามเท่านั้น ความคิดที่ว่าการนอกใจ/มีบ้านเล็กบ้านน้อยสะท้อนความเป็นชายที่แท้จริง นายกย่องเชิดชูความคิดที่ว่าผู้หญิงเป็นสมบัติของผู้ชาย ซึ่งอาจเป็นปัจจัยก่อให้เกิดการกดขี่ทางเพศ การใช้อำนาจเหนือกว่าในการควบคุม/ทำร้ายผู้อื่น รวมทั้ง ความคิดที่ว่าเกิดเป็นชายชาติต้องแพ้ไม่เป็น จะอ่อนแอ/แสดงความอ่อนโยนไม่ได้ ซึ่งอาจนำไปสู่การแบ่งแยกความแตกต่างทางเพศ (เพศตรงข้าม/เพศที่สาม) เป็นต้น การศึกษาประเด็นนี้สะท้อนความคิดความเชื่อที่หล่อเลี้ยงให้ความรุนแรงดำรงอยู่ในสังคมเรื่อยมา

3) การศึกษาผลกระทบของเด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวที่ไม่มีการลงโทษเมื่อกระทำผิด (disobedience without punishment) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการถูกเลี้ยงดูด้วยวิธีดังกล่าว เพราะจากการศึกษาวิจัย พบว่า มีหลายกรณีที่ปัจเจกบุคคลตีความประสบการณ์การไม่ถูกลงโทษของพ่อแม่ไปในทางลบ เช่น ตีความว่าเป็นเพราะพ่อแม่ไม่รัก/ไม่สนใจ/ไม่ให้ความสำคัญกับตน หรืออาจตีความว่าการแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวและรุนแรงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นต้น ทั้งนี้ ถือเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงอื่น ๆ ตามมาได้อีกมากมาย การศึกษาประเด็นนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นอีกมิติความรุนแรงที่ดูภายนอกเหมือนไม่รุนแรง แต่มีโอกาสประทุ สร้างความเสียหายมิติอื่น ๆ ตามมาได้

4) เมียสำรอง ศึกษาอาชญากรรมจากความหึงหวง จากการศึกษาวิจัยพบว่า หนึ่งในปัจจัยหลักที่เป็นชนวนสำคัญก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงที่ร้ายแรง ถึงขั้นกลายเป็นการฆาตกรรม เกิดการสูญเสียได้นั้น มักมีสาเหตุมาจากปัญหาการนอกใจในความสัมพันธ์ เพราะฉะนั้นการศึกษาโดยเน้นไปที่ปัจเจกบุคคลที่ก่อคดีอาชญากรรม ซึ่งเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์เคยเป็นเมียน้อย (เมียสำรอง) ของผู้ชายที่แต่งงานแล้ว เพื่อศึกษาหาที่มา สาเหตุ รวมทั้งแรงจูงใจที่ทำให้

ตัดสินใจก่อคดีอาชญากรรม ลักษณะความหិងหวงที่รุนแรง ซึ่งเป็นการตีแผ่อีกด้านหนึ่งของความรุนแรง ในครอบครัวที่อาจจะเป็นประโยชน์ให้สังคมได้เรียนรู้ต่อไป ในทางกลับกันอาจศึกษามิติของเมียหลวงที่ ก่อคดีอาชญากรรมก็ได้

5) การเสริมสร้างพลังแห่งตน (Self-Empowerment) ผ่านสื่อออนไลน์โดยมีเทคโนโลยี เป็นสื่อกลาง ถือเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่สามารถให้ความช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก ประสบการณ์ความรุนแรงได้ ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัย พบว่า การเสริมพลังช่องทางนี้ ตอบโจทย์ สำหรับผู้ที่ไม่ต้องการเปิดเผยเรื่องราวความรุนแรงในครอบครัวให้บุคคลรอบข้างหรือสังคมภายนอกได้ รับรู้ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการปกปิดตัวตน หรือผู้ที่ไม่ต้องการร้องขอความช่วยเหลือจากสังคมผ่าน ช่องทางอื่น ๆ การศึกษาวิจัยต่อยอดประเด็นนี้อาจเป็นการสำรวจช่องทางการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowering) ผ่านสื่อทางเลือกที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับ ต่างประเทศก็เป็นได้ เพื่อที่จะเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการช่วยเหลือผ่านช่องทางนี้ให้มี ประสิทธิภาพต่อไป และเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมในยุคปัจจุบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายการอ้างอิง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

การศึกษา

- มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย (สายวิทย์-คณิต)
- ปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เกียรตินิยมอันดับสอง) รุ่นที่ 63

การทำงาน

- ปัจจุบันรับราชการ ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน ระดับปฏิบัติการ
กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดปทุมธานี
สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย

- Albert J. Reiss. (1994). Understanding and Preventing Violence: Social influences. *National Academy Press*, 194-195.
- Boonserm Hutabaedya. (2013). *Domestic Violence: An Exploration of Wife Abuse in Thailand*. (Philosophy), Charles Sturt University, Australia.
- Crawford, Emma, Helen Liebling-Kalifani, and Vicki Hill. 2009. "Women's Understanding of the Effects of Domestic Abuse: The Impact on Third Identity, Sense of Self and Resilience. A Grounded Theory Approach." *Journal of International Women's Studies*, 11(2), 62-82.
- Catharine Paddock. (2012). Mental health disorders linked to domestic violence. [Online]. Available from: www.medicalnewstoday.com/articles/254475.php [27 August 2017]
- Diana Fosha. (2000). *The transforming power of affect: A model for accelerated change*: Basic Books.
- Earl Babbie. (2015). The construction of self and society. In D. M. Newman (Ed.), *Sociology : Exploring the architecture of everyday life* (10th ed., pp. 55): London : SAGE.
- Emma Crawford, H. K. V. H. (2009). Women's Understanding of the Effects of Domestic Abuse: The Impact on Third Identity, Sense of Self and Resilience. A Grounded Theory Approach. *Journal of International Women's Studies*, 11 (2), 62-82.
- Finley, Laura L. (2016). *Domestic Abuse and Sexual Assault in Popular Culture*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO
- Joan McClennen. (2010). *Social Work and Family Violence: Theories, Assessment, and Intervention*: Springer Publishing Company.
- Mahzarin R Banaji & Larisa Heiphetz. (2010). Attitudes *Handbook of Social Psychology* (Vol. 1): 5.
- Peter Berger and Thomas Luckmann. (1996). *The Social Construction of Reality*. New York: Anchor Books.
- Phil McGraw. (2002). How Domestic Abuse Damages Children. [Online]. Available from: <http://www.oprah.com/app/oprahs-life-class-full-episodes.html> [30 June 2017]

- Phil McGraw. (2017). Stop Spoiling Your Kids. [Online]. Available from:
<https://www.drphil.com/advice/stop-spoiling-your-kids/> [31 August 2017]
- Rob Stones. (2005). *Structuration theory*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Susan Forward and Craig Buck. (2002). *Toxic Parents: Overcoming Their Hurtful Legacy and Reclaiming Your Life*: Bantam Books.
- Suwat Srisorrachatr. (2001). *Domestic Violence : Socio-cultural Perspective and Social Intervention in a Thai Community*. (Doctor of Philosophy), Mahidol University.
- Tamim Elbasha and Alex Wright. (2017). Reconciling structure and agency in strategy as practice research: Towards a strong-structuration theory approach. *Management*, 20(2), 107-128.
- The Childhood Domestic Violence Association. Are you a child or teen experiencing Childhood Domestic Violence? [Online]. Available from:
<https://cdv.org/what-is-cdv/i-am-a-child-experiencing-cdv/> [31 August 2017]
- Violet Burke. (2016). Rresearch on family violence in world perspective objectives of for today. [Online]. Available from: <http://slideplayer.com/slide/10118365/> [31 August 2017]
- Wong, M. W. L., Kember, D., Wong, F. K. Y., & Loke, A. Y. (2001). The affective dimension of reflection. *Reflective teaching & learning in the health professions: Action research in professional education*, 136-151.
- World Health Organization. (2017). The ecological framework. [Online]. Available from: <http://www.who.int/violenceprevention/approach/ecology/en/> [29 July 2017]
- Zimmerman, M. A. (1995). Psychological empowerment: issues and illustrations. *American Journal of Community Psychology*, 23(5), 581-599.
- กมลพรรณ พันพื้ง. (2553). อัตลักษณ์ การเสริมพลังอำนาจ และการกำหนดวิถีชีวิตตนเอง : การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในสังคมไทย. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ดุขุฎิบัณฑิต การบริหารสังคม), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://digi.library.tu.ac.th/thesis/sw/2758/03CHAPTER2.pdf> [15 กันยายน 2560]
- กรมอาเซียน. (2556). คณะกรรมาธิการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/asean/th/news/2352/38248>

- กฤตยา อาชวนิชกุล. (2555). ความรุนแรงในครอบครัว "วัฒนธรรมเงียบ" ที่ต้องทำลาย!! [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1355984941 [17 กันยายน 2560]
- กิตติพงษ์ พุ่มพวง. (2558). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้? (Connectivism) ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 10(19), 9.
- กิตติพรรณ ศิริทรัพย์. (2553). ประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุที่ถูกกระทำรุนแรง.
(ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2532). หลัคนุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). "ความรุนแรงกับมายาการแห่งอัตลักษณ์" ในสันติทฤษฎีวิวัฒนาการ.
กรุงเทพฯ โคมลคีเมทอง
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2546). อวูธมีชีวิต? : แนวคิดเชิงวิพากษ์ว่าด้วยความรุนแรง. กรุงเทพฯ:
ฟ้าเดียวกัน.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2548). ความรุนแรงและสันติวัฒนธรรมในสังคมไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://prachatai.com/journal/2005/06/4261>
- เชษฐา พวงหัตถ์. (2550). ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสภาวะสมัยใหม่ของแอนโธนี กิดเดนส์.
วารสารร่มพญักษ์, 26(1), 1-42.
- ณัฐญาณ งามขำ. (2555). ทำความเข้าใจว่าด้วยความรุนแรง ของฮันนาห์ อาเรนต์ท์ ขำ คำ ขำ:
อัตลักษณ์ คุณค่า ความรุนแรง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2554). เอกสารประกอบการสอนชุดกฎหมายและอาชญาวิทยาชั้นสูง
หน่วยที่ 6. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์.
- ทัศนลักษณ์ วงศ์สุริยศักดิ์. (2553). ความซับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจเรื่องความรุนแรง
ในครอบครัว : กรณีการทำร้ายทางเพศและทางร่างกายในกฎหมายไทย.
(ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไทยพับลิก้า. (2558). UNFPA ชี้โครงสร้างประชากรยุคเกิดน้อย อายุยืน ส่งผลครอบครัวไทย
“ซับซ้อน-หลากหลาย” หวั่นทัศนคติเจนวายคาดเดาเด็กเกิดใหม่ไม่เกิน 5 แสนคน/ปี.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2016/05/unfpa-family-report/>
[28 ตุลาคม 2560]
- นฤมล โพธิ์แจ่ม. (2551). ความรุนแรงในครอบครัว. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
สร้างเสริมสุขภาพ.
- นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ. (2545). เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการเรื่องการจัดการปัญหา
ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก.

- นิษฐา หุ่นเกษม. (2547). สื่อกับการประกอบสร้างความจริงทางสังคม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน <http://v1.midnightuniv.org/midnight2545/newpage100.html> [9 สิงหาคม 2560]
- บัญญัติ โตทองดี. (2555). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ศึกษาการเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- บุญญดา เอียตระกูล. (2558). เหตุลตโทษให้กับผู้กระทำความผิดที่กระทำต่อผู้ใช้ความรุนแรงในครอบครัวเพราะกลุ่มอาการที่เกิดจากการถูกทำร้าย. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญเสริม หุตะแพทย์. (2555). ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/Content/14517> [2 ตุลาคม 2560]
- ปวีณี ไพรทอง. (2560). เหตุลตโทษในคดีอาญากรณีผู้หญิงถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว กระทำความผิด: การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและอังกฤษ. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 10, 115-139.
- ปสาธนีย สิทธิสรเดช. (2542). ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี. (สังคมวิทยามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2555). บทวิจารณ์หนังสือ :Rob Stones. Structuration Theory. *Journal of Mekong Societies*, 8(3), 192-200.
- ปริญทร์ นาคสิงห์ และธাত্রี ใต้ฟ้าพล. (2556). การประกอบสร้างตัวตนเกย์ในภาพยนตร์ไทย (Construction of Gay Identities in Thai Films). วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 39(2), 35-53. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผู้จัดการ. (2559). สุดอึ้ง! องค์กรเพื่อเด็กเผย “ทุกๆ 7 วินาที” จะมีเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี “แต่งงาน” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9590000102242 [7 ตุลาคม 2560]
- พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. (2529). การขัดเกลาทางสังคม: กรอบในการวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรชัย ชันดี. (2553). ทฤษฎีอาชญาวิทยา : หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์. กรุงเทพฯ: สุเนตรฟิล์ม.
- พระจันทร์ ตาปลิง. (2556). การจัดการความรุนแรงในครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พูนสุข มาศรีงสรรค์. (2554). การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ. (พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- เพ็ญศรี พิชัยสมิธ. (2555). มติชน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.matichon.co.th/readnews.php?newsid=1355969610&grpid=03&catid=19 [16 ตุลาคม 2560]
- ภัทรพร ประทุมฝาง. (2546). อ้อมโนทัศน์และกระบวนการสื่อสารของสตรีผู้ถูกกระทำรุนแรง ที่ได้รับความช่วยเหลือ ณ บ้านพักฉุกเฉิน สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนทกานต์ เชื่อมชิต. (2556). การพัฒนาเพื่อลดปัญหาความรุนแรง ในครอบครัวในประเทศไทย. (วิทยาศาสตร์สาธารณสุข ปริญญาโทบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาโนชญ์ สวนดอกไม้. (2553). ปัญหาการระงับข้อพิพาทคดีความรุนแรงในครอบครัวในชั้นพนักงานสอบสวน. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยงยุทธ แสนประสิทธิ์. (2553). ความรุนแรงในครอบครัวกับการป้องกันปัญหาในระดับชุมชน. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, 3(1), 34-37.
- ยงยุทธ แสนประสิทธิ์. (2554). รูปแบบการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี. (วิทยาศาสตร์บัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วรรณลักษณ์ เมียนเกิด. (2558). เรื่องเล่าชีวิต: วิธีการเพื่อความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ เอกสารประกอบการสอน วิชา จริยธรรมทางวิชาชีพและคุณค่าความเป็นมนุษย์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วังนา เบี้ยวบังเกิด. (2551). เรื่องเล่าจากประสบการณ์ การก้าวพ้นจากความรุนแรงในครอบครัว. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุลและคณะ. (2546). รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการยุติธรรม ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว: สถาบันวิจัยสาธารณสุข.
- วันतीय โลหะประกิตกุล. (2557). ตื่นตระหนกเกินไปนะ (ตอนที่ 2). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://haamor.com/th/> [28 กันยายน 2560]
- วิจารณ์ พาณิช. (2558). เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (*Transformative Learning*) (Vol. 1). มูลนิธิสยามกัมมาจล: กรุงเทพฯ.
- วิทยา มานะวานิชเจริญ. (2558). จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน: จากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ (3). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://haamor.com/th> [28 กันยายน 2560]
- วิพิชญาภา เจียมแท้. (2555). ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัว : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิลาสินี พนานครทรัพย์. (2546). สามิทำร้ายฉัน: สำนักพิมพ์อนิเมทกรุ๊ป.

- วิชัญ พงศ์พันธุ์อนุสร. (2556). วิกฤตการณ์แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิชัญ พงศ์พันธุ์อนุสร. (2556). วิกฤตการณ์แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 6(3), 69-70.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2551). ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เข้า รู้เรา). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ศักดิ์สิทธิ์ ทุมเชียงลำ. (2557). เสียงเงียบในรอยยิ้ม: ภาพสะท้อนบริบทแห่งความเปราะบางซ้ำซ้อนของแรงงานอพยพชาวพม่ากับการเผชิญความรุนแรงในครอบครัว. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิรินทิพย์ อิศาสะวิน. (2553). มุลินธิเพื่อนหญิง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/Content/2497> [28 ตุลาคม 2560]
- สมบัติ ตาปัญญา. (2558). หนังสือคู่มือครู วินัยเชิงบวก. โครงการเลี้ยงลูกอย่างเข้าใจ หยุดใช้ความรุนแรง [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://endviolencethailand.org/violence_against_children_why [19 กันยายน 2560]
- สุดสงวน สุธีสร. (2551). อาชญวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2555). ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง. (2554). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/crisheet1.doc [16 กันยายน 2560]
- อนุชา โสมาบุตร. (2557). ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://educom.bru.ac.th/index.php/2016-02-11-22-29-06/13-2014-09-13-17-41-21/18-constructivist-theory> [14 สิงหาคม 2560]
- อนรุักษ์ วัฒนะถาวรวงศ์. (2554). การสร้างความจริงทางสังคม (The Social Construction of Reality). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://anuruckwatanathawornwong.blogspot.com/2011/07/social-construction-of-reality.html> [28 กันยายน 2560]
- อมาวลี อัมพันศิริรัตน์. (2557). มโนทัศน์ของการวิจัยเชิงคุณภาพ. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 1(2), 73.
- อังคณา ช่วยค้าชู. (2555). ความรุนแรงในครอบครัว : สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางการช่วยเหลือ. วารสารธรรมศาสตร์, 31 (3), 130-145.

- อุดมศักดิ์ โหมดม่วง. (2560). การยุติความรุนแรงในครอบครัว แนวทางคุ้มครองสวัสดิภาพผู้(หญิง) ถูกกระทำตามกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.matichon.co.th/news/428229> [13 กันยายน 2560]
- อุมามน พวงทอง. (2551). ความรุนแรงในครอบครัว ทฤษฎี ผลกระทบ กฎหมาย. ความรุนแรงในครอบครัวกับผลกระทบทางด้านจิตเวช. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.familynetwork.or.th/node/15717> [28 ตุลาคม 2560]

